

RENDÉSZETI ALAP- ÉS SZAKVIZSGA BIZOTTSÁG

**RENDÉSZETI
SZAKVIZSGA
TANANYAG**

**BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI
IGAZGATÁS**

Szerző: Kapecz Hajnalka bv. ezredes
Dr. Illés Melinda c. bv. alezredes
Dr. Tanács Eszter Tímea bv. ezredes

Szakmai lektor: Prof. Dr. Ruzsonyi Péter c. bv. dandártábornok PhD.

Pedagógiai lektor: Bányik Anita

Szerkesztő: Kósa Rita

Készült: 2018. november

TARTALOMJEGYZÉK

I.....	8
A MAGYARORSZÁGI BÖRTÖNRENDSZER KIALAKULÁSA, FEJLŐDÉSE	8
1. A magyarországi börtönrendszer kialakulása.....	8
A rendszerváltás hatása a börtönügyre.....	9
2. A szabadságvesztés végrehajtásának elvei	10
A normalizálás elve.....	10
A nyitottság elve	10
A felelősség elve (együtműködés, egyéni aktivitás).....	10
3. A büntetés-végrehajtási szervezet felépítése és feladatai	11
II.....	13
BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI JOG	13
1. A szabadságvesztés végrehajtása	13
A szabadságvesztés végrehajtásának célja.....	13
A szabadságvesztés végrehajtásának rendje	13
2. Az elítéltek kötelezettségei és jogai	15
Az elítéltek kötelezettségei	15
Az elítéltek jogai	17
A szabadságvesztés által nem érintett jogok	18
A szabadságvesztés végrehajtása alatt korlátozott, módosuló jogok	18
Az elítélt jogainak szünetelése	20
Az elítélt büntetés-végrehajtási jogviszonyból eredő jogai	20
Jogosultságok felfüggesztése elítéltek esetén.....	23
Az elítélti jogok gyakorlása és a jogérvényesítés eszközei.....	23
Kérelem	23
Panasz.....	24
Bírósági felülvizsgálati kérelem.....	24
Az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt benyújtható jogorvoslatok	25
Kereset.....	25
III.....	26
BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI IGAZGATÁS	26
1. A fogvatartottak befogadása.....	26
Intézkedés a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdésére.....	26
3. A befogadás alapjául szolgáló iratok.....	27
Az elítélt személyazonosságának megállapítása	27
A befogadás megtagadása.....	27
Az ideiglenes befogadás.....	27
Befogadás megőrzésre	28
4. A szabadságvesztés foganatba vétele	28
5. A büntetés-végrehajtási intézet ideiglenes elhagyása.....	29
A büntetés félbeszakítása	29
Hozzá tartozó meglátogatása vagy temetésen való részvétel.....	31
Az eltávozás	31
A kimaradás	31
Látogató büntetés-végrehajtási intézeten kívüli fogadása.....	31
6. Előállítás, szállítás	32
7. Szabadítás	33

Véglegesen kitöltve	33
Kegyelem	33
Feltételes szabadság	34
8. Felkészítés a szabadulásra	35
Szabadulásra felkészítés hosszabb tartamú szabadságvesztés esetén	36
Az elítéltek szabadítása, a szabadítási eljárás	36
9. Letartóztatás	38
A letartóztatás végrehajtásának rendje	38
A letartóztatott jogai és kötelezettségei	39
A letartóztatott kötelezettségei	40
10. Az elzárás végrehajtása, valamint szabálysértési elzárás és a szabadságvesztés egyes főbb szabályainak összehasonlítása	41
11. Büntetés-végrehajtási reintegráció	43
Az elítéltek foglalkoztatása	43
Oktatás, képzés	43
Munkáltatás	45
Egyéb foglalkoztatás	50
Az elítéltek jutalmazása	51
Az elítéltek fegyelmi helyzete	53
A fegyelmi eljárás	55
Az elítéltek kapcsolattartása	57
12. Sajátos kezelési igényű elítéltek számára kialakított részlegek	62
Drogprevenációs részleg	62
Gyógyító-terápiás részleg	62
Pszichoszociális részleg	63
Alacsony biztonsági kockázatú részleg	63
Hosszúidős speciális részleg (HSR)	64
13. Speciális fogvatartotti csoportok	64
A fiatalokra vonatkozó sajátos szabályok	64
A nőkre vonatkozó speciális szabályok	69
A katonákra vonatkozó rendelkezések	70
A nem magyar állampolgárságú elítéltek	71
Társadalmi kötődés program	73
14. Progresszív jogintézmények	74
Átmeneti részleg	74
Enyhébb végrehajtási szabályok (EVSZ)	74
A reintegrációs őrizet	75
A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő	77
15. Speciális tréningek	78
Kompetenciafejlesztő, érzékenyítő tréning	78
Resztoratív érzékenyítő csoport	78
Kreatív programok szervezése fogvatartottaknak	78
Jóvátételi programok	79
Bűnmegelőzési tevékenység	79
A fogvatartottak vallásgyakorlása	80
IV.	81
BIZTONSÁGI ISMERETEK	81
1. A büntetés-végrehajtási szervek biztonsági rendszere	81
2. A statikus és a dinamikus biztonság	85

3.	A bv. biztonsági rendszerének feltételei (elemei)	86
4.	Az intézkedési jog és kötelezettség	89
	Az arányosság	89
	A kínzás tilalma.....	90
	Az élet és testi épség védelme.....	91
	Az intézkedésre jogosultság igazolása	91
	A tájékoztatási kötelezettség	91
	Az együttműködési kötelezettség.....	91
5.	A biztonsági intézkedések	91
	A biztonsági elkülönítés.....	92
	A biztonsági zárkába vagy részlegre helyezés	93
	A mozgáskorlátozó eszköz alkalmazása	95
	Az elektronikus távfelügyeleti eszköz	96
	Az elektronikus megfigyelési eszköz (kamera) alkalmazása.....	97
	A motozás	98
	A biztonsági ellenőrzés, - vizsgálat, - szemle alkalmazása.....	100
	Ajtók zárva tartásának elrendelése	102
	Egyes jogok gyakorlásának felfüggesztése.....	103
6.	A kényszerítő eszközök alkalmazása	103
	A rendszeresített kényszerítő eszköz helyettesítése	104
	A kényszerítő eszköz alkalmazásának általános feltételei	104
V.		106
	A RENDVÉDELMI SZERVEK HUMÁN IGAZGATÁSA	106
1.	A szolgálati viszony tartalma	106
	A szolgálati viszony jellege	109
	Rendfokozat	109
	Szolgálati jogviszony létesítése	109
	Egészségi, pszichikai és fizikai alkalmasság	110
	Rendvédelmi szervek egészségügyi-pszichológiai ellátó rendszere	110
	A szolgálati jogviszony megszüntetése.....	114
	A szolgálati viszony megszűnik:	114
	A szolgálati viszony megszüntethető:	114
	Nem szüntethető meg a szolgálati viszony.....	116
	Nyugdíj előtti rendelkezési állomány.....	117
	Könnyített szolgálat	117
	Érdemek elismerése	117
	Képesítési követelmények.....	118
	Utánpótlási és vezetői adatbank	118
	Becsületbíráóság	119
	Összetétel.....	119
	A büntetés-végrehajtási szerv toborzási rendszere	120
	Célkitűzés	120
	Az összeférhetlenség szabályai	120
	Politikai összeférhetlenség	121
	Gazdasági összeférhetlenség	121
	Rendvédelmi hivatással összeférhetlenség.....	122
	Az összeférhetlenség megszüntetése	122
	Nemzeti Védelmi Szolgálat.....	122
VI.		122

A BÜNTETÉS- VÉGREHAJTÁS GAZDÁLKODÁSA.....	122
1. Főbb működési, kiadási előirányzatok módosítási és felhasználási lehetőségei	124
Személyi juttatások előirányzattal való gazdálkodás	124
Illetményrendszerek	124
Juttatások, költségterítések, egyéb személyi juttatások előirányzat felhasználás	129
Munkaadókat terhelő járulékok előirányzat módosítási és felhasználási lehetőségei.....	135
A dologi kiadások előirányzat módosítási és felhasználási lehetőségei	135
2. Főbb felhalmozási kiadási előirányzatok módosítási és felhasználási lehetőségei	137
Felhalmozási előirányzatok (kiadások).....	137
Beruházások előirányzat.....	138
Felújítások előirányzat	139
3. Beszerzési tevékenységgel kapcsolatos elvárások	139
4. Bevételek	141
Főbb működési bevételek.....	143
Főbb felhalmozási bevételek.....	143
5. A büntetés-végrehajtás speciális gazdálkodási feladatai	143
A fogvatartottak ellátása	143
Elhelyezés.....	143
A fogvatartottak ruházati ellátása, egyéni felszerelése.....	148
Élelmezés.....	150
Letétkezelési feladatok.....	155
A letétkezelés szabályai.....	156
6. A Büntetés-végrehajtás gazdasági társaságai	160
Bv. Holding – uralkodó tag (gazdasági társaságok vállalati csoportba történő bevonása).....	160
Gazdasági társaságok (Ellenőrzött Társaságok).....	161
7. A központi ellátási rendszer	162
VII.	165
BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INFORMATIKA	165
1. Általános ismeretek	165
A büntetés-végrehajtás informatikai rendszere.....	165
A Robotzsaru Neo alkalmazás	168
Főnix rendszer	168
NexonHR alkalmazás	170
Forrás Sql alkalmazás.....	170
Központi Vagyon Kataszter program (KVK)	170
Központi Illetmény Rendszer (KIR3)	170
Cafeteria	170
Egyéb.....	171
Levelezés	171
Internet.....	171

*„A börtön nem egy épület, ahol gonosztevőket tartanak elzárva.
A börtön egy intézmény, amellyel a társadalom tükröt állít magának.
A börtönben sorsokat őriznek.”*
(Orbán Károly: Börtönvilág. Budapest: Korona Kiadó, 1999, 9. o.)

Tisztelt Szakvizsgázó!

A tansegédlet anyagainak kiválasztása során kiemelt szempont volt, hogy a Büntetés-végrehajtási szakember tartsa karban általános közjogi ismereteit, ismerje az állam szervezetét, legyen képes a normák és szellemiségük elsajátításával munkáját precízen, pontosan, szakszerűen, a büntetés-végrehajtási szervezet szellemiségét közvetítve ellátni.

A tansegédlet nem tudja felvállalni a büntetés-végrehajtási munka valamennyi szegmensének, vonatkozó jogszabályának, továbbá a különböző vezetési szintek és szakterületek tételes bemutatását. Ugyanakkor könnyen belátható, hogy a tisztai beosztásban lévő munkatársak mindegyike komplex módon is felelősséggel tartozik a szervezet egészének működéséért.

Napjainkban természetesen az sem kizárt, hogy a ma megismert vagy ismételt tudásra, tájékozottságra egy másik beosztásban nem lesz-e szükség. Ezért is számítunk mindenki megértésére, az anyag el- és befogadására, az ismeretek megújítását célzó megoldás támogatására.

A tananyag összeállításánál arra is tekintettel voltunk, hogy Önök részben felsőfokú rendészeti tanulmányaik, valamint továbbképzésük során már találkoztak a jelen ismeretanyag egy részével.

A tan- és vizsgaanyagokat kidolgozó csoport a legnagyobb körültekintéssel járt el annak érdekében, hogy Önök elsajátítsák azokat a főbb ismeretanyagokat, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet munkakultúrája letisztuljon, egységes elvek és módszerek alkalmazásával történjen.

Szerzők

I.

A MAGYARORSZÁGI BÖRTÖNRENDSZER KIALAKULÁSA, FEJLŐDÉSE

1. A magyarországi börtönrendszer kialakulása

A magyarországi börtönrendszer kibontakozását, fejlődését számos tényező akadályozta, melyek főként a nemesi előjogokban testesültek meg. A bebörtönzés költséges volt (épület, őrzés, élelmezés), emellett elvonta a gazdaságtól a munkaerőt, nem számolhattak a nyilvános büntetések hatásaival, ráadásul a börtön nem volt elég szigorú a kor felfogásához képest.

A helytartótanács rendelete ellenére, a nemesek nem áldoztak pénzt a börtönök létrehozására, így az első központi börtön (fenyítőház) magánkezdeményezésre jött létre Szempci Fenyítőház néven, melyet gróf Eszterházy Ferenc saját telkén és épületeiben létesített.

A börtönügy fejlődése dögöcve haladt, hibás központi döntésektől kísérve (szabadságvesztés töltésére sokszor alkalmatlan épületeket létesítettek), a dolog pikantériája, hogy némelyik még ma is börtönként funkcionál (pl.: Lipótvár, Ilava, Márianosztra, Vác). A kiegyezés (1867), majd az 1878. évi V. sz. tv. (Csemegi-kódex) adott lendületet a modern börtönrendszer kiépítésének. Többek között felépült a szegedi Kerületi Börtön, a budapesti Királyi Gyűjtőfogház, a Soproni Fegyház. A század végén 9 országos, 65 törvényszéki és 313 járásbírósi fogház működött. A börtönügy századvégi virágkorát pezsgő börtönügyi irodalom, szellemi élet kísérte. Az első világháború után a trianoni döntést megszenvedte a magyar büntetés-végrehajtás is, hiszen elvesztette az országos intézetek 33%-át, a törvényszéki fogházak 64%-át, a járásbírósi fogházak 63%-át. Az I. világháború utáni időszak börtönügyi fejlődése teljesen megtorpant, sem a gazdaság helyzete, sem az uralkodó kriminálpolitikai szemlélet már nem kínált lehetőséget még a szolid börtönreformra sem. A börtönügy szakmai fejlődését az is hátráltatta, hogy az intézetek élére számos, a hadseregtől leszerelt tiszt került, elindítva az intézetekben a militarista szemléletet.

Tovább romlott a büntetés-végrehajtás helyzete a II. világháborút befejező időszakban, különösen 1952-től, amikor a Belügyminisztérium (BM) vette át a börtönök felügyeletét és irányítását. Ekkor alakult meg a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (továbbiakban BvOP) és az elítélt munkáltatás irányítására a Közérdekű Munkák Igazgatósága (KÖMI).

A büntetőpolitika eltorzulásának következtében az elítéltek száma meghaladta a 35 ezret (továbbá 12 ezer elítélt várt befogadásra) és 100 ezret is elért az internáltak száma. A rabgazdaságok termelése az általános népgazdasági terv részét képezte. A börtönök egy részének irányítása az ÁVH kezébe került. Az 50-es évek végére már megjelenik az igény a börtönügy garanciális elemeinek erősítésére a szabályozás szintjén. Az 1955. évi Bv. szabályzat már mellőzi a testi és a fizikai fájdalmat okozó fegyelmi büntetéseket, 1959-ben pedig (8/1959. BM utasítás) megteremtették az elítéltek nevelésének elvi és szervezeti feltételeit.

A magyar börtönöknek az állami szervek rendszerében elfoglalt helyéről 1963-ban született döntés, mely szerint a felügyelet és irányítás visszakerült az Igazságügyi Minisztériumhoz, és kezdetét vette az egyes büntetések végrehajtásának jogi szabályozása is.

A 60-as évek elején megélnékült kriminológiai, szociológiai, pszichológiai kutatások rámutattak a társadalom belső ellentmondásaira, feltárták a bűnözés tényleges alakulását, és bemutatták, hogy a szocializmus fejlődésével a bűnözés nem hal el, mint azt korábban hirdették.

A börtönügy több évtizedes elmaradásának, valamint a törvényi szintű szabályozás hiányának felismerése az elméleti munka megélnéküléséhez vezetett. Ennek egyik eredménye az 1966. évi 21. tvr. megalkotása volt. E jogszabály már céljában, elveiben, tartalmában megközelítette az európai normákat. Merőben újszerű volt az a felfogás, mely az elítélteket nem csak kötelezettségekkel látta el, hanem jogokat is biztosított számukra. Az elítélteket a végrehajtás tárgyából annak alanyává tette. A törvény a szabadságvesztés négy fokozatát állapította meg (szigorított börtön, börtön, szigorított munkahely, munkahely). Sajnos a börtönügy fejlődéséhez szükséges eszközök nem álltak rendelkezésre, és a szervezeti viszonyok sem kedveztek a sikeres végrehajtásnak. Eközben tovább romlott a bűnözés helyzete, nőtt az elítéltek száma, ennek eredményeként az 1971. évi 28. tvr. a fokozatok elnevezésében gyakorlatilag visszatért a Csemegi-kódexhez. Az egyes fokozatokra vonatkozó különbségtétel érvényesül, többek között: a kedvezményrendszerben, az őrzés és felügyelet szigorúságában, a ruházati ellátásban.

A 70-es években megindult – elsősorban a büntetés-végrehajtás egy szűk lelkes csoportjának kezdeményezésére – a rendszer humanizálása, amelyek számos országos parancsnoki intézkedésben öltöttek testet. Megismerhetővé váltak az ENSZ és az Európa Tanács által kidolgozott ajánlások a korszerű börtönök működésére vonatkozóan. Ennek eredménye lett, hogy a büntetések és intézkedések végrehajtását egységes rendszerbe foglalták. Az 1979. évi 11. sz. tvr.-t (Bv. tvr.) a büntetés-végrehajtás szakemberei hozták létre. E kódex jellegű tvr.-t követte a büntetés-végrehajtási szabályzat (miniszteri rendelet), ami mindenki számára megismerhetővé vált.

Kibővült az elítélt külvilággal való kapcsolatának lehetősége, olyan új intézmények jelentek meg, mint az átmeneti csoport és a gyógyító-nevelő csoport.

A 80-as években a szabadságvesztés széleskörű alkalmazásának következtében jelentősen megnőtt a fogvatartottak száma (1986-ban elérte a 25 ezret).

A rendszerváltás hatása a börtönügyre

A rendszerváltás hatása elsősorban a büntetési rendszer átalakításában és ezzel összefüggésben a fogvatartottak létszámának csökkenésében mutatkozott meg. Jelentős előrelépés történt az emberi jogok terén, amelynek egyik egyértelmű megjelenése az Emberi Jogok Európai Egyezményét kihirdető 1993. évi XXI. törvényt követően az 1993. évi XXXII. törvény. Sor került a Bv. tvr. módosítására, amelynek jelentősége, hogy megtörtént az elítéltek emberi és állampolgári jogainak katalogizálása, amelyek érvényesítéséhez a jogorvoslati rendszer is kidolgozásra került. A jogalkotó továbbá kiszélesítette a büntetés-végrehajtási bíró feladatkörét, valamint a társadalmi ellenőrzés lehetőségeit. Az Európa Tanács, valamint az ENSZ ajánlásai, egyezményei zsinórmértékül szolgáltak mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás tekintetében. Az európai börtönügyi alapelvek – a normalizálás, a nyitottság, a felelősség elve – a hazai büntetés-végrehajtást is meghatározzák.

2. A szabadságvesztés végrehajtásának elvei

A normalizálás elve

Valamennyi szabadságelvonás, de különösen a szabadságvesztés-büntetés vonatkozásában elvi élel jelenik meg az a kritérium, hogy a büntetőelem, a valódi büntetés a szabad élettől való megfosztásban, azaz a „bebörtönzésben” jelentkezik. A végrehajtás során az elítélt elveszíti a személyi szabadságát, de az alapvető jogai és kötelességei csak az ítéletben és a törvényben meghatározottak szerint szünetelnek, illetve korlátozhatók. Ez azt jelenti, hogy a személyi szabadságtól való megfosztáson túl az elítélt életkörülményeiben bekövetkező és a büntetéssel szükségszerűen együtt járó, az életrend meghatározottságából adódó körülményeket közelíteni kell a szabad élet viszonyaihoz.

A nyitottság elve

A szabadságvesztés káros hatásainak enyhítése, ellensúlyozása fontos feladat a szabadságvesztés végrehajtása céljának elérése érdekében. A büntetés-végrehajtási intézet rendjének és biztonságának szem előtt tartásával kell a lehetőségek szerint nyitni a külvilág felé, amely történhet intézeten belül, a külvilágból érkező ingerek segítségével, pl. a kapcsolattartási formák alkalmazásával, a televízió, a rádió, az újság segítségével. Az intézeten kívülré irányuló nyitás pl. a külső munkáltatás, az eltávozás vagy a kimaradás lehetősége. A nyitottság elve azonban nem csak a fogvatartottak szemszögéből fontos alapelv, de a büntetés-végrehajtási intézet és a társadalom közötti kapcsolatot is magába foglalja, pl.: a közvélemény tájékoztatásával a külvilág felé, vagy a civil életből származó programok, tréningek, képzések szervezésével az intézeten belül.

A felelősség elve (együtműködés, egyéni aktivitás)

A büntetés-végrehajtási szervezet egyik fő feladata a társadalomba való beilleszkedés elősegítése, amely azt jelenti, hogy a fogvatartott (elítélt) szabadulásakor olyan élethelyzetben legyen, és olyan felfogással bírjon, hogy képes legyen, és belső meggyőződésből akarjon is a társadalom hasznos tagjává válni. Ennek eléréséhez egyénre szabott módszerekkel van lehetőség az elítéltnak segítséget adni ahhoz, hogy felelősségét, önbecsülését fejlessze, és minél önállóbb életvezetésre legyen képes. Az egyéni aktivitás így az egyik támpontja lehet annak a szempontrendszernek, amely alapján az egyén visszaesési kockázata és ezen keresztül a reintegrációs hajlandósága prognosztizálhatóvá válik. Az elítéltek magatartására vonatkozó szakmai szemlélet és értékítélet újfajta értelmezési keretben jelenik meg, ahol nem elég az, hogy az elítélt megtartja az intézet szabályait, hanem a kötelező és a szabadon választható reintegrációs programokban való együtműködés elvárás vele szemben, amelyre ösztönözni kell.

3. A büntetés-végrehajtási szervezet felépítése és feladatai

	Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága	
büntetés-végrehajtási intézetek (31)	büntetés-végrehajtási intézmény (1)	büntetés-végrehajtási gazdasági társaságok (12)

A büntetés-végrehajtási szervezet állami, fegyveres rendvédelmi szerv, működését a kormány a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter, jelenleg a belügyminiszter útján irányítja. A büntetés-végrehajtási szervezet működéséért a miniszter a felelős. A büntetés-végrehajtási szervezet feladata a szabadságelvonással járó büntetések, intézkedések, büntetőeljárású kényszerintézkedések, a szabadságvesztésből szabadultak utógondozásának, valamint a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelők tevékenységének ellátása. Feladatot a büntetés-végrehajtási szervezet részére csak törvény határozhat meg, és a szervezet feladatainak törvényes ellátásával járul hozzá a közrend és a közbiztonság erősítéséhez.

A büntetés-végrehajtási szervezet büntetés-végrehajtási szervekből áll:

1) Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága

A büntetés-végrehajtási szervezet *központi vezető, középírányító szerve* a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, élén a büntetés-végrehajtás országos parancsnokával. Az országos parancsnok a jogszabályok, a közjogi szervezetszabályozó eszközök és a miniszter törvényben meghatározott jogkörében hozott döntéseinek keretei között vezeti a büntetés-végrehajtási szervezetet. Az országos parancsnok a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának szolgálati elöljárója, illetve felettese.

A büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága feladatai körében:

- előkészíti az országos parancsnok utasításait, parancsait és előterjesztéseit,
- felügyeli, ellenőrzi és szakmailag irányítja a büntetés-végrehajtási szervek szolgálati feladatainak végrehajtását, - biztosítja a büntetés-végrehajtási szervek feladatainak ellátásához szükséges költségvetési feltételeket,
- központi feladatokat lát el a honvédelemmel, a polgári és katasztrófavédelmi tevékenységgel, a munkavédelemmel, környezetvédelemmel, energetikai tevékenységgel, elektronikus információbiztonsággal és a tűzvédelemmel kapcsolatban,
- együttműködik a büntetések és az intézkedések végrehajtásában közreműködő, illetve a végrehajtást segítő állami szervekkel és egyesületekkel, vallási közösségekkel, alapítványokkal és személyekkel, továbbá az érintett nemzetközi szervezetekkel.

2) Büntetés-végrehajtási intézet

Büntetés-végrehajtási szervek a büntetés-végrehajtási intézetek, amelyek a büntetések és intézkedések végrehajtásával járó feladatokat, a fogvatartottak – köztük a kóros elmeállapotúak – gyógykezelését, elmemegfigyelését és kivizsgálását látják el. Így tehát a klasszikus büntetés-végrehajtási feladatokat ellátó, fogvatartásra szolgáló intézetek mellett büntetés-végrehajtási intézetnek minősül az Igazságügyi és Elmeorvosintézet (a továbbiakban: IMEI), valamint a Büntetés-végrehajtás Központi Kórház is.

3) Büntetés-végrehajtási intézmény

A büntetés-végrehajtási szervek anyagi-technikai ellátására, a személyi állomány oktatására, továbbképzésére, egyes szociális és a személyi állományt érintő egészségügyi feladatok ellátására büntetés-végrehajtási intézmény alapítható. Jelenleg egy intézmény működik a büntetés-végrehajtási szervezet keretein belül, ez a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja, amelynek feladatai közé tartozik a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának alap- és középfokú szakmai oktatása, továbbképzése, szakmai vizsgáztatása, üdültetése, valamint rehabilitációja és rekreációja.

4) Büntetés-végrehajtási gazdasági társaságok

Büntetés-végrehajtási szervnek minősülnek a büntetés-végrehajtási gazdasági társaságok is. Ezek a gazdasági társaságok kizárólagos állami tulajdonban vannak. A társaságokat azért hozták létre, hogy a szabadságvesztés reintegrációs céljának megvalósulását elősegítsék azzal, hogy munkát biztosítsanak a fogvatartottak részére. A büntetés-végrehajtási gazdasági társaságok között megtalálhatók mezőgazdasági, valamint ipari jellegű, széles tevékenységi körrel bíró társaságok.

II.

BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI JOG

1. A szabadságvesztés végrehajtása

A szabadságvesztés végrehajtásának célja

A szabadságvesztés végrehajtása céljának meghatározása során különbséget kell tenni a határozott tartamú szabadságvesztés, valamint az életfogytig tartó szabadságvesztés végrehajtásának célja között. A határozott tartamú szabadságvesztés célja kettős. Egyrészt az ítéletben meghatározott joghátrány érvényesítésével a pönális funkció megjelenése, másrészt a reintegrációs tevékenység segítségével az elítélt társadalomba való visszailleszkedése és a társadalom jogkövető tagjává válása. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés esetében a cél a társadalom védelme, amelyet az ítéletben meghatározott joghátránnyal lehet érvényesíteni.

A szabadságvesztés végrehajtásának rendje

A szabadságvesztés végrehajtásának rendje a végrehajtásnak az a módja, amely a befogadástól a szabadításig tartó időszakon át meghatározza az elítélt büntetés-végrehajtási intézetben belüli életét, így

- 1) őrzését, felügyeletét és ellenőrzését,
- 2) elhelyezését, élelmezését, ruházatát,
- 3) egészségügyi ellátását,
- 4) jogainak gyakorlását,
- 5) foglalkoztatásához szükséges feltételeket,
- 6) reintegrációs programokhoz szükséges feltételeket.

A szabadságvesztés büntetést az arra kijelölt, lehetőleg az elítélt lakcíméhez legközelebb eső büntetés-végrehajtási intézetben hajtják végre a bíróság által az ítéletben meghatározott – fegyház, börtön, fogház – végrehajtási fokozatban. A végrehajtás rendjének kialakítása során az egyéniesítés elve jelentős szerepet kap, ennek során figyelemmel kell lenni az elítélt egyéni körülményeire, így különösen személyiségére, előéletére, életvitelére, családi körülményeire, a szabadságvesztés során tanúsított magatartására, az elkövetett bűncselekményre, a szabadságvesztés fokozatára és tartamára.

Az egyéniesítés követelménye jelenik meg a rezsimszabályok esetében is. A végrehajtási fokozatokon belüli rezsimek kategóriába sorolás az elítélt kockázati elemzése, magatartása és a reintegrációs tevékenységben való részvétele függvényében változhat, amely befolyásolja a végrehajtás rendjét és az adható kedvezményeket. Mindhárom végrehajtási fokozaton belül általános, szigorúbb és enyhébb rezsimszabályok érvényesülnek, amelyek között biztosított az átjárás, a fokozatosság lehetősége mindkét irányban.

A differenciálás alapelve jelenik meg az elkülönítési szabályokban. Eszerint a szabadságvesztés végrehajtása során el kell különíteni

- 1) a különböző végrehajtási fokozatba tartozókat egymástól,
- 2) a férfiakat a nőktől,
- 3) a fiatalkorúakat a felnőtt korúaktól,
- 4) a katonákat a katonának nem minősülő elítéltektől,
- 5) a dohányzókat a nem dohányzóktól,
- 6) a fekvőbetegeket az egészségesektől,
- 7) a fertőző betegeket a nem fertőző betegektől.

Az elkülönítés főszabálya alóli kivétel, hogy gyógykezelés érdekében a különböző végrehajtási fokozatú elítéltek közösen helyezhetők el, valamint az orvosi vizsgálatra, illetve egészségügyi rendelésre közösen várakozhatnak. Az elítéltek végrehajtási fokozattól függetlenül – az adott részlegen belül a zárkában és lakóhelyiségben is – együtt helyezhetők el a gyógyító-terápiás részlegen, az átmeneti részlegen, a drogrevenációs részlegen, a pszichoszociális részlegen, a vallási részlegen, valamint az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása során. Végrehajtási fokozattól függetlenül – az adott részlegen belül, de nem azonos zárkában vagy lakóhelyiségben – az elítéltek együtt helyezhetők el a hosszú időre ítélték részlegén, a fiatalkorú elítéltek részlegén és az anya-gyermek részlegen.

A különböző végrehajtási fokozatú elítéltek a munkahelyen együtt dolgozhatnak, az általános iskolai, illetve középfokú iskolai oktatásban, a felsőoktatásban, a szakmai képzésben, reintegrációs programon, a sport és a kulturális programon, a szállítás és az előállítás során, valamint a vallásos szertartásokon és más rendezvényeken közösen vehetnek részt, továbbá a szabad levegőn és a közös étteremben együtt tartózkodhatnak.

Fegyház

A fegyház fokozat a szabadságvesztés legszigorúbb végrehajtási módja, ennek keretében az elítélt eltávozása csak kivételesen engedélyezhető, de a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték számára ez a lehetőség sem adott. A fegyház fokozatú elítélt életrendje részleteiben is meghatározott, állandó irányítás és ellenőrzés alatt áll, a büntetés-végrehajtási intézeten belül a számára kijelölt területen biztonsági és rezsím besorolása alapján a rá meghatározott szabályok szerint mozoghat. A fegyház részlegen a zárka ajtaját éjszaka zárva kell tartani, nappal engedélyezhető a rezsimszabályokhoz igazodó időszakos nyitva tartás. Az elítélt számára engedélyezhető, hogy részt vegyen az elítéltek csoportos kulturális és sportprogramjain, valamint a büntetés-végrehajtási intézet által szervezett, intézeten belüli programokon. Az elítéltnél tartható tárgyak köre, a kapcsolattartás gyakorisága és tartama bővíthető, a személyes szükségleteire fordítható összeg mértéke a rezsimszabályokhoz igazodóan változik. A fegyház fokozatú elítélt külső munkáltatásban kivételesen vehet részt, de csak abban az esetben, ha a külvilágtól a munkavégzés alatt is elkülöníthető.

Börtön

A börtön fokozatban az elítélt életrendje meghatározott, ugyan már nem részleteiben, de továbbra is irányítás és ellenőrzés alatt áll, eltávozása kivételesen engedélyezhető, és külső munkáltatásban részt vehet, nem feltétel a külvilágtól való elkülönítés. Az elítélt a büntetés-végrehajtási intézeten belül a számára kijelölt területen biztonsági és rezsím besorolása alapján mozoghat, zárkája vagy lakóhelyisége ajtaját főszabály szerint éjszaka zárva kell tartani, nappal engedélyezhető a teljes vagy az időszakos nyitva tartás. A rezsimszabályokhoz igazodóan engedélyezhető, hogy részt vegyen csoportos kulturális, sport és egyéb intézeten belüli

programokon, a magánál tartható tárgyainak köre, kapcsolattartásának gyakorisága, illetve tartama bővíthető, a személyes szükségleteire fordítható összeg mértéke a rezsimszabályokhoz igazodóan változik.

Fogház

A fogház fokozat a legenyhébb végrehajtási mód, amelynek során az elítélt életrendje már csak részben meghatározott, a reintegrációs programokon kívüli szabad idejét belátása szerint használhatja fel, így eltávozása is könnyebben engedélyezhető, külső munkáltatásban részt vehet. A büntetés-végrehajtási intézeten belül felügyelettel, ellenőrzéssel vagy szabadon járhat a számára meghatározott biztonsági és rezsimszabályok alapján. A zárka vagy lakóhelyiség ajtaját éjszaka főszabály szerint zárva, nappal nyitva kell tartani. A fogház fokozatú elítélt a rezsimszabályokhoz igazodóan vehet részt a programokon, a magánál tartható tárgyainak köre szintén a rezsimszabályokhoz igazodóan bővíthető. A kapcsolattartás gyakoriságát, illetve tartamát, továbbá a személyes szükségleteire fordítható összeg mértékét szintén a rezsimszabályok határozzák meg.

2. Az elítéltek kötelezettségei és jogai

A *büntetés-végrehajtási jogviszony* sajátos jogviszony, amelyet külön törvény, a büntetés-végrehajtási kódex, a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) szabályoz. A büntetés-végrehajtási jogviszony hierarchikus jogviszony, alanyai:

- az egyik oldalon az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott,
- a másik oldalon a végrehajtásért felelős szerv, valamint a végrehajtásban közreműködő más szervek és személyek.

A büntetés-végrehajtás során a büntetés-végrehajtási jogviszony alanyait jogszabályban meghatározott sajátos jogok és kötelezettségek illetik meg, illetve terhelik. A szabadság elvonása következtében a szabad ember jogainak és kötelezettségeinek többsége a büntetés-végrehajtási jogviszony alapján átrendeződik, és jelentős változásokon megy át. A szabadságvesztés törvényessége leginkább az elítéltek jogállása alapján biztosítható. Tekintettel a kétpólusú jogviszonyra, a fogvatartottak jogainak biztosítása a végrehajtásért felelős szerv oldalán kötelezettségként jelenik meg, de ami az elítéltnél kötelezettsége, annak megkövetelése a büntetés-végrehajtási szerv oldaláról jogosultságként jelenik meg.

Az elítéltek kötelezettségei

A szabadságvesztés végrehajtása alatt az elítélt jogszabályban vagy bírósági, illetve hatósági határozatban megállapított kötelezettségeit a büntetés végrehajtása során is köteles teljesíteni. Az elítélt kötelezettségeinek teljesítése, illetve jogainak gyakorlása során a szabadságvesztés-büntetés céljai teljesítése érdekében köteles magát a büntetés, illetve az intézkedés végrehajtásának alávetni (ennek megtagadása esetén vele szemben a törvényben meghatározott jogkövetkezmények állnak be, illetve kényszer alkalmazható), a végrehajtásért felelős szervvel együttműködni és a kért felvilágosítást megadni, lakcímét, annak változását bejelenteni.

Az elítéltek kötelezettségei két fő csoportba sorolhatók:

- Az elítélt **állampolgári kötelezettségeit** a szabadságvesztés végrehajtása alapvetően nem érinti. Olyan, minden állampolgárt egyformán terhelő, a büntetés végrehajtásától független kötelezettségek tartoznak ide, mint a kiskorú gyermek tartási kötelezettsége, adó, illeték megfizetése, tanúzási kötelezettség.
 - A kötelezettségek másik csoportját a **büntetés-végrehajtási jogviszonyból eredő kötelezettségek** felsorolása adja, amelyek egy részét az elítélt ún. tűrés kötelezettségei adják. A Bv. tv. nem ad taxatív, kimerítő felsorolást a kötelezettségek tekintetében, csak azt határozza meg, melyek azok, amelyeknek különösen fontos szerepük van.
- 1) A szabadságvesztést a szabadságvesztés, az elzárás, a rendbírság helyébe lépő elzárás, az előzetes letartóztatás és a szabálysértési elzárás végrehajtását foganatosító büntetés-végrehajtási intézetek kijelölésének szabályairól szóló rendelet alapján meghatározott büntetés-végrehajtási intézetben kell letölteni, de az országos parancsnok erre a célra kivételesen más büntetés-végrehajtási intézetet is kijelölhet. A rendelet adta keretek között figyelembe kell venni azt is, hogy lehetőleg az elítélt lakcíméhez legközelebbi intézet kerüljön kijelölésre, továbbá a büntetés-végrehajtási intézetek telítettsége is fontos kiválasztási tényező.
 - 2) Az elítélt köteles a büntetés-végrehajtás rendjét megtartani, illetve tűrni, a kapott utasításokat végrehajtani. A büntetés-végrehajtási intézetben a fogvatartás törvényes végrehajtása érdekében a rend fenntartása elengedhetetlen, így az elítéltek számára egyértelművé kell tenni a végrehajtásra vonatkozó szabályokat, amelyeket a házirend, valamint a napirend tartalmaz, és amelyekről a befogadáskor tájékoztatni kell az elítéltet. A büntetés-végrehajtási jogviszony hierarchikus jellegéből fakad, hogy az elítélt köteles a kapott, jogszerű utasításokat végrehajtani.
 - 3) Az elítéltek esetében munkavégzési kötelezettség áll fenn, a kijelölt munkát az elítélt köteles elvégezni. A munkáltatás egyrészt a büntetés-végrehajtási szervezet önellátóvá és részben önfenntartóvá válásának, másrészt a munkavégzés a reintegrációnak fontos eleme.
 - 4) A reintegrációs foglalkozás rendjét, a büntetés-végrehajtási intézet biztonsági és higiéniai követelményeit be kell tartani. A fogvatartás rendjét és biztonságát az elítélt önkéntes jogkövetésre való ösztönzésével, őrzéssel, felügyelettel és ellenőrzéssel, valamint biztonsági és egyéb szükséges intézkedések megtételével, indokolt esetben kényszerítő eszköz alkalmazásával kell biztosítani. A kényszerközösségekre jellemző, hogy a higiéniai követelmények betartására fokozottan ügyelni kell, hogy a másik oldalon jogosultságként jelentkező egészséges elhelyezési körülményeket biztosítani lehessen.
 - 5) Nem tartozik a munkáltatás körébe a büntetés-végrehajtási intézet tisztán tartásában, karbantartásában és ellátásában díjazás nélkül, alkalmasszerűen végzett munka, amelyet csak olyan elítélt végezhet, aki egyébként munkáltatásra is alkalmas. Az ilyen jellegű munkavégzésért ugyan nem jár munkadíj, mégsem tekinthető kényszerszermunkának, és a visszaélések elkerülése érdekében a törvény konkrétan meghatározza, hogy a tisztán tartást, karbantartást és ellátást szolgáló munkavégzés ideje a napi négy órát, havonta összesen a huszonnégy órát nem haladhatja meg, továbbá, orvosi vélemény alapján a munkavégzés ideje az elítélt egészségi és fizikai állapotára vagy életkorára tekintettel csökkenthető.
 - 6) Az elítélt köteles alávetni magát a jogszabályban előírt kötelező vagy egészségi állapotának megítéléséhez szükséges orvosi vizsgálatnak és a jogszabály szerint kötelező gyógykezelésnek. Az első ilyen vizsgálat a befogadáskor történik, amikor a

fogvatartottat közegészségügyi és járványügyi szempontból egészségügyi szakdolgozó megvizsgálja, a fogvatartott ugyanis addig nem helyezhető közösségbe, amíg közegészségügyi-járványügyi vizsgálata nem történt meg. Fontos szabály, hogy a végrehajtás során az elítélt egészségi állapotának megfelelő gyógyító-megelőző ellátását elsősorban a fogvatartó büntetés-végrehajtási intézet, illetve a Központi Kórház, annak a Szegedi Fegyház és Börtönben működő Krónikus Utókezelő Részlege, valamint az IMEI biztosítja, és az elítélt ezt az ellátást köteles igénybe venni.

- 7) Fegyelemsértés, illetve bűncselekmény gyanúja esetén az elítélt vizsgálati anyagot köteles szolgáltatni az alkohol, bódító-, illetve kábítószer-fogyasztás ellenőrzéséhez. Fegyelemsértésnek és egyben bűncselekménynek is minősül, ha az elítélt kábítószer, új pszichoaktív anyagot vagy más pszichoaktív szert állít elő, engedély nélkül tart vagy fogyaszt. Ebben az esetben az eljárás lefolytatása érdekében az elítélt köteles vizsgálati anyagot szolgáltatni. A kábítószer jelenléte a büntetés-végrehajtási intézetekben komoly biztonsági kockázatot jelent, kiszűrése elengedhetetlenül fontos a fogvatartás rendjének, az elítéltek egészségének biztosítása szempontjából.
- 8) Az elítélt formaruhát, munkavégzés során munkaruhát köteles viselni, amelynek kisebb, szaktudást nem igénylő javításáról is gondoskodni köteles.
- 9) Az elítélt köteles a tartására fordított költséghez hozzájárulni, kivéve, ha önhibáján kívüli okból nem dolgozik, és nem részesül rendszeres pénzellátásban, illetve nem rendelkezik letéti pénzzel. Csak a szabadon felhasználható összegből lehet a költségeket levonni, amennyiben a letéti számlájára célzottan érkezik pénzösszeg, abból a tartási költségek nem vonhatók le. A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka utasításban határozza meg, hogy adott évre mekkora összeg a tartási költséghez való hozzájárulás napi összege, amely – teljes munkaidőben történő foglalkoztatás esetén – nem lehet kevesebb, mint az egy havi alaplombdíj egy százaléka (2018-ban 500 forint/fő/nap).
- 10) Az elítélt keresményének és rendszeres pénzellátásának meghatározott részét a szabadulása idejére tartalékolni kell. Ennek jelentősége, hogy szabaduláskor az intézetet ne pénz nélkül hagyja el.
- 11) Az elítélt a képességeinek és a büntetés-végrehajtási intézet adottságainak megfelelő képzésben, illetve oktatásban köteles részt venni.
- 12) Együtműködési kötelezettség áll fenn nem csak a büntetés-végrehajtási szervvel, de a pártfogó felügyelői szolgálat és a reintegrációs tevékenységben részt vevő szervezet megbízottjával is.
- 13) Az elítéltet fogvatartó büntetés-végrehajtási intézetet érintő katasztrófahelyzet esetén az elítélt köteles közreműködni a katasztrófahelyzet elhárításához szükséges tevékenységben, emellett az elítéltet a külön jogszabályok szerinti katasztrófavédelmi kötelezettség terheli – csakúgy, mint a szabad állampolgárokat –, illetve ideiglenes katasztrófavédelmi szolgálatra beosztható.
- 14) A tőrési kötelezettségek körébe tartozik a fogvatartottak elkülönítése és csoportba sorolása, az egyes rezsimekre vonatkozó korlátozások, a személyes tárgyak átvizsgálása, az életrend, intézeten belüli mozgás meghatározása, illetve korlátozása, a kapcsolattartás ellenőrzése, a biztonsági intézkedések végrehajtása.

Az elítéltek jogai

Az elítéltek jogait illetően különböző csoportok alakíthatók ki.

Az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott az Alaptörvényben meghatározott alapvető jogait, valamint egyéb jogait és kötelezettségeit – a törvényben, a bíróság ítéletében, valamint a bíróság és az ügyészség egyéb határozatában meghatározott korlátozásokkal vagy tilalmakkal – a

büntetés-végrehajtás rendjével összhangban gyakorolja, illetve teljesíti. A jogkorlátozás során az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt kell alkalmazni.

Fontos kiemelni, hogy vannak olyan alapvető jogok, amelyeket a szabadságvesztés semmilyen formában nem sérthet vagy torzíthat. Emellett meg kell említeni a továbbélő, de módosuló jogokat és az egyértelműen szünetelő jogokat. Ennek alapján az alapvető jogokat érintően három csoportot különböztethetünk meg.

A szabadságvesztés által nem érintett jogok

Vannak olyan, az Alaptörvényben rögzített jogok, amelyek a szabadságelvonástól függetlenül minden embert megilletnek. Ezek közül a legfontosabbak az élethez való jog, a személyi biztonsághoz való jog, az emberi méltósághoz való jog. Ide sorolható a kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma, a hátrányos megkülönböztetés tilalma. Fontos alapvető jog az anyanyelv használatának joga.

A szabadságvesztés végrehajtása alatt korlátozott, módosuló jogok

A munkához és foglalkozás szabad megválasztásához való jog és a vállalkozáshoz való jog. A szabadságvesztés alatt a munkavégzés az elítéltek kötelezettsége is, nem csak joga. A munkához való jog annyiban korlátozott, hogy az elítélt a büntetés-végrehajtási intézet vagy a gazdasági társaság által biztosított munkalehetőségek közül választhat. Előfordulhat, hogy valamilyen ok miatt nem lehetséges az elítélt munkába állítása, erre az időre a munkához való jog átmenetileg szünetel.

A művelődéshez való jog, illetve a tanulás és a tanítás szabadsága. A szabadságvesztés büntetés végrehajtása alatt lehetőség van az általános iskolai tanulmányok befejezése mellett közép- és felsőfokú tanulmányok végzésére is, ezekhez azonban a parancsnok engedélye szükséges.

Az önrendelkezéshez való jog. Ennek egyértelmű megjelenése a szabadságvesztés végrehajtása során az elítélt egészségügyi ellátása visszautasításával kapcsolatos önrendelkezési jogának korlátozása a saját és a közösség egészségének védelme érdekében veszélyeztető, illetve közvetlen veszélyeztető állapot fennállása esetén, sürgős szükség esetén vagy közegészségügyi-járványügyi érdekből.

A kegyeleti jog. Az elítélt kegyeleti jogának gyakorlása csak a közeli hozzátartozók vonatkozásában érvényesül, és a parancsnok engedélyéhez kötött. (Lásd a **Hozzá tartozó meglátogatása vagy temetésén való részvétel című** fejezetben leírtakat)

A szülői felügyeleti jog. A korábbi szabályozásban a szülői felügyeleti jog a szabadságvesztés végrehajtása során szünetelt. A hatályos szabályozás szerint a szülői felügyeleti jogtól el nem tiltott elítélt a büntetés-végrehajtási jogviszony lehetőségein belül részt vehet gyermeke nevelésében, a gyermeket érintő lényeges kérdések eldöntésében. Az anya-gyermek részlegen elhelyezett nők esetében kiemelt jelentősége van.

A közérdekű adatokhoz való hozzáféréséhez és azok terjesztéséhez való jog. A közérdekű adat megismerése iránt bárki igényt nyújthat be, de a fogvatartottak számára a közérdekű adatok megismerése csak abban az esetben lehetséges, amennyiben az nem veszélyezteti a büntetés-végrehajtási intézet rendjét és biztonságát.

A véleménynyilvánítás szabadsága. Az elítélt véleményét kizárólag ellenőrzés mellett és olyan formában nyilváníthatja ki, amely nem zavarja a büntetés-végrehajtási intézet rendjét és biztonságát. Ezen túlmenően a vélemény, nyilatkozat nyilvánosságra hozatalának további kritériumai vannak. Ilyen a nemzetbiztonság védelme, a minősített adat közlésének megakadályozása, a bűncselekmény közvetlen veszélyének fennállása esetén annak megakadályozása, a büntetés-végrehajtási intézet rendje és biztonsága, a bűnöző életmód népszerűsítésének megakadályozása, valamint az elítélt, vagy hozzátartozója számára a bűncselekménnyel kapcsolatos vélemény nyilvánosságra hozatalából eredő vagyoni előny elérésének megakadályozása. Ezzel elkerülhető a bűnelkövetés népszerűsítése, valamint a történet médiának való eladásából származó haszonszerzés. A nyilatkozattétel engedélyezéséről vagy megtagadásáról az országos parancsnok dönt, döntése ellen bírósági felülvizsgálatnak van helye.

Az egyesülési jog. Elviekben lehetséges, hogy az elítélt tagja legyen egyesületnek, szervezetnek, de ezzel kapcsolatos jogai csak a büntetés-végrehajtási intézet rendjének megtartásával gyakorolhatók, jellemzően személyesen nem.

A tulajdonhoz való jog. A korlátozás a büntetés-végrehajtási intézetben lévő tulajdont érinti. Legmarkánsabb példa, hogy bár jöllehet az elítélt tulajdonát képezik, csak meghatározott tárgyakat tarthat magánál. Az olyan tárgyakat, amelyek nem lehetnek az elítélt birtokában, letétbe kell helyezni, esetleg meg kell semmisíteni.

A szabadidő eltöltéséhez való jog. Az elítéltek életrendje a büntetés-végrehajtási intézetekben fokozatonként eltérő, ettől függ, hogy a reintegrációs programokon kívül fennmaradó szabadidejét hogyan használja fel. A fegyház fokozatú elítélt életrendje pl. részleteiben meghatározott, állandó irányítás és ellenőrzés alatt áll. Ezzel szemben a fogház fokozatú elítélt életrendje részben meghatározott, és a szabadidejét a belátása szerint használhatja fel.

Éves fizetett szabadsághoz való jog. A munkavégzéshez kapcsolódó jogosultság, amely alapján az elítéltet egyévi munkavégzés után húsz nap fizetett szabadság illeti meg. Ez a jogosultság annyiban korlátozott, hogy a fizetett szabadsága során az elítélt a büntetés-végrehajtási intézetben köteles tartózkodni. Ha azonban az elítélt fizetett szabadsággal rendelkezik, az eltávozást a fizetett szabadságba be kell számítani.

A magántitokhoz való jog. Elsősorban a kapcsolattartás körében a levelezés és a telefonbeszélgetés során korlátozódik a magántitokhoz való jog. A fogvatartás biztonságának a fenntartása, a biztonságot sértő vagy veszélyeztető cselekmények megelőzése érdekében mind a levelezés, mind a telefonbeszélgetés ellenőrizhető. Az elítéltnak a hatóságokkal, törvényben kihirdetett nemzetközi egyezményben elismerten erre hatáskörrel rendelkező nemzetközi jogvédő szervezetekkel, az alapvető jogok biztosával, valamint a nemzeti megelőző mechanizmus szervezetével vagy munkatársával és a védővel való levelezése tartalmilag nem ellenőrizhető. Ha alapos indok merül fel arra, hogy az elítélt részére érkező vagy az általa küldött levelek nem a borítékban megjelölt hatóságtól, nemzetközi szervezettől vagy a védőtől származnak, vagy nem a címzetteknek szólnak a levelet az elítélt jelenlétében - egyidejű felvétele mellett - kell felbontani, de az ellenőrzés ebben az esetben is csak a feladó azonosítására szolgálhat. Ha a tartalmilag ellenőrizhető levél a fogvatartás biztonságát veszélyeztető adatot, információt vagy tárgyat tartalmaz, a levél nem továbbítható, az elítéltnak nem kézbesíthető.

Az általános cselekvési szabadság a szünetelő jogokra való tekintettel. A korlátozás a szabadság elvonásából adódik, amelynek következtében az elítélt számára számos jog gyakorlása lehetetlen, ilyen például a tartózkodási hely szabad megválasztása, szabad orvosválasztás joga.

A lelkiismereti és vallási szabadság. A korlátozás megnyilvánulása, hogy az elítélt eltiltható az istentiszteleten való részvételtől, ha az a büntetés-végrehajtási intézet rendjét vagy a biztonságot veszélyezteti.

Az elítélt jogainak szünetelése

A szabadságvesztés végrehajtása alatt a következő jogok szünetelnek:

- 1) *A szabad mozgáshoz és a tartózkodási hely szabad megváltoztatásához való jog.* Az elítélt a számára kijelölt büntetés-végrehajtási intézetben köteles a büntetését letölteni, azt csak kivételesen, engedéllyel hagyhatja el, pl. büntetés-félbeszakítás, eltávozás, kimaradás esetén. A büntetés-végrehajtási intézet területén belül is csak a végrehajtási fokozat és a rezsimszabályok alapján meghatározott területen mozoghat.
- 2) *A békés gyülekezéshez való jog.* A büntetés-végrehajtási intézet rendjének fenntartása érdekében kizárt, hogy az elítéltek felvonulásokat, tüntetéseket szervezzenek. A sporteseményeken, kulturális rendezvényeken való részvétel azonban nem tartozik ebbe a körbe, így az ott történő csoportos megjelenés megengedett.
- 3) *A sztrájkhoz való jog.* A sztrájk a munkajoghoz kapcsolódó jogosultság, de mivel az elítélteknek munkavégzési kötelezettségük van, így ezen jog gyakorlása épp ennek a kötelezettségnek a teljesítését lehetetlenítené el.
- 4) *A szabad orvosválasztáshoz való jog.* Az egyik legfontosabb betegjog, amely azonban a szabadságvesztés idejére a zárt körülményekre tekintettel szünetel. A büntetés-végrehajtási szervezet rendelkezik egészségügyi jellegű intézetekkel (Büntetés-végrehajtás Központi Kórház, IMEI vagy a Szegedi Fegyház és Börtönben működő Krónikus Utókezelő Részleg), és az elítéltek az itt nyújtott szolgáltatásokat kötelesek elsősorban igénybe venni, de a büntetés-végrehajtás szervezésében lehetőség van civil kórházi, orvosi ellátásra is.
- 5) *A passzív választójog.* Az országgyűlési képviselők, a helyi és kisebbségi önkormányzati képviselők és polgármesterek, valamint az európai parlamenti képviselők választásán az elítélt nem indulhat, nem választható.
- 6) *Az elektronikus ügyintézéshez való jog.* A büntetés-végrehajtási intézetben nincs lehetőség az elektronikus ügyintézésre, az elítéltek csak szűk körben használhatnak számítástechnikai eszközöket, például a büntetőeljárás jogok gyakorlása körében az iratok megismerése során.
- 7) *A szabadságvesztés végrehajtása alatt szünetelnek az elítélt azon jogai, amelyekre a közügyektől eltiltás, illetve a bíróság ítéletében meghatározott foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás és kitiltás kiterjed.* Így például az elítélt a szabadságvesztés végrehajtása alatt sem végezhet olyan munkát, amelyre nézve a foglalkoztatástól eltiltás érvényes.

Az elítélt büntetés-végrehajtási jogviszonyból eredő jogai

A jogok felosztása során a második csoportba azok a jogok tartoznak, amelyek egyértelműen a büntetés-végrehajtási jogviszonyból vezethetők le, amelyek abból az élethelyzetből kifolyólag illetik meg az elítéltet, hogy szabad emberből fogvatartottá vált. Eszerint az elítélt jogosult:

- 1) *A higiéniai feltételeknek megfelelő egészséges elhelyezésre.* Az elítélt részére a befogadáskor kijelölik a zárkát, lakóhelyiséget, azon belül az ágyat. Megfelelő ágyneművel kell ellátni az elítéltet. Alapvető elvárás, hogy a zárkán belül elegendő élettér (többszemélyes elhelyezés esetén 4 m²/fő, egyszemélyes elhelyezés esetén 6 m²/fő) álljon rendelkezésre, az illemhely le legyen választva a zárka többi részétől, megfelelő legyen a zárka szellőzése és megvilágítása. (Ezek hiányában számos elítélt kártérítési kérelemmel fordult az Emberi Jogok Európai Bíróságához az Emberi Jogok Európai Egyezménye kínzás tilalmáról szóló 3. cikkének megsértésére hivatkozva.)
- 2) *Az egészségi állapotának és a szabadságvesztés végrehajtása alatti tevékenységének megfelelő ételmezésre.* Az elítélt részére legalább napi háromszori étkezést - ebből legalább egy alkalommal meleg ételt - kell biztosítani. Az ételmezési norma, kalóriamennyiség kialakításánál figyelemmel kell lenni az elítélt által végzett munka jellegére, az egészségi állapotra (diétás, kímélő, roboráló stb.) és az életkorra.
- 3) *Egészségügyi ellátásra.* A szabadságvesztés végrehajtása nem lehet akadálya annak, hogy az elítélt a hatályos egészségügyi, társadalombiztosítási, egészségbiztosítási jogszabályok, illetve a kötelező szakmai eljárásrend szerinti egészségügyi ellátásban részesüljön.
- 4) *Megfelelő ruházat biztosítására.* Az elítélt formaruha viselésére köteles. Az évszaknak megfelelő formaruhát, alsóruhát, valamint lábbelit a büntetés-végrehajtási intézet biztosítja.
- 5) *Kapcsolattartásra.* Az elítélt a hozzátartozóival, valamint az általa megjelölt és a büntetés-végrehajtási intézet által engedélyezett személyekkel, szervezetekkel kapcsolatot tarthat. Ennek keretében van lehetőség levelezésre, telefonbeszélgetésre, csomag küldésére és fogadására, látogató fogadására, látogató büntetés-végrehajtási intézeten kívüli fogadására, kimaradásra és eltávozásra. A különböző kapcsolattartási formák gyakorlása rezsimenként eltérő, a progresszív végrehajtás ösztönző elemeként is működik.
- 6) *Baleset esetén baleseti ellátásra és baleseti egészségügyi szolgáltatásra.* A társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény alapján a fogvatartottakat megilleti a baleseti ellátásra és az egészségügyi szolgáltatásra való jogosultság. Ennek megfelelően a fogvatartottak a pénzbeli ellátások kivételével baleseti ellátásra és egészségügyi szolgáltatásra a biztosítottakkal azonos módon jogosultak.
- 7) *Pihenésre, szabadidőre.* Az elítéltek részére általánosságban a takarodótól az ébresztőig legalább nyolc óra folyamatos pihenőidőt kell biztosítani. A munkát végző elítéltek esetében főszabály szerint legalább tizenegy óra egybefüggő pihenőidőt kell biztosítani a napi munka befejezése és a következő napi munkakezdés között. Ha az elítéltet megszakítás nélküli vagy többműszakos munkarendben foglalkoztatják, vagy idénymunkát végez, a pihenőidő ennél rövidebb is lehet, de legalább nyolc órát ilyenkor is biztosítani kell számára. A napi pihenőidőn felül az elítélteket heti két nap pihenőnap is megilleti.
- 8) *Testi, szellemi állapotának fenntartására, illetve fejlesztésére.* Ennek érdekében naponta - legalább egy óra - szabad levegőn tartózkodásra, önképzésre, sajtótermékek megrendelésére, a büntetés-végrehajtási intézet művelődési és sportolási lehetőségeinek igénybevételére, általános iskolai, középfokú, valamint felsőfokú tanulmányok megkezdésére, illetve folytatására, a vizsgákra való felkészüléshez tanulmányi és vizsgaszabadságra.

- 9) *A büntetés-végrehajtási intézetben, illetve annak felügyeleti szerveinél és a büntetés-végrehajtástól független szervhez közérdekű bejelentés, panasz, kérelem és jognyilatkozat előterjesztésére.* (Lásd fentebb)
- 10) *A büntetés végrehajtása során jogorvoslati joggal élni.* (lásd fentebb)
- 11) *A rendelkezésére álló pénzből havonta meghatározott összeget személyes szükségleteire fordítani, illetve azzal egyéb módon rendelkezni.* A személyes szükségletekre fordítható összeg mértéke a rezsimszabályokhoz igazodóan változik, de alapvető szabály, hogy felhasználására csak a szabadulásra tartalékolt összeg, a tartási költség, a végrehajtás alatt álló összeg, valamint a többlétszolgáltatások díjának levonása után kerülhet sor. Az elítélt havonta legalább két alkalommal jogosult vásárlásra a büntetés-végrehajtási intézet területén működő, a személyes szükségletekre fordítható összeg levásárlására kijelölt üzletben.
- 12) *A szabadságvesztés végrehajtása során keletkezett kárának megtérítésére.* Az elítéltnak a kárigényét a büntetés-végrehajtási szervnél kell előterjesztenie. A kárigényt határozattal kell elbírálni, ellene bírósághoz lehet fordulni.
- 13) *Sajátos védelemre a nők, fiatalkorúak és a fogyatékkal élők a rájuk vonatkozó eltérésekkel.* Az általános szabályoktól némileg eltérő rendelkezések vonatkoznak ezen fogvatartotti csoportokra. A nők esetében elsősorban a várandósság, anyaság tekintetében vannak eltérő szabályok a munkavégzés, elhelyezés tekintetében (anyagyermek részleg). A fiatalkorúakra vonatkozóan az életkori sajátosságok miatt van szükség eltérő szabályokra. (Lásd a fiatalkorú résznél). Azon fogvatartottak részére pedig, akik tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszicho-szociális károsodással, illetve ezek bármilyen halmozódásával élnek, a tájékoztatáshoz való jog érvényesülése érdekében a tájékoztatást az állapotára, adottságaira és helyzetére figyelemmel, a számára érthető módon kell megadni, továbbá elő kell segíteni, hogy jogorvoslati jogukkal élni tudjanak.
- 14) *Saját ruha viselésére, illetve használati tárgyak tartására.* Jogszabály határozza meg, hogy az elítélt milyen tárgyakat tarthat birtokában, azok köre a büntetés-végrehajtási intézet rendjére és biztonságára figyelemmel, valamint az egyes rezsimszabályok szerint korlátozható. Az elítélt saját ruha viselésére abban az esetben jogosult, ha az intézet átmenetileg nem tud formaruhát biztosítani a számára.
- 15) *Rendszeres pénzellátás folyósítása.* A már megállapított, a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló törvényben meghatározott valamely rendszeres pénzellátásának a meghatalmazott személy kezéhez vagy a büntetés-végrehajtási intézethez történő folyósítására, továbbá a saját jogon járó családi pótlékra a letéti számláján való elhelyezésére. Amennyiben a rendszeres pénzellátás a letéti számlára érkezik, letéti pénznek kell tekinteni, amelyből a levonások teljesíthetők.
- 16) *A szabadulást követő társadalomba való visszailleszkedés érdekében az ehhez szükséges szociális feltételek megteremtésének segítésére.* A reintegrációs tevékenység keretein belül az elítéltek szabadulásra való felkészítése már a szabadságvesztés végrehajtása alatt megkezdődik, amelyben jelentős segítséget adhat a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő, elsősorban a letelepedéséhez és munkába állásához. Támogatni kell az elítéltet, hogy szerződést köthessen leendő munkaadójával és szükség esetén biztosítani kell, hogy a munkáltató a fogvatartottat a végrehajtási intézetben a szerződéskötéssel összefüggésben felkereshesse.
- 17) *Önkéntes vállalása alapján oktatási, képzési, valamint reintegrációt elősegítő személyes fejlődését biztosító programokon való részvételre.* Valamennyi lehetőség a társadalomba történő visszailleszkedést segíti elő.

- 18) *Büntetés-végrehajtási szervezeten belüli fogvatartotti fórumon való véleménynyilvánításra.* Hangsúlyozandó, hogy ebben az esetben a büntetés-végrehajtási intézet falain belül marad a vélemény, nem kerül nyilvánosságra, így azt nem kell külön engedélyezni. Fontos azonban leszögezni, hogy az elítélt a véleményét ilyenkor is csak olyan formában nyilváníthatja ki, ami nem sérti vagy veszélyezteti az intézet rendjét, biztonságát.
- 19) *Súlyos beteg közeli hozzátartozó meglátogatására.* (Lásd intézet ideiglenes elhagyása résznél.)
- 20) *Anya-gyermek együttes elhelyezésére.* Amennyiben az együttes elhelyezést kizáró ok nem áll fenn, az anyát a gyermek egyéves koráig együtt kell elhelyezni az arra kijelölt részlegen. Az együttes elhelyezésre lehetőség van a szabadságvesztés végrehajtása alatt született gyermekek esetében, továbbá akkor is, ha a női elítélt a szabadságvesztés megkezdésekor egy évnél fiatalabb gyermekét gondolja. (A lehetőség a letartóztatott nők esetében is adott.)

Jogosultságok felfüggesztése elítéltek esetén

A büntetés-végrehajtási intézet rendjét, a fogvatartás biztonságát közvetlenül és súlyosan sértő vagy veszélyeztető események felszámolásának idejére a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka rendelheti el egyes jogosultságok felfüggesztését. Ennek időtartama legfeljebb öt nap lehet, amelyet az országos parancsnok további öt nappal meghosszabbíthat. Az intézkedés vonatkozhat egyes fogvatartottakra, fogvatartottak meghatározott csoportjára, valamint az adott büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott valamennyi személyre.

A Bv. tv. pontosan meghatározza, hogy melyek azok a jogok, amelyeket ebben a rendkívüli helyzetben felfüggeszthet a parancsnok, tekintettel arra, hogy a szabadságvesztés eleve egy jogkorlátozó helyzet, a jogok további korlátozása csak nagyon indokolt esetben, törvényben szabályozott módon szigorítható. Felfüggesztésre kerülhet:

- 1) a kapcsolattartási jogok gyakorlása,
- 2) a szabadlevegőn tartózkodás joga,
- 3) a művelődési, sportolási, önképzési lehetőségek igénybevétele,
- 4) a fogvatartotti fórumon való véleménynyilvánítás és
- 5) az önkéntes alapon történő oktatásban, képzésben, reintegrációs programon való részvétel.

Garanciális szabály, hogy mind az intézkedés elrendeléséről, mind a meghosszabbításáról az ügyészt értesíteni kell. Az ügyész az intézkedés indokoltságát haladéktalanul megvizsgálja, annak tartalmát megváltoztathatja, a jogok gyakorlásának felfüggesztését megszüntetheti. Az intézkedést kiváltó ok előidézésében vétlen elítéltek részére az elmaradt jogok gyakorlását utólag lehetővé kell tenni.

Az elítélti jogok gyakorlása és a jogérvényesítés eszközei

Kérelem

A kérelem a büntetés-végrehajtás keretében alkalmazott leggyakoribb igényérvényesítési forma. Az elítélt büntetés-végrehajtási ügyben vagy a fogvatartással összefüggésben kérelmet terjeszthet elő. Garanciális okok miatt a kérelem írásbelisége az elsődleges. A személyes meghallgatások alatt szóban előterjesztett kérelmeket is írásba kell foglalni. A kérelmet ahhoz kell benyújtani, akihez a munkaköri feladata szempontjából tartozik. Az elítélt írásban

kérelemmel fordulhat a büntetés-végrehajtási szervezet ügyintézésre jogosult tagjához, aki lehet a reintegrációs tisz, a büntetés-végrehajtási intézet szervezeti egységének vezetője, a parancsnok. A kérelmet minden esetben rögzíteni kell a nyilvántartásban, és a büntetés-végrehajtási intézetben kezelt iratokhoz kell csatolni. A kérelem nyilvántartásba vétele és a jogorvoslat folyamatának rögzítése azért szükséges, mert ennek segítségével lehet utóbb azokat megvizsgálni és összehasonlítani.

A kérelem elintézésére harminc nap áll rendelkezésre, amely további harminc nappal meghosszabbítható, azonban, ha az ügy jellege megkívánja, soron kívül kell intézkedni. Az elintézési határidőbe nem számítanak be bizonyos eljárási cselekmények (hiánypótlás, hivatalból történő iratok beszerzése, pártfogó felügyelői vélemény beszerzése, környezettanulmány elkészítése stb.). Arra azonban fokozottan ügyelni kell, hogy ezzel a lehetőséggel a döntéshozó ne éljen vissza, ne legyen lehetőség az ügyintézés indokolatlan elhúzására.

A kérelemben foglaltak megalapozása, azok dokumentumokkal való igazolása a kérelmező feladata, amelyre fel kell hívni a figyelmet, csakúgy, mint az esetleg szükséges hiánypótlás lehetőségére. Fontos elv, hogy a döntésről az elítéltet minden esetben tájékoztatni kell, írásban csak akkor, ha azt elutasítják. A kérelemnek helyt adó döntésről az elítéltet szóban is tájékoztatni lehet, de a döntés lényegét és a közlés időpontját minden esetben rögzíteni kell a nyilvántartásban, az írásba foglalt döntést pedig át kell adni az elítéltnek. Amennyiben az elítélt az átvételt megtagadja, ezt a tényt jegyzőkönyvbe kell venni. A fogvatartottat azért szükséges írásban tájékoztatni, hogy ellene igazolhatóan tizenöt napon belül panasszal élni tudjon.

Panasz

Az elítélt a meghozott döntés vagy a megtett intézkedés, illetve az intézkedés elmulasztása miatt panasszal vagy más jogorvoslattal élhet. A jogorvoslati lehetőségről a döntés meghozatalakor tájékoztatni kell az elítéltet. A jogorvoslati jog gyakorlása írásban történik. Az írni, olvasni bármilyen okból (testi fogyatékoság, tanulás hiánya) nem tudó elítélt számára segítséget kell nyújtani.

Nem csak az elítélt élhet panasszal, hanem érdekében mások is: védő, fiatalkorú törvényes képviselője, házastárs, élettárs, kapcsolattartó a kapcsolattartás vonatkozásában.

A panasz előterjesztésére nyitva álló idő a közléstől számított 15 nap, akadályoztatás esetén további 15 nap. A panasz elbírálására 30 nap áll rendelkezésre, amely további 30 nappal meghosszabbítható.

Panaszt lehet benyújtani:

- 1) a büntetés-végrehajtási szerv ügyintézésre jogosult tagjához,
- 2) a büntetés-végrehajtási intézet szervezeti egységének vezetőjéhez,
- 3) a büntetés-végrehajtási intézet parancsnokához,
- 4) a büntetés-végrehajtási ügyben a büntetés-végrehajtási ügyészhez, az alapvető jogok biztosához, a nemzeti megelőző mechanizmushoz, nemzetközi jogvédő szervekhez,
- 5) egyéb ügyben (polgári peres ügyben, gyermekkel kapcsolatos ügyintézés miatt) bírósághoz, más hatósághoz, szervezethez.

Bírósági felülvizsgálati kérelem

Bírósági felülvizsgálati kérelem benyújtására a végrehajtásért felelős szerv egyes, törvényben külön nevesített határozatai ellen (pl. biztonsági zárkára vagy részlegre helyezés, másolat

kiadásának megtagadása, elítélt nyilatkozata nyilvánosságra hozatalának vagy közzétételének megtagadása, új munkahely kijelölése stb.) van lehetőség. A kérelmet a büntetés-végrehajtási bírónak kell címezni, de a határozatot hozó végrehajtásért felelős szervhez, illetve szervezeti egységhez lehet írásban benyújtani a határozat közlésétől számított nyolc napon belül. Kivételesen a határozat közlésekor nyomban nyilatkozni kell a jogorvoslatról, ebben az esetben azt jegyzőkönyvbe kell foglalni. Ilyen a magánelzárást kiszabó határozat elleni bírósági felülvizsgálati kérelem, amelynek azért van jelentősége, mert ebben az esetben a kérelemnek – az általános szabálytól eltérően – halasztó hatálya van, tehát addig nem lehet a magánelzárás fenytést végrehajtani, amíg a bírósági felülvizsgálati kérelem elbírálásra nem került. A kérelem benyújtására nyitva álló határidő lejártát követően a kérelmet a szükséges iratokkal együtt haladéktalanul fel kell terjeszteni a bírósághoz.

Az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt benyújtható jogorvoslatok

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) a Varga és társai kontra Magyarország vezető ítéletében kimondta, hogy a Magyarországot rendszerszintűen érintő zsúfoltság sérti a fogvatartottak alapvető jogait, így számos esetben megállapítható, hogy a fogvatartási körülmények megsértik az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikkét, amely kimondja, hogy senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni. Az EJEB minden olyan esetben megállapítja a 3. cikk sérelmét, amikor a fogvatartott olyan zárkában van elhelyezve, ahol az élettér nem éri el a 3 m²-t. Az EJEB emellett megállapította, hogy a sérelmek orvoslására nincs megfelelő jogorvoslat a magyar jogrendszerben. Ezt követően 2017. január 1-jétől került sor az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményekből eredő sérelem orvoslása érdekében két jogorvoslati lehetőség biztosítására:

- A **panasz**, amelyet a büntetés-végrehajtási intézet parancsnokához lehet benyújtani, aki helyi szinten vizsgálja a zsúfoltság csökkentésének lehetőségét, ennek hiányában a fogvatartott átszállítására vagy különféle ellensúlyozó intézkedések bevezetésére intézkedik, a zárkán kívül töltött idő növelésével lehet csökkenteni a zsúfoltság okozta helyzet kellemetlenségét. Ennek keretében lehetséges például a vallásgyakorlásra szánt idő növelése, a szabadlevegőn tartózkodás idejének növelése és a zárkán kívüli munkáltatási lehetőség biztosítása.
- A **kártalanítás**, amely a büntetés-végrehajtási bíró hatáskörébe utalt eljárás, ennek során a büntetés-végrehajtási bíró az alapvető jogokat sértő elhelyezésben (élettér hiánya, gyenge világítás, elégtelen szellőzés, rovarok jelenléte) töltött időszakot vizsgálja, és jogsértés esetén 1.200 és 1.600 forint közé eső napi összegű kártalanítást ítél meg. A még fogvatartásban lévő kérelmezők esetében a kártalanítási kérelem benyújtásának előfeltétele az 1. pontban ismertetett panasz benyújtása.

Kereset

A fogvatartott kártérítési igényét elbíráló, valamint az elítéltet az általa okozott kár megtérítésére kötelező határozattal szemben van helye a határozatot hozó büntetés-végrehajtási szerv székhelye szerint illetékes bírósághoz, illetve a munkáltatással összefüggésben keletkezett kártérítési igény, illetve kötelezettség esetén a közigazgatási és munkaügyi bírósághoz fordulni.

III.

BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI IGAZGATÁS

1. A fogvatartottak befogadása

Intézkedés a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdésére

A szabadságvesztés végrehajtásának megkezdésére alapvetően háromféle módon kerülhet sor.

- 1) Azonnal intézkedni kell a szabadságvesztés végrehajtása iránt, ha
 - szabadságvesztést kiszabó határozat jogerőre emelkedésekor a terhelt akár az adott ügyben, akár más ügyben előzetes letartóztatásban van, illetve
 - a bíróság a szabadságvesztés végrehajtásának azonnali foganatba vételét rendelte el.
- 2) A végrehajtási sorrend érvényesítésével kell a szabadságvesztés végrehajtását foganatba venni abban az esetben, ha a szabadságvesztést kiszabó határozat jogerőre emelkedésekor a terhelt más ügyben kiszabott szabadságvesztést, elzárást, javítóintézeti nevelést vagy szabálysértési elzárást tölt.
- 3) A szabadságvesztés végrehajtása megkezdésének harmadik esete, amikor a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága hívja fel az elítéltet a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdésére. Ezzel a jogosítvánnyal a büntetés-végrehajtási szervezet ráhatást gyakorolhat a szabadságvesztések végrehajtásával kapcsolatos feladatok ütemezésére és földrajzi elhelyezkedésére. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdésére kijelölt büntetés-végrehajtási intézet kiválasztásánál figyelembe veszi a kiszabott szabadságvesztés tartamát és végrehajtási fokozatát, az elítélt állandó lakóhelyét, azt, hogy az elítélt visszaeső-e, illetve a telítettségi mutatókat. Ezen adatok ismeretében maga határozhatja meg, hogy mely büntetés-végrehajtási intézetben és a szabadságvesztést kiszabó határozat jogerőre emelkedését követő három hónapon belül mikor kell az elítéltnak megkezdenie a büntetése letöltését. Két esetben nincs mérlegelési lehetőség, ugyanis soron kívül fel kell hívnia az ötévi vagy azt meghaladó tartamú szabadságvesztésre ítéltet, illetve a többszörös visszaesőket. A felhívás már nem szükségszerűen a területileg illetékes megyei (fővárosi) büntetés-végrehajtási intézetbe szól, hanem közvetlenül a szabadságvesztés végrehajtására kijelölt büntetés-végrehajtási intézetbe. Ezen információ előzetes ismeretében tervezhetőbbé válik a kapcsolattartás, a befogadási eljárás a szabadságvesztést végrehajtó büntetés-végrehajtási intézetben történik meg, ezzel szükségtelenné válik a megyei és a végrehajtásra kijelölt büntetés-végrehajtási intézet közötti szállítás.

Főszabály szerint a felhívást úgy kell kiküldeni, hogy az elítélt azt a jelentkezési kötelezettség előtt legalább tizenöt nappal korábban megkapja, és abban szerepeljen a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdésére kijelölt büntetés-végrehajtási intézet neve és címe, a jelentkezés napja és időpontja, tájékoztatás arról, hogy nem bocsátható feltételes szabadságra, aki a szabadságvesztés letöltését önhibájából nem kezdte meg, továbbá a jelentkezési kötelezettség elmulasztásának egyéb következményeiről, a szükséges iratokról, a megjelenéssel kapcsolatos általános kötelezettségekről.

Abban az esetben, ha az elítélt a szabályszerűen kézbesített felhívás ellenére nem jelent meg a büntetés-végrehajtási intézetnél, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága

haladéktalanul intézkedik az elítélt elővezetése iránt, ha az elővezetés nem járt eredménnyel, elfogatóparancs kibocsátása iránt intézkedik.

3. A befogadás alapjául szolgáló iratok

A jogalkotó törvényi szintre emelte a korábban rendeletben szabályozott, a befogadás alapjául szolgáló iratok felsorolását. A befogadáshoz szükséges iratok

- 1) a jogerős bírósági ítéletről szóló értesítő lap,
- 2) az elővezetésről szóló rendelkezés,
- 3) az elfogatóparancs,
- 4) a szabadságvesztés letöltésére vonatkozó felhívás,
- 5) a szabadságvesztés ideiglenes fogamatba vételére vonatkozó ügyészi vagy bírói rendelkezés, vagy
- 6) az igazságügyért felelős miniszter külföldi bíróság által kiszabott szabadságvesztés végrehajtásának átvételéről szóló értesítése.

Az elítélt személyazonosságának megállapítása

A befogadás során tisztázni kell az elítélt személyazonosságát. Abban az esetben, ha ez a rendelkezésre álló személyazonosító iratok alapján nem állapítható meg, a büntetés-végrehajtási intézetnek ellenőriznie kell, hogy az elítélt arcképmása szerepel-e a bűnügyi nyilvántartási rendszerben. Amennyiben szerepel, a büntetés-végrehajtási intézet rögzíti az elítélt arcképmását, és összehasonlítja a bűnügyi nyilvántartásban szereplő arcképmással. A személyazonosság megállapítása érdekében a büntetés-végrehajtási intézetnek azt is ellenőriznie kell, hogy az elítélttől levett ujj- és tenyérynymat szerepel-e a daktiloszkópiai nyilvántartásban. Amennyiben szerepel, a szakértő szervnél kezdeményezni kell az összehasonlítás elvégzését. Abban az esetben, ha sem az arcképmás, sem az ujj- és tenyérynymat összehasonlítása nem vezetett eredményre, az elítélt személyazonosságának megállapítása érdekében a büntetés-végrehajtási intézet székhelye szerint illetékes rendőri szervhez kell fordulni.

A befogadás megtagadása

A befogadási eljárásban sor kerül az iratok ellenőrzésére és a személyazonosság megállapítására. Abban az esetben azonban, ha a befogadás alapjául szolgáló iratok hiányoznak, vagy a befogadásra váró személyről egyértelműen megállapítható, hogy a befogadás alapjául szolgáló iratokban megjelölt személlyel nem azonos, akkor a befogadást meg kell tagadni.

Az ideiglenes befogadás

Amikor nincs helye a befogadás megtagadásának, de nem is lehet befogadni az elítéltet, akkor ideiglenes befogadásnak van helye akkor, ha

- 1) az elítélt személyazonossága kétséges,
- 2) a végrehajtásra vonatkozó értesítés hiányos vagy kijavításra szorul,
- 3) a büntetés-végrehajtási intézet a szabadságvesztés végrehajtását kizáró ok gyanúját észleli, továbbá
- 4) az útba indított elítélt esetén a bírói értesítés megérkezéséig.

Az ideiglenes befogadás az okot adó körülmény megszűntéig, de legfeljebb harminc napig tarthat.

Befogadás megőrzésre

Előfordulnak olyan esetek, amikor a fogvatartottat nem a végrehajtásra kijelölt intézet fogadja be. A jogszabály három ilyen esetet határoz meg.

- 1) Megőrzésre kell befogadni a más büntetés-végrehajtási intézetből jogellenesen távollévő elítéltet, akit a rendőrség a büntetés-végrehajtási intézet illetékességi területén elfogott és az intézetbe előállított.
- 2) Gyakran kell a fogvatartottakat hatósághoz előállítani vagy gyógykezelés céljából egészségügyi intézménybe szállítani. Ilyen esetekben is lehetőség van arra, hogy az anyaintézettől eltérő más büntetés-végrehajtási intézet fogadja be egy időre a fogvatartottat.
- 3) Engedélyezett távollét (büntetés-félbeszakítás, kimaradás, eltávozás) esetén, ha az elítélt nem az őt elbocsátó, hanem egy másik büntetés-végrehajtási intézetben jelentkezik a szabadságvesztés büntetés folytatására, akkor ott kell megőrzésre befogadni.

Valamennyi esetben a megőrzés okának megszűnését követő rendszeres szállítással vissza kell szállítani az elítéltet az eredetileg a végrehajtásra kijelölt intézetbe.

4. A szabadságvesztés foganatba vétele

A foganatba vétel a szabadságvesztés kezdő és utolsó napjának megállapítására, illetve az ennek során levont következtetések alapján szükséges intézkedések megtételére irányuló bűnügyi nyilvántartási szakfeladat, amely során több körülmény és adat egymásra épülő vizsgálata, értékelése, majd ezek alapján a szükséges számítások elvégzése, dokumentálása, ellenőrzése, végül pedig a szükséges értesítések kiállítása történik. A tevékenységet minden esetben adategyeztetés előzi meg. Ezt követően történik meg az első számítás, a szabadságvesztés kezdő napjának a megállapítása.

A foganatba vétel szabályrendszere tehát le kell, hogy fedje a teljes büntetés-végrehajtási tevékenységet, valamennyi alap- és speciális esetet. A különféle helyzetekre egyedi szabályok vonatkozhatnak, így bonyolultabb helyzetekben (pl.: többszörös összbüntetésbe foglalás, megszakítások miatt) több egymásra épülő számításra lehet szükség.

Külön meg kell állapítani a foganatba vétel sorrendjét is, aminek alapja a szabadságvesztések végrehajtási sorrendje. Több határozott tartamú szabadságvesztés végrehajtásának sorrendje: fegyház, börtön, fogház. A fiatakorúval szemben kiszabott börtön- és fogházbüntetés végrehajtása megelőzi az egyéb szabadságvesztés végrehajtását. Az azonos végrehajtási fokozatban lévő – összbüntetésbe nem foglalható vagy összbüntetésbe nem foglalt – szabadságvesztések közül azt a szabadságvesztést kell előbb végrehajtani, amelyből az elítélt feltételes szabadságra bocsátása kizárt. A szabadságvesztés utolsó napját szintén tartamszámítással állapítják meg.

A foganatba vételt minden esetben újra végre kell hajtani, ha az azt befolyásoló adatok valamelyikében változás történik (pl.: a feltételes szabadságra bocsátást a büntetés-végrehajtási bíró engedélyezi, vagy újabb szabadságvesztésről érkezik értesítés, vagy a fogvatartott a szabadságvesztésbe be nem számítható jogszerű távolléten, esetleg jogellenesen távol volt).

Az ideiglenes foganatba vételre a letartóztatás szabályai irányadók, természetesen a jogintézmény sajátosságaiból adódó eltérésekkel. Ideiglenes foganatba vételt az ügyész legfeljebb öt napig, az ügyész indítványára pedig a büntetés-végrehajtási bíró legfeljebb harminc napig rendelhet el, amennyiben a magatartási szabályok megszegése miatt a feltételes szabadság megszüntetésének lehet helye, ha az elítélt elfogása előtt a hatóság elől elrejtőzött, vagy alaposan feltehető, hogy szökésével vagy elrejtőzésével a büntetés végrehajtása alól kivonná magát, vagy alaposan feltehető, hogy szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követne el.

5. A büntetés-végrehajtási intézet ideiglenes elhagyása

A büntetés félbeszakítása

A büntetés-félbeszakítás a büntetés-végrehajtási intézet ideiglenes – rövidebb-hosszabb időtartamra történő – elhagyása. A Bv. tv. alapján fontos okból, elsősorban az elítélt személyi, családi körülményei, egészségi állapota miatt engedélyezhető a szabadságvesztés félbeszakítása. Utóbbi azon esetekben jellemző, amikor az elítélt olyan betegségben szenved, amelynek kezelése a büntetés-végrehajtási szervezet keretei között nem oldható meg. A szabadságvesztés félbeszakítása kérelemre és hivatalból is engedélyezhető. Hivatalból történő félbeszakítás történhet perújítás esetén, amikor a bíróság a már folyamatban lévő szabadságvesztés végrehajtását a perújítás elrendelésével egy időben félbeszakítja. A felülvizsgálati eljárásban, ha a Kúria a felülvizsgálati indítvánnyal megtámadott határozatot hatályon kívül helyezi, és a terhelt fogva van, a fogvatartás kérdésében is határoz, ennek keretében dönthet a félbeszakításról is. Hivatalból történhet a félbeszakítás a büntetés-végrehajtási intézet parancsnokának kezdeményezésére is, pl. olyan súlyos betegség esetén, amikor az elítélt nem képes azt kérelmezni.

A félbeszakítás elbírálására a hatáskört a félbeszakítás időtartama határozza meg. Egy naptári évben harminc napra a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka, harmincegy naptól kilencven napig a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka, ezt meghaladó időtartamra a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter hatáskörébe tartozik a döntés. A kérelemre indult eljárásban a kérelemben megjelölt időtartam határozza meg a hatáskört, azonban a döntést hozó személy engedélyezés esetén a kért időtartamtól eltérően – a körülmények mérlegelését követően – kevesebb időre is engedélyezheti a félbeszakítást.

A félbeszakítás engedélyezése a döntésre jogosult mérlegelésétől függ, a Bv. tv. egy esetben zárja ki a félbeszakítás lehetőségét, a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés esetén.

A félbeszakítás engedélyezésekor figyelemmel kell lenni arra is, hogy van-e újabb büntetőeljárás folyamatban. Ilyen esetekben ugyanis az eljárás szakaszától függően ki kell kérni az ügyész vagy a bíró véleményét, aki nyilatkozik arról, hogy hozzájárul-e a félbeszakítás engedélyezéséhez vagy sem. Ez azonban csak a döntés mérlegelésének egy szempontja lehet, a döntéshozót az ügyész vagy a bíró véleménye nem köti.

A Bv. tv. külön kiemeli a várandóssággal kapcsolatos félbeszakítást. Ha az elítélt nő a várandósságának tizenkettedik hetét elérte, és a szülés időpontja a szabadulás előtt várható, nyilatkoznia kell arról, hogy kéri-e a szabadságvesztés félbeszakítását. A kérelmezés nem jelenti egyben az engedélyezést is, az elbírálás során a gyermek érdekeit kell szem előtt tartani.

A kérelemre indult eljárásban az elítéltnak minden esetben igazolnia kell, hogy a kérelem indoka a valóságnak megfelel. Az indokokat a büntetés-végrehajtási intézet ellenőrizheti, a büntetés-végrehajtási pártfogó vagy a rendőrség közreműködésével készített környezettanulmányt kérhet.

A félbeszakítás nem számít bele a szabadságvesztés időtartamába, lejáratakor újra kell számítani a szabadulás időpontját.

A félbeszakítást az engedélyezőnek meg kell szüntetni, ha tudomást szerez arról, hogy

- 1) az elítélttel szemben a félbeszakítás tartama alatt elkövetett bűncselekmény miatt büntetőeljárás indult, vagy olyan újabb szabadságvesztés végrehajtásáról érkezik értesítőlap, amely a végrehajtás sorrendjére kihatással van,
- 2) az elítéltet más ügyben letartóztatásba helyezték,
- 3) a félbeszakítás indoka az engedélyezett határidő letelte előtt megszűnt,
- 4) a kegyelmi döntés meghozataláig az elítélt szabadságvesztés büntetésének végrehajtását félbeszakították.

Mérlegelési lehetősége van az engedélyezőnek a félbeszakítás megszüntetését illetően abban az esetben, ha olyan újabb szabadságvesztés büntetés letöltésére érkezik értesítőlap, amely nincs kihatással a végrehajtás sorrendjére.

A megszüntetésről az elítéltet értesíteni kell, és fel kell hívni a szabadságvesztés folytatására - megjelölve az időpontot és a helyet-, ahol jelentkeznie kell.

A félbeszakítás engedélyezéséről vagy elutasításáról, továbbá megszüntetéséről határozattal kell dönteni. Elutasítás és megszüntetés esetén a döntést indokolni kell.

A büntetés-félbeszakítási kérelem ügyintézésénél, a büntetés-végrehajtási szerv mérlegelési jogkörében kvázi hatóságként jár el, amely során a kérelem érdemében dönt. A kérelem elbírálásakor nyomatékosan kell értékelni

- 1) az elítélt bűncselekményét, továbbá
- 2) a vele szemben folyamatban lévő büntetőeljárást,
- 3) a várható szabadulásának időpontját,
- 4) a fogvatartás biztonsága körében érvényesülő kockázati tényezőket,
- 5) a normakövetési hajlandóságot,
- 6) az aktuális pszichés állapotát,
- 7) a külső környezetében esetlegesen általa vagy a vele kapcsolatban álló személyek által kiváltott közbiztonsági, bűnügyi kockázati tényezőket,
- 8) az intézetből esetlegesen korábban történő távolléte alkalmával tanúsított magatartását, valamint
- 9) a büntetés-félbeszakításra okot adó körülmény objektív igazolhatóságát, vagy a körülmény megvalósulásának reális esélyét.

A döntés megalapozottságának alátámasztása érdekében a büntetés-végrehajtási szerv az elítéltek személyes adatainak kezelésére jogosult, az érdemi információkkal rendelkező pártfogótól adatot kérhet, amelynek során az adatkezelés törvényben rögzített célhoz kötöttségét, szükségességét és arányosságát, valamint az adatkezelés törvényben rögzített más alapelveit érvényesítenie kell.

Hozzá tartozó meglátogatása vagy temetésen való részvétel

A szabadságvesztés sajátosságából fakad, hogy az elítélt nem hagyhatja el bármikor a büntetés-végrehajtási intézetet. Vannak azonban olyan méltányolható érdekek, amelyek esetén a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka mérlegelési jogkörében dönthet arról, engedélyezi az elítéltnak, hogy őrzéssel vagy anélkül meglátogathassa orvos által igazoltan súlyos beteg közeli hozzátartozóját, vagy az elítélt kegyeleti jogának gyakorlásaként részt vehet hozzátartozója temetésén. Mindkét esetben hangsúlyozni szükséges, hogy csak a Bv. tv.-ben meghatározott közeli hozzátartozó esetében és legfeljebb 5 napra engedélyezhető az intézet ideiglenes elhagyása. Ha az elítélt a temetésen nem vett részt, az azt követő 30 napon belül a parancsnok engedélyével leróhatja a kegyeletét a közeli hozzátartozója sírjánál. Ebben az esetben is a parancsnok határozza meg, hogy mindez őrzéssel vagy őrzés nélkül történik meg. Valamennyi esetben, amennyiben a parancsnok engedélyezi az intézet elhagyását, mozgáskorlátozó eszköz alkalmazását rendelheti el, az elítélt pedig – amennyiben előállításra került sor – az előállítás költségeit köteles megtéríteni.

Az eltávozás

Az eltávozás fontos kapcsolattartási forma, amelynek során az elítélt több napra is elhagyhatja a büntetés-végrehajtási intézetet. Az eltávozás engedélyezésének objektív feltétele, hogy az elítélt szabadságvesztés büntetésének egyharmadát letöltötte, amely nem lehet kevesebb, mint fegyházban egy év, börtönben fél év, fogházban három hónap. Az eltávozás egy évben összesen engedélyezhető időtartama is a végrehajtási fokozatokhoz igazodik, így fegyházban legfeljebb öt nap, börtönben legfeljebb 10 nap, fogházban és átmeneti részlegben legfeljebb 15 nap lehet. A társadalmi kötődés programba bevont elítélt kivételt képez a fenti szabályok alól, mert esetében havonta van lehetőség legalább öt, de legfeljebb tíz nap eltávozásra.

A kimaradás

A kimaradás a reintegrációban betöltött szerepét tekintve jelentős, mert ez esetben a büntetés-végrehajtási intézet legfeljebb 24 órára történő elhagyása az elítélt szabadulását követő időszak rendezésére is felhasználható. Elsősorban a családi és társadalmi kapcsolatok fenntartására, erősítésére szolgál, elősegíti az oktatásban, képzésben való részvételt, megkönnyíti például a vizsgákon való megjelenést, könnyebbé teszi a lakás és a munkahely keresését.

A kimaradás engedélyezésénél is alapvető feltétel, hogy az elítélt a szabadságvesztés egyharmadát, és fegyházban egy évet, börtönben hat hónapot, fogházban három hónapot kitöltsön. Az átmeneti részlegre helyezett elítélt számára is engedélyezhető a kimaradás. A büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka csoportos kimaradást is engedélyezhet kíséreléssel vagy kísérelés nélkül.

Látogató büntetés-végrehajtási intézeten kívüli fogadása

A büntetés-végrehajtási intézeten kívül látogató fogadására a kapcsolattartás keretein belül, valamint jutalomként van lehetőség a rezsimszabályokhoz igazodóan, de alkalmanként legalább két óra időtartamban. Szigorúbb rezsimbe sorolt elítélt egyik végrehajtási fokozatban sem élhet ezzel a lehetőséggel. Mindemellett annak az elítéltnak engedélyezhető, aki a szabadságvesztésből a büntetés egyharmadát letöltötte, és fegyházban legalább egy évet, börtönben legalább hat hónapot, fogházban legalább három hónapot kitöltött, vagy akit átmeneti részlegre helyeztek. A látogató büntetés-végrehajtási intézeten kívüli fogadását az

elítelt vagy a reintegrációs tiszttal kezdeményezheti, és eseti döntés alapján az intézetparancsnok által meghatározott helyre engedélyezhető. A büntetés-végrehajtási intézeten kívüli látogatás idejére – az elítelt letétében lévő pénze terhére – a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka költőpénz kiadását engedélyezheti. Az intézeten kívüli látogatás a szabadságvesztés időtartamába beszámít, és a havi látogatás terhére biztosítható. Tehát nem önálló kapcsolattartási forma, csak a látogatófogadás más módja. A látogató büntetés-végrehajtási intézeten kívüli fogadása esetén az elítelt kizárólag a látogató megjelenését követően és csak azzal a kapcsolattartóval hagyhatja el a büntetés-végrehajtási intézetet, akinek a látogatási értesítést küldték.

6. Előállítás, szállítás

Az előállítás történhet kötelező jelleggel az elítelt megjelenési szándékától függetlenül, valamint kérelemre.

Az elítéltet idézés alapján elő kell állítani,

- 1) büntetőügyben terheltként vagy büntetés-végrehajtási ügyben, kivéve, ha törvény lehetőséget ad arra, hogy a terhelt nyilatkozzon részvételi szándékáról, és az elítélt nemleges nyilatkozatot tesz,
- 2) tanúként,
- 3) az apaság és a származás megállapítása iránti perben személyes megjelenésre kötelezéssel félként,
- 4) gondnokság alá helyezés iránti perben alperesként,
- 5) szabálysértési ügyben eljárás alá vont személyként,
- 6) az Országgyűlés nemzetbiztonsággal foglalkozó állandó bizottsága által közreműködésre kötelezett személyként,
- 7) a büntetőügyekben alkalmazandó közvetítői tevékenységet végző közvetítőhöz, kivéve, ha írásban tett nyilatkozata szerint a közvetítői megbeszélésen nem kíván megjelenni.

Kérelemre az intézet akkor állítja elő az elítéltet, ha annak költségeit megelőlegezi. Ha az elítélt az előállítás költségeit nem tudja megelőlegezni, az intézet tájékoztatja, hogy költségmentességet, illetve pártfogó ügyvéd kirendelését kérheti. Az intézet az előállítás költségeit az elítélt írásbeli kérelmére kivételesen megelőlegezheti, ha a kérelemben a költségek visszafizetését vállalja. Értesítésre csak akkor kell előállítani az elítéltet, ha azt az elítélt vagy védője kéri. A büntetés-végrehajtási intézet az elítéltet kérelmére előállítja, ha a büntetőügyben az ügyiratok megismerési jogának biztosítása érdekében – a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság az előállítás elrendelésével – annak helyéről és időpontjáról az elítéltet értesíti, továbbá, ha a büntetőügyekben alkalmazandó közvetítői tevékenységet végző közvetítő sértettként, terheltként vagy ezek törvényes képviselőjeként a közvetítői megbeszélés vagy a megállapodás aláírásának helyéről és időpontjáról értesíti.

Amennyiben több büntetőügyben több bíróság egy időpontra adott ki idézést, a bíróságokkal egyeztetni kell. Abban az esetben, ha több büntetőügyben a bíróság, az ügyész vagy a közvetítő egy időpontra idézte az elítéltet, a bíróságra történő előállítás elsőbbséget élvez.

Biztonsági szempontból fontos szabály, hogy az előállítás során az előállítást végrehajtó köteles tájékoztatni a bíróságot, ügyészt vagy közvetítőt az elítélt rezsim és biztonsági kockázati besorolásáról, valamint a fogvatartás biztonsága szempontjából jelentősnek tartott egyéb

körülményekről. Ha az eljáró bíróság, ügyész vagy közvetítő nem kívánja, hogy a végrehajtást végző jelen legyen a meghallgatáson, arról írásban kell rendelkeznie.

Az előállítás végrehajtása a távolság miatt gyakran csak szállítójárművel történő szállítással valósítható meg. A szállítási feladatok szervezésével és végrehajtásával kerül sor a fogvatartottak büntetés-végrehajtási intézetek közötti mozgatására is. A szállítás végrehajtási módját tekintve kétféle, körszállítás (alapvető módszer), valamint célszállítás (rendhagyó esetekben alkalmazott).

A szállítási feladatok központi koordinációját a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága kijelölt szakterülete (Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály) végzi.

7. Szabadítás

A szabadságvesztés büntetésből lehet szabadulni véglegesen a büntetés kitöltésével vagy kegyelemmel, feltételesen feltételes szabadságra bocsátással, valamint ideiglenesen büntetés-félbeszakítással.

Véglegesen kitöltve

A szabadságvesztés tartamának lejártakor az elítélt véglegesen szabadul, és amennyiben további szankció nem vár végrehajtásra, elhagyhatja a büntetés-végrehajtási intézetet, megszűnik a fogvatartás sajátosságából fakadó büntetés-végrehajtási jogviszony, és visszanyeri személyes szabadságát, gyakorolhatja azokat a jogait, amelyek gyakorlásában a szabadságvesztés alatt korlátozva volt, vagy amelyek erre tekintettel szüneteltek.

Kegyelem

A szabadságvesztéssel összefüggésben kegyelmi kérelem a még végre nem hajtott büntetésre, vagy a már megkezdett büntetés hátralévő részére vonatkozhat.

A kegyelmi kérelem kapcsán az elítélt személyes adatainak beszerzése és kezelése, továbbá az iratok és a kérelem felterjesztése az első fokon eljáró bíróság tanácsa elnökének feladata.

Az igazságügyért felelős miniszter a köztársasági elnökhöz történő felterjesztés során rendelkezhet az elítélt szakorvosi vizsgálatáról, iratok beszerzéséről, de a szabadságvesztés büntetés elengedése vagy mérséklése tárgyában előterjesztett kérelem esetén elrendelheti a büntetés végrehajtásának elhalasztását vagy félbeszakítását. Ennek tartama a köztársasági elnök döntéséig tarthat.

A köztársasági elnök kegyelmi kérelem tárgyában hozott határozatát fogva lévő elítélt esetében közvetlenül az igazságügyért felelős miniszter kézbesíti a büntetés-végrehajtási intézet útján. Kegyelem gyakorlása esetén az elítélt részére küldött értesítésnek tartalmaznia kell a kegyelemhez fűződő jogkövetkezményekről szóló tájékoztatást is.

A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt esetében hivatalból kell kegyelmi eljárást lefolytatni. A kötelező kegyelmi eljárás lefolytatása azonban nem zárja ki a kegyelmi kérelem benyújtását sem. Amikor az elítélt a szabadságvesztésből negyven évet kitöltött, a fogvatartó büntetés-végrehajtási intézet értesíti az igazságügyi minisztert. A kötelező kegyelmi eljárás lefolytatásához az elítélt hozzájárulása

szükséges. Ennek hiányában, vagy ha az elítélt megtagadja a nyilatkozattételt, a kötelező kegyelmi eljárás nem folytatható le.

Feltételes szabadság

A feltételes szabadság a végrehajtás szempontjából különösen fontos elem, mivel megengedi, hogy a büntetőeljárásban meghozott ítéletet a végrehajtás során tanúsított magatartás és személyiségfejlődés függvényében felülvizsgálják, adott esetben a bíróság a büntetés meghatározott részének végrehajtásától eltekintsen.

A feltételes szabadság szabályait a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) tartalmazza, ezért a Bv. tv. feladata, hogy a végrehajtás során a jogintézménnyel kapcsolatban felmerülő feladatokat meghatározza és a Btk.-nak megfeleltesse.

A feltételes szabadságra bocsátás tárgyában a büntetés-végrehajtási intézet soron kívül (az elítélt által előzetes fogvatartásban vagy házi őrizetben töltött idő beszámítására figyelemmel), a feltételes szabadságra bocsátás lehetséges időpontja előtt három hónappal, ha ennél kevesebb idő áll rendelkezésre, haladéktalanul tesz előterjesztést a büntetés-végrehajtási bírónak. Ha már elkészült és rendelkezésre áll a záró kockázatértékelési jelentés, akkor azt is meg kell küldeni. Az előterjesztésnek ki kell terjednie minden olyan lényeges információra, amely hatással lehet a döntés meghozatalára. Ezért releváns adat és fel kell tüntetni, ha az elítélttel szemben büntetőeljárás van folyamatban, más ügyben előzetes letartóztatását rendelték el, illetve, ha más ügyben végrehajtandó szabadságvesztés, közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés vagy pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés, elzárás vagy szabálysértési elzárás vár végrehajtásra.

Amennyiben a büntetés-végrehajtási bíró a feltételes szabadságra bocsátást engedélyezi, de időközben az elítélt súlyos fegyelmi vétséget követ el, arról a büntetés-végrehajtási bírót haladéktalanul értesíteni kell.

Bírói mérlegelés körébe helyezi a Btk., hogy a határozott ideig tartó szabadságvesztésből feltételes szabadságra bocsátott elítélt esetében a feltételes szabadság tartamára elrendeli-e a pártfogó felügyeletet. Nincs mérlegelési lehetőség, és így a pártfogó felügyelet elrendelése törvényi kötelezettség az életfogytig tartó szabadságvesztésből feltételes szabadságra bocsátott elítélt, valamint a feltételes szabadságra bocsátott visszaeső elítélt esetében. Mindkét esetben az általános magatartási szabályok mellett a büntetés-végrehajtási bíró külön magatartási szabályokat is elrendelhet, kötelezettségeket és tilalmakat írhat elő.

Megtörténhet, hogy az elítélt több, határozott ideig tartó végrehajtandó szabadságvesztést folyamatosan tölt, miközben a bíróság az elítéltet bármely szabadságvesztésből feltételes szabadságra bocsátja. Ilyen esetben mindaddig nem kezdhető meg a feltételes szabadság, amíg az elítélt más szabadságvesztést tölt. Ha több szabadságvesztésből bocsátja feltételes szabadságra az elítéltet a bíróság, azokat a fogvatartott párhuzamosan tölti. Ezzel előnyösebb helyzetbe jut, mintha csak egymás után tölthetné a feltételes szabadságot. Így a hátrányos jogkövetkezmények alól is hamarabb mentesül.

A pártfogó felügyelet alatt álló feltételes szabadságon lévő elítélt köteles a bíróság által meghatározott magatartási szabályokat betartani. Ha az elítélt a pártfogó felügyelet alatt a magatartási szabályokat súlyosan megszegi, meg kell szüntetni a feltételes szabadságot. A

párhuzamosan töltött feltételes szabadságok esetében külön kell vizsgálni, hogy a feltételes szabadság megszüntetésének feltétele fennáll-e.

A büntetés-végrehajtási intézet büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelője a feltételes szabadságra bocsátással összefüggésben elrendelt pártfogó felügyelői véleményt a büntetés-végrehajtási bíró megkeresése alapján készíti el. A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő utóbbiak érdekében az elítéltet a feltételes szabadságra bocsátás lehetséges időpontja előtt legalább két hónappal meghallgatja, és vele ettől az időponttól kezdődően rendszeresen kapcsolatot tarthat.

8. Felkészítés a szabadulásra

A szabadulásra felkészítést már nagyon korán meg kell kezdeni, tulajdonképpen a befogadástól kezdve a szabadulásra, a szabadulás utáni életre készítik fel az elítéltet a büntetés-végrehajtási intézetben. Ennek első momentuma, hogy a befogadás napján közlik az elítélttel a szabadulás várható időpontját is.

A Bv. tv. alapján az elítéltek már a szabadságvesztés során segítséget kapnak a társadalomba való visszailleszkedéshez. Az elítéltek szabadulásra való felkészítése a reintegrációs gondozás, amely komplex folyamatot alkot a szabadulást követő utógondozással. A reintegrációs gondozás nem csak az elítéltet érinti, hanem kiterjed a befogadó környezet (család, szűkebb közösség, önkormányzat, munkáltató, társadalmi szervezetek) felkészítésére is, amely szintén szükséges a visszailleszkedés sikeressége érdekében. A reintegrációs gondozás a büntetés-végrehajtási intézet, ezen belül is elsősorban a reintegrációs tiszttel, valamint a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő feladata, de más személyek, szervezetek bevonására is sor kerülhet. A helyi önkormányzatok, munkáltatók, karitatív tevékenységet végző civil szervezetek, vallási közösségek segítik a reintegrációs tevékenységet. Az eredményesség érdekében a reintegrációs gondozás keretében a büntetés-végrehajtási intézet egy olyan komplex, az elítélt egyéni igényeihez igazodó egyéni reintegrációs programot készít, amely magába foglalja az oktatást, képzést és szükség szerint a szakképesítés megszerzését, továbbá a különböző fejlesztendő készségekre vonatkozó tréningeket, a munkakeresésre vonatkozó ismereteket, amelyek elsajátításával az elítélt jobb esélyekkel indulhat a szabad életben.

A szabadulásra történő felkészítés, gondozás megkezdésének időpontja és időtartama a szabadságvesztés tartamához igazodik. Így az elítélt gondozását a büntetés-végrehajtási intézetből való szabadulás – ideértve a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét is – várható időpontja előtt

- 1) egy évig terjedő szabadságvesztés esetén két hónappal,
- 2) egytől öt évig terjedő szabadságvesztés esetén hat hónappal,
- 3) öttől tíz évig terjedő szabadságvesztés esetén egy évvel,
- 4) tíz évnél hosszabb szabadságvesztés esetén két évvel kell megkezdeni.

A gondozási tevékenység megkezdésekor a büntetés-végrehajtási intézet meghallgatás keretében felméri a szabadulás szempontjából legfontosabb tényezők meglétét vagy hiányát: érvényes személyazonosító okmány, a szabadulását követő lakó- vagy tartózkodási hely, munkavállalási lehetőségek, iskolai végzettség, családi kapcsolatok.

A büntetés-végrehajtási intézet a gondozási feladatokat a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelővel szorosan együttműködve hajtja végre. A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő gondozási feladata a büntetés-végrehajtási intézeti feladatoktól eltérően egységesen két hónappal a szabadulás, feltételes szabadság várható időpontját megelőző két hónappal kezdődik meg.

Ennek keretében

- 1) a büntetés-végrehajtási intézetben felkeresi az elítélteket, és reintegrációs célú egyéni és csoportos tájékoztatást tart,
- 2) folyamatosan figyelemmel kíséri és értékeli a reintegrációs programot, szükség szerint módosítja,
- 3) társadalmi és munkaerő-piaci beilleszkedést célzó csoportos foglalkozásokat tart;
- 4) felméri az elítélt befogadó környezetét, felveszi velük a kapcsolatot, és együttműködésük esetén felkészíti a hozzátartozókat az elítélt visszafogadására,
- 5) indokolt esetben segíti a családi kapcsolatok helyreállítását,
- 6) ha az elítélt gyógyintézetben vagy szociális intézményben való elhelyezésének szükségessége merül fel, kapcsolatba lép az ilyen irányú tevékenységet ellátó intézményekkel,
- 7) együttműködik a helyi önkormányzatokkal, munkáltatókkal, az elítélt társadalomba való beilleszkedését segítő karitatív tevékenységet végző civil szervezetekkel, vallási közösségekkel, egyéb önkéntes közreműködőkkel, és az egyedi ügyekben koordinálja tevékenységüket.

Szabadulásra felkészítés hosszabb tartamú szabadságvesztés esetén

Az életfogytiglani szabadságvesztésre és más hosszú időtartamú börtönbüntetésre ítélt fogvatartottak börtönigazgatások általi kezeléséről szóló Európai Tanács Miniszteri Bizottsága Rec(2003) 23. sz. ajánlása szerint a hosszú tartamú szabadságvesztés az öt évet elérő vagy meghaladó büntetés, amelynek során a biztonság mellett fontos szerepet játszik a káros hatások csökkentése, a reszocializáció elősegítése, hiszen a társadalomból, a mindennapi életből hosszú időre kiszakadó elítélt visszailleszkedése jóval nehezebb feladat. A hosszú büntetés alatt megváltoznak a körülmények, az elítélt elveszítheti a kinti kapcsolatait, legrosszabb esetben a családját is elhagyja. A Bv. tv. a hosszabb tartamú szabadságvesztésnek a tíz évet tartja, és a szabadulásra való felkészülés, a káros hatások kiküszöbölése, enyhítése érdekében kimondja, hogy kötelezően reintegrációs programba kell bevonni azt az elítéltet, aki a szabadságvesztés büntetésből legalább tíz évet folyamatosan büntetés-végrehajtási intézetben tölt. Ennek keretében az elítélt köteles a reintegrációs program szabályait megtartani, a részére meghatározott feladatokat végrehajtani, együttműködni a büntetés-végrehajtási intézettel, a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelővel és az egyéb, programba bevont szervezetekkel. A reintegrációs program elkészítése során a büntetés-végrehajtási intézet és a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő ugyanúgy jár el, mint a tíz évnél rövidebb időtartamú szabadságvesztésből szabadulók esetén.

Az elítéltek szabadítása, a szabadítási eljárás

A szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet meghatározza, hogy az elítéltet mely napokon kell szabadon bocsátani. Eszerint azt az elítéltet,

- 1) aki szabadságvesztését kitöltötte, annak utolsó napján,
- 2) akit feltételes szabadságra bocsátottak, annak esedékessége napján, kivéve, ha a nem jogerős végzés ellen az ügyész az esedékesség napjáig fellebbezést jelentett be,
- 3) akinek szabadságvesztését félbeszakították, a határozat megérkezésének napján vagy a határozatban megjelölt napon,

- 4) akinek a szabadságvesztés hátralévő részét kegyelemből elengedték vagy mérsékelték, a jogszabályban vagy a kegyelmi döntésben megállapított napon,
- 5) akinek ügyében a Kúria felülvizsgálati eljárás, illetve a törvényesség érdekében lefolytatott jogorvoslati eljárás vagy jogegységi eljárás keretében szabadlábba helyezéséről határoz, a Kúria határozata kihirdetésének napján kell szabadon bocsátani.

Ez a szabály azonban nem vonatkozik arra az esetre, amikor az elítéltnak további szabadságvesztés, elzárás, közérdekű munka vagy pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés, előzetes letartóztatás, kiadatási letartóztatás, ideiglenes kiadatási letartóztatás, átadási letartóztatás, ideiglenes átadási letartóztatás, ideiglenes végrehajtási letartóztatás, szabálysértési elzárás vagy idegenrendészeti őrizet vár végrehajtásra. Ilyenkor – a büntetés-félbeszakítás kivételével – nem lehet szabadon bocsátani az elítéltet, hanem folytatni kell a következő szankció végrehajtását.

A szabadítási eljárás két munkanapnál nem lehet hosszabb, és olyan időpontban kell szabadítani az elítéltet, hogy még azon a napon a lakóhelyére, tartózkodási helyére érkezzen. Figyelembe kell venni az utazási lehetőségeket, ezért jellemzően korán reggel történik a szabadítás.

A szabadítással kapcsolatban a büntetés-végrehajtási intézetnek értesítési kötelezettsége van. A szabadon bocsátást követő három napon belül értesíteni kell

- 1) az első fokon eljáró bíróságot vagy az összbüntetést első fokon hozó bíróságot,
- 2) a szabaduló lakó- vagy tartózkodási helye szerint illetékes rendőrkapitányságot,
- 3) a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatalát, és
- 4) ha van, a gondnokot vagy a gyámot,
- 5) feltételes szabadságra bocsátáskor a büntetés-végrehajtási bírót és a pártfogó felügyelet elrendelése esetén a lakó- vagy tartózkodási hely szerint illetékes büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelőt is.

A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények (Btk. XIX. fejezet), valamint az élet, a testi épség és az egészség elleni szándékos, ötévi vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények (Btk. XV. Fejezet) sértettjét kérelmére értesíteni kell e bűncselekmények elkövetőinek véglegesen vagy feltételesen történő szabadon bocsátásáról és a szabadságvesztés végrehajtásának félbeszakításáról. Méltányolható indok szól amellet, hogy a sértett is értesítést kapjon annak érdekében, hogy legyen ideje felkészülni, ne érje váratlanul az elítélt távozása.

Optimális esetben az elítélt a szabadulás napján a szabadulásra tartalékolt pénzén önállóan tud a büntetés-végrehajtási intézetből távozni. A súlyosan beteg vagy a mozgásában jelentősen korlátozott elítélt azonban segítségre szorul. Ilyen esetben a büntetés-végrehajtási intézet a szabadítás időpontja előtt legalább egy hónappal korábban intézkedik a szabaduló hazaszállítására a hozzátartozók segítségével, vagy ennek hiányában gondoskodik az elítélt gyógyintézetben történő elhelyezéséről. Előfordulhat, hogy az elítélt nem rendelkezik letéti pénzzel, vagy az az utazási költségeket sem fedezné, illetve hiányos, az évszaknak nem megfelelő a letétben található civil ruházata. Ilyenkor különböző segélyekért folyamodhat az elítélt a büntetés-végrehajtási intézet parancsnokához. A szabadulást segítő intézkedés, ha a büntetés-végrehajtási intézet az elítéltet méltányosságból a lakó- vagy tartózkodási helyéhez legközelebbi büntetés-végrehajtási intézetbe szállítja, továbbá az elítélt kérelmére készpénzsegélyt, belföldi utazási vagy az évszaknak megfelelő ruházati segélyt adhat.

9. Letartóztatás

A 2018. július 1-től hatályos új törvény, a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény szakított az előzetes letartóztatás elnevezésével, és a kényszerintézkedés pontosabb megjelölése érdekében letartóztatásra változtatta azt. A letartóztatás továbbra is a legsúlyosabb kényszerintézkedés marad, amelyre azonban csak akkor kerülhet sor, ha a törvényben megjelölt tárgyi vagy személyi körülmények alapján a kényszerintézkedés céljainak biztosítására a távollattartás, illetve bűnügyi felügyelet nem alkalmas. Az EJEB ítélkezési gyakorlatára figyelemmel és azon elv érvényesítése érdekében, hogy a letartóztatás nem lehet előrehozott büntetés, a letartóztatás felső határa a törvényi büntetési tételek alapul vételével továbbra is egy, kettő, három, illetve négy év. Kivétel marad az az eset, amikor a terhelt ellen életfogytig tartó szabadságvesztéssel is sújtható bűncselekmény miatt folyik eljárás, ilyenkor a letartóztatásnak nincs felső határa. A letartóztatás a büntetőeljárás lefolytatásának biztosítását célzó, ideiglenes jellegű kényszerintézkedés, amely a végrehajtás jellegét is meghatározza, amennyiben a végrehajtás során végig a büntetőeljárás sikerét kell szem előtt tartani.

A letartóztatás végrehajtásának helye:

- 1) *Büntetés-végrehajtási intézet.* Főszabályként a letartóztatást a rendelkezési jogkör gyakorlójának (bíró vagy ügyész) székhelye szerint illetékes megyei (fővárosi) büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani. Kivételesen az országos parancsnok más intézetet is kijelölhet.
- 2) *Anyag-gyermek részleg.* 2018. január 1. óta már nem csak az elítélt nőnek, de a letartóztatott nőnek is lehetősége van arra, hogy gyermekével - annak egyéves koráig - együtt kerüljön elhelyezésre az erre kijelölt büntetés-végrehajtási intézetben.
- 3) *Rendőrségi fogda.* A büntetőeljárás gyorsabb lefolytatása érdekében, ha a nyomozási cselekmények elvégzése indokoltá teszi, az ügyész akként rendelkezhet, hogy a letartóztatás legfeljebb harminc nap időtartamban, rendőrségi fogdában is végrehajtható, ezt követően a gyanúsított rendőrségi fogdán történő elhelyezéséről – további harminc nap időtartamra – az ügyész indítványára a bíróság határoz.
- 4) *Javítóintézet.* A fiatalkorút életkori sajátosságai miatt elsősorban javítóintézetben kell elhelyezni a letartóztatott idejére. A 14 év alatti fiatalkorú esetében nincs mérlegelési lehetőség, mindenképp javítóintézetben kell elhelyezni a terheltet.
- 5) *A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény hatálya alá tartozó személyek elhelyezésére, ellátására és fogvatartására szolgáló létesítmény* a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kezelése érdekében.
- 6) *IMEI.* Abban az esetben, ha a letartóztatott pszichiátriai kezelése szükséges, de az előzetes kényszerigyokezelés elrendelésére nincs alap.
- 7) *A katonai fogda.* A katonát, akivel szemben katonai büntetőeljárásban rendeltek el letartóztatást, katonai fogdán kell elhelyezni.
- 8) *A szövetséges katonai alakulat.* Nemzetközi szerződés alapján a szövetséges fegyveres erő katonájával szemben a Magyarország területén állomásozó alakulata is foganatosíthatja a letartóztatást.

A letartóztatás végrehajtásának rendje

A letartóztatás során is érvényesülnek a szabadságvesztére ítélték esetében alkalmazott elkülönítési szabályok. A letartóztatottak esetében azonban a rendelkezési jogkör gyakorlója rendelkezhet úgy, hogy az ugyanabban az eljárásban letartóztatottakat el kell különíteni egymástól is. Kivételesen együtt is elhelyezhető a letartóztatott az elítéltekkel, amikor együtt

végeznek munkát. Oktatásban, szakképzésben, valamint a reintegrációs programokon is együtt vehet részt a letartóztatott az elítéltekkel.

A letartóztatás végrehajtása során is érvényesül a hármas felosztású rezsimszabályrendszer. A végrehajtást főszabály szerint az általános szabályoknak megfelelően kell végrehajtani. A letartóztatott

- 1) életrendje meghatározott, őrzés, felügyelet, ellenőrzés alatt áll,
- 2) külső munkáltatásban nem vehet részt,
- 3) a büntetés-végrehajtási intézet kijelölt részén csak munkáltatás céljából járhat szabadon,
- 4) zárkáját zárva kell tartani, kivéve, ha munkáltatásban vesz részt,
- 5) a magánál tartható tárgyak köre és mennyisége korlátozható,
- 6) saját ruháját viselheti.

A parancsnok az általános szabályoktól enyhébb vagy szigorúbb szabályok alkalmazását is elrendelheti.

A letartóztatott jogai és kötelezettségei

A letartóztatott jogai számos esetben megegyeznek az elítéltek jogaival, de a fogvatartotti kategóriára jellemző sajátosságokkal, továbbá a büntetőeljárás jogok korlátozás nélküli gyakorlásával kiegészülnek.

1) Büntetőeljárás jogok gyakorlása.

A letartóztatott a büntetőeljárás jogainak gyakorlása keretében védőjével, és ha nem magyar állampolgár, akkor államának konzuli tisztviselőjével szóban, írásban, telefonon ellenőrzés nélkül érintkezhet, főszabály szerint hivatali időben. A védő hetente egyszer – a letartóztatott büntetőeljárás jogainak gyakorlása érdekében – egy óra időtartamban telefonbeszélgetést kezdeményezhet. Ez az időtartam a rezsimszabályok által biztosított kereten kívüli telefonálási lehetőség. A letartóztatottat megilleti a büntetőügy iratainak megismeréséhez való jog, amelynek gyakorlása érdekében az intézet a letartóztatottat előállítja vagy az intézetben felügyelet mellett lehetővé teszi az ügyiratok megismerését. A nem magyar állampolgár esetében, amennyiben nem beszéli a magyar nyelvet, tolmács alkalmazása kötelező. A tolmács büntetés-végrehajtási intézetbe történő belépését, csakúgy, mint az ügyben eljáró szakértőét, biztosítani kell.

2) Kapcsolattartás

A letartóztatott a hozzátartozójával – amennyiben a rendelkezési jogkör gyakorlója valamilyen ok miatt azt nem tiltja meg – vagy más személlyel a rendelkezési jogkör gyakorlójának engedélyével kapcsolattartásra jogosult. Ennek keretében a rezsimszabályoknak megfelelően jogosult a letartóztatott

- levelezésre,
- legalább havonta két alkalommal látogató fogadására,
- naponta legalább tíz perc telefonbeszélgetésre,
- legalább havonta csomag fogadására, kéthetente letéti pénzből való vásárlásra.

A letartóztatás végrehajtásának jellegéből fakadóan az intézet elhagyásával járó kapcsolattartási formák a letartóztatottak esetében nem engedélyezhetők. Kivételt képez az az eset, amikor a letartóztatott meglátogathatja orvos által igazoltan súlyos beteg közeli hozzátartozóját, illetve temetésén részt vehet. Mindkét esetben őrzéssel, rendelkezési jogkör gyakorlójának engedélyével lehetséges az intézet elhagyása.

3) *Munkavégzés*

A letartóztatottnak nincs munkavégzési kötelezettsége, de kérelmére végezhet munkát. Ebben az esetben munkadíjra, biztonságos munkakörülményekre jogosult.

4) *Oktatásban és egyéb programokon való részvétel*

A letartóztatott kérelmére – és az intézet lehetőségeitől függően – általános iskolai, illetve középfokú iskolai oktatásban vagy szakképzésben vehet részt. Ha a letartóztatott ellen a nemi erkölcs szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények miatt indult büntetőeljárás, akkor számára fel kell ajánlani a visszaesés valószínűségét csökkentő pszichoterápián vagy más foglalkozáson való részvételt. Ha kábítószer birtoklása miatt indult büntetőeljárás, akkor kábítószer-függőséget gyógyító kezelésen, megelőző-felvilágosító terápián vehet részt a letartóztatott.

5) *Választójog*

A letartóztatott a választójogát a fogvatartó intézetben gyakorolhatja.

6) *Házasságkötés.* A letartóztatott az intézetben házasságot köthet vagy bejegyzett élettársi kapcsolatot létesíthet. A rendelkezési jogkör gyakorlójának előzetes jóváhagyásával a parancsnok a házastársak vagy a bejegyzett élettársak részére a tanúkkal és a hozzátartozókkal beszélgetést engedélyezhet.

7) *Nyilatkozattétel.* A letartóztatott nyilatkozattételi jogosultsága korlátozható, ha ezt a büntetés-végrehajtási intézet rendje és biztonsága vagy a büntetőeljárás eredményessége megkívánja. Az országos parancsnok javaslatot készít, hogy a nyilatkozat sérti-e a fenti érdekeket, de a nyilatkozattétel engedélyezése a vádirat benyújtása előtt az ügyészt, ezt követően pedig a bíróságot illeti meg. Azokban az esetekben, amikor megtagadásra kerül a nyilatkozat, fellebbezésnek van helye.

A letartóztatott kötelezettségei

A letartóztatott köteles

- 1) a fogvatartó intézet rendjét betartani,
- 2) a letartóztatást a bíróság vagy az ügyészség döntése alapján a fogvatartó intézetben tölteni,
- 3) az önként vállalt és kérelmére kijelölt munkát ismereteinek és képességeinek megfelelően, fegyelmezetten, a munkahelyi és munkaköri szabályoknak megfelelően elvégezni, a munkavégzéssel kapcsolatos előírásokat megtartani,
- 4) ha munkát végez, jogszabályban meghatározottak szerint forma-, illetve munkaruhát viselni,
- 5) munkadíjából, illetve a letéti pénzből a tartására fordított költségekhez hozzájárulni,
- 6) az intézet ellátásában, tisztán tartásában díjazás nélkül részt venni.

A letartóztatott jutalmazása és fenyítése

A letartóztatott számára adható jutalmak és fenyítések köre a jogintézmény jellegénél fogva szűkebb, mint a szabadságvesztést töltő elítéltek esetében. A jutalmazás tekintetében a letartóztatottak esetében nem lehetséges olyan jutalom alkalmazása, amely a büntetés-végrehajtási intézet elhagyásával jár (látogató büntetés-végrehajtási intézeten kívüli fogadása soron kívül, eltávozás, kimaradás).

A letartóztatottal szemben alkalmazható *fenyítések* köre is szűkebb, továbbá az egyes korlátozások időtartama is rövidebb, mint az elítéltek esetében. Fontos garanciális szempont, hogy a fenyítés végrehajtása nem akadályozhatja a letartóztatottat a büntetőeljárás jogainak gyakorlásában és kötelezettségeinek teljesítésében.

A letartóztatottak esetében alkalmazható fenyítés:

- 1) feddés,
- 2) a személyes szükségletekre fordítható összeg csökkentése legfeljebb három hónapig terjedő időre, legfeljebb havi ötven százalékkal,
- 3) a fogvatartó intézet által szervezett rendezvényektől, szabadidős és sportprogramokon való részvételtől eltiltás, amely meghatározott alkalmakra vagy legfeljebb három hónapra vonatkozhat,
- 4) tizenöt napig terjedő magánelzárás, kivéve, ha a letartóztatott dolgozik, mert abban az esetben a magánelzárás tíz napig terjedhet.

10. Az elzárás végrehajtása, valamint szabálysértési elzárás és a szabadságvesztés egyes főbb szabályainak összehasonlítása

A büntetőjogi elzárást a Btk. új büntetési nemként vezette be. Célja az volt, hogy szélesítse a bíróság által alkalmazható joghátrányok körét. Az elzárás egy olyan, szabadságelvonással járó büntetés, amely főként azokkal az elkövetőkkel szemben alkalmazható, akikkel szemben szociális, gazdasági, családi vagy életkori viszonyaikra tekintettel más büntetés kiszabása célszerűtlen, illetve az elzárás büntetés hatékonyabban szolgálhatja a speciális prevenciót. Az elzárás tartama öt naptól kilencven napig terjed.

Az elzárás végrehajtására a szabadságvesztés végrehajtására vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni a Bv. tv.-ben meghatározott eltérésekkel.

Az elzárásra ítélt jogai és kötelezettségei részben megegyeznek a szabadságvesztés fogház fokozatában lévő elítélttel, az eltérések a következők: az elzárásra ítélt

- 1) saját ruháját viselheti,
- 2) csomagot hetente kaphat, látogatót havonta két alkalommal kilencven perc időtartamban fogadhat,
- 3) kimaradásra heti négy óra időtartamban mehet, a kimaradás – ha az elzárás tartama a húsz napot meghaladja – összevontan is kiadható,
- 4) a választójog gyakorlásának elősegítése érdekében legfeljebb három nap büntetés-félbeszakítás engedélyezhető.

Lényeges különbség, hogy amíg a szabadságvesztésre ítélt esetében kötelezettségként jelenik meg a munkavégzés, addig az elzárásra ítélt részt vehetnek a munkáltatásban. A munka díjazásában ugyanakkor nincs eltérés, mert az elzárásra ítéltet a szabadságvesztésre ítélttel azonos munkadíj illeti meg.

Az elzárásra ítélt esetében a fogház fokozatú elítéltekre vonatkozó progresszív rezsimszabályok nem alkalmazhatók. Az alapvető elkülönítési szabályoknak az elzárás végrehajtása során is érvényesülnie kell, de az elzárásra ítéltet a szabálysértési elzárást töltő elkövetőkkel együtt is elhelyezhetik.

Az elzárásra ítélt jutalmazásának és fenyítésének szabályai a büntetés tartamára és jellegére tekintettel eltérőek a szabadságvesztéshez képest, kevesebb jutalmazási és fenyítési forma áll rendelkezésre. A jutalmak közül a dicséret, a személyes szükségletekre fordítható összeg növelése, a pénzjutalom található meg, továbbá az ún. rendkívüli kimaradás. Speciális fenyítési forma a kimaradás megvonása (legfeljebb három alkalomra), a magánelzárás pedig öt napig terjedhet az elzárásra ítélt esetében, amely időtartam alatt engedélyezhető, hogy az elzárásra ítélt dolgozhasson. Emellett megtalálható még a feddés, valamint a személyes szükségletekre fordítható összeg legfeljebb ötven százalékkal történő csökkentése. Biztonsági intézkedésként biztonsági zárkába vagy részlegre helyezés nem rendelhető el.

Az elzárás végrehajtásának félbeszakítására hivatalból vagy kérelemre kerülhet sor. Félbe kell szakítani az elzárás végrehajtását bizonyos személyi körülmények (pl. várandósság), illetve egészségügyi ok (intézetén kívüli kórházi gyógykezelés szükségessége) fennállása esetén, egyéb fontos esetekben az elzárásra ítélt vagy védője kezdeményezheti a félbeszakítást. Az elzárás büntetés félbeszakítása esetén annyi a különbség a szabadságvesztés félbeszakításához képest, hogy a félbeszakítást a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka legfeljebb harminc napig terjedő időtartamra engedélyezheti. Elzárásnál tehát nincs lehetőség országos parancsnoki vagy miniszteri hatáskörű büntetés-félbeszakításra. Abban az esetben azonban, ha az elzárásra ítéltnek olyan kórházi gyógykezelésre van szüksége, amely a büntetés-végrehajtás szervezeti keretei között nem oldható meg, a gyógykezelés időtartamára – amely adott esetben a 30 napot is meghaladhatja – az intézetparancsnok engedélyezheti az elzárás félbeszakítását. A törvény nem ad mérlegelési lehetőséget a 12. hetet meghaladóan várandós elzárásra ítélt esetében. Ilyenkor akár kérelemre, akár hivatalból az intézetparancsnok félbeszakítja az elzárást a gyermek egyéves koráig, feltéve, hogy az elzárásra ítélt nő gyermekét a saját háztartásában gondozza. Szintén abszolút félbeszakítási indok, ha az elzárásra ítélt személy gyermekgondozási díjban vagy gyermekgondozást segítő ellátásban részesül. Ilyenkor a félbeszakítás időtartama az ellátásból hátralévő idő, de egy évnél nem lehet több.

Részben méltányossági, részben célszerűségi szempontokra figyelemmel bizonyos esetekben, az ítélet jogerőre emelkedése után bekövetkező okból az elzárás büntetés, illetve annak hátralévő része nem hajtható végre. Ilyen eset, amikor az elzárásra ítélt

- a szülést követően gyermekének gondozásáról egy éven át saját háztartásában gondoskodott,
- legalább egy évig gyermekgondozási díjban vagy gyermekgondozást segítő ellátásban részesült,
- öt évet vagy azt meghaladó időt töltött szabadságvesztésben vagy letartóztatásban, vagy két évet vagy azt meghaladó időt töltött javítóintézetben.

A végrehajthatóság megszűnését a büntetés-végrehajtási bíró állapítja meg.

Az elzárás végrehajtása fő szabály szerint az elzárásra ítélt lakóhelye szerint illetékes büntetés-végrehajtási intézet.

Katona (a Magyar Honvédség tényleges állományú, a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja, ha tényleges állományviszonya a vele szemben kiszabott elzárás végrehajtásának megkezdésekor vagy a végrehajtás alatt fennáll) esetében a végrehajtás helyére és az elkülönítésre eltérő szabályok vonatkoznak. A katona elzárását ugyanis az erre kijelölt büntetés-végrehajtási intézet katonai fogdaként kialakított és elkülönített részlegén kell végrehajtani. Az elkülönítési szabályok annyival szigorúbbak katona esetén, hogy el kell különíteni a szabálysértési elzárást töltő elkövetőtől, továbbá a különböző állománycsoportú katonákat is el kell különíteni egymástól.

A rendbíróság helyébe lépő elzárás, valamint a szabálysértési elzárás végrehajtására alapvetően az elzárásra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. A rendbíróság helyébe lépő elzárásra kötelezett esetében azonban jóval enyhébbek a végrehajtási szabályok. A rendbíróság helyébe lépő elzárásra kötelezett ugyanis nem köteles munkát végezni vagy tanulmányokat folytatni, hetente legalább három alkalommal húsz perc időtartamban telefonálhat, havonta legalább három alkalommal fogadhat látogatót, heti nyolc órában kimaradásra mehet, a szabad levegőn tartózkodás időtartama pedig naponta legalább két óra.

A szabálysértési elzárást elsősorban büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani, de lehetőség van rendőrségi fogdán történő végrehajtásra is. Ebben az esetben azonban nincs lehetőség az elkövető munkáltatására.

Fontos és méltányolható változás következett be a szabálysértési elzárás végrehajtásában 2018. január 1-jét követően. A szabálysértési elzárás kiszabását kizáró körülmény bekövetkezése, valamint az elévülés mellett végrehajtási akadályként szerepel az az eset, amikor az elkövető az elzárást kiszabó határozat jogerőre emelkedését követően egy évet meghaladó időt töltött szabadságvesztésben, elzárásban, javítóintézeti nevelésben vagy letartóztatásban.

11. Büntetés-végrehajtási reintegráció

A Bv. tv. szakított a korábbi nevelés-központú szemlélettel és a reintegrációs tevékenységet helyezte előtérbe, amelynek keretében törekedni kell arra, hogy az elítélt bűncselekményének társadalomra veszélyességét felismerje, annak következményeit lehetőség szerint enyhítse. A reintegrációs tevékenység tartalmazza mindazt a tevékenységet, amely az elítéltnak könnyebbé teheti a szabadulás utáni visszatérést a társadalomba, csökkenti a bűnisméltés és ezzel a visszaesés kockázatát. A reintegrációs tevékenység felöleli az elítélt foglalkoztatását (oktatás, képzés, munkavégzés), szabadidős tevékenységét, jutalmazását és fenyítését, valamint kapcsolattartását.

Az elítéltek foglalkoztatása

Oktatás, képzés

Az elítéltek foglalkoztatásának a munkáltatás mellett egyik legfontosabb területe az oktatás, képzés. A büntetés-végrehajtási intézetekben lévő fogvatartottak valamivel több, mint a fele végezte el az általános iskolát, és jelentős azoknak a száma, akik azt nem fejezték be. A fogvatartottak kb. 15%-a nem végezte el az általános iskolát, és ebből 1%-ra tehető az

analfabéták aránya. Az iskolai végzettség, a szakképzés azonban jelentősen hozzájárulhat a szabadságvesztés utáni visszailleszkedéshez, egyúttal hasznos időtöltés a büntetés-végrehajtási intézetben.

Az elítélt büntetés-végrehajtási jogviszonyból eredő jogai közé tartozik, hogy testi és szellemi állapotának fenntartása, illetve fejlesztése érdekében általános iskolai, középfokú, valamint felsőfokú tanulmányok megkezdésére, illetve folytatására jogosult, a vizsgákra való felkészülését tanulmányi és vizsgaszabadság segíti a Bv. tv.-ben meghatározott feltételek mellett. Ezen oktatási formák mellett szakképzésre és továbbképzésre is jogosult az elítélt, de a munka fontosságát és elsődlegességét erősíti az a rendelkezés, hogy az elítélt oktatásban, szakképzésben vagy továbbképzésben való részvétele nem helyettesíti a munkavégzési kötelezettséget. Az oktatást, képzést úgy kell megszervezni, hogy az az elítélt munkáltatását ne akadályozza.

A tanulás elősegítése érdekében kialakított ösztönző rendszer része az ösztöndíj, amely az alaplunkadíj egynegyedének megfelelő pénzbeli térítés. Annak az általános iskolai oktatásban, középfokú oktatásban (gimnázium, szakközépiskola, szakiskola), szakképzésben vagy továbbképzésben részt vevő elítéltnak jár ösztöndíj, akit a büntetés-végrehajtási intézet működési körében felmerült okból nem állítottak munkába, illetve nem rendelkezik nyugellátással, szolgálati járadékkal, korhatár előtti ellátással, bányászok egészségkárosodási járadékával, átmeneti bányászjáradékkal. Különös méltánylást érdemlő esetben a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka ettől eltérhet, és az elítéltet az iskolarendszeren kívüli szakoktatás, valamint a felsőfokú tanulmányok folytatása során is megilleti az ösztöndíj. Az olyan képzési formák esetében, amelyért az elítélt ösztöndíjat kap, a büntetés-végrehajtási intézet oktatási-képzési megállapodást köt az elítélttel. Ez is egyfajta ösztönzés, mert a megállapodás alapján, ha az elítélt a már megkezdett tanulmányok keretében a képzéseken nem vesz részt, vagy azt indokolatlanul megszakítja, akkor a felmerült költségek teljes vagy részleges megtérítésére kötelezhető. A tanulmányokat folytató elítélt – tanulmányi eredményétől, szorgalmától és magatartásától függően – kiegészítő ösztöndíjban is részesülhet. Amíg az ösztöndíj valamennyi egyéb pénzbeli juttatással nem rendelkező, tanulmányokat folytató elítéltnak jár, addig a kiegészítő ösztöndíj annak, akinek a teljesítménye ezt indokolja. Míg az előbbi arra ösztönöz, hogy tanuljon az elítélt, utóbbi arra, hogy azt minél jobban végezze. Az ösztöndíj a szabadulásra kötelezően tartalékolandó pénzüsszeg tekintetében munkadíjnak tekintendő, amiből az alaplunkadíjból levonandó kötelezően tartalékolandó pénzüsszeg egynegyede vonható le.

Az alaplunkadíj iskolai végzettség megszerzését ösztönző és támogató rendszer része, hogy az alaplunkadíj oktatásban résztvevők tanszereit, tankönyveit, az oktatás költségeit a büntetés-végrehajtási intézet vagy a nevelési-oktatási intézménnyel szerződésben álló fél biztosítja. A többi oktatási formában ez lehetőségként van jelen.

Az oktatást és a szakképzést elsősorban a büntetés-végrehajtási intézeten belül kell megszervezni, és lehetővé kell tenni az egyházi, valamint a magán nevelési-oktatási intézmények működését is. A börtön és fogház fokozatú, enyhébb rezsimbe sorolt, a társadalmi kötődés programban részt vevő elítélt a büntetés-végrehajtási intézeten kívül is folytathat tanulmányokat. A biztonsági zárkában, a biztonsági vagy a hosszuidős részlegen elhelyezett elítélt azonban csak egyéni tanulóként vehet részt az oktatásban. A visszailleszkedést segítő szabály, hogy az oktatási intézmény által kiállított bizonyítvány nem utal a fogvatartás tényére.

Munkaidő kedvezmény jár annak az elítéltnak, aki dolgozik és mellette az oktatásban is részt vesz. Oktatási naponként egy óra a kedvezmény, amely az elítélt kérelmére összevontan nem

adható ki. Az elítélt munkaidejét pedig úgy kell beosztani, hogy a képzésen részt tudjon venni, a vizsgák és a felkészülés idejére a munkavégzés alól felmentés illeti meg.

Az alapfokú tanulmányok befejezése mellett kiemelt fontosságú az elítéltek szakképzése és továbbképzése. A képzésekben figyelemmel kell lenni arra, hogy olyan szakmát tanulhassanak, amelyet mind a szabadságvesztés során a büntetés-végrehajtási intézeti munkáltatásban, mind a szabadulás után hasznosítani tudnak. Pl. festő, mázó, tapétázó, bolti hentes, targoncavezető, központi fűtés szerelő stb. Az elítélt szakképzése és továbbképzése kérelemre történik, és ha megkezdte, a részvétele kötelező. A képzés az elítéltek számára költségmentes, de ha az elítélt önhibájából nem vesz részt a képzésen, a költségek megtérítésére kötelezhető.

Munkáltatás

Az elítéltek munkáltatására vonatkozó a szabályozás a Bv. tv.-nyel teljes egészében törvényi szintre került, és amíg korábban a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) háttérszabályként állt mögötte és csak az eltérő rendelkezések szerepeltek a büntetés-végrehajtási jogszabályokban, addig a Bv. tv.-nyel a munkáltatás szabályozása egy jogforrásba került, és a büntetés-végrehajtási jogviszony speciális elemeként jelenik meg.

Az elítéltek munkáltatásánál tehát az alapvető kiinduló pont, hogy az nem munkajogviszony, hanem a büntetés-végrehajtási jogviszonyból eredő kötelezettség. A büntetés-végrehajtási intézetekben többféle munkavégzés folyik, amelyek elhatárolása indokolt.

A Bv. tv. az értelmező rendelkezések között fogalmazza meg a különböző munkavégzési formákat, támpontot adva ezzel az elhatároláshoz. Eszerint munkáltatás a reintegrációs tevékenység azon formája, amikor az elítéltek vagy a kényszerintézkedés hatálya alatt álló személy és a szabálysértési elzárásra kötelezett elkövető munkavégzése szervezeten, rendszeresen, haszon- vagy bevételszerzési céllal, az Mt. által szabályozott munkaviszonytól eltérő, jogszabályban meghatározott feltételekkel és díjazás ellenében történik. Az így létrejövő munkáltatási jogviszony alanyai munkáltatóként a büntetés-végrehajtási intézet, a fogvatartottak kötelező foglalkoztatására létrehozott gazdasági társaság vagy a büntetés-végrehajtási szerv szerződése és az elítélt vagy a kényszerintézkedés hatálya alatt álló személy és a szabálysértési elzárásra kötelezett elkövető hozzájárulása alapján más gazdálkodó szervezet, valamint munkavégzőként az elítélt, a kényszerintézkedés hatálya alatt álló személy vagy a szabálysértési elzárásra kötelezett elkövető. Ennek alapján a fogvatartotti munkáltatásnak három területe van. A költségvetési formában végzett intézetfenntartás, amely a büntetés-végrehajtási intézetek ellátását és működésének fenntartását szolgálja (pl. konyha, mosoda, karbantartási munkák), valamint a fogvatartottak kötelező foglalkoztatására létrehozott gazdálkodó szervezeteknél a társaság tevékenységi körének megfelelően könnyűipari (konfekcióipar, papíripar, vegyesipar stb.), illetve mezőgazdasági (állattenyésztés biogazdálkodás stb.) tevékenységben végzett munka. A büntetés-végrehajtási szervezetnek tizenkét Kft.-je van, amelyek 100%-ban állami tulajdonban állnak. A harmadik, kisebb mértékű tevékenységi forma a szabad kapacitás értékesítése, „bérmunka tevékenység”, ahol szerződés alapján a fogvatartottak magáncégek részére végeznek tevékenységet. Utóbbi esetben a szerződés a fogvatartottak kötelező foglalkoztatását végző gazdálkodó szerv (a gazdasági társaságok a büntetés-végrehajtási szervezet részét képezik) és bármely más magánvállalkozás között jön létre. A gazdasági társaságok saját tevékenységet is végeznek, ahol árucikkeket, illetve szolgáltatásokat állítanak elő a fogvatartottak munkaerejével. A magáncéggel kötött szerződések vagy áru- szolgáltatásértékesítési szerződések, vagy a szabad erőforrásokat értékesítik, pl. ingatlan bérlet, munkaerő. A szerződés egy adott munka elvégzéséről szól, ahol

a büntetés-végrehajtási szervezet az erőforrásait, ez esetben a fogvatartottak munkaerejét ajánlja fel ellenszolgáltatásért cserébe. Tehát a fogvatartottak magáncég számára csak közvetve végeznek munkát. A büntetés-végrehajtási intézetek, mint költségvetési szervek, szintén köthetnek külső gazdasági társaságokkal szerződést a fogvatartottak foglalkoztatására. A más gazdálkodó szervezetnél végzett munka esetén a munkáltatói jogok csak korlátozottan adhatók át, és a munkáltatáshoz szükséges az elítélt írásbeli hozzájárulása is, amelyet bármikor visszavonhat. Ilyen esetben soron kívül kell intézkedni a munkahelyről történő leváltásra. Az esetleges visszaélések és rendkívüli események elkerülése érdekében a Bv. tv. rögzíti azokat a helyzeteket, amikor az elítélt más gazdálkodó szervezetnél történő munkavégzése kizárt:

- a fogvatartást megelőző öt éven belül a gazdálkodó szervezetnél munkavállaló, vezető tisztségviselő vagy tulajdonos volt, üzletrésszel rendelkezett, munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban állt, illetve e körülmények bármelyike a szabadságvesztés végrehajtása alatt is fennáll,
- olyan munkakörben foglalkoztatnák, amelyet jogszabály rendelkezése szerint csak büntetlen előéletű személy tölthet be,
- hozzátartozójával kerülne alá-fölérendeltségi viszonyba.

A munkáltatás legfontosabb ismérvei a szervezethez, a rendszeresség és a haszon- vagy bevétel-szerzési cél, valamint a díjazás. Minden olyan foglalkoztatást, ahol ezen ismérvek megjelennek, munkáltatásként kell végrehajtani. Ezzel szemben nem minősül munkáltatásnak az elítéltek kötelezettségei között szereplő, a büntetés-végrehajtási intézet tisztán tartását, karbantartását és ellátását szolgáló munka, amely jogszabályban meghatározott feltételekkel és tartamban, alkalmasszerűen, a fogvatartó büntetés-végrehajtási intézet fenntartása körében, díjazás nélkül végzett takarítási, karbantartási és ellátási tevékenység. A munkavégzés harmadik formája a munkaterápiás foglalkoztatás, amelynek célja, hogy kifejezetten a kényszergyógykezeltek és a munkáltatásban részt venni nem képes elítéltek – gyógyító-reintegráló csoportba helyezett, illetve megváltozott munkaképességű vagy egyébként az egészségi állapotuk miatt a munkáltatásban részt venni nem képes elítéltek – számára is biztosítsa a munkavégzéssel is járó foglalkoztatás lehetőségét, amelyért nem munkadíj, hanem térítési díj fizetendő. A munkaterápiás foglalkozás időtartama minimum napi négy és heti húsz óra, maximum napi hat és heti harminc óra. A büntetés-végrehajtási intézet orvosa tehet javaslatot a munkaterápiás foglalkoztatásra, amelyről a Befogadási és Fogvatartási Bizottság dönt. Az időminimum teljesülése esetén fizetendő térítési díj mértéke az alaplunkadíj egyharmada.

A munkáltatás egyik alapvető célja a büntetés-végrehajtási szervezet önellátóvá és részben önfenntartóvá tétele. Ez indokolja azt is, hogy a hatályos szabályozásban a korábbiakhoz képest jóval több olyan elem van, amikor az elítéltek a munkadíjából, letéti pénzből hozzá kell járulnia az eltartási költségekhez. Alapvető elvárás, hogy az elítéltek lehető legszélesebb köre vegyen részt a munkáltatásban, és az ellátásukhoz szükséges lehető legtöbb terméket és szolgáltatást saját maguk állítsák elő.

A munkáltatás célja azonban nem lehet pusztán anyagi természetű. Jelentős szerepet játszik az elítéltek személyiség fejlesztésében, a reintegrációs célok elérésében. A munkáltatás amellest, hogy a bezártságból fakadó egyhangúságot megtöri, hasznos időtöltés. A munkadíjból származó pénzzel az elítélt támogathatja a családját, növeli a tartalékait, és gyakorlatot szerezhet, amely a szakképzéssel is párosulva fontos lehet a reintegráció során a munkakeresés, elhelyezkedés szempontjából. A reintegrációs célokat erősíti az a rendelkezés, hogy az állam adó- és járulékkedvezményrel támogatja az elítéltek teljes körű munkáltatásának

megvalósítását és a szabadulás utáni munkavállalást. (Ilyen például, hogy a büntetés-végrehajtási gazdasági társaságok társasági és helyi adó alóli mentességet élveznek.)

A munkáltatáshoz kapcsolódó jogok és kötelezettségek

A Bv. tv. az elítélt kötelezettségei között említi, hogy az elítélt köteles a számára kijelölt munkát elvégezni, egyúttal a munkához és a foglalkozása szabad megválasztásához való joga a büntetés-végrehajtási jogviszonyra tekintettel korlátozott. Ez is mutatja, hogy nem beszélhetünk munkajogviszonyról, hiszen nem a munkáltató és a munkavállaló szabad elhatározásán alapul a munkavégzés, hanem a törvény kötelező erejénél fogva jön létre. A munkakötelezettség azonban nem jelenthet kényszermunkát, a munka nem lehet megtorló, büntető jellegű.

A munkához való jog korlátozottsága abban mutatkozik meg, hogy a törvény kimondja ugyan, hogy a szabadságvesztés során a büntetés-végrehajtási szervezet adottságai szerint biztosítani kell az elítélt munkáltatását, azonban ez átmenetileg, a munkába állítását akadályozó ok fennállásáig szünetelhet. Ilyen akadály nem csak a munkáltató oldalán (pl. átmeneti munka hiány), hanem az elítéltnél is felmerülhet, amely esetekben az elítéltet nem terheli munkavégzési kötelezettség. Így, ha az elítélt

- 1) munkakötelezettsége áll fenn,
- 2) a várandósság a hatodik hónapot elérte, a szülést, illetve a várandósság egyéb okból bekövetkezett megszűnését követő ötvenedik napig,
- 3) gyermekével együttesen kerül elhelyezésre,
- 4) munkaképtelen,
- 5) a rá irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötte vagy a szükséges szolgálati időt megszerezte.

Az elítéltet nem terheli munkavégzési kötelezettség továbbá

- 1) amíg állampolgári kötelezettségét teljesíti,
- 2) közeli hozzátartozója súlyos betegsége vagy halála esetén legfeljebb két munkanapon át, ha a rendelkezési jogkör gyakorlója a látogatást, illetve a temetésen való részvételt engedélyezte,
- 3) keresőképtelen betegség esetén,
- 4) a kötelező orvosi vizsgálat teljes időtartamára, valamint a véradás miatt távol töltött időre, de legfeljebb egy munkanapra,
- 5) ha elháríthatatlan ok miatt nem tud a munkahelyén megjelenni, vagy
- 6) a munkáltató engedélye alapján.

A munkába állításról, a munkahely kijelöléséről a Befogadási és Fogvatartási Bizottság dönt a munkaköri alkalmasság megállapítása után. A munka kijelölésénél lehetőség szerint figyelembe kell venni az elítélt szakképzettségét, és azt is, hogy nem végezhet olyan munkát, amely kapcsán jogerősen foglalkozástól eltiltásra ítélték. A törvényi előíráson túl azonban még számos tényezőre tekintettel kell lenni. Így például arra, hogy az elítélt milyen végrehajtási fokozatban tölti a büntetését, milyen a biztonsági besorolása, a szakképzettség mellett az iskolai végzettséget, a szakmai gyakorlatot, az elítélt egészségi és pszichés állapotát, valamint a munkáltató munkaerő-szükségletét is figyelembe kell venni.

A munkáltató kötelezettségei

A munkáltató köteles:

- 1) az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzés feltételeit a jogszabályokban előírtak szerint biztosítani,
- 2) a munkavégzéshez szükséges tájékoztatást és irányítást megadni, az előírt oktatásokat megtartani,
- 3) a munka jellegének és a munkában részt vevő elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak összetételének megfelelő munkarendet kialakítani,
- 4) a munkát folyamatosan szervezni,
- 5) a végzett munkáért díjazást fizetni,
- 6) a munkafolyamatokat, illetve a munkaköröket munkavédelmi szempontból veszélyességi fokozatokba sorolni,
- 7) a munkáltatásra vonatkozó jogszabályi előírásokat betartani,
- 8) a munkába állítás előtt vagy azt követően a jogszabály előírása szerint az elítéltet munkaköri alkalmassági orvosi vizsgálatra küldeni, valamint
- 9) az elítéltek számára a végzett feladatokra vonatkozó egyedi vagy csoportos munkaköri leírást készíteni.
- 10) munkáltatási szabályzatot készíteni.

Az elvégzett munka után az elítéltet díjazás, munkahelyi vagy üzemi baleset esetén baleseti ellátás és baleseti egészségügyi szolgáltatás, a rendszeresen végzett munka után fizetett szabadság illeti meg.

Az elítélt a munkáltatás során köteles

- 1) a törvényben meghatározott kivételtől eltekintve munkát végezni,
- 2) a kijelölt munkát szakismereteinek és képességeinek megfelelően, fegyelmezetten ellátni,
- 3) a munkabiztonsággal és a környezetvédelemmel kapcsolatos előírásokat megtartani,
- 4) a munkát
 - a kijelölt időben és helyen,
 - a munkáltató utasítása szerint,
 - az elvárható szakértelemmel és gondossággal,
 - a munkájára vonatkozó szabályok, előírások és technológiai utasítások szerint elvégezni.
- 5) megtéríteni a munkaalkalmassági vizsgálatok költségét, ha neki felróható okból vált az szükségessé.

A munka- és pihenőidő

Munkaidő a munkavégzésre előírt idő kezdetétől annak befejezéséig tartó idő, amelybe nem számít bele az előkészítő vagy befejező tevékenység. Ez az elítéltek vonatkozásában a speciális biztonsági követelmények és büntetés-végrehajtási sajátosságok (motozás, védőeszközök kiadása, létszám ellenőrzése stb.) miatt rendkívül időigényes, így nem képezheti a munkaidő részét. A teljes napi munkaidő napi nyolc óra, de a munkáltatási szabályzat részmunkaidő esetén ennél rövidebb napi munkaidőt is megállapíthat. A munkáltató az egyes egészségkárosító kockázatok között foglalkoztatott elítélt napi munkaidejét a munkáltatási szabályzatban határozza meg, amely nem lehet több hat óránál. A tizennyolc éven aluli elítélt napi munkaideje legfeljebb 8 óra lehet, és ennek számításánál a foglalkoztatás többi formájával össze kell számítani.

A munkavégzés kezdetét, végét, a munkaközi szünet időtartamát és a műszakok beosztását a munkarendben kell meghatározni. A munkaidő beosztásánál figyelemmel kell lenni az egészséges és biztonságos munkavégzés követelményeire, valamint a munka jellegére. Az iskolai tanulmányokat folytató vagy szakképzésben részt vevő elítélt munkaidő-beosztását úgy kell meghatározni, hogy az iskolai oktatásban, képzésben részt tudjon venni.

A munkát végző elítéltnak szüksége van a pihenésre, regenerálódásra, amelyre több módon is lehetőséget biztosít a törvény. Ilyen pihenőidő a munkaközi szünet, amely, ha a napi munkaidő a hat órát meghaladja, akkor húsz perc, ha a kilenc órát meghaladja, további huszonöt perc, de legfeljebb hatvan perc lehet, amit a munkavégzés megszakításával lehet kiadni. A tizennyolc éven aluli elítéltek esetében kevesebb munkavégzés után hosszabb munkaközi szünet jár.

A napi pihenőidő a munka befejezése és a következő napi munkakezdés közötti idő, amely legalább tizenegy óra. A munkáltatási szabály ennél kevesebbet is megállapíthat, de – a nyári időszámítás kezdetét kivéve - nyolc óránál kevesebb az sem lehet. A tizennyolc éven aluli elítéltnak legalább tizenkét óra pihenőidőt kell biztosítani. A heti pihenőnap két nap, amelyből legalább egy heti pihenőnapnak vasárnapra kell esnie, és részben, illetve összevontan is kiadható. Heti pihenőnapok helyett az elítéltet heti pihenőidő illeti meg, amely legalább negyvennyolc óra megszakítás nélkül. Havonta egy alkalommal szintén vasárnapra kell beosztani. A pihenőidőhöz tartozik a fizetett szabadság is. Az elítéltet a szabad munkavállalókhoz hasonlóan egyévi munkavégzés után húsz nap fizetett szabadság illeti meg. A szabadságvesztés végrehajtása alatt végzett munka folyamatossága tekintetében eltér a szabad munkavállalóképtől, ezért az egyévi munkavégzés időtartamát a munkában töltött napok alapján kell megállapítani, és egyévi munkavégzésnek kétszázötvennégy munkában töltött nap felel meg. A szabadságvesztés sajátosságai miatt meg lehet, hogy az elítélt a kétszázötvennégy napot nem egy év alatt teljesíti, és a munkáltatására több büntetés-végrehajtási intézetben, több munkahelyen kerül sor. A szabadság számításánál munkanapként kell figyelembe venni:

- 1) a szabadságon töltött időt,
- 2) általános iskolai, illetve középfokú iskolai, valamint a szakmunkás iskolarendszerű képzésben, továbbá a szakképzésben részt vevő elítéltnak az elméleti oktatáson, illetve a vizsgára való felkészüléshez biztosított idő miatt a munkahelyről távol töltött időt,
- 3) a fél munkanapot elérő állásidőt,
- 4) a ledolgozott fél munkanapot.

A szabadság számításánál teljes munkanapként kell figyelembe venni a részmunkaidőben, és a csökkentett munkaidőben foglalkoztatottak ledolgozott munkanapjait.

Az évi szabadságot legkésőbb a munkában töltött kétszázötvennegyedik munkanapot követő három hónapon belül kell kiadni. Betegség vagy más akadály esetén a szabadságot legkésőbb az akadályoztatás megszűnésétől számított harminc napon belül kell kiadni. A szabadság kiadásának időpontját – a fogvatartó büntetés-végrehajtási intézettel történt előzetes egyeztetés alapján, lehetőség szerint az elítélt kérésének megfelelően – a munkáltató határozza meg. A szabadságát az elítélt a büntetés-végrehajtási intézetben tölti, de eltávozás engedélyezése esetén a szabadságot az eltávozás idejére is lehet időzíteni.

Munkadíj

Az elítéltet a Bv. tv. alapján megállapított díjazás illeti meg. Az elítéltek díjazásánál alkalmazott alapmunkadíj mértéke az előző évi minimálbér egyharmada. Az elítéltek díjazásánál mind időbér, mind teljesítménybér, mind a kettő kombinációja alkalmazható, a teljes munkaidő ledolgozása, illetve teljesítménybérezés alkalmazásakor a követelmény 100%-os teljesítése esetén az elítéltnak legalább az alapmunkadíjat meg kell keresnie.

A besorolási rendszerben a munkáltató objektív szempontok – elsősorban a szükséges végzettség, jártasság és teherbíró-képesség – alapján kategorizálja a munkaköröket, és ezt megjeleníti az egyes munkakörökhöz kötődő díjazásban is. Garanciális szabály, hogy az elítéltet erről a besorolásról és a kapcsolódó munkadíjáról tájékoztatni kell.

A munkáltató a végzett munka jellegére tekintettel továbbra is alkalmazhat a munkadíjon felül járó pótlékokat maximum harminc százalékos mértékig. Az egyetlen kötelező juttatás továbbra is az éjszakai munkához kapcsolódó tizenöt százalékos pótlék, minden másról a munkáltató dönt a munkáltatási szabályzatban.

A munkáltató anyagi ösztönzést alkalmazhat a teljesítmény növelése, valamint a munka minőségének javítása érdekében. A munkáltató a munkáltatási szabályzatban dönthet az esetleges alkalmazásról és formáiról:

- 1) célfeladathoz kötött külön juttatás,
- 2) a személyes szükségletekre fordítható összeg levásárlására kijelölt üzletben beváltható vásárlási utalvány az alapmunkadíj legfeljebb húsz százalékáig,
- 3) pénzbeli elismerés,
- 4) tárgyjutalom.

Az állásidő szabályozásával a Bv. tv. rendezi azt az esetet, amikor az elítélt valamilyen ideiglenes, a munkáltató érdekkörében felmerült okból (pl. anyagihiány, átállás) ugyan munkát nem végez, azonban az csak rövid ideig tart, vagy más okból nem érdekelt a munkáltató abban, hogy az elítélteket erre az átmeneti időre leváltsák. Ilyen időszakban csak az alapmunkadíj felét kell kifizetni az elítélt számára, aki ilyenkor a tartás költségéhez is ugyanebben az arányban járul csak hozzá.

Tekintettel az elítélti munkaerő gyakori változására, a munka minőségére és alacsony teljesítményére – amely a munkáltatás kezdeti fázisában különösen igaz –, a munkáltatók alapvető gazdasági érdekére tekintettel a betanulási időre eltérő szabályok vonatkoznak. Az állásidőhöz hasonlóan csak az alapmunkadíj felét kell kifizetni az elítélt számára, aki a tartási költségekhez való hozzájárulást is ebben az arányban teljesíti. Garanciális szabály a tanulói időtartamának hatvan napos felső korlátja, és a hatvan százalékos teljesítménykövetelmény elérésekor történő megszüntetési közzetelezettség, amelyet követően az elítéltet teljesítménye alapján kell az általános szabályok szerint díjazni.

Egyéb foglalkoztatás

Munkaterápiás foglalkoztatás

A megváltozott munkaképességű elítéltek foglalkoztatási formája, amelynek engedélyezéséhez a büntetés-végrehajtási orvos javaslata szükséges. A munkaterápiás foglalkoztatás napi időtartam legalább négy és legfeljebb hat óra, hetente pedig el kell érnie a húsz órát, de harminc óránál nem lehet több. Ebben az esetben nem munkadíjat kapnak az elítéltek, hanem rendszeres pénzbeli térítésre jogosultak, amelynek mértéke azonban a munkadíjhoz igazodik. A napi 6 órás

munkaterápiás foglalkoztatás esetén az alaplunkadíj egyharmadát kapják az elítéltek, számukra teljesítménykövetelmény nem írható elő.

Az elítéltek szabadidős tevékenysége, művelődése

Az elítélt jogosult önképzésre, sajtótermékek megrendelésére, a büntetés-végrehajtási intézet művelődési és sportolási lehetőségeinek igénybevételére. A tanulás, a munkavégzés mellett fennmaradó idő hasznos eltöltésére különböző lehetőségeket nyújtanak a büntetés-végrehajtási intézetek, ahol működik könyvtár, különböző szakkörökbe (pl. dráma, elsősegélynyújtó, nyelvi, zenei szakkör) járhatnak az elítéltek. Televíziót nézhetnek, rádiót hallgathatnak az elítéltek, a külvilággal való kapcsolatnak ez is fontos eleme. Létezik börtönrádió is, amelynek műsorát maguk az elítéltek készítik.

Az elítéltek jutalmazása

A jutalmazás egyrészt a helyes magatartás, viselkedés megerősítésére, emellett valami többlet-tevékenység elismerésére szolgál, másrészt ösztönöz a jövőbeli cselekvéseket illetően.

A jutalmazási formák differenciálása elősegíti az egyéniesítés és a progresszivitás elvének megvalósítását, valamint az együttműködési hajlandóságot.

A Bv. tv. konkrétan meghatározza, hogy miért adható jutalom. Így az elítélt jutalomban részesíthető:

- 1) példamutató magatartásáért,
- 2) a munkában elért eredményéért,
- 3) a tanulásban tanúsított szorgalmáért,
- 4) a közösség érdekében végzett tevékenységéért,
- 5) élet vagy jelentős anyagi érték megmentéséért,
- 6) súlyos veszély elhárításáért.

Az elítélteknek adható jutalmak:

- 1) dicséret,
- 2) kondicionálóterem használatának díjmentes biztosítása,
- 3) látogatófogadás soron kívül, a látogatási idő meghosszabbítása,
- 4) személyes szükségletekre fordítható összeg növelése,
- 5) pénzjutalom,
- 6) tárgyjutalom,
- 7) a végrehajtott fenyítés nyilvántartásból törlése,
- 8) látogató büntetés-végrehajtási intézeten kívüli fogadása soron kívül,
- 9) jutalom kimaradás,
- 10) jutalom eltávozás.

A *dicséretet* a fogvatartotti nyilvántartásba fel kell jegyezni, csakúgy, mint a többi jutalmat is. A dicséretnek nyilvántartásának jelentős szerepe van, hiszen az értékelő vélemények készítésénél figyelembe kell venni, és a kapott jutalmak mennyisége és fajtája előremozdíthatja az egyes kérelmek pozitív elbírálását.

A kondicionálóterem használata alapvetően többletszolgáltatásnak minősül, amelyért az elítélteknek használati díjat kell fizetni. Az elítéltek által igen kedvelt *kondicionálóterem*

használatának díjmentes használatának biztosítása kellő motiváció. A díjmentes használat egytől három hónapig terjedő időtartamra engedélyezhető.

A soron kívüli látogatófogadás a rezsimszabályokban meghatározott számon felül adható, a látogatás ideje pedig a rezsimszabályokban meghatározottakhoz képest legfeljebb harminc perccel hosszabbítható meg.

A személyes szükségletekre fordítható összeg az egyes rezsimekben eltérő, az ott meghatározottakhoz képest jutalomból egytől három hónapig terjedő időtartamra, legfeljebb száz százalékkal növelhető.

A pénzjutalom nem jelenti azt, hogy az elítélt készpénzt kap, azt ugyanis nem tarthat magánál. Mint bármilyen más pénzösszeg, a jutalomként kapott pénz is az elítélt letéti számlájára kerül.

Az adható *tárgyjutalmak* köre nincs szabályozva, azt a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka saját hatáskörben határozza meg.

A végrehajtott fenyítés nyilvántartásból való törlésének jelentősége az értékelő véleményekben mutatkozik meg. Ilyen esetben ugyanis még az értékelő véleményben sem jelenhet meg, hogy az elítéltnak volt fenyítése, így olyan, mintha nem is kapott volna.

A látogató büntetés-végrehajtási intézeten kívüli fogadása soron kívül jutalomra, a jutalom kimaradásra és a jutalom eltávozásra vonatkozó közös szabályozás, hogy mindhárom a jogszabályban meghatározott objektív feltételek megléte mellett is csak kivételesen engedélyezhető abban az esetben, ha az elítélttel szemben további szabadságvesztés büntetés vár végrehajtása. Nem engedélyezhetők abban az esetben, ha az elítélt ellen újabb büntetőeljárás van folyamatban, illetve, ha az elítélt a magatartási szabályokat ismételten vagy súlyosan megszegte. A látogatás, a kimaradás és az eltávozás a büntetés-végrehajtási intézet falain kívül zajlik, ezért fontos kimondani, hogy ezen jutalmak esetén a büntetés-végrehajtási intézeten kívül töltött idő beszámít a szabadságvesztés tartamába.

Fontos kihangsúlyozni, hogy a jutalom nem jár alanyi jogon, a feltételek megléte esetén a jutalmat engedélyező személy mérlegelésén múlik, hogy az elítélt részesül-e jutalomban. Az elítélt jutalmazására a személyi állomány tagja tehet javaslatot, valamint az elítéltek reintegrációjában közreműködő szervezet tagja is kezdeményezheti a büntetés-végrehajtási intézet parancsnokánál az elítélt jutalmazását. A jutalom adására azonban nem minden személyi állományi tag jogosult, a jogosultak körét a jutalom fajtája határozza meg.

A büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka valamennyi jutalom adására jogosult, azonban vannak olyan jutalmak, amelyeket kizárólag ő engedélyezhet. A végrehajtott fenyítés nyilvántartásból való törlése, a látogató büntetés-végrehajtási intézeten kívüli fogadása soron kívüli jutalom, a jutalom kimaradás és a jutalom eltávozás engedélyezése parancsnoki hatáskörbe tartozik. A büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka által kijelölt vezető jogosult a kondicionálóterem díjmentes használatának biztosítása, a személyes szükségletekre fordítható összeg növelése jutalom, valamint a pénz- és tárgyjutalom adására. A dicséretet és a soron kívüli látogató fogadást, valamint a látogatási idő meghosszabbítását a reintegrációs tiszt is engedélyezheti.

Az elítéltek fegyelmi helyzete

A büntetés-végrehajtás rendjének és biztonságának fenntartása az egyik legfontosabb feladat a szabadságvesztés végrehajtása során. Optimális esetben az elítéltek jogkövető, együttműködő magatartást tanúsítanak, az előírt szabályokat betartják. Ez nem csak a büntetés-végrehajtási intézet, hanem az elítélt számára is fontos, hiszen ez befolyásolja a progresszív rezsimrendszerben történő előrelépését. Ha az elítélt a szabálykövető magatartás helyett a büntetés-végrehajtás rendjét szándékosan megszegi, más fogvatartottat fegyelemsértés elkövetésére szándékosan rábír, vagy más fogvatartott részére fegyelemsértés elkövetéséhez szándékosan segítséget nyújt, fegyelemsértést követ el, és fegyelmi felelősségre vonásának van helye. Ha az elítélt által elkövetett fegyelemsértés bűncselekményt vagy nem magánindítványra üldözendő szabálysértést is megvalósít, a fegyelmi eljárás mellett a feljelentést is meg kell tenni. Fegyelemsértésnek minősül például, ha az elítélt megsérti a házirend szabályait, a személyi állomány tagjának utasítását nem tartja be, megszegi a munkarendet, tiltott tárgyat tart magánál. Fegyelmi vétség a szándékos egészségkárosítás, felügyelet félrevezetése, bódító szer használata, továbbá olyan cselekmények, amelyek már bűncselekményt is megvalósítanak.

A fegyelemsértést elkövető elítélttel szembeni szankcióként fegyelmi fenyítés alkalmazását írja elő a Bv. tv. A fenyítés célja egyrészt a prevenció, a fegyelemsértést elkövető valamint a többi elítélt újabb fegyelemsértéstől való visszatartása, másrészt a büntetés-végrehajtás rendjének és biztonságának a helyreállítása, továbbá az együttműködésre való ösztönzés. A fenyítés alkalmazása nem okozhat szenvedést (Varga kontra Mo.¹), fizikai fájdalmat, nem lehet megalázó.

Alkalmazható fenyítések:

- 1) feddés,
- 2) magánál tartható tárgyak körének korlátozása, amely legalább egy, legfeljebb hat hónapig tarthat,
- 3) a büntetés-végrehajtási intézet által szervezett programokon, rendezvényeken, művelődési, szabadidős, illetve sportprogramokon való részvétel korlátozása, attól való eltiltás meghatározott alkalmakra, de legfeljebb három hónapig,
- 4) többletszolgáltatások (kondicionáló terem, hűtőszekrény, vízmelegítő) megvonása,
- 5) személyes szükségletekre fordítható összeg csökkentése legfeljebb hat hónapig tartó időre és legfeljebb ötven százalékkal,
- 6) magánelzárás.

A reintegrációs tisztt csak feddést alkalmazhat, illetve, ha úgy ítéli meg, hogy fenyítés kiszabása nem indokolt, figyelmeztetheti az elítéltet. A további fenyítések kiszabása a fegyelmi jogkör gyakorlásának kizárólagos hatáskörébe tartozik.

¹ 2011. július 4-től fegyelmi intézkedésként tizenegy napig tartó magánelzárást alkalmaztak Varga elítélttel szemben. Azt állította, hogy egy 8 m² alapterületű zárkában került sor a magánelzárásra, rossz tisztálkodási körülmények között, megfelelő folyóvíz nélkül. Ennek következményeként higiéniai problémák és bőrfertőzés merült fel nála, amelyekre nem kapott megfelelő kezelést. A magánelzárás ideje alatt naponta mindössze 30 percet tölthetett a szabadban.

A magánelzárás

A magánelzárás a legsúlyosabb fenyítési forma, időtartama végrehajtási fokozatonként eltérő, és különbség van a dolgozó és a nem dolgozó elítélt fenyítése között is. A magánelzárás fegyházban huszonöt, börtönben húsz, fogházban tíz napig terjedhet, amelynek időtartama alatt engedélyezhető, hogy az elítélt dolgozzon vagy iskolába járjon. Ha az elítélt dolgozik, a magánelzárás fegyházban húsz, börtönben tizenöt és fogházban öt napig terjedhet. A magánelzárás tartamát napokban kell meghatározni, a végrehajtás kezdetét és befejezését pedig napra és órára pontosan kell kiszámítani. Ha több magánelzárást kell végrehajtani, az történhet folyamatosan, egymást követően addig, amíg a végrehajtási fokozatra meghatározott felső határt el nem éri. Ebben az esetben öt napra meg kell szakítani a magánelzárás folyamatos végrehajtását, és a fennmaradó időtartamot ezt követően lehet végrehajtani. A fegyelmi eljárás során elrendelt fegyelmi elkülönítés ideje nem számítható be a magánelzárás tartamába. Kivétel a magánelzárás tekintetében, hogy várandós és kisgyermekes nővel szemben nem alkalmazható.

A magánelzárás ideje alatt az elítélt egyes büntetés-végrehajtási jogviszonyból fakadó jogainak gyakorlásában korlátozott. A magánelzárás végrehajtása alatt az elítélt ugyanis

- 1) kimaradásra és eltávozásra nem mehet,
- 2) a védőjével való kapcsolattartást kivéve nem telefonálhat, és nem levelezhet,
- 3) nem küldhet és nem kaphat csomagot,
- 4) nem fogadhat látogatót, kivéve a lelkészt, valamint a szabadulás előkészítése érdekében a leendő munkáltatóját, a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelőt és a karitatív szervezet megbízottját,
- 5) a személyes szükségleteire nem vásárolhat,
- 6) nem veheti igénybe a büntetés-végrehajtási intézet művelődési és sportolási lehetőségeit, sajtóterméket nem olvashat.

Az elmaradt látogatás, csomagküldemény átvétele, valamint a személyes szükségletekre szolgáló vásárlás a magánelzárás után engedélyezhető.

A védővel való kapcsolattartás azonban a magánelzárás alatt is engedélyezett, továbbá a büntetés-végrehajtási intézet parancsnokának engedélyével lehetősége van az elítéltnak, hogy súlyos beteg közeli hozzátartozóját meglátogassa, közeli hozzátartozója temetésén részt vehessen. Ebben az esetben a magánelzárás végrehajtása félbeszakításra kerül, csakúgy, mint a másik intézetbe való átszállítás vagy a nyomozó hatóságnak történő kiadatás esetén. Ennek oka, hogy a magánelzárás fenyítést abban a büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani, ahol azt kiszabták.

A magánelzárás végrehajtását csak orvosi vizsgálatot követően lehet megkezdeni. Az elítélt egészségi állapota miatt az orvos vagy a pszichológus javaslatára a magánelzárás végrehajtását nem lehet megkezdeni, vagy ha már elkezdődött, azt félbe kell szakítani. A magánelzárás alatt gondoskodni kell az elítélt folyamatos egészségügyi ellenőrzéséről és legalább hetente egyszer az orvosnak is meg kell vizsgálnia. Folytatni kell a magánelzárás végrehajtását, ha az azt félbeszakító ok megszűnik. Ha a félbeszakításra okot adó körülmény hat hónapig folyamatosan fennáll, a magánelzárás nem hajtható végre.

A magánelzárás végrehajtása egy külön erre a célra kialakított zárkában történik, ahol az elítélt egyedül helyezhető el.

A fegyelmi eljárás

A büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak fegyelmi felelősségéről szóló 14/2014. (XII. 17.) IM rendelet szabályozza a fegyelmi felelősségre vonással kapcsolatos részletes szabályokat.

A fegyelmi rendeletben megjelennek a fegyelmi felelősség megállapítását kizáró, a Btk.-ban is megtalálható büntethetőséget kizáró okok, úgy, mint a beszámítási képességet kizáró kóros elmeállapot, kényszer vagy a fenyegetés, a tévedés, a jogos védelem, a végszükség, továbbá az olyan utasítás végrehajtásának a megtagadása, amelynek teljesítésével a fogvatartott bűncselekményt, szabálysértést vagy fegyelemsértést követne el.

A fegyelmi eljárás lefolytatásának akadályát képezi és nem indítható fegyelmi eljárás, ha a fegyelemsértés elévült, azaz elkövetése óta hat hónap eltelt. A fegyelmi jogkör gyakorlójának kötelessége a tudomására jutott fegyelemsértés esetén a fegyelmi eljárást megindítani. Ha azonban erre a tudomásszerzéstől számított harminc napon belül nem kerül sor, a fegyelmi eljárást nem lehet megindítani. Ha a fegyelemsértés elkövetése után, de még az elévülési időn belül megszűnik a büntetés-végrehajtási jogviszony, nincs helye a fegyelmi eljárás lefolytatásának.

A fegyelmi eljárás elrendelése előtt megelőző vizsgálatra lehet szükség, ha a fegyelemsértés elkövetője ismeretlen. Az előzetes vizsgálat eredménye alapján dönt a fegyelmi jogkör gyakorlója az eljárás megindításáról. A megelőző vizsgálat során beszerzett adatok, iratok később a fegyelmi eljárás során felhasználhatók. Ha az elkövető személye ismert, a fegyelemsértés gyanúját észlelő köteles nyolc napon belül írásban kezdeményezni a fegyelmi eljárást, és csatolni a rendelkezésre álló bizonyítási eszközöket.

A fegyelmi eljárást kezdeményező irat kézhezvételét követően a fegyelmi jogkör gyakorlójának két lehetősége van. Elrendeli a fegyelmi eljárást, vagy ha az elkövetett cselekmény ténybeli megítélése egyszerű, és csak kis mértékben sérti vagy veszélyezteti a büntetés-végrehajtási intézet rendjét, akkor a fegyelmi jogkör gyakorlója nem rendel el fegyelmi eljárást, hanem az ügyet a reintegrációs tiszt hatáskörébe utalja. A reintegrációs tiszt az elkövető meghallgatása után dönthet úgy, hogy a legenyhébb fenyítés helyett kioktatásban részesíti az elkövetőt, ha a cselekmény tárgyi súlya és az elkövető személyisége nem indokolja a feddés alkalmazását. További lehetőség, hogy feddést szab ki, vagy az iratokat visszaküldi a fegyelmi jogkör gyakorlójának, mert úgy ítéli meg, hogy fegyelmi eljárás lefolytatásának vagy súlyosabb fenyítés kiszabásának van helye, esetleg közvetítői eljárás lefolytatása lehet indokolt, vagy a cselekmény elkövetését az elítélt nem ismerte el, illetve a feddés ellen panaszt jelentett be.

Az eljárás általános szabályai

A büntetés-végrehajtási intézet az elítélt fegyelmi felelősségét mindig határozattal állapítja meg. Lehetőség szerint egy eljárásban kell elbírálni valamennyi fegyelemsértést, amelyet az elkövető a fegyelemsértés első fokú elbírálásáig elkövetett, valamint akkor is, ha egy fegyelemsértésnek több elkövetője volt. A fegyelmi eljárást főszabály szerint annál a büntetés-végrehajtási intézetnél kell lefolytatni, ahol a fegyelmi eljárást kezdeményezték. Amennyiben ez nem esik egybe a fegyelemsértés elkövetésének helyével, a bizonyítási eszközök beszerzése, eljárási cselekmények végrehajtása céljából meg lehet keresni az elkövetés helye szerinti büntetés-végrehajtási intézetet. Előfordulhat, hogy az elítélt a fegyelemsértést nem a büntetés-végrehajtási intézetben, hanem szállítás közben, jellemzően két büntetés-végrehajtási intézet között követi el. Ebben az esetben a szállítást végző büntetés-végrehajtási intézetben kell a fegyelmi eljárást lefolytatni.

A fegyelmi eljárás során a lényeges eljárási cselekményekről jegyzőkönyvet kell vezetni.

Az elsőfokú fegyelmi eljárás

Az elsőfokú fegyelmi eljárás elrendelésekor a fegyelmi jogkör gyakorlója vizsgálot nevez ki és indokolt esetben dönt az elkövető esetleges elkülönítéséről, amely az elsőfokú eljárás befejezéséig, de legfeljebb húsz napig tarthat, ami megegyezik az elsőfokú fegyelmi eljárás határidejével a felfüggesztés és a meghosszabbítás esetét kivéve.

Az eljárás során a vizsgáló feladata az eljárási cselekmények végrehajtása.

Az eljárás alá vont elítéltet a meghallgatás megkezdésekor tájékoztatni kell a fegyelmi eljárással kapcsolatos jogairól és kötelezettségeiről. Védekezését szóban és írásban is előadhatja, védőt bízhat meg, vagy kérelmezheti védő kirendelését. Az eljárás alá vont elítélt nem köteles vallomást tenni, és a vallomását az eljárás során bármikor visszavonhatja. Tanulmányozhatja az iratokat, azokról másolatot kérhet. Az eljárásban tanú meghallgatásra is sor kerülhet.

A vizsgáló összefoglaló jelentése alapján a fegyelmi jogkör gyakorlója dönt arról, hogy az eljárás határidejét meghosszabbítja, az eljárást felfüggeszti vagy megszünteti, vagy fegyelmi tárgyalásra tűz ki napot.

A fegyelmi tárgyaláson az eljárás alá vont elítélt jelenléte kötelező. A vizsgáló feladata az ügy ismertetése, a fegyelmi jogkör gyakorlója pedig meghallgatja az eljárás alá vont elítélt védekezését, kérelme alapján az elítélt reintegrációs tisztjét is. A fegyelmi jogkör gyakorlója határozattal fegyelmi fenytést szab ki, amit az eljárás alá vont elítélt előtt indokolással együtt szóban is ki kell hirdetni, majd a határozat egy példányát részére át kell adni.

A szóbeli kihirdetés után az elítélt nyilatkozik arról, hogy tudomásul veszi a fenytést vagy panaszt, magánelzárás esetén bírósági felülvizsgálati kérelmet jelent be.

A panasz elbírálására a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka rendelkezik hatáskörrel, aki nyolc napon belül az iratok alapján, vagy szükség esetén fegyelmi tárgyalás keretében hoz másodfokú határozatot, amellyel helybenhagyja az elsőfokú határozatot, enyhébb fenytést szab ki, a fegyelmi eljárást megszünteti, vagy az elsőfokú határozat hatályon kívül helyezésével új eljárás lefolytatását rendeli el.

A közvetítói eljárás

A közvetítói eljárás a polgári és a büntetőeljárásokat követően új jogintézményként került megfogalmazásra a Bv. tv.-ben. A fegyelmi eljárás mellözése érdekében az elítéltek közötti konfliktus feloldásának alternatív eszköze. Segítségével a fegyelmi jogkör gyakorlója megszüntetheti az eljárást, illetve a fenytés végrehajtását fel is függesztheti, ha az elítélt közvetítói eljárásban vesz részt.

A közvetítói eljárás célja, hogy a büntetés-végrehajtási intézet rendjét és biztonságát kisebb mértékben érintő, az elítéltek egymás sérelmére elkövetett kisebb súlyú cselekményei az érintettek egységes akarat-elhatározásán alapulva, tevékeny részvételükkel, a megbánás és a megbocsátás jelentőségét felhasználva kerüljenek feldolgozásra. A közvetítói eljárás eredményeként a sértett és az elkövető között olyan írásba foglalt megállapodás jön létre, amely az elkövető tevékeny megbánását tükrözi. Mindkét fél részéről ezért szükséges az önkéntes hozzájárulás, ennek hiányában ugyanis nem lehet beszélni a konfliktus megnyugtató rendezéséről. A szabadságvesztés során kialakuló kényszerközösségek konfliktusainak közvetítő általi rendezése elősegíti a megfelelő magatartás kialakulását, a sikeres mediáció pedig lehetőség a fenytés elkerülésére, ami a progresszív végrehajtást pozitív irányban befolyásolja.

A közvetítói eljárásban a sértett és az elkövető egyenrangú felek, bármelyikük kezdeményezheti az eljárást, és a hozzájárulásukat az eljárás során bármikor visszavonhatják, ilyenkor azonban a fegyelmi eljárás folytatódik.

Közvetítő kizárólag a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának helyreállító technikák alkalmazására kiképzett tagja lehet, aki a sértett és az eljárás alá vont elítélt jelenlétében közvetítói tárgyalást tart. A tárgyalás eredményeként megállapodás jön létre, amely a szabadságvesztés miatt nem vonatkozhat pénzbeli jóvátételre. A megállapodást a közvetítő hagyja jóvá, a benne foglalt kötelezettségek teljesítését pedig az eljárás alá vont elítélt reintegrációs tisztje ellenőrzi.

A közvetítói eljárás akkor fejeződik be eredményesen, ha az eljárás alá vont elítélt a megállapodásban rögzített kötelezettséget teljesítette. Ha a sértett magatartása miatt hiúsul meg az elkövető teljesítése, attól még a közvetítói eljárás eredményesnek minősül, és a fegyelmi eljárást nem kell az elkövetővel szemben lefolytatni.

Az elítéltek kapcsolattartása

A reintegrációban fontos szerepet játszik, hogy az elítéltek a szabadulásuk után milyen környezetbe kerülnek vissza. A támogató család, a barátok, különböző társadalmi szervezetek fontos szerepet játszanak a börtönévek elviselésében, az elítélt sikeres társadalmi visszailleszkedésében.

Kapcsolattartónak minősül az a személy, aki az elítélttel vagy az egyéb jogcímen fogvatartottal jogszabály vagy engedély alapján kapcsolattartásra jogosult. Hivatalos minőségben kapcsolattartó a Btk. szerinti hivatalos és külföldi hivatalos személy a hivatalos eljárásában, a védő, a jogi képviselőként eljáró ügyvéd és jogtanácsos folyamatban lévő büntető, polgári, szabálysértési eljárásban, közigazgatási hatósági eljárásban vagy egyéb hatósági ügyben, valamint büntetés-végrehajtási ügyben, illetve ilyen eljárás megindításának kezdeményezése érdekében eljárva, ideértve a meghatalmazás adását is, az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott államának konzuli tisztviselője, a büntetőügyben eljáró tolmács, valamint az egyházi személy hitéleti tevékenységet végző szervezet által megbízott más személy, jogvédő vagy karitatív tevékenységet folytató civil szervezet tagja, képviselője vagy ilyen szervezet megbízásából eljáró személy e tevékenység végzése során.

Engedély szükséges az olyan kapcsolattartáshoz, amelyet a fogvatartott kezdeményez. Ilyen esetben a kapcsolattartóként megjelölt személynek írásban nyilatkoznia kell arról, hogy ő is szeretne az elítélttel kapcsolatot tartani, és hozzájárul, hogy a kapcsolattartás idejére a személyes adatait a büntetés-végrehajtási intézet kezelje. A kapcsolattartásra jogosult személyek bekerülnek a fogvatartotti nyilvántartási rendszerbe, és az elítélt csak azokkal a személyekkel tarthat kapcsolatot, akik ott szerepelnek.

A kapcsolattartás a büntetés-végrehajtási intézet rendje és a fogvatartás biztonsága érdekében ellenőrizhető és korlátozható. A kapcsolattartás korlátozására egészségügyi okból is sor kerülhet járvány, fertőzésveszély esetén.

Az elítélt kapcsolattartási formái

A levelezés

Levélnak minősül a postai úton borítékban küldhető írásos formában megjelenített, egyedi, személyes jellegű közlést, adatot, információt tartalmazó küldemény. Levélként kell kezelni a levelezőlapot, a képes levelező lapot és az olyan nyomtatványt, mint például a könyv, katalógus, újság, folyóirat. Az ettől eltérő tartalommal érkező levélküldemény már csomagnak számít, és a csomagküldésre vonatkozó szabályok lesznek rá érvényesek.

Az engedélyezett kapcsolattartókkal az elítélt korlátlanul levelezhet, sem az érkező, sem a küldött levelek száma nem korlátozott. A levelek biztonsági szempontból ellenőrizhetők, az ellenőrzés szűrőpróbaszerűen is történhet. Az ellenőrzés során a levél felbontásra is kerülhet, amelynek során meg lehet állapítani, hogy a levél nem tartalmaz-e olyan tárgyat vagy információt, amely veszélyes lehet a fogvatartás biztonságára. Az ellenőrzésnél vegyi eszköz és szolgálati kutya is igénybe vehető. Ha az ellenőrzés azt állapítja meg, hogy a levél tartalma veszélyes a biztonságra, azt nem lehet továbbítani vagy az elítélt részére kézbesíteni. Ezt közölni kell az elítélttel, és a levelet vissza kell küldeni a feladónak, vagy visszaadni az elítéltnak. Az elítéltnak érkezett, de nem kézbesíthető levél biztonságát nem veszélyeztető részéről az elítéltet tájékoztatni kell. Ha az ellenőrzést követően a levél tartalma miatt fegyelmi eljárás vagy büntetőeljárás indítása szükséges, a levelet nem lehet visszaadni, vagy visszaküldeni.

Kivételi szabály vonatkozik az olyan levelek ellenőrzésére, amelyek a hatóságokkal, törvényben kihirdetett nemzetközi egyezményben elismerten erre hatáskörrel rendelkező nemzetközi jogvédő szervezetekkel, az alapvető jogok biztosával, valamint a nemzeti megelőző mechanizmus szervezetével vagy munkatársával és a védővel való levelezés során érkeznek vagy kerülnek kiküldésre. Az ilyen levelek tartalmilag nem ellenőrizhetők. Ha alapos indok merül fel, hogy a levél címzettje vagy feladója valójában nem tartozik a felsoroltak közé, a levelet az elítélt jelenlétében jegyzőkönyv felvétele mellett fel kell bontani. Az ellenőrzés ilyenkor csak az azonosításra szolgálhat.

A leveleket főszabály szerint legkésőbb a második munkanapon továbbítani vagy kézbesíteni kell. Külföldi elítélt esetében a továbbításra vagy kézbesítésre a büntetés-végrehajtási intézetnek négy nap áll a rendelkezésére. Vannak olyan esetek, amikor az elítélt hosszabb ideig nem tartózkodik az ún. anyaintézetében. Ennek oka lehet, hogy másik büntetés-végrehajtási intézetbe vagy rendőrségi fogdára szállították át megőrzésre, vagy a büntetés-végrehajtási intézetből engedéllyel van távol, például büntetés-félbeszakítás miatt. Az ilyen esetekben, ha az elítélt visszaérése a büntetés-végrehajtási intézetbe a levél érkezésétől számított nyolc napon belül várható, akkor a levelet két munkanapon belül az elítélt után kell küldeni.

A telefonbeszélgetés

Telefonhívást csak az elítélt kezdeményezhet, őt nem lehet hívni. A telefonálásra a végrehajtási fokozatnak és a rezsimszabályoknak megfelelő gyakoriságban és időtartamban kerülhet sor. Kivételt képez ez alól, és nem számít bele a rezsimszabályokban meghatározott időtartamba a hivatalos minőségben kapcsolattartónak minősülő szervekkel, személyekkel való telefonbeszélgetés, valamint a büntetés-végrehajtási intézet által méltányolható esetben engedélyezett telefonon történő ügyintézés tartama. Ez utóbbi indoka, hogy a technika fejlődésével elterjedőben van a mindennapi életben megvalósuló olyan hivatalos ügyintézés, amely során a telefon nem a más személyekkel folytatott kommunikációra szolgál, hanem az adatátvitel technikai eszköze, például diákhitel ügyintézésénél. A büntetés-végrehajtási intézet

által az ilyen telefonos ügyintézés akkor méltányolható, ha az összhangban áll a reintegrációs célokkal, megfelel a büntetés-végrehajtási intézet rendjének és biztonságának, valamint a közrend és a közbiztonság érdekeinek. Az elítélt akkor tud telefonhívást kezdeményezni, ha a letéti számláján rendelkezésre áll a megfelelő összeg, amiből a beszélgetés díja levonható. Ha az elítélt nem rendelkezik a telefonáláshoz szükséges összeggel, a büntetés-végrehajtási intézet megelőlegezi a telefonálás költségét abban az esetben, ha a jogorvoslatra vonatkozó jognyilatkozat megtétele miatt a védővel való telefonon történő kapcsolatfelvétel indokolt.

A telefonbeszélgetéshez a büntetés-végrehajtási intézet biztosítja a telefonkészüléket, az elítélt csak azt használhatja. Minden egyéb telefon tiltott tárgynak minősül, és birtoklása, használata fegyelmi eljárást von maga után. 2017. november 1-jétől került sor a mobiltelefon óvadék intézményének bevezetésére, amelyet a fogvatartotti használatra kiadott mobiltelefonok nagyarányú, korábban meg nem térülő rongálása, illetve eltűnése indokolt. A 35.000,- Ft összegű mobiltelefon óvadék zárolásáról OP Szakutasítás rendelkezik.

A telefonbeszélgetés a büntetés-végrehajtási intézet rendje, a fogvatartás biztonsága érdekében ellenőrizhető, és indokolt esetben meg is szakítható. Erről az elítéltet tájékoztatni kell.

Csomag küldése és fogadása

A csomag küldésére és fogadására valamennyi végrehajtási fokozatban rezsimkategóriáktól függetlenül ugyanannyi lehetőség van. Az elítélt havonta egy alkalommal küldhet és fogadhat csomagot. A csomag súlya nem haladhatja meg az öt kg-ot, kivéve, ha az elítélt részére küldött csomagban ruhanemű, gyógyszer, gyógyászati segédeszköz található.

2018. július 1-jével jelentős változás következett be a csomagra vonatkozó szabályozásban abban a tekintetben, hogy ettől kezdve a büntetés-végrehajtási szerv területén kívülről érkező csomagban élelmiszer, tisztálkodási szer, dohánytermék, valamint a büntetés-végrehajtási intézet által nem biztosított gyógyszer, gyógyhatású készítmény kivételével gyógyszer, gyógyászati segédeszköz vagy gyógyhatású készítmény nem küldhető. A csomagküldésre vonatkozó jogszabály-módosítást a tiltott tárgyak bejutásának megakadályozása indokolja. A csomagban nem küldhető tárgyakat – élelmiszert, tisztálkodási szereket, dohányterméket, bizonyos gyógyszereket – tartalmazó csomagot a büntetés-végrehajtási intézet területén működő, a személyes szükségletekre fordítható összeg levásárlására kijelölt üzletben lehet – különböző értékben és ennek megfelelően eltérő minőségű tartalommal – a látogatás alkalmával megvásárolni. Amennyiben a látogatás és a csomagküldés ideje eltérő, esetleg az elítélt látogatása nehézségekbe ütközik, a kapcsolattartónak lehetősége nyílik arra, hogy interneten keresztül lista alapján megrendelje azokat a termékeket, amelyeket az elítélt részére biztosítani szeretne. A lista alapján kiválasztott termékekből álló csomagot szintén a büntetés-végrehajtási intézet területén működő, a személyes szükségletekre fordítható összeg levásárlására kijelölt üzletben állítják össze. Azon kapcsolattartók részére, akik nem tudják látogatni az elítéltet és nem tudják alkalmazni az internetes rendelést sem, továbbra is megmarad az a lehetőség, hogy célzott összegként az elítélt letéti számlájára pénzt küldjenek, amelyből az elítélt maga vásárolhat a hatályos szabályoknak megfelelően.

A csomag ellenőrzésére vonatkozó szabályok változatlanok. A csomag technikai eszközzel és szolgálati kutya igénybevételel ellenőrizhető. A csomagban csak azok a tárgyak lehetnek, amelyet az elítélt engedéllyel egyébként is magánál tarthat. Azokat a tárgyakat, amelyekről az ellenőrzés során kiderül, hogy az elítélt nem tarthatja magánál, az elítélt letéjtébe kell elhelyezni, vagy az elítélt költségén vissza kell küldeni a feladónak. Az elítélt kérheti, hogy az ilyen tárgyat az általa megjelölt személynek adja ki a büntetés-végrehajtási intézet, de kérheti a

birtokában nem tartható tárgynak a megsemmisítését is. Jegyzőkönyv felvétele mellett meg kell semmisíteni a csomagban talált olyan tárgyat, amelynek sem letétbe helyezése, sem visszaküldése nem lehetséges, és az elítélt sem rendelkezett róla. A büntetés-végrehajtási intézetben összeállított csomagok ellenőrzésének lehetőségét a jogszabály meghagyja, módjára, gyakoriságára vonatkozóan a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka rendelkezhet.

A kapcsolattartó által megvásárolt vagy interneten megrendelt csomag a fizetést követően legkésőbb három munkanapon belül eljut az elítélthez. A három munkanapos határidő adását több tényező is indokolja: biztonsági szempontból az, hogy az elítélt a zárkáján kapja meg a csomagot, elkerülve azt, hogy más elítélt esetleg elvegye, zsarolja. Elképzelhető, hogy az elítélt éppen szállításban van, amikor csomagot rendelnek a számára az anyaintézetben, ilyenkor – az egységcsomagnak köszönhetően – a megőrzés helyéül szolgáló büntetés-végrehajtási intézetben is ki tudják adni részére a megrendelt csomagot. Olyan eset is előfordulhat, hogy valamelyik termék éppen hiányzik, akkor három nap elegendő annak beszerzésére. A büntetés-végrehajtási intézet területén működő, a személyes szükségletekre fordítható összeg levásárlására kijelölt üzletre vonatkozó alapvető rendelkezések a megvásárolható termékek összetételére, az árak meghatározására, az előre elkészített csomagok értékére vonatkozó garanciákat jelenítik meg. Az egységes termékkínálat és az egységes árak meghatározása kiküszöböli azt a kockázatot is, hogy az elítéltek nagy számban nyújtsanak be végleges átszállítás iránti kérelmet annak érdekében, hogy a személyes szükségletekre fordítható összeget kedvezőbb feltételekkel vásárolhassák le. A négyféle egységcsomag mind árában, mind a termékek minőségében is különböző, a kapcsolattartók a pénztárcájuknak és az elítéltek igényének leginkább megfelelő tudják kiválasztani.

A büntetés-végrehajtási intézet területén működő, a személyes szükségletekre fordítható összeg levásárlására kijelölt üzletben összeállított csomagokra is érvényes a súlykorlátozás, amelyet elsősorban a zárkán való tárolás indokol. A büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka engedélyezheti, hogy az elítélt kapcsolattartója a büntetés-végrehajtási intézetben adja át a csomagot látogatás alkalmával. A csomag ellenőrzését ebben az esetben is el kell végezni. Az az elítélt, aki nem kap csomagot, a parancsnok engedélyével a személyes szükségleteire fordítható – rezsimszabályokban meghatározott – összegben felül a teljes letéti pénze terhére vásárolhat olyan termékeket, amelyek a csomagban is lehetnek.

Az elítélt negyedévente plusz egy alkalommal csomagot fogadhat, amely kizárólag ruhaneműt, illetve lábbelit tartalmazhat.

Látogató fogadása

A látogatás a családdal való kapcsolattartás legkiemeltebb formája a személyes, közvetlen jelleg miatt. Az elítélt egy alkalommal legfeljebb négy látogatót fogadhat. A látogatás időpontjáról és a látogatással kapcsolatos szabályokról a büntetés-végrehajtási intézet az elítélt útján küld értesítést. Látogató csak az elítélt kapcsolattartója lehet, az elítélt jelölheti meg, hogy az egyes látogatások alkalmával melyik kapcsolattartójának kívánja kiküldeni a látogatásról szóló értesítést.

A Bv. tv. a látogatás gyakoriságára csak a minimumot határozza meg, így tehát havonta egy látogatást mindenkinek biztosítani kell. Az egyes látogatások időtartama minimum hatvan, maximum kilencven perc. A progresszivitás jegyében az egyes végrehajtási fokozatokban és azon belül a különböző rezsimekben eltérő a látogatás gyakorisága és a látogatási idő hossza is.

A látogatás során fokozottan ügyelni kell a biztonságra. A látogató és az elítélt beszélgetése ellenőrizhető, erről a lehetőségről a látogatót és az elítéltet is tájékoztatni kell. A látogatást főszabály szerint az arra kijelölt helyiségben, jellemzően asztal mellett kell lebonyolítani, de ha a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka úgy értékeli, hogy a büntetés-végrehajtási intézet biztonsága indokolja, akkor elrendelheti, hogy az elítélt csak biztonsági beszélőfülkében vagy rácson keresztül beszélhet a látogatóval. Ki kell zárni a látogatásból azt, akit a rendelkezési jogkör gyakorlója a folyamatban lévő büntetőeljárás érdekében a látogatástól eltiltott, illetve azt is, akinek a magatartása veszélyt jelent a büntetés-végrehajtási intézet, valamint a fogvatartás biztonságára. Mérlegelési lehetősége van a látogatást lebonyolító személyi állomány tagjának, hogy félbeszakítja-e a látogatást abban az esetben, ha az elítélt vagy a látogató a látogatás rendjét megsérti, és ezt a magatartást figyelmeztetés ellenére sem hagyja abba. Nincs mérlegelési lehetőség, és a látogatást félbe kell szakítani, ha az elítélt vagy a látogató magatartása a büntetés-végrehajtási intézet rendjét, a fogvatartás biztonságát közvetlenül sérti vagy veszélyezteti.

A látogatás alatt a büntetés-végrehajtási intézetben vásárolt étel és ital fogyasztható. Engedéllyel az elítélt ajándékot vagy más tárgyat átadhat a látogatónak. Kérelemre engedélyezhető a látogatási idő meghosszabbítása, de a keretszabályként meghatározott maximum kilencven perct ekkor sem haladhatja meg.

Előfordul, hogy az elítélt kapcsolattartója is büntetés-végrehajtási intézetben tartózkodik. Ilyenkor lehetőség van arra, hogy a két büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka együttesen engedélyezze a látogatást, és egyiküket a másik büntetés-végrehajtási intézetbe szállítsák át.

A szabadságvesztés végrehajtási helyének kiválasztásakor lehetőség szerint figyelembe kell venni, hogy a büntetés-végrehajtási intézet a lakóhelyhez minél közelebb legyen, ez a büntetés-végrehajtási intézetek sajátossága (végrehajtási fokozat, elkülönítési szabályok) miatt azonban nem mindig valósítható meg. Így előfordulhat, hogy a hozzátartozók lakóhelye és az elítéltet fogvatartó intézet székhelye közötti távolság sok esetben nagy, az utazás során jelentős anyagi terhet ró a hozzátartozókra, amelynek enyhítését biztosítja, és a látogatást elősegíti az elítéltnak a lakóhelyéhez közeli büntetés-végrehajtási intézetbe történő szállítása. Az elítélt kérelmére történő szállítások esetében, ha az nem a büntetés-végrehajtási intézetek közötti heti rendszeres szállítás keretében történik, a költségeket az elítéltnak meg kell térítenie.

Látogató fogadása a büntetés-végrehajtási intézeten kívül

Az elítélt társadalomba történő visszailleszkedésének elősegítése, valamint az eredményes reintegrációs törekvések pozitív hatásának elősegítése érdekében biztosítani kell a külvilággal történő érintkezés olyan formáját, amely szorosan illeszkedik a kapcsolattartáshoz is. A látogató büntetés-végrehajtási intézeten kívüli fogadása lehetőséget teremt az elítélt számára egy intimebb, közvetlenebb érintkezési formára, amely során szabad környezetben, kötetlenül töltheti el a látogatásra engedélyezett időt kapcsolattartójával. Különösen fontos a családi kapcsolatok ápolása során a házastárssal, élettárssal, kiváltképpen gyermekkel való fizikai kontaktus – rendszeres időközönkénti – lehetőségének biztosítása, hiszen a fogvatartott érzelmi kötődése a fogvatartása során felnagyítódik, illetve fontosabb szerepet kap. A Bv. tv. lehetőséget teremt a különböző végrehajtási fokozatokban meghatározott időtartam letöltése után, vagy már a szabadulás előtti időszakban (átmeneti részlegben) – figyelembe véve a szabadságvesztés alatt tanúsított magatartását is – a kontroll nélküli környezetben történő kapcsolattartás e formájának gyakorlására.

A szabadulás előtt, illetve az erre való felkészítés során fontos feladat, és társadalmi szinten elvárás, hogy az elítélt a büntetése letöltése után munkát tudjon vállalni. Ennek elősegítése, illetve a családi kapcsolatok ápolása érdekében szintén a végrehajtási fokozatnak megfelelően hosszabb időtartamú, kontroll nélküli környezetbe való kibocsátás lehetőségét adja meg a törvény. A leendő munkáltatóval történő kapcsolatfelvétel fontos állomása a szabadulásra történő felkészítésnek, illetve a szabadulás utáni társadalmilag elvárt magatartás követésének.

A Bv. tv. a büntetés-végrehajtási intézeten kívüli látogatásnak csak a minimum tartamát határozza meg két órában, az alkalmak száma a rezsimek kategóriák szerint változik. A kapcsolattartás ezen formájának plusz törvényi feltétele, hogy csak annak az elítéltnak engedélyezhető, aki a szabadságvesztés büntetés egyharmadát letöltötte. Nem engedélyezhető azonban, ha emellett a fegyházban legalább egy évet, börtönben hat hónapot, fogházban három hónapot nem töltött ki vagy nem helyezték átmeneti részlegre. A látogató büntetés-végrehajtási intézeten kívüli látogatását az elítélt kérelmére vagy a reintegrációs tiszttel kezdeményezésére a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka engedélyezi, és ő határozza meg, hogy hova engedélyezhető a látogatás. Amennyiben a büntetés-végrehajtási intézeten kívüli látogatás nem jutalomként kerül engedélyezésre, hanem az általános kapcsolattartási szabályok szerint, akkor a rezsimekben meghatározott havi látogatás terhére biztosítható. Így tehát ez nem minősül egy önálló kapcsolattartási formának, csupán a látogatás egyik módja, amelyre a büntetés-végrehajtási intézet falain kívül kerülhet sor. A látogatásról értesítés szabályai ebben az esetben is érvényesek azzal, hogy az elítélt csak azzal a látogatóval hagyhatja el a büntetés-végrehajtási intézetet, akinek az értesítést küldték.

12. Sajátos kezelési igényű elítéltek számára kialakított részlegek

Drogprevenciós részleg

A káros szenvedélyek alapvetően meghatározzák a reintegráció sikerességét, ezért a kábítószer fogyasztással érintett fogvatartottak esetében a gondozás eredményessége érdekében szükséges egy olyan komplex terápiás, az elítélt egyéni igényeihez igazodó program kialakítása, amely magába foglalja a rehabilitációt, valamint a különböző fejlesztendő készségekre vonatkozó tréningeket, a munkakeresésre vonatkozó ismereteket, amelyek elsajátításával az elítélt jobb eséllyel indulhat a szabad életben, amelyet az is elősegít, hogy az itt elhelyezett elítéltek számára a kapcsolattartás gyakorisága növelhető. A drogprevenciós részleg kialakítása ezt a lehetőséget teremti meg. A drogprevenciós részlegre helyezés az elítélt együttműködésén alapul. Csak olyan elítélt helyezhető el ott, aki írásban nyilatkozik arról, hogy a kábítószer-mentesség ellenőrzése érdekében vállalja a rendszeres vizsgálatokat, amelyek során vizsgálati anyagot (testvialadékokat) szolgáltat. Ez egy olyan fontos kötelezettsége az elítéltnak, amelyet ha nem teljesít, a drogprevenciós részlegen történő elhelyezését meg kell szüntetni. Megszüntetését jelent továbbá, ha az elítélt által adott vizsgálati anyagból az ellenőrző vizsgálat kábítószerrel mutatott ki, valamint, ha az elítélt az intézetben vagy azon kívül súlyos fegyelemsértést, illetve bűncselekményt követ el. A drogprevenciós részlegre helyezés és az elhelyezés megszüntetése is a Befogadási és Fogvatartási Bizottság hatáskörébe tartozik.

Gyógyító-terápiás részleg

Gyógyító-terápiás részlegen történő elhelyezés főszabály szerint csak az IMEI-ben történő kivizsgálást követően lehetséges. A törvény pontosan meghatározza azt a személyi kört, akit a

gyógyító-terápiás részlegen kell elhelyezni. Ide tartozik a korlátozott beszámítási képességű, továbbá az olyan elítélt, aki a szabadságvesztés végrehajtása során kóros elmeállapotúvá vált, de az IMEI-ben történt kezelésének következtében állapotában olyan mértékű javulás állt be, amely lehetővé tette a végrehajtás folytatását. A harmadik személyi kör az elítéltek azon csoportja, akiknek a személyiségzavar jellege, vagy annak súlyossága miatt a gyógyító-terápiás részlegen való elhelyezése indokolt. A gyógyító-terápiás részlegen történő elhelyezés határozatlan tartamú, a behelyezésről és a kihelyezésről is – orvosi javaslatra – a Befogadási és Fogvatartási Bizottság dönt. Javult elmeállapotú elítéltet azonban csak az IMEI írásbeli engedélyével lehet a gyógyító-terápiás részlegről kihelyezni. A gyógyító-terápiás részlegen határozott időre, 30 napra – amely további 30 nappal meghosszabbítható – az IMEI-ben történő kivizsgálásig orvosi javaslatra ideiglenesen is elhelyezhetők a korlátozott beszámítási képességű, valamint a személyiségzavarban szenvedő elítéltek. A gyógyító-terápiás részlegre utalt elítélt reintegrációs tevékenységét komplex terápiás program keretében kell megvalósítani, amely magába foglalja az állapotuknak megfelelő jellegű és idejű munkaterápiás foglalkozást, oktatást, valamint pszichológiai foglalkozást, emellett a reintegrációt elősegítő művelődési-, szabadidős-, sport-, személyiségfejlesztő-, illetve gyógyító-rehabilitációs programokon való részvétel lehetőségét.

Pszichoszociális részleg

A pszichoszociális részlegre azok az elítéltek kerülnek, akik állapotuknál fogva elkülönítendők az általános fogvatartotti csoporttól, de a gyógyító-terápiás részlegre helyezés feltételei még nem állnak fenn, azonban a gyógyító-terápiás részlegben alkalmazott módszerekhez hasonló speciális kezelést, foglalkozást igényelnek, amelyre a részleg sajátossága, a kis létszámú zárközösség megfelelő feltételeket biztosít. Jellemzően az idősebb, koruknál fogva kiszolgáltatottabb helyzetben lévő, mentális problémákkal küzdő vagy olyan elítélteket helyez pszichoszociális részlegre a Befogadási és Fogvatartási Bizottság, akiket az elkövetett bűncselekményük, esetleg szexuális orientáltságuk miatt taszít ki vagy nem fogad be a börtöntársadalom.

Alacsony biztonsági kockázatú részleg

Az alacsony biztonsági kockázatú részleg törvényi szinten történő szabályozásával közelítünk az európai büntetés-végrehajtási gyakorlatban elfogadott nyitott intézmények koncepciójához, illetve ezzel a megoldással jelentősen csökkenthető a szabadságvesztés végrehajtásának költsége. Az egyéniesítés megteremtésével az alacsony biztonsági kockázatot jelentő elítéltek esetében a biztonsági rendszer elemei is igazodnak az elítéltek kockázatához. Az alacsony biztonsági kockázatú részlegen ugyanis csökkenthető az életrend meghatározottsága, az elítélt a reintegrációs programokon kívüli szabad idejét belátása szerint használhatja fel, és a büntetés-végrehajtási intézet kijelölt területén szabadon mozoghat. Azon elítéltnél, aki rövidebb tartamú szabadságvesztést tölt vagy gondatlan bűncselekmény miatt került elítélésre és a biztonsági kockázati besorolása alapján a fogvatartása nem igényli magas szintű biztonsági védelmi eszközök alkalmazását, a reintegráció legfontosabb célja, hogy a rövid ítéleti időre tekintettel ne szakadjon ki abból a családi, szociális és munkahelyi környezetből, amelyben elítélését megelőzően élt. Az alacsony biztonsági kockázatú részlegre helyezés megszüntethető, ha az elítélt a büntetés-végrehajtás rendjét súlyosan megsérti, így aki súlyos vagy többszöri fegyelemsértést vagy bűncselekményt követ el. Az alacsony biztonsági kockázatú részlegre helyezés és az elhelyezés megszüntetése a Befogadási és Fogvatartási Bizottság hatáskörébe tartozik.

Hosszúidős speciális részleg (HSR)

Az elmúlt időszakban végbemenő büntetőjogi, ítélkezési, valamint végrehajtási jogi változások megteremtették annak a szükségességét, hogy megjelenjen egy olyan speciális fogvatartotti csoport, ahol a hosszú – életfogytig tartó vagy legalább tizenöt évi – ítélettel rendelkező fogvatartottaknak megfelelő bánásmódot, kezelést alkalmaznak. A részlegnek kettős szerepe van: a büntetés-végrehajtás keretei között a tartalmas élet feltételeinek lehetőség szerinti biztosítása a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték részére, továbbá a büntetés-végrehajtási intézet biztonságos működtetése, a fogvatartás biztonságát sértő cselekmények, a rendkívüli események bekövetkezésének megelőzése. A speciális kezelési szabályokat az érintett elítéltre vonatkozóan részletesen meg kell határozni, egyéni kezelési utasítást, fokozott biztonsági intézkedéseket kell alkalmazni. A speciális kezelésre a többi részlegtől elszigetelten kialakított részlegben kerülhet sor abból a célból, hogy az elítélt a közösségbe helyezésre felkészítést, illetve a közösségbe visszahelyezést nyerjen.

A HSR alkalmazására és megszüntetésére a Befogadási és Fogvatartási Bizottság döntése alapján kerülhet sor, amelyet háromhavonta felül kell vizsgálni, illetve haladéktalanul meg kell szüntetni, ha feltételei már nem állnak fenn. A HSR alkalmazásáról való döntés, illetve az elhelyezés felülvizsgálata során az elítéltet meg kell hallgatni, a döntésről az elítéltet írásban tájékoztatni kell.

A HSR alkalmazása esetén az elítélt

- 1) állandó őrzés és felügyelet alatt áll,
- 2) a büntetés-végrehajtási intézet területén engedéllyel és felügyelettel mozoghat, zárkáját zárva kell tartani,
- 3) zárkájában indokolt esetben belső biztonsági rács alkalmazható,
- 4) munkát a hosszúidős speciális részlegben belül, illetve a parancsnok által kijelölt helyen végezhet,
- 5) önképzést folytathat, az intézet csoportos művelődési, sportolási és szabadidő eltöltésének lehetőségeit csak a hosszúidős speciális részlegben belül, illetve a parancsnok külön engedélyével veheti igénybe,
- 6) lelkeszi gondozásban egyénileg, közösségi lelki gondozásban a parancsnok engedélye szerint részesülhet,
- 7) magánál tartható tárgyainak köre és mennyisége korlátozható,
- 8) számára a kapcsolattartási formák közül a telefonbeszélgetés, a csomagküldés és fogadás, valamint a látogatófogadás gyakorisága növelhető.

13. Speciális fogvatartotti csoportok

A fiatalkorúakra vonatkozó sajátos szabályok

A büntetés-végrehajtás egyik feladata, hogy a büntetések és az intézkedések végrehajtásának rendjét úgy kell kialakítani, hogy az a fiatalkorúak tekintetében a gyermekek jogainak érvényesülését is szolgálja. A szabadságvesztés végrehajtása során figyelemmel kell lenni a fiatalkorúak korosztályi sajátosságaira, törekedni kell a fiatalkorút érhető káros hatások kiküszöbölésére. Ezt szem előtt tartva fogalmaz meg a Bv. tv. több esetben is eltérést a felnőtt korú elítéltekre vonatkozó szabályokhoz képest.

A Btk. 105. § (1) bekezdése alapján fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem. A Btk. a fiatalkorú esetében külön meghatározza a büntetés vagy alkalmazott intézkedés célját, amely elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, és a társadalom hasznos tagjává váljon. Ennek érdekében az intézkedés vagy büntetés megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani, és elsősorban nem büntetést kiszabni. Fiatalkorúval szemben büntetést akkor kell kiszabni, ha intézkedés alkalmazása nem célravezető. A Btk. a korábbi tizennégy évről tizenkettőre szállította le a büntethetőség alsó határát, de azzal szemben, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét nem töltötte be, csak intézkedés alkalmazható. Fiatalkorúval szemben szabadságelvonással járó intézkedést alkalmazni vagy szabadságelvonással járó büntetést kiszabni pedig csak végső esetben, akkor lehet, ha az intézkedés vagy a büntetés célja más módon nem érhető el.

Ennek megfelelően szabadságvesztés büntetésre csak a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét betöltött fiatalkorút lehet ítélni. A szabadságvesztés végrehajtása során a fiatalkorú fogalom tartalma eltér a Btk.-beli fogalomtól. Végrehajtási szempontból az elítélt a huszonegyedik életévének betöltéséig számít fiatalkorúnak, addig töltheti a büntetését a fiatalkorúak börtönében vagy fogházában. Ha az elítélt a végrehajtás során tölti be a huszonegyedik életévét, a büntetés-végrehajtási fokozat utólagos meghatározására kerül sor.

A fiatalkorú esetében tehát börtön és fogház fokozatban történik a szabadságvesztés végrehajtása. A végrehajtási fokozatokon belül azonban a felnőttekéhez hasonlóan szigorúbb, általános és enyhébb rezsimkategória található, amelyekre vonatkozóan nincsenek eltérő szabályok.

A fiatalkorú elítéltek életkori sajátosságából fakad, hogy a befogadásról és a szabadításról értesítendő köre az általános szabályokhoz képest kibővül, és mind a befogadásról, mind a szabadulásról értesíteni kell a fiatalkorú lakóhelye szerint illetékes gyámhatóságot, szülőjét vagy más törvényes képviselőjét, gyámság esetén a gyámot, átmeneti vagy tartós nevelésbe vett fiatalkorú esetén az illetékes területi gyermekvédelmi szakszolgálatot, továbbá ha a büntetés-végrehajtási intézetnek tudomása van arról, hogy a fiatalkorúval szemben közérdekű munka vagy pártfogó felügyelet végrehajtása van folyamatban, a fiatalkorú lakó- vagy tartózkodási helye szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálatot.

Az elkülönítési szabályok egyértelműen kimondják, hogy az elhelyezés során a fiatalkorúakat a felnőttektől el kell különíteni. Lehetőség szerint külön büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani a szabadságvesztést, vagy ha ez nem lehetséges, akkor a büntetés-végrehajtási intézetben egy elkülönített részt kell kijelölni. Felnőtt korú elítéltek csak a büntetés-végrehajtási intézet működése érdekében helyezhetők el a fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézetében.

A fiatalkorút a befogadását követően befogadó részlegbe kell helyezni, és a megismerése, védelme, az egyéni fejlesztési terv, valamint a kockázatbecslés érdekében – ha kellő idő van rá – be kell szerezni a róla készített környezettanulmányt a pártfogó felügyelői szolgálattól, valamint a pedagógiai véleményt a szabadságvesztés előtti oktatási vagy gyermekvédelmi intézménytől.

A fiatalkorú egészsége, testi fejlődése érdekében függetlenül attól, hogy dolgozik-e vagy sem, naponta lehetővé kell tenni a melegvizet fürdést. A fiatalkorú elítéltek közül sokan nem rendelkeznek letéti pénzzel, nem tudják igénybe venni a térítési díj ellenében használható kondicionálótermet, ezért részükre legalább hetente biztosítani kell a térítésmentes sportolási

lehetőségek igénybevételét. A fiatalok között nagyon magas a dohányzók száma. A büntetés-végrehajtási intézetben azonban a tizennyolcadik életévét be nem töltött fiatalok nem dohányozhat, és nem tarthat magánál dohányterméket sem. Fontos, hogy készség szinten kialakuljon a dohányzásmentes életrend a fiatalokban, hogy a későbbiekben már minimális kockázati tényezőt jelentsen a dohányzás, és más káros szenvedélybetegségek kialakulása. Ezt segítik a dohányzásról leszoktató terápiás foglalkozások, amelyeket képzett terapeuta vezet.

A fiatalok fogvatartott gyógyszert, gyógyászati segédeszközt térítés nélkül kap.

A fiatalok kapcsolattartására vonatkozó eltérő szabályok

A fiatalok esetében még nagyobb jelentősége van a családi kapcsolatoknak, a támogató szülői háttérnek, ezért a büntetés-végrehajtás során kiemelt gondot kell fordítani a családi és más pozitív külső kapcsolatok fenntartására és fejlesztésére, amely a hagyományos családi kötelek fenntartása és erősítése mellett személyiségfejlesztő és konfliktuskezelő funkcióval is bír.

Családi konzultáció

A családi konzultáció kötetlen találkozási forma, amelyre háromhavonta kerülhet sor a büntetés-végrehajtási intézetben. A családi konzultáció engedélyezésére kérelem alapján kerülhet sor. A családi konzultáció nem minősül látogatófogadásnak, ezért nem a rezsimszabályok által megengedett havi látogatási keret terhére történik, hanem egy újabb lehetőség a családi kapcsolatok erősítésére. Abban is különbözik a látogatástól, hogy amíg a látogatás alkalmával bármely engedélyezett kapcsolattartó találkozhat az elítélttel, addig a családi konzultáción csak a szülők, valamint a Polgári Törvénykönyv alapján kapcsolattartásra jogosultak, a kapcsolattartásban bíróság vagy gyámhatóság által nem korlátozott vagy kizárt személyek vehetnek részt. A családi konzultációt a fiatalok vagy a törvényes képviselő kezdeményezésére a büntetés-végrehajtási intézet engedélyezi. A családi konzultáció ideje nem haladhatja meg a látogatási idő maximális hosszát, legfeljebb kilencven perc lehet, amely ellenőrzés mellett zajlik.

Családterápiás foglalkozás

Családterápiás foglalkozásra a fiatalok vagy a törvényes képviselő kérelmére, a büntetés-végrehajtási intézet lehetőségei szerint kerülhet sor. Ha a büntetés-végrehajtási intézet azt tapasztalja, hogy a fiatalok és a vele kapcsolattartásra jogosult hozzátartozója közötti viszony megromlott, akkor a büntetés-végrehajtási intézet is kezdeményezheti a családi terápiát. Ilyen esetben a törvényes képviselő, illetve a kapcsolattartó hozzátartozó részvételi szándékáról szóló nyilatkozatot a büntetés-végrehajtási intézet beszerzi.

Amíg a családi konzultáció formáját tekintve kötetlen, tartalmában a látogatásra hasonlító kapcsolattartási forma, addig családterápia során a családterapeuta rendszeres, egymásra épülő, tematikus foglalkozások során látja el szakfeladatát. A családterápia olyan pszichoterápiás szemlélet és módszer, amelynek segítségével a pszichológus végzettségű terapeuta hozzájárul a családban mutatkozó problémák okainak felderítéséhez, a tüneteket produkáló egyénnel és a családdal közös együttműködésben. A szakember a családterápia során – a lehetőségekhez mérten – optimalizálja a család rendszerének működését, megváltoztatja az élmények átélésének minőségét, és ezáltal a család viselkedését is. A segítő célú családi konzultáció, illetve a családterápia a büntetés-végrehajtási intézet engedélyével folytatható, amely magába foglalja annak mérlegelését, hogy a szülő jelenléte a fiatalok érdekét szolgálja-e, valamint nem veszélyezteti-e a büntetőeljárás eredményességét és a büntetés-végrehajtás rendjét és

biztonságát. Ha az a fiatalkorú érdekét szolgálja, a családterápiás foglalkozás a büntetés-végrehajtási intézeten kívül is engedélyezhető.

Nem ritka az az eset, amikor a család több tagja is szabadságvesztés büntetést tölt. Az ilyen esetekben lehetőséget biztosít a törvény arra, hogy a családi konzultációra, illetve a családterápiás foglalkozásokra az elítéltek között is sor kerüljön.

A családterápiás foglalkozások számára és gyakoriságára vonatkozóan nincs jogszabályi rendelkezés, az kizárólag szakmai szempontokon alapul és a terápiás szükségletek határozzák meg.

Együttes elhelyezés

A családi kötelék megtartásának, erősítésének sajátos módja az azonos nemű fiatalkorú elítéltek együttes elhelyezése. A fiatalkorú fogvatartott számára a büntetés-végrehajtási intézetbe kerülés jellemzően nagy megrázkódtatással jár, amelynek feldolgozásában a testvér jelenléte támogató lehet. Az engedélyezés során figyelemmel kell lenni arra, hogy az együttes elhelyezés az érintett fiatalkorúak érdekében álljon, tekintettel kell lenni az elítéltek előéletére és az elkövetett bűncselekményre, valamint számításba kell venni az együttes elhelyezés fogvatartás rendjére és biztonságára gyakorolt lehetséges hatását, a fiatalkorú veszélyeztetettségét, értelmi és érzelmi fejlettségét.

Pedagógussal való kapcsolattartás

A fiatalkorúak reintegrációjának előkészítésében a család mellett rendkívül fontos szerepet játszik a tanulás, valamint a tanulásban segítséget nyújtó pedagógus. A fiatalkorú ezért tanulmányi és vizsgakötelezettsége, valamint személyiségfejlődése érdekében kapcsolatot tarthat az oktatási-nevelési intézménye pedagógusával.

A fiatalkorú tanulását elősegítő rendelkezések

Biztosítani kell, hogy az alapfokú oktatás mellett a fiatalkorú szakképzésben vagy betanított munkás képzésben vegyen részt, és lehetővé kell tenni, hogy középfokú iskolai tanulmányokat folytasson.

A büntetés-végrehajtási intézetekben szabadságvesztést töltő fiatalkorúak tankötelezettsége tizenhatodik életévük betöltéséig terjed. A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény sajátos nevelési igény esetén lehetővé teszi, hogy szakértői bizottság huszonhárom éves korig meghosszabbítsa a tankötelezettséget. Ez azonban a büntetés-végrehajtási jogviszony alatt csak a huszonegyedik életév betöltéséig terjed.

A már megkezdett tanulmányok befejezése érdekében a fiatalkorú a vizsgakötelezettségeit a büntetés-végrehajtási intézeten kívül is teljesítheti, a vizsgára a büntetés-végrehajtási intézet előállítja a fiatalkorút, ha ehhez az oktatási intézmény vezetője és a parancsnok is hozzájárul. A fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézetében saját iskola működik, de a büntetés-végrehajtási intézet parancsnokának engedélyével a fiatalkorú a büntetés-végrehajtási intézeten kívüli oktatást nyújtó intézménnyel is létesíthet tanulói vagy magántanulói jogviszonyt. Ilyenkor az iskolalátogatási és a vizsgakötelezettségeit is a büntetés-végrehajtási intézeten kívül, az oktatási intézményben teljesíti. Tekintettel arra, hogy ilyen esetben a fiatalkorú elhagyja a büntetés-végrehajtási intézetet, az engedélyezés során figyelembe kell venni az elkövetett bűncselekményt, a biztonsági kockázatokat, a fiatalkorú korábban tanúsított magatartását, tanulmányi előmenetelét és szorgalmát. Ha a büntetés-végrehajtási intézet nem áll szerződéses kapcsolatban általános iskolával, a büntetés-végrehajtási intézet illetékességi

területébe tartozó iskola a büntetés-végrehajtási intézettel kötött együttműködési megállapodás alapján biztosítja az alapfokú képzést, magántanulói jogviszony keretében.

A fiatalkorú oktatásban való érdekeltté tétele érdekében a követelményeket a személyi adottságaihoz kell igazítani, a tanulmányi eredményt és a szorgalmat az egyéni képességek alapján kell értékelni.

A fiatalkorúak jutalmazása és fenyítése alig különbözik a felnőttekétől. Az adható jutalmak köre bővebb annyival, hogy a fiatalkorú dicsérő oklevéllel is jutalmazható, amelyet a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka engedélyezhet. Dicsérő oklevél a fiatalkorúak csoportjának (pl. sportszempat, színjátszó kör, együttes) is adható. A fegyelmi fenyítések közül a magánelzárásra vonatkozó szabályozásban van eltérés. A magánelzárás a fiatalkorúak börtönében tíz, a fiatalkorúak fogházában öt napig terjedhet, azonban az iskolai órától, reintegrációs programokról még a magánelzárással fenyített fiatalkorút sem lehet eltiltani.

A fiatalkorú büntetés-végrehajtási ügyben vagy a fogvatartással összefüggésben önállóan tehet panaszt, nyújthat be kérelmet, jogorvoslati kérelmet és tehet nyilatkozatot.

Költségekhez való hozzájárulás

A fiatalkorú a tartására fordított költségekhez csak akkor köteles hozzájárulni, továbbá a költségtérítéses előállítások, szállítások, egyéb szolgáltatások díját akkor kell megfizetnie, ha munkáltatásban vesz részt, rendszeres pénzellátással rendelkezik vagy ösztöndíjban részesül. A tizennyolcadik életévét meg nem haladott fiatalkorú részére, ha letéti pénzzel nem rendelkezik, a büntetés-végrehajtási intézet költségtérítés nélkül biztosítja az előállítását a súlyos beteg közeli hozzátartozója meglátogatása vagy a közeli hozzátartozó temetésén való részvétel, vagy a kegyelet lerovása érdekében.

Ideiglenes intézetelhagyás, szabadítás,

A tizennyolcadik életévét be nem töltött elítélt eltávozásra és kimaradásra csak akkor bocsátható, ha kísérete és visszaszállítása a törvényben meghatározott személyek valamelyike által biztosított. A Bv. tv. ezt a szabályt a kiskorúsághoz igazítja, a tizennyolcadik életévét betöltött, de még büntetés-végrehajtási szempontból fiatalkorú elítéltek egyedül is elhagyhatják a büntetés-végrehajtási intézetet.

A tizennyolcadik életévét be nem töltött fiatalkorú szabadítása előtt hatvan nappal a törvényes képviselőt értesíteni kell.

A fiatalkorút szabadítása esetén a szülői felügyeleti jogot gyakorló szülőnek vagy a gyámnak kell átadni a büntetés-végrehajtási intézet székhelyén. A törvényes képviselő írásbeli hozzájárulása esetén a fiatalkorú kísérő nélkül hagyhatja el a büntetés-végrehajtási intézetet. A törvényes képviselő az írásbeli nyilatkozatot a várható szabadítás előtt legkésőbb három munkanappal köteles eljuttatni a büntetés-végrehajtási intézet parancsnokának.

Ha a fiatalkorú szülőjéhez vagy gyámjához történő hazatérésére megtett intézkedések nem vezetnek eredményre, akkor a büntetés-végrehajtási intézet megkeresi a gyámhatóságot a szükséges gyermekvédelmi intézkedés megtétele érdekében.

Ha a fiatalkorú törvényes képviselője nem jelent meg az átvétel érdekében, és nem járult hozzá a fiatalkorú kísérő nélküli eltávozásához, a büntetés-végrehajtási intézet haladéktalanul megkeresi a fiatalkorú ideiglenes elhelyezése érdekében a gyermekek védelméről szóló

törvényben feljogosított szervet, és gondoskodik a fiatalkorúnak az ideiglenes hatályú elhelyezéséről rendelkező határozatban megjelölt gondozási helyre történő szállításáról.

Ha a nevelésbe vett fiatalkorú szabadulásakor a gyermekvédelmi gyám nem jelent meg a fiatalkorú átvétele érdekében, a büntetés-végrehajtási intézet haladéktalanul értesíti a fiatalkorú gyermekvédelmi gyámját működtető területi gyermekvédelmi szakszolgálatot a fiatalkorú gondozási helyére történő szállításának megszervezése érdekében.

Ha a fiatalkorú a várható szabadulásakor a tizennyolcadik életévét még nem tölti be, a büntetés-végrehajtási intézet a pártfogó felügyelettel kapcsolatos intézkedés érdekében értesíti a fiatalkorú lakóhelye szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálatot.

Ha a fiatalkorú nem a korábbi lakóhelyén kíván tartózkodni, és ezt írásban jelzi a büntetés-végrehajtási intézet felé, a büntetés-végrehajtási intézet azt a pártfogó felügyelői szolgálatot is értesíti, amelynek illetékességi területén a fiatalkorú a szabadulása után letelepedni szándékozik.

Ha a fiatalkorút a szabadságvesztés előtt átmeneti nevelésbe vagy tartós nevelésbe vették, a szabadulás előtt a területi gyermekvédelmi szakszolgálatot is értesíteni kell a fiatalkorú elhelyezésének elősegítése érdekében. A fiatalkorút szabadulásakor a területi gyermekvédelmi szakszolgálat által megjelölt személynek kell átadni. Ha az átvételre megjelölt személy nem jelenik meg, a fiatalkorút a fogvatartás helye szerint illetékes megyei (fővárosi) ideiglenes elhelyezést biztosító gyermekotthonba kell szállítani.

A nőkre vonatkozó speciális szabályok

A női elítéltekre vonatkozó, általánostól eltérő szabályok a nők sajátos igényeire figyelemmel teremtenek számukra kedvezőbb körülményeket, tekintettel arra, hogy börtöntűrő képességük gyengébb, a családi kapcsolatok, elsősorban a gyermekek hiánya jobban megviseli őket. Egyes tisztálkodási (pl. a rendszeres fürdések közötti időben is el kell látni melegvízzel) vagy munkavégzési (pl. várandós nő éjszakai munkára nem osztható be) rendelkezések mellett a legjelentősebb követelmény, a terhes és kisgyermekes elítélt nőkre vonatkozó védelem, amelynek során az elítélt egészségét védő és a gyermek fejlődését szolgáló jogai nem korlátozhatók. A várandós elítélt, valamint az anya-gyermek részlegen elhelyezett gyermek gyógyszert, gyógyászati segédeszközt térítés nélkül kap.

A gyermekek mindenek felett álló érdeke a gyermek anyai gondoskodáshoz való joga, amely az anya és gyermeke együttes elhelyezésének lehetőségét biztosítja a gyermek egyéves koráig a szabadságvesztés alatt született gyermek, valamint a szülést követően fogamatba vett szabadságvesztést töltő elítélt, továbbá a letartóztatott nő gyermeke esetén is, amennyiben nem áll fenn valamely kizáró ok. Az anya és a gyermek együttesen nem helyezhető el, ha az anya a gyermek gondozását nem vállalja, a bíróság a szülői felügyeletet az anya valamennyi gyermekével kapcsolatosan megszüntette, az anya ellen a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt eljárás indult, vagy az anya egészségi állapota miatt a gyermek gondozását, nevelését nem tudja ellátni. Az együttes elhelyezés megszüntetésére a gyermek egyéves kora előtt akkor kerül sor, ha az elítélt a vele együttesen elhelyezett gyermekét elhanyagolja, bántalmazza vagy fejlődését egyéb módon veszélyezteti. Ebben az esetben a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka határozattal dönt az anya és gyermeke együttes elhelyezésének megszüntetéséről, és erről haladéktalanul értesíti a gyámhatóságot.

A katonákra vonatkozó rendelkezések

A Btk. 127. §-a határozza meg a katona fogalmát. Eszerint katona a Magyar Honvédség tényleges állományú, a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja.

A katonai fogda

A katonák szabadságvesztés büntetésének, valamint elzárásának végrehajtására katonai fogdán kerül sor. A bíróság abban az esetben rendeli el a katonai fogdán történő végrehajtást, ha az elítélt a szolgálatban megtartható, az elkövetett bűncselekmény vétség és a kiszabott szabadságvesztés nem haladja meg az egy évet. Nem lehet a szabadságvesztés vagy az elzárás végrehajtását katonai fogdán végrehajtani, ha az elítélt visszaeső.

A szabadságvesztés végrehajtásának rendje a katonai fogdában a fogház végrehajtási fokozat általános rezsimszabályainak felel meg. Ha közben az elítélt szolgálati viszonya megszűnik, a büntetés, illetve hátralevő részének végrehajtási fokozata is fogház. Ebben az esetben intézkedni kell a katonai fogdáról történő kihelyezésről, és az általános szabályok szerint kell folytatni a szabadságvesztés büntetés végrehajtását.

A katonákra speciális elkülönítési szabály is vonatkozik. Az általános elkülönítési szabályokon túl a katonai fogdán belül a különböző állománycsoportú elítélteket egymástól el kell különíteni. Az elítéltek azonban katonai érdekből csoportosíthatók.

A katona jogai és kötelezettségei

Szünetelnek, illetve korlátozottak a katonai fogdában büntetésüket töltő elítéltek szolgálati kötelezettségei és jogai, amennyiben erről az ítélet vagy jogszabály rendelkezik, vagy amennyiben azok érvényesülése a büntetés céljával ellentétes. Az elítéltek előjárói és feljebbvalói joggal nem rendelkeznek, fegyvert nem viselhetnek, és szolgálatot nem láthatnak el.

A katonai fogdán belül az elítélt *szabadon mozoghat*, a többi elítélttől való megkülönböztetését segíti elő, hogy nem a civil elítéltek által használt formaruhát, hanem rendfokozati és fegyvernemi jelzés nélküli *egyenruhát visel*.

A *kapcsolattartásra* vonatkozó speciális szabály, hogy kapcsolattartásra jogosult személy az elítélt munkáltatói jogkört gyakorló előjárója vagy az általa megbízott személy. A munkáltatói jogkört gyakorló előjárót az elítélt befogadását követő nyolc napon belül értesíti a büntetés-végrehajtási intézet a befogadásról, valamint a várható szabadulás időpontjáról, az elítélt haláláról haladéktalanul, míg a szabadon bocsátásáról három napon belül.

Mivel a szabadságvesztés végrehajtása miatt az elítéltek szolgálati viszonya nem szűnik meg, és az elítélt szolgálati helyének érdeke, hogy a szabadulás után a katona újból szolgálatra kész legyen, a katonai fogdában biztosítani kell az elítéltek *szakmai ismereteinek szinten tartását vagy fejlesztését*, és az alakulatukkal való kapcsolattartás lehetőségét. Ennek érdekében hetente legfeljebb öt órában alaki és szolgálati ismeretek oktatására kerülhet sor. A katona elítélt más jellegű foglalkoztatására csak akkor kerülhet sor, ha a többi fogvatartottól való elkülönítés biztosított.

A *vallásgyakorlás* lehetőségét elsősorban a katonai fogdán kell biztosítani, a büntetés-végrehajtási intézet egyéb helyiségében, mint például a kápolnában erre akkor van lehetőség, ha az elkülönítés a többi fogvatartottól megoldható.

Ha az elítélt az engedélyezett büntetés-végrehajtási intézet elhagyásáról nem tér vissza időben, fogolyszökés vétségének gyanúja miatt a rendőrség helyett a katonai ügyésznél kell a feljelentést megtenni.

A *szabadulásra* vonatkozó speciális szabály, hogy ha az elítélt más írásos parancsot nem kap, akkor a szabadulását követő munkanapon köteles jelentkezni a szolgálati helyén.

A letartóztatásra vonatkozó eltérő szabályok

A katona letartóztatását is a katonai fogdán, de az elítéltektől és a különböző állománycsoportúaktól elkülönítetten kell végrehajtani. A letartóztatásban lévő katona a bíróság, az ügyész vagy más hatóság elé állításkor egyenruhát visel.

A nem magyar állampolgárságú elítéltek

Azok a nem magyar állampolgárságú elítéltek, akik nem kérelmezték a szabadságvesztés büntetésük hazájukban történő végrehajtását, vagy azt nem engedélyezték számukra, Magyarországon fogják letölteni a büntetésüket. Alapvetően ugyanazok a jogok és kötelezettségek vonatkoznak rájuk, mint a magyar állampolgárságú elítéltekre, de sajátos helyzetükből fakadóan némely esetben az általánostól eltérő, speciális szabályokat fogalmaz meg a Bv. tv.

A büntetés-végrehajtási intézet értesítési kötelezettsége a nem magyar állampolgárokkal kapcsolatban

A nem magyar állampolgár (a továbbiakban: külföldi elítélt) befogadásáról a büntetés-végrehajtási intézet értesíti az elítélt állampolgársága szerint illetékes külképviselőt. Ettől csak akkor lehet eltérni, ha a külföldi elítélt ezt írásbeli nyilatkozattal kifejezetten kéri. Ebben az esetben mellőzni kell a külképviselőt értesítését. Ha a külföldi elítélt többes állampolgár, akkor az általa megjelölt külképviselőt kell értesíteni.

A büntetés-végrehajtási intézet azonnal értesíti a külképviselőt, ha arról szerez tudomást, hogy a külföldi elítéltnak gyámot vagy gondnokot kell kijelölni. A külképviselőt a külföldi elítélt haláláról haladéktalanul értesíteni kell. A külföldi elítélt szabadításáról vagy a más államnak történő átadásáról szintén értesíteni kell a külképviselőt. Ha az elítélt írásbeli nyilatkozatában kifejezetten kérte, akkor a befogadáshoz hasonlóan a szabadításról sem értesíti a büntetés-végrehajtási intézet az illetékes külképviselőt. Mindenképpen értesíteni kell viszont a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát, valamint szabadítás esetén a szabadulás előtt legalább három nappal az útlevelet őrző szervet. Az útlevelet az elsőfokon eljáró bíróság szerint illetékes idegenrendészeti hatóság őrzi abban az esetben, ha a külföldi elítéltet a bíróság kiutasítás mellékbüntetésre is ítélte. Ha a bíróság nem alkalmazott kiutasítás mellékbüntetést, a külföldi elítélt útleveletét a büntetés-végrehajtási intézet letétbe helyezi a befogadást követően.

Az első fokon eljáró bíróság székhelye szerint illetékes idegenrendészeti hatóságot a külföldi elítélt várható szabadulását megelőzően harminc nappal, ha a szabadságvesztés hátralévő tartama kevesebb harminc napnál, akkor legkésőbb a jogerős bírósági ítéletről szóló bírói értesítés kézhezvételét követő munkanapon, illetve, ha a szabadulás időpontja indokolja, haladéktalanul értesíteni kell a külföldi elítélt szabadulásáról.

Az anyanyelv használata és a tájékoztatáshoz való jog

A magyar nyelv nem tudása miatt a külföldi elítéltet nem érheti hátrány, és mind írásban, mind szóban használhatja az anyanyelvét, regionális vagy nemzetiségi nyelvét, illetve az általa ismert más nyelvet. A fogvatartott részére a jogairól és kötelezettségeiről, valamint a házirendről ezen nyelvek valamelyikén kell tájékoztatást adni.

A Bv. tv. garanciális elemként meghatározza az írásbeli tájékoztató kötelező tartalmi elemeit. Írásban kell tájékoztatni a fogvatartottat többek között a panaszjogról és a jogorvoslati lehetőségekről, a védelemhez való jogról, az iratbetekintési jogról, a kapcsolattartás formáiról stb.

A külföldi elítéltekkel való kommunikációt hivatott elősegíteni a tolmács közreműködése. A mindennapi élet során gyakran merül fel olyan helyzet, amikor tolmács segítségére lenne szükség a megértéshez. Ilyenkor a büntetés-végrehajtási ügyben, valamint a fogvatartással kapcsolatos egyéb ügyben a büntetés-végrehajtási intézet kellő nyelvismerettel rendelkező tagja eseti tolmácsként eljárhat. Azokban az esetekben, amikor a tolmácsra nem szakértőként, hivatalos eljárásban van szükség, akkor a személyi állomány megfelelő nyelvtudással rendelkező tagja is tud segíteni. Főként az ország határához közeli büntetés-végrehajtási intézetekben dolgoznak olyan személyi állományi tagok, akik a szomszédos ország nyelvét beszélik, az onnan származó külföldi elítéltekkel tolmács nélkül is tudnak kommunikálni.

A külföldi elítélt részére a büntetés-végrehajtási ügyben, valamint a fogvatartással kapcsolatos ügyben hozott határozatot akkor kell lefordítani az általa ismert nyelvre, ha ezt a külföldi elítélt a határozat közlésekor tett nyilatkozatában kifejezetten kéri.

A szabadságvesztés végrehajtásával kapcsolatos, a külföldi elítélt jogainak és kötelezettségeinek gyakorlásával összefüggő tolmácsolás és fordítás költsége a büntetés-végrehajtási intézetet terheli. A külföldi elítéltnak kell megfizetnie a tolmácsolási költségeket, ha nem a szabadságvesztés végrehajtással összefüggő ügyben kéri a tolmács közreműködését.

Amíg a külföldi elítélt Magyarországon tartózkodik, kiemelt figyelemmel kell lenni sajátos helyzetéből adódó szükségleteinek kielégítésére, figyelembe véve a fogvatartás alapvető érdekeit is. Ennek jegyében lehetőség szerint meg kell szervezni a nem magyar állampolgárságú elítéltek magyar nyelvi oktatását, amelyhez külső szervezetek bevonása adhat segítséget. A további oktatásnak ki kell terjedni arra is, hogy a külföldi elítéltek alapvető ismereteket szerezhessenek Magyarország történelméből, hagyományaiból, ezzel is lehetőséget teremtve arra, hogy tiszteljék azon értékrendet, amelyek köré a magyar társadalom szerveződik. A képzéssel és a munkáltatással elő kell segíteni a külföldi állampolgárok büntetés-végrehajtási intézeten belüli integrációját, amelyet nagymértékben elősegíthet a megfelelő nyelvi ismeret megszerzésének támogatása is.

A külföldi elítélt elhelyezése

Az általános elhelyezési szabályok mellett külföldi elítélt esetében a lehetőségekhez képest – szem előtt tartva az elkülönítési szabályokat - figyelemmel kell lenni arra, hogy a vele együtt elhelyezett külföldi elítéltek között legyen olyan, aki az általa használt nyelvet, továbbá a magyar nyelvet ismeri és beszéli. Ez nagy segítség a külföldi elítélt számára, megkönnyíti a kommunikációt mind az elítéltek, mind a személyi állomány között, a nyelvtudás hiányából fakadó elszigetelődést is kiküszöböli. Főként a környező országokból származó elítéltek között vannak sokan, akik beszélik az állampolgárságuk szerinti ország nyelvét, valamint a magyar nyelvet is. Külön ügyelni kell a külföldi állampolgárságú fogvatartottak kábítószer-

érintettségére és etnikai konfliktusaira. Utóbbi érdekében körültekintően kell eljárni az elhelyezés esetén, ugyanis nem lehet együttesen elhelyezni azokat a külföldi elítélteket, akik között nemzeti, nemzetiségi, etnikai vagy vallási ellentét áll fenn.

Kapcsolattartás

Az általánostól eltérő többletlehetőség a külföldi elítéltek számára, hogy a konzuli kapcsolatokról szóló nemzetközi egyezmény, valamint az érintett államok által kötött szerződésekben foglaltak szerint kapcsolatot tarthat az illetékes külképviselet tagjával. A kapcsolat felvétele azonban a külképviselet kezdeményezése esetén is csak a külföldi elítélt beleegyezésével lehetséges. A külképviseletek tagjai gyakran tesznek látogatást büntetés-végrehajtási intézetekben, ahol tájékozódnak a végrehajtás körülményeiről, és az adott állam állampolgáraival is találkozhatnak, amennyiben ahhoz a külföldi elítélt is hozzájárult. Az illetékes külképviselethez írt vagy onnan érkezett leveleket – a hatóságokkal, nemzetközi szervezetekkel és a védővel való levelezéshez hasonlóan – tartalmilag nem lehet ellenőrizni. Ha alapos indok merül fel arra, hogy a külföldi elítélt által küldött levél címzettje vagy fogadott levél feladója valójában nem a megjelölt külképviselet, akkor a levelet a külföldi elítélt jelenlétében fel kell bontani, és egyidejűleg erről jegyzőkönyvet kell készíteni. Az ellenőrzés ebben az esetben is csak az azonosításra szolgálhat.

A kapcsolattartást elősegítő szabály, hogy a letéti pénzzel nem rendelkező külföldi elítélt a büntetés-végrehajtási intézet költségére havonta egy alkalommal küldhet levelet. A nem magyar nyelven írt vagy kapott magántermészetű levél biztonsági ellenőrzése esetén az általános szabálytól eltérően a büntetés-végrehajtási intézet nem két, hanem négy napon belül továbbítja, illetve kézbesíti a levelet.

A külföldről érkezett csomagok utáni vám-, posta- és egyéb költségeket a külföldi elítélt maga viseli, de az illetékes külképviselet átvállalhatja. Ha a külföldi elítélt nem rendelkezik letéti pénzzel és az illetékes külképviselet sem vállalja át a költségek megfizetését, a büntetés-végrehajtási intézet megelőlegezheti, ha a külföldi elítélt vállalja, hogy a tartozást megfizeti.

A külföldi elítélt kérheti, hogy az illetékes külképviselet tagja a büntetés-végrehajtási intézetben meglátogassa, részére csomagot vagy pénzt küldjön. Ebben az esetben a büntetés-végrehajtási intézet a kérést haladéktalanul továbbítja. A külképviselet tagjának látogatása, csomagküldése nem számít bele a rezsimszabályoknál meghatározott számba, nincs korlátozva. Azonban, ha a látogatásra nem az általános látogatási időben kerül sor, az illetékes külképviseletnek előzetesen egyeztetnie kell a büntetés-végrehajtási intézet parancsnokával. A külföldről érkezett más látogató esetén a látogatás soron kívül is engedélyezhető, megkönnyítve ezzel is a kapcsolattartást.

Társadalmi kötődés program

A szabadságvesztés büntetés végrehajtása során vissza-visszatérő kérdés a rövid tartamú szabadságvesztés létjogosultsága. A rövid tartamú szabadságvesztés káros hatásait csökkenti a társadalmi kötődés program, amelybe kérelmére azt az elítéltet kell bevonni, akit vétség miatt legfeljebb egy évig terjedő szabadságvesztésre ítélték. A társadalmi kötődés program keretében a reintegráció legfontosabb célja, hogy a rövid ítéleti időre tekintettel az elítélt ne szakadjon ki abból a családi, szociális és munkahelyi környezetből, amelyben a szabadságvesztést megelőzően élt. Esetükben a leglényegesebb a családi kötelek fenntartása, a társadalmi kapcsolatok erősítése a munkáltatás és a szabad élethez közelítő fogvatartás megteremtése. Ebben jelentős szerep hárul a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelőre. A program keretében

a hangsúly a korábbi munkahelyen történő továbbfoglalkoztatásra, ennek hiányában új munkahely keresésére vagy a közfoglalkoztatásra, továbbá a fokozatosan hosszabbodó és huzamosabb tartamú intézetelhagyásra helyeződik. A társadalmi kötődés erősítése érdekében az elítélt havonta legfeljebb tíz nap eltávozásra jogosult azokon a napokon, amikor nem végez munkát, külső munkahelyen felügyelet nélkül dolgozhat, és a tanulmányait a büntetés-végrehajtási intézeten kívül is folytathatja. A társadalmi kötődés program megvalósításának eredményességét a büntetés-végrehajtási intézet ellenőrzi és értékeli a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő ellenőrző, értékelő tevékenysége alapján.

14. Progresszív jogintézmények

Átmeneti részleg

A reintegrációs tevékenység egyik fontos eleme és a progresszivitás elvének gyakorlati megvalósulása a hosszabb tartamú szabadságvesztés börtönpszichológia által közismert negatív hatásainak (prizonizáció) a kiküszöbölése. A hosszú időtartamú büntetések esetén gyengülnek a társadalmi kapcsolatok, ezért is fontos hogy a társadalomba való beilleszkedés elősegítése érdekében átmenetet biztosítva lehetőség legyen az elítéltek szabad életre történő felkészítésére. Átmeneti részlegre helyezés feltétele, hogy az elítélt börtön vagy fegyház fokozatú szabadságvesztés büntetést töltsön, amely legalább öt év időtartamú. A törvény ugyanis legalább öt év szabadságvesztés büntetés kitöltéséhez köti az átmeneti részlegre helyezés feltételét. A másik időkorlát, hogy a várható szabadulás előtt legfeljebb két évvel alkalmazható az átmeneti részlegre helyezés.

A jogintézmény előnye, hogy az elítéltekre egyébként irányadó büntetés-végrehajtási szabályok enyhíthetők, így különösen az elítélt

- 1) 1)kimaradása, továbbá jutalomként eltávozása engedélyezhető,
- 2) 2)részt vehet a büntetés-végrehajtási intézeten kívüli munkáltatásban,
- 3) 3)életrendjének a meghatározottsága csökkenthető,
- 4) 4)a büntetés-végrehajtási intézet kijelölt területén szabadon mozoghat,
- 5) 5)a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelővel rendszeresen tarthat kapcsolatot.

Az átmeneti részlegre helyezés megszüntethető, ha az elítélt a büntetés-végrehajtás rendjét súlyosan megsérti.

Enyhébb végrehajtási szabályok (EVSZ)

A progresszív végrehajtás egyik nagyon fontos jogintézménye, amelynek célja a társadalomba történő beilleszkedés elősegítése, a börtön káros hatásainak mérséklése, a családi és társadalmi kapcsolatok megőrzése vagy visszaállítása. Az EVSZ alkalmazásának lényege, hogy az általánosan enyhébb szabályok érvényesülnek a végrehajtás során. A törvény csak két végrehajtási fokozatban ad rá lehetőséget, fogház és börtön fokozatban. Lényeges kritérium, hogy csak abban az esetben engedélyezhető, ha különösen az elítélt személyiségét, előéletét, életvitelét, családi körülményeit, a szabadságvesztés során tanúsított magatartását, az elkövetett bűncselekményt, a szabadságvesztés tartamát figyelembe véve a szabadságvesztés célja az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásával is elérhető, és alkalmazása a büntetés-végrehajtás biztonságát nem veszélyezteti.

Az EVSZ alkalmazása érdekében az elítélt vagy védője kérelmet nyújthat be, de az eljárás hivatalból is indulhat. Az EVSZ alkalmazását a büntetés-végrehajtási bíró engedélyezi, az eljárás során figyelembe veszi a büntetés-végrehajtási intézet előterjesztését, adott esetben a büntetés-végrehajtási pártfogó által készített környezettanulmányt.

A törvény az EVSZ alkalmazhatóságát negatívan határozza meg, annak felsorolásával, hogy mely feltételek zárják ki. Így az EVSZ nem alkalmazható, ha

- 1) az elítélt a szabadságvesztésből – az előzetes fogvatartásban és a bűnügyi felügyeletben töltött időt is beszámítva – a feltételes szabadságra bocsátásig esedékes időtartam felét, de börtön fokozatban legalább hat hónapot, fogház fokozatban legalább három hónapot nem töltött le,
- 2) nem bocsátható feltételes szabadságra,
- 3) a bíróság jogerős ítéletében fegyházbüntetésre ítélt elítélt a szabadságvesztés fokozatának enyhítésével tölti a büntetését,
- 4) az elítélt ellen szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény miatt újabb büntetőeljárás van folyamatban, és az a bíróság, illetve ügyész, amely előtt a büntetőeljárás folyamatban van, a büntetőeljárás eredményének veszélyeztetése okán nem járult hozzá ahhoz, hogy az elítélt a büntetés-végrehajtási intézetet őrzés nélkül elhagyhassa,
- 5) az elítélttel szemben egyidejűleg több szabadságvesztés végrehajtására érkezik értesítés, és a büntetések nincsenek összbüntetésbe foglalva.

Az EVSZ alkalmazása számos kedvezménnyel jár az elítélt számára. Így 24/48 órára havonta legfeljebb négy alkalommal eltávozás, a személyes szükségletére fordítható pénzt készpénzben kaphatja meg, és azt a büntetés-végrehajtási intézeten kívül költheti el, intézeten kívüli látogatófogadás, felügyelet mellőzésével történő intézeten kívüli munkavégzés.

Az EVSZ intézetparancsnok általi felfüggesztésére, majd megszüntetésére kerülhet sor, ha az elítélt az eltávozással vagy a büntetés-végrehajtási intézeten kívüli munkavégzéssel kapcsolatos magatartási szabályokat ismételten vagy súlyosan megszegi. Ilyennek minősül, ha az elítélt az eltávozásról önhibájából nem az előírt időn belül tér vissza, vagy más, súlyos fegyelemsértést követ el, továbbá ha a kizáró okok valamelyike bekövetkezik. Az EVSZ alkalmazását a büntetés-végrehajtási bíró szüntetheti meg.

A reintegrációs őrizet

A reintegrációs őrizet a progresszív végrehajtás új jogintézménye, amely a társadalomra kevésbé veszélyes, nem életvitelszerű bűnelkövetők társadalomba való hatékonyabb visszailleszkedését segíti elő. A reintegrációs őrizet elrendelésére olyan elítélt esetében kerülhet sor, akit gondatlan bűncselekmény elkövetése miatt ítétek szabadságvesztésre, vagy az olyan elítélt esetében, akit szándékos bűncselekmény elkövetése miatt első alkalommal, nem a Btk. 459. § (1) bekezdés 26. pontjában meghatározott személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt ítétek el, vagy visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő, és aki öt évnél nem hosszabb tartamú szabadságvesztését tölti. Minden esetben fontos kritérium, hogy az elítélt vállalja a reintegrációs őrizettel járó feladatokat és kötelezettségeket. A reintegrációs őrizetben töltendő idő a bűnösség fokától (szándékos-gondatlan) és a bűnismétlői minőségtől függően határozható meg. A szabadulás előtt legfeljebb egy évvel reintegrációs őrizetbe helyezhető az elítélt, ha gondatlan bűncselekmény elkövetése miatt ítétek el, egyéb esetben ez az időtartam tíz hónap.

Azok a jogerősen elítéltek, akik reintegrációs őrizetbe kerülnek korlátozottan visszanyerik személyi szabadságukat, távozhatnak a büntetés-végrehajtási intézetből, de csak a büntetés-végrehajtási bíró által kijelölt lakásba, amelyet csak meghatározott esetekben – például munkavégzés, oktatás, gyógykezelés, mindennapi élet szokásos szükségleteinek biztosítása – és időben hagyhatnak el. Az elítéltnak a büntetés végrehajtásának ellenőrzésére szolgáló, testéhez rögzített GPS alapon működő elektronikus nyomkövető eszközt kell viselnie.

A társadalmi visszailleszkedés ilyen módon lépcsőzetesen valósulhat meg, a teljes szabadságelvönás és a végleges vagy feltételes szabadulás közé belép egy, az állami szervek által felügyelt életszakasz. Ebben az időszakban az elítélt biztosíthatja önálló megélhetését, munkát kereshet és vállalhat, újraalakíthatja és erősítheti családi, társadalmi kapcsolatait.

A büntetés-végrehajtási intézet az elítélt végrehajtás alatt tanúsított kifogástalan magatartása, a büntetés-végrehajtás személyi állományával való együttműködése és a szabadságvesztés céljának elérésében való aktív közreműködése alapján kezdeményezheti a reintegrációs őrizet elrendelését a büntetés-végrehajtási bírónál, de a szabadságvesztés végrehajtása alatt egy alkalommal kezdeményezheti a fogvatartott és védője is.

Vannak olyan élethelyzetek, amikor az elítéltnak nincs saját ingatlana, vagy nem a saját tulajdonában álló ingatlant jelölné meg a reintegrációs őrizet végrehajtási helyéül. Ilyenkor a tulajdonostól előzetes írásbeli befogadó nyilatkozat beszerzésére van szükség. Ezzel az ingatlan tulajdonosa nem csak az elítélt befogadását, lakhatásának biztosítását, de a reintegrációs őrizettel járó egyéb kötelezettségeket – mint a rendőrség tagjának, a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelőnek a magánlakásba való belépési jogát – is magára nézve kötelezőnek ismeri el.

A reintegrációs őrizet elrendelését megelőzően nagy körültekintéssel kell eljárni, minden fontos körülményt meg kell vizsgálni annak érdekében, hogy a reintegrációs őrizet elérni kívánt cél valósuljon meg. Ennek előfeltétele, hogy a fogvatartó intézet a javaslatot megelőzően a törvényben meghatározott objektív feltételeken és kizáró körülményeken (további szabadságvesztés végrehajtása, letartóztatás folytatása, az elítéltnek felróható okból megszüntetett reintegrációs őrizet, nem telt el a Bv. tv.-ben meghatározott minimum időtartam, alkalmatlan ingatlan) túl az elítélt egyéb, elsősorban személyiségéhez köthető feltételek, tulajdonságok meglétét (milyen a biztonsági kockázati besorolása, fokozaton belül mely rezsim szabályai vonatkoznak rá, milyen magatartást tanúsított a szabadságvesztés végrehajtása során, volt-e jutalmazva, fenyítve stb.) is fel kell tárnai.

Az elítélt által megjelölt ingatlan felmérése és a környezettanulmány elkészítése a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő feladata. A felmérés célja megállapítani, hogy az ingatlanban van-e folyamatos áramellátás, valamint térerő. A környezettanulmánynak fontos szerepe van a reintegrációs őrizet alatti magatartási szabályok meghatározásában, a reintegrációs célok elérésében.

Abban az esetben, ha a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölt ingatlan távol esik a fogvatartó büntetés-végrehajtási intézettől, az elítéltet a szabadon bocsátás előtt át kell szállítani a szabadon bocsátó intézetbe. Az elektronikus eszköz elhelyezése a szabadon bocsátó intézetben történik, ahol egyúttal az elítéltet tájékoztatni kell a használattal kapcsolatban.

A reintegrációs őrizet teljes tartama alatt az elítéltre szigorú magatartási szabályok vonatkoznak. Ezek betartásának ellenőrzése a rendőrség és a büntetés-végrehajtási szervezet

közös feladata, amely elektronikus távfelügyeleti eszközök és a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő útján valósul meg. Különösen fontos, hogy a távfelügyeleti eszközök alkalmazásának szabályait az elítélt előzetesen megismerhesse, és azokat magára nézve kötelezőként elfogadja, más esetben nincsen helye a reintegrációs őrizetnek. Ezzel biztosítható valamennyi felelősségi kérdés (például működtetési költségviselési, kártérítési) előzetes rendezése. A reintegrációs őrizet céljának elérése, a végrehajtás hatékonysága érdekében rendszeresen ellenőrizni kell az elítéltet. Ennek keretében a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő legalább havonta egyszer feltérképezi az elítélttel kapcsolatos releváns információkat. A pártfogó felügyelőnek tájékoztatnia kell a szabadon bocsátó büntetés-végrehajtási intézet parancsnokát, annak érdekében, hogy a parancsnok haladéktalanul előterjesztést tegyen a büntetés-végrehajtási bírónak a reintegrációs őrizet megszüntetésére, ha az ellenőrzése során azt tapasztalja, hogy az elítélt megszegte a reintegrációs őrizet szabályait

A reintegrációs őrizet megszűnése az elítéltnak felróható, az ő jogsértő magatartásából, vagy a reintegrációs őrizetre vonatkozó szabályok be nem tartásából erednek. A büntetés-végrehajtási intézet vezetője haladéktalanul előterjesztést tesz a büntetés-végrehajtási bírónak a reintegrációs őrizet megszüntetése érdekében, ha annak tartama alatt végrehajtandó szabadságvesztésről vagy új büntetőügyről érkezik értesítés. Megszüntető ok, ha az elítélt megszegi a büntetés-végrehajtási bíró által meghatározott magatartási szabályokat, illetve az elektronikus távfelügyeleti eszköz vállalt alkalmazási szabályait, továbbá, ha ezt az eszközt megrongálja vagy használhatatlanná teszi.

Az elítélt számára a reintegrációs őrizet a személyi szabadságának részbeni visszaállításán kívül abból a szempontból is előnyös, hogy annak tartama a szabadságvesztésbe beleszámít, ezzel párhuzamban csökken a büntetés-végrehajtási intézetben töltött idő.

Amennyiben a reintegrációs őrizet eredményesen eltelik, az elítéltnak abban az intézetben kell jelentkeznie, ahonnan szabadon bocsátották. Ott leveszik az elektromos távfelügyeleti eszközt, majd sor kerül szabadítására, amelynek során ugyanúgy kell eljárni, mintha a büntetés-végrehajtási intézetből szabadulna.

A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő

Büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő a büntetés-végrehajtási szervezethez tartozó, a szabadságvesztés büntetés végrehajtásával összefüggő pártfogói tevékenységet végző pártfogó felügyelő.

A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelők tevékenységének célja a pártfogolt megakadályozása abban, hogy ismételten bűncselekményt kövessen el (bűnmegelőzés), segítség a társadalmi beilleszkedéshez, szociális készségek kialakításához és feltételek megteremtéséhez, továbbá közreműködés a sértetti érdekek érvényesülésében. A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelők tevékenységének eszközei az irányítás és az ellenőrzés.

A büntetés-végrehajtási pártfogó feladata tevékenységi körében

- 1) pártfogói vélemény készítése a feltételes szabadságra bocsátásra irányuló eljárás során,
- 2) környezettanulmány készítése:
 - a fiatalok részlegbe helyezésekor,
 - az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása iránti előterjesztés vagy kérelem megalapozottsága érdekében,
 - szabadságvesztés végrehajtásának félbeszakítását megelőzően,
 - a reintegrációs őrizet elrendelésére vonatkozó előterjesztés vagy kérelem megalapozottsága érdekében,
 - társadalmi kötődés programba helyezés iránti kérelem megalapozottsága érdekében,
- 3) büntetés-végrehajtási intézetben büntetésüket töltő elítéltek reintegrációs program keretében történő gondozása,
- 4) társadalmi beilleszkedést segítő támogatás nyújtása utógondozás keretében.

15. Speciális tréningek

Kompetenciafejlesztő, érzékenyítő tréning

Olyan strukturált csoportfoglalkozások, amelyek a humán szolgáltatások (munkaerő-piaci és társadalmi reintegrációt segítő egyéni és csoportos foglalkozások) rendszerébe illeszkednek, és a projektben közreműködő szakmai megvalósítók vezetik a segítő/tanácsadó folyamat szerves részeként. Mind a munkaerő-piaci tanácsadás, mind a szociális munka szakmai módszertana épít a strukturált csoportos munkára, így a megvalósításra kerülő kompetencia-fejlesztő foglalkozás nem minősül képzésnek, hanem a segítő folyamat része.

Célja: a fogvatartottak képességet és jártasságot szerezzenek önismeret, konfliktuskezelés, döntéshozatal, tervezés, problémamegoldás terén. A reális énkép és önismeret kialakítása a társadalmi normák mentén, felkészítés a társadalmi-, munkaerő-piaci reintegrációra.

Tartalma: önismereti, agressziókezelési, konfliktuskezelési, kommunikációs, életvezetési, valamint a felmért szükséglet alapján egyéb készség- és kompetencia-fejlesztő csoportfoglalkozások a fogvatartottak számára. A csoportok kialakítása és a kompetenciafejlesztő foglalkozás típusának meghatározása a segítő folyamatban felmerült szükségletek/tapasztalatok alapján és a büntetés-végrehajtási intézet releváns szakembereinek bevonásával történik.

Resztoratív érzékenyítő csoport

Célja, hogy a fogvatartottak körében elősegítse a felelősségvállalást, a bűncselekménnyel való károkozással történő szembenézést, kialakítsa az igényt az okozott kár (szimbolikus) helyreállítására a sértett vagy a helyi közösség felé. A csoport a terepe a konkrét jóvátételi programmal kapcsolatos információátadásnak, és a jóvátételi tevékenység után a feldolgozásnak is.

Kreatív programok szervezése fogvatartottaknak

Az elítéltek között számos ki nem bontakozott tehetség van, akiknek korábbi életkörülményei nem tették lehetővé vagy éppen elfojtották a kreativitás kifejlődését. Ezeknek az elítélteknek az

önértékelés, az önbizalom erősítéséhez, a hasznos időtöltéshez, alkotó aktivitásához segítséget kell nyújtani. Tehetségük főképpen képzőművészetben, zenében, táncban, irodalomban, színjátszásban, kézműipari és barkács tevékenységekben mutatkozik meg. Az intézetekben szervezett különböző szakkörök célja, hogy lehetőséget biztosítson e speciális érdeklődés kielégítésére.

Jóvátételi programok

A jóvátétel célja az okozott sérelem, kár szimbolikus helyreállítása. Ennek során fontos a fogvatartott számára a bűncselekmény okozásával való szembenézés és a felelősségvállalás elősegítése, a tudatosság növelése, valamint a helyi közösség számára történő jóvátétel során megjelenő közösségi értékekhez, érdekekhez való elköteleződés erősítése során létrejövő bűnmegelőzési hatás elősegítése. A jóvátétel előmozdítja továbbá a helyi közösség érzékenyítését, a jóvátétel elfogadásával a visszailleszkedés elősegítését. A fogvatartottaknak önkéntes döntésük alapján lehetőségük van arra, hogy a jóvátételi program keretében enyhítsék az általuk okozott kárt. Megjelenik bennük az igény, hogy a helyi közösség, vagy szélesebben értelmezve a társadalom számára végezzenek valamilyen hasznos tevékenységet, mint pl. egy közterület, illetve park rendbetétele; kerítésfestés; adománygyűjtés beteg gyerekek számára; egy városi művészeti rendezvényen való megjelenés saját alkotásokkal. Nagy hangsúlyt kap az egyén motivációja, értékrendje, hiszen csak komoly szándékkal, valós megbánással érhető el valós eredmény.

Bűnmegelőzési tevékenység

Az ENSZ Gazdasági és Szociális Bizottságának a hatékony bűnmegelőzés támogatásáról szóló 2002/13. határozata alapján a „bűnmegelőzés területe olyan stratégiákat és intézkedéseket foglal magában, melyek célja a bűnözés kialakulása kockázatának, valamint a társadalomra, illetve egyénekre vonatkozó káros hatásainak csökkentése, azáltal, hogy az összetett okokra kíván hatni”.

A hazai jogszabályi környezet mellett a szakmapolitikai háttér a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács működéséről és a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia végrehajtásáról szóló 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat biztosítja, amely a hazai sajátosságok mellett a nemzetközi szabályozási területeket is magában foglalja. A büntetés-végrehajtással összefüggésben elsődleges cél, hogy csökkenjen a korábban bűncselekményeket elkövetők visszaesési rátája. A bűnmegelőzés alapelve a társadalom hagyományos közösségeiben meglévő szolidaritás támogatása, az alulról induló, összefogáson alapuló kezdeményezések felkarolása. A bűnmegelőzés szakmai törekvései közé tartozik a társadalmi befogadás és a tolerancia erősítése, az előítéletek elleni fellépés, a diszkrimináció minden formája elleni következetes küzdelem és a bűncselekmény következtében elszenvedett károk reparálását célzó helyreállító igazságszolgáltatási eszközök minél szélesebb körű alkalmazása.

A büntetés-végrehajtási intézetek a fogvatartottak részére a társadalomba történő visszailleszkedés elősegítése érdekében – a szellemi és lelki fejlődés, illetve a társadalmi elvárásokra való érzékenység fejlesztésével – a programok széles skáláját szervezik (lelki gondozás, karitatív tevékenység, oktatás, képzés, tanfolyamok, tréningek, szakkörök, jogi tanácsadás, képviselő, segélyezés).

A fogvatartottak vallásgyakorlása

A szabadságvesztés alatt az elítélt számára lehetővé kell tenni, hogy lelkiismereti és vallási meggyőződését szabadon megválassza vagy megváltoztassa, vallását gyakorolhassa. A fogvatartás jellegéből fakadóan azonban a lelkiismereti és vallásgyakorlás szabadsága a büntetés-végrehajtási intézetben törvényben meghatározottak szerint – elsősorban a végrehajtás rendje és biztonsága miatt – korlátozottan gyakorolható. Lehetővé kell tenni, hogy az elítélt egyházi személy, vallási tevékenységet végző szervezet vallásos szertartást végző tagja, az egyházi jogi személy vagy a vallási tevékenységet végző más személy általi gondozásban részesülhessen, velük ellenőrzés nélkül tarthat kapcsolatot. A büntetés-végrehajtási szervezet keretei között börtönlelkészi szolgálat működik. A börtönlelkészi szolgálat igénybevétele a fogvatartott kizárólagos joga. A börtönlelkészi szolgálat igénybevétele vagy az attól való tartózkodás miatt megkülönböztetés nem alkalmazható.

A vallásgyakorlás során a fogvatartott magánál tarthatja a vallása gyakorlásához szükséges könyveket, írásos anyagokat, kegytárgyakat. Utóbbiakat ékszerként, díszként vagy megkülönböztető jelként nem viselheti magán az elítélt. A fogvatartott kérheti a vallásának megfelelő élelmezés biztosítását. Az elítéltek számára lehetővé kell tenni, hogy istentiszteleten vegyenek részt, azonban abban az esetben, ha a részvétel a büntetés-végrehajtási intézet rendjét vagy a biztonságot veszélyezteti, az elítélt eltiltható az istentiszteleten való részvételtől. A magánelzárás fenyítés alatt az istentiszteleten való részvétel nem megengedett. A vallásgyakorlás keretein belül a szigorú elkülönítési szabályok enyhülnek annyiban, hogy a vallási foglalkozásokon a különböző végrehajtási fokozatú elítéltek együtt vehetnek részt, továbbá az ugyanazon büntetőeljárásban előzetesen letartóztatottak is részt vehetnek vallási foglalkozásokon, ha a büntetés-végrehajtási intézet biztosítani tudja a rendelkezési jogkör gyakorlója által meghatározott elkülönítési szabályok maradéktalan betartását.

A vallásgyakorlás és a reintegráció, elsősorban a családi kapcsolatok erősítése szempontjából jelentős a büntetés-végrehajtási intézeteken belül kialakított vallási részleg. A vallási részlegben az elítélt együttműködésének kiemelt szerepe van. A részlegre kérelme alapján kerülhet az elítélt, abban az esetben, ha objektív feltételként a várható szabadulás időpontjáig legfeljebb három év lehet hátra, továbbá ha írásban vállalja, hogy a részleg működésére vonatkozó szabályokat betartja. A reintegrációs tiszttel kikéri a börtönlelkész véleményét, és ezt követően tesz javaslatot a Befogadási és Fogvatartási Bizottságnak, amely dönt az elítélt vallási részlegen történő elhelyezéséről vagy annak megszüntetéséről. A vallási részlegen történő elhelyezést meg kell szüntetni, ha az elítélt ezt kéri, továbbá, ha az elhelyezés ideje alatt a végrehajtás során elkövetett bűncselekmény miatt büntetőeljárás indul, illetve, ha a részleg működésére vonatkozó, önként vállalt szabályokat mégsem tartja be.

A vallási részlegen történő elhelyezés előnye, hogy az elítélt folyamatos lelki gondozásban részesül, a börtönlelkész kiscsoportos foglalkozásokat, egyéni meghallgatást biztosít, nyilvános foglalkozásokat szervez. A rendszeresen biztosított vallási alkalmakon az elítélt hozzátartozóival vagy engedélyezett kapcsolattartójával közösen vehet részt, és az ilyen alkalom a rezsimszabályok szerint járó látogatófogadás mellett biztosított.

IV.

BIZTONSÁGI ISMERETEK

1. A büntetés-végrehajtási szervek biztonsági rendszere

Az emberekben mindig megvolt a biztonságra való igény, már az ősközösségi társadalomban is alapvető érdek volt, hogy megvédjék a saját és a közösségükhöz tartozó személyek életét, testi épségét, valamint a megszerzett anyagi javakat és az általuk uralt területeket. Természetesen ez az igény jelenleg is megvan minden emberben, és minden általuk létrehozott és működtetett rendszerrel kapcsolatban is alapvető elvárás, hogy az biztonságosan működjön.

A Magyar értelmező kéziszótár meghatározása szerint: „a biztonság veszélyektől vagy bántódástól mentes (zavartalan) állapot”.

A büntetés-végrehajtás számára is nélkülözhetetlen a folyamatos biztonságos állapot. A büntetés-végrehajtási szervek működéséhez szükséges biztonságot a büntetés-végrehajtási intézetek biztonsági rendszere hivatott megteremteni. A biztonsági rendszer a büntetés-végrehajtás immunrendszere, azaz képesnek kell lennie arra, hogy a különböző belső és külső behatásokra a lehető legrövidebb időn belül a lehető legmegfelelőbb választ adja. Ahhoz azonban, hogy erre képes legyen a rendszer, azt folyamatosan kell fejleszteni, alakítani a különböző veszélyforrások figyelembevételével.

A büntetés-végrehajtási szerv biztonsági rendszere azon szabályok, valamint tárgyi, személyi és szervezeti elemek összessége, amelyek biztosítják a büntetés-végrehajtási szervezet jogszabályokban meghatározott feladatainak biztonságos körülmények közötti ellátását.

A büntetés-végrehajtási (a továbbiakban: bv.) szervnek olyan biztonsági rendszert kell kialakítania, amely folyamatosan biztosítja:

- 1) a fogvatartottak őrzését, felügyeletét, ellenőrzését,
- 2) a bv. szerv őrzését, védelmét,
- 3) a személyi állomány tagjainak és a bv. szerv területén tartózkodók (életének) testi épségének megóvását,
- 4) a jogszabályban meghatározott feladatok biztonságos körülmények közötti ellátását.

A bv. szerv biztonsági rendszerének elemei:

- 1) a bv. szervezet tevékenységére vonatkozó jogszabályok és alacsonyabb szintű rendelkezések,
- 2) a szervezeti egységek,
- 3) a rendelkezésre álló személyi állomány,
- 4) a biztonsági létesítmények, biztonsági berendezések, technikai- és kényszerítő eszközök, okmányok.

A biztonsági rendszer – és ebből következően – biztonsági tevékenység is egy komplex cselekvési rendszer, amely túlnyomórészt preventív jellegű. Totális biztonsági rendszer nem létezik, a proaktív jellegéből adódóan a döntéshozatal valószínűségeken, rizikó-értékeléseken, mérlegeléseken alapul. A különböző veszélyforrásokat fel kell kutatni, azokat értékelni kell,

majd a megelőzésekre, illetve felszámolásukra fel kell készülni. A biztonsági rendszer működése és működtetése szoros kapcsolatban van a biztonsági tevékenységgel, ugyanis a biztonsági tevékenység folyamatos ellátásával működtetjük a biztonsági rendszert.

Biztonsági tevékenységnek minősül a bv. szerv biztonsági rendszerének működtetéséhez szükséges biztonsági feladatok végrehajtása, így különösen:

- 1) a fogvatartott őrzése, felügyelete vagy ellenőrzése,
- 2) a bv. szerv, valamint a bv. intézet mellett működő gazdasági társaság, továbbá a fogvatartottak bv. szerven kívüli foglalkoztatására szolgáló terület őrzése, ellenőrzése,
- 3) a fogvatartottak előállítás, szállítása és egyéb célból történő kísérése,
- 4) a bv. szerv házirendjében, azon belül a napirendben meghatározott feladatok szervezése, végrehajtása,
- 5) a fogvatartottaktól a rájuk vonatkozó szabályok betartásának megkövetelése, ellenszegülés esetén a szabálykövető magatartás kikényszerítése,
- 6) a rendkívüli események megelőzése, megszakítása, a következmények felszámolása és a megfelelő működést biztosító állapot visszaállítása,
- 7) a bv. szerv zavartalan működéséhez szükséges belső rend biztosítása.

Ezen hét feladat a legfontosabb biztonsági feladatokat határozza meg, így kimondható, hogy a biztonsági tevékenység egy összegző fogalom, lényegében a biztonsági feladatok bármelyikét jelentheti.

A biztonsági tevékenység ellátása során az alapvető feladat a biztonságos fogvatartás biztosítása, amit differenciáltan kell végrehajtani. A differenciálás alapvetően három szinten valósul meg, amely alapján beszélhetünk

- őrzésről,
- felügyeletről, valamint
- ellenőrzésről.

A biztonsági tevékenység legszigorúbb formája az őrzés, amit a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet (a továbbiakban: Rendelet) a következőképpen határoz meg:

Az őrzés az elítélt meghatározott helyen való tartására, életének és testi épségének megóvására, a bv. szerv és az ahhoz tartozó létesítmények, illetve területek védelmére irányuló tevékenység, amelyet jogszabály alapján rendszeresített lőfegyverrel, technikai eszközzel vagy szolgálati kutyával látnak el.

A fogalom első fordulata azt határozza meg, hogy az őrzési tevékenységnek mi a célja. Ezek a következők:

- az elítélt meghatározott helyen való tartása,
- az elítélt életének és testi épségének megóvása,
- a bv. szerv és az ahhoz tartozó létesítmények, illetve területek védelme.

1) *Az elítélt meghatározott helyen való tartása.*

Azt, hogy az elítéltet melyik bv. intézetben kell elhelyezni, jogszabály alapján a bv. szervezet dönti el. Az intézet meghatározása, majd az elítélt befogadása után a fogvatartottat az elhelyezési részlegre kell kísérni és részére megfelelő zárkát vagy lakóhelyiséget kell kijelölni, ahová az elítélt köteles bemenni, valamint ott tartózkodni. Ugyanakkor számos olyan helyzet fordulhat elő, amikor az elítéltnak el kell hagynia a zárkát, vagy lakóhelyiséget, ezért nagyon fontos, hogy ezen esetekben is pontosan meghatározásra kerüljön a kényszertartózkodási hely. Különösen igaz ez az intézeten kívüli feladatvégrehajtás során, (pl.: előállítás, munkavégzés stb.), mivel ezen esetekben jelentősen megnövekszik a rendkívüli események – különösen a szökés – bekövetkezésének veszélye.

2) *Az elítélt életének és testi épségének megóvása.*

A definícióban konkrétan megjelenik a személyvédelem, a vagyon-, valamint a területvédelem. Az élet és a testi épség olyan alapvető emberi jogok, amelyeket még a jogerős bírósági ítélet sem vonhat el, illetve korlátozhat. Számos nemzetközi egyezmény, valamint az Alaptörvényünk is deklarálja az élet és a testi épség védelmét:

- Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.
- Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.

Az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott az Alaptörvényben meghatározott alapvető jogait, valamint egyéb jogait és kötelezettségeit – a törvényben, a bíróság ítéletében, valamint a bíróság és az ügyészség egyéb határozatában meghatározott korlátozásokkal vagy tilalmakkal – a büntetés-végrehajtás rendjével összhangban gyakorolja, illetve teljesíti.

A jogkorlátozás során az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt kell alkalmazni.

3) *A bv. szerv és az ahhoz tartozó létesítmények és területek védelme.*

Összességében ezt a feladatot mondhatjuk objektumőrzésnek és -védelemnek, amelynek fontos elemét képezi a külső őrzés. A bv. szervezetnek nagy hangsúlyt kell fektetnie a vagyonvédelemre, mivel a büntetés-végrehajtási feladatok ellátásához a tárgyi feltételek megléte, működőképessége elengedhetetlen.

A fogalom második fordulata tartalmazza azt, hogy az őrzési tevékenységet milyen eszközökkel lehet ellátni. Külön ki kell emelni, hogy csak a jogszabály alapján rendszeresített

- lőfegyverrel,
- technikai eszközzel vagy
- szolgálati kutyával lehet őrzést végrehajtani.

A lőfegyver lényegében azóta jelen van a büntetés-végrehajtás eszközrendszerében, amióta csak létezik. Ugyanakkor az elmúlt években – ha nem is gyors ütemben – elindult egy olyan tendencia, amelyet a lőfegyverek szerepének csökkentése, racionalizálása jellemez. Szakmailag ez az irány megfelelőnek mondható, ugyanis a lőfegyvereknek csak a legszükségesebb mértékben kell jelen lenniük a büntetések végrehajtásában, és csak azon típusoknak, amelyek a legalkalmasabbak az egyes feladatok végrehajtására. A

hangsúlyt a dinamikus biztonságra kell helyezni, a kényszerítő eszközöket pedig – különösen a lőfegyvert – csak a legvégső esetben kell alkalmazni, lényegében csak akkor, ha élet és/vagy testi épség van közvetlen veszélyben.

A technikai eszközöknek komoly szerepe van a büntetés-végrehajtási feladatok ellátásában, a biztonsági rendszer pedig egyszerűen nem létezne nélkülük. Az őrzés szempontjából fontos technikai eszközöket és berendezéseket a bv. szervezet Biztonsági Szabályzata (a továbbiakban: BSz.) az alábbiak szerint tartalmazza:

A bv. szerv biztonsági berendezései és technikai eszközei:

- védelmi építmények, őrhelyek és azok technikai berendezései,
- jelző, riasztó technikai eszközök és rendszerek,
- elektronikus megfigyelési eszközök,
- bástyafal,
- biztonsági kerítés,
- nyomsáv,
- biztonsági ajtók, zárok, zárrendszerek,
- biztonsági rács, jelzőrács,
- kilátásgátló,
- műszaki akadály,
- világítástechnikai berendezések, áramfejlesztő,
- különleges gépjárművek és egyéb járművek,
- hírösszeköttetést biztosító berendezések,
- elektronikus távfelügyeleti eszközök,
- vezeték nélküli személyi riasztó rendszer,
- fémkereső, csomagvizsgáló berendezések.

A szolgálati kutyák alkalmazhatósága a büntetés-végrehajtás őrzési rendszerében jogszabályok által részletesen körülhatárolt. A bv. szervezetről szóló 1995. évi törvény (a továbbiakban: Sztv.) 2007-ben történt módosítása következtében a szolgálati kutya lett a legsúlyosabb kényszerítő eszköz, amelyet fogvatartott szökésének megakadályozására, vagy megszökött fogvatartott elfogására alkalmazni lehet. A szolgálati kutya: az a kutya, amely fajtája, alkata, tekintélyt parancsoló megjelenése, idegrendszeri tulajdonságai, éles érzékszervei és képzettsége alapján a bv. szervek őrzési rendszerében különböző biztonsági feladatok ellátására alkalmas.

Az őrzésnél meg kell még említeni, hogy a szabályozás nem követeli meg az eszközök együttes alkalmazását, azaz akkor is megvalósul az őrzés, ha

- csak lőfegyverrel vagy
- csak technikai eszközzel, illetve
- csak szolgálati kutyával hajtják végre.

Azonban ez a helyzet igen ritka, ugyanis az esetek többségében mindhárom eszköz biztosított, de a lőfegyver és a technikai eszköz minden bv. intézetben rendelkezésre áll.

A felügyelet az elítélt meghatározott helyen való tartózkodásának, tevékenységének folyamatos – közvetlen vagy közvetett – irányítása.

Az ellenőrzés az elítélt meghatározott helyen való tartózkodásának, tevékenységének az időszakos figyelemmel kísérése.

A felügyelet és az ellenőrzés jelentős mértékben különbözik az **őrzési tevékenységtől**.

Így

- az őrzés fogalma meghatározza azokat az eszközöket is, amelyekkel a tevékenységet el lehet látni, valamint
- sokkal szigorúbb feltételeket teremt a fogvatartás biztosítására,
- az őrzés során egy, a büntetés-végrehajtás által meghatározott helyen kell tartani a fogvatartottat, a felügyelet vagy az ellenőrzés esetében a meghatározott helyen való tartózkodásról van szó.

Azaz az utóbbi esetben jobban „bízunk” a fogvatartott szabálykövető magatartásában, ezért nincs szükség az őrzési tevékenységre. Természetesen azt, hogy a három alaptevékenység közül melyiket kell alkalmazni a biztonságos fogvatartás érdekében számos, a fogvatartottal, illetve a fogvatartó intézettel, valamint a végrehajtandó feladattal kapcsolatos szempont figyelembevételével kell eldönteni, amely döntést az intézet parancsnoka hozza meg.

Az őrzési, felügyeleti és ellenőrzési feladatok ellátásának rendjét, a kockázatértékelési összefoglaló jelentés, az elítélt végrehajtási fokozata és a fogvatartás biztonságára való veszélyessége, továbbá a bv. intézet sajátosságainak a figyelembevételével a bv. intézet parancsnoka határozza meg.

2. A statikus és a dinamikus biztonság

A statikus biztonság azon eszközöknek, eljárásoknak és tevékenységeknek az összessége, amelyek a fogvatartottak (és más személyek) biztonságra veszélyes cselekményeinek fizikai megakadályozására és megszüntetésére vonatkoznak. Ide tartozik a személyi állomány ilyen irányú tevékenysége – pl.: őrhelyeken történő szolgálatellátás – is. Az egyik legfontosabb jellemzője ezen területnek, hogy az ide tartozó elemekben igen ritkán történik változás.

A statikus biztonság eszközei:

- 1) a személyzet statikus biztonságra vonatkozó szaktudása, készségszintje,
- 2) a biztonsági tevékenységet szabályozó rendelkezések,
- 3) hír- és biztonságtechnikai berendezések,
- 4) kényszerítő és mozgáskorlátozó eszközök,
- 5) tűz-, munkavédelmi eszközök, védőfelszerelések,
- 6) biztonsági létesítmények (bástyafal, őrtornyok stb.),
- 7) építészeti megoldások.

A dinamikus biztonság alapvetően a fogvatartottakkal való kommunikáción, bánásmódon alapul. A fizikai korlátok és egyéb technikai eszközök segítségével fönntartott biztonságot a rájuk bízott fogvatartottakat jól ismerő, készenlétben álló személyzet által nyújtott dinamikus biztonsággal kell kiegészíteni.

Ez a rendszer magában foglalja a fogvatartottak

- személyiségének,
- viselkedésének,
- társas viszonyainak megismerését, megértését és befolyásolását.

A rendszernek két alapvető pillére van:

- a személyi állomány állandó jelenléte a fogvatartottak között, valamint
- a megfelelő szintű kommunikációs készségek.

A rendszert alapvetően azok a személyek működtetik, akik folyamatosan a fogvatartottakkal foglalkoznak, így a körletfelügyelők, reintegrációs tisztek, pszichológusok stb. Természetesen önállóan egyik sem létezik, ugyanis mindkettőt folyamatosan és a szükséges differenciálás szerint alkalmazni kell. Azt kell jól megítélni, hogy bizonyos helyzetekben melyikre fektessünk nagyobb hangsúlyt.

A dinamikus biztonság eszközei:

- 1) megfigyelés, értékelés, célorientált információs rendszer,
- 2) tájékoztatás,
- 3) napi élet racionális szervezése (házi- és napirend),
- 4) törvényes és szakszerű bánásmód,
- 5) konfliktusok kezelése,
- 6) átlátható és következetes, valamint progresszív fegyelmezési és jutalmazási gyakorlat,
- 7) reagáló készség, a gyors és hatékony beavatkozás lehetősége,
- 8) életminőség átalakítás,
- 9) elhelyezés, ellátás, rezsimaktivitás.

3. A bv. biztonsági rendszerének feltételei (elemei)

A biztonsági rendszer legfontosabb feltétele a megfelelő szinten kiképzett és a szükséges létszámban rendelkezésre álló személyi állomány. Mindazok a személyek ebbe a körbe tartoznak, akik biztonsági tevékenységet látnak el és ezzel közreműködnek a szükséges mértékű biztonság kialakításában. Természetesen egy büntetés-végrehajtási intézetben minden állománytagnak vannak biztonsági vonatkozású feladatai, de vannak olyanok, akik kifejezetten biztonsági tevékenységet látnak el, ők általában a biztonsági osztály állományába tartoznak.

Amennyiben tágabban értelmezzük a személyi állományt, akkor a bv. szervezet állománya mellett meg kell említeni

- az együttműködő szerveket (pl.: rendőrség, ügyészség, katasztrófavédelem stb.), valamint
- fontos szerepe van a különböző társadalmi, karitatív szervezeteknek is.

A bv. szervezet személyi állományának biztonsági feladatai

- 1) Ahhoz, hogy valaki biztonsági tevékenységet láthasson el, először jogviszonyt kell létesítenie a bv. szervvel. Az Sztv. meghatározza azokat a jogviszonyokat, amelyek létrejöhetnek egy természetes személy és a bv. szervezet között.
A bv. szervezet személyi állománya — a (2) bekezdésben foglalt kivétellel — hivatásos büntetés-végrehajtási szolgálati jogviszonyban, továbbá külön jogszabályban meghatározott munkakörök esetén, közalkalmazotti és kormányzati szolgálati jogviszonyban álló személyekből állhat.

- 2) A gazdasági társaságoknál és a fogvatartottak foglalkoztatására létrehozott költségvetési szerveknél alkalmazottak hivatásos szolgálati jogviszonyban, közalkalmazotti jogviszonyban vagy munkaviszonyban állhatnak.
- 3) Közalkalmazott, kormánytisztviselő, illetve munkaviszonyban álló személy csak olyan munkakört láthat el, amelyhez a hivatásos szolgálati jogviszony létesítésének sajátos feltételei nem szükségesek.
- 4) A bv. szervezet állománya olyan személyekből áll, akik rendelkeznek a munkakör betöltéséhez szükséges — más jogszabályokban meghatározott — személyi, egészségi, fizikai feltételekkel, megfelelő iskolai végzettséggel (szakképzettséggel) és azokkal a pszichikai adottságokkal, amelyek alkalmassá teszik őket arra, hogy feladatukat a fogvatartott emberek között emberséges módon lássák el.

Négy jogviszony a büntetés-végrehajtás szervezetén belül:

- 1) hivatásos szolgálati jogviszony,
- 2) közalkalmazotti jogviszony,
- 3) kormányzati szolgálati jogviszony,
- 4) munkaviszony.

A felsorolt jogviszonyokkal kapcsolatos rendelkezéseket külön jogszabályok határozzák meg. A biztonsági tevékenység ellátása szempontjából a legjellemzőbb a hivatásos szolgálati jogviszony, ezért először azt tekintjük át. A hivatásos szolgálati jogviszony létesítésre vonatkozó szabályokat a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény tartalmazza.

A közalkalmazotti jogviszonyra vonatkozó rendelkezéseket is egy külön jogszabály, nevezetesen a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény tartalmazza.

A parancsnok biztonsági feladatok ellátásával és a fogvatartott tevékenységének figyelemmel kísérésével – felügyelet, ellenőrzés – a bv. szervek közalkalmazotti jogviszonyban, illetve munkaviszonyban álló személyt is megbízhat. Tehát a közalkalmazotti jogviszonyban álló személy is elláthat biztonsági tevékenységet. Munkaviszonyt a gazdálkodó szervezetekkel létesíthet a természetes személy. A rájuk vonatkozó rendelkezéseket a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény tartalmazza. Biztonsági tevékenységet – őrzés kivételével – az ilyen jogviszonyban álló személy is elláthat. Végül meg kell említeni a kormányzati szolgálati jogviszonyt, amit a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény szabályoz. Ezen utóbbi személyi kör nagyon ritka és ők biztonsági feladatot nem láthatnak el.

A biztonsági tevékenység ellátásához a jogviszony szükséges, de nem elegendő. Ugyanis a BSz. további feltételeket határoz meg azokkal a személyekkel szemben, akik biztonsági feladatot látnak el.

Biztonsági feladatot a bv. szervezet állományának az a tagja láthat el, aki:

- kiképzett,
- ismeri az adott feladat végrehajtására vonatkozó szabályokat, valamint a feladatok ellátásához szükséges mértékben a kényszerítő eszközök, fegyverzet és egyéb szakanyagok, a biztonsági berendezések, technikai eszközök alkalmazásának és kezelésének szabályait,
- a napi szolgálatteljesítésre egészségügyi szempontból alkalmas.

Tehát ahhoz, hogy a bv. szervezet tagja biztonsági feladatot lásson el, együttesen rendelkeznie kell a fentebb felsorolt feltételekkel.

A biztonsági feladatokat közvetlenül

- a biztonsági felügyelők,
- a körletfelügyelők, valamint
- a foglalkoztatási felügyelők hajtják végre.

A biztonsági felügyelő a bv. szervezet hivatásos állományú tagja, aki a szolgálatban lévő biztonsági tiszt – bv. gazdasági társaság esetén a munkáltatás-biztonsági vezető – közvetlen alárendeltségében, lőfegyverrel vagy egyéb rendszeresített kényszerítő eszközzel, eligazítás és őrutasítás vagy szolgálati utasítás alapján biztonsági tevékenységet lát el.

A biztonsági feladatokat alapvetően a biztonsági felügyelők látják el. A fenti fogalom tartalmazza mindazon feltételeket, amelyekkel egy biztonsági felügyelőnek rendelkeznie kell. A jogviszonyát tekintve egyértelmű a meghatározás: csak hivatásos szolgálati jogviszonyban álló személy lehet. Az alárendeltségre is utal a fogalom, miszerint közvetlenül a szolgálatban lévő biztonsági tisztnak van alárendelve. Továbbá meghatározza azon eszközök körét – lőfegyver vagy egyéb rendszeresített kényszerítő eszköz –, amelyekkel fel kell szerelni a felügyelőt ahhoz, hogy elláthasson biztonsági feladatot. Természetesen a kényszerítő eszközök mellett, a feladatok függvényében más eszközökkel is fel lehet (kell) szerelni a biztonsági felügyelőt (pl.: EDR, mobiltelefon, védő eszközök stb.), de valamilyen kényszerítő eszközzel minden esetben el kell látni. Végül arra is utal a fogalom, hogy mi alapján látja el a konkrét biztonsági feladatot, így amennyiben fegyveres szolgálatban van, eligazítás és őrutasítás, ha pedig nem fegyverrel teljesíti a feladatot, akkor eligazítás és szolgálati utasítás alapján. Eligazítást minden esetben kell kapnia a felügyelőnek.

Ha konkrétan akarjuk meghatározni, hogy a biztonsági felügyelőt milyen feladatok ellátására lehet beosztani, akkor röviden azt mondhatjuk, hogy az ún. főbb biztonsági feladatok bármelyikét elláthatja, természetesen a szükséges kiképzés és eligazítás megtörténte után. Ilyen feladatok pl. az előállítás, szállítás, kísérés, a fogvatartottak őrzése, felügyelete, ellenőrzése, valamint különböző fegyveres biztosítási feladatok. Ezen feladatokat őr-, ügyeleti-, készenléti- és járőr szolgálat keretei között láthatja el.

A körletfelügyelő a bv. szervezet hivatásos állományú tagja, aki ellátható kényszerítő eszközzel és – ha a bv. szerv vezetője eltérően nem rendelkezett – a szolgálatban lévő körlet-főfelügyelő közvetlen alárendeltségében, eligazítás és szolgálati utasítás alapján biztonsági tevékenységet lát el.

A körletfelügyelő alapvetően a belső őrzéssel, felügyelettel és ellenőrzéssel kapcsolatos feladatokat látja el, azaz a biztonsági felügyelőhöz hasonlóan biztonsági feladatokat, de a felállítási helye és mozgási körzete sokkal meghatározottabb, ugyanis az főként a fogvatartotti részlegekre, körletrészekre korlátozódik. A fogalom ugyanazon szempontokat határozza meg, mint a biztonsági felügyelőnél, azaz

- 1) a jogviszonyt,
- 2) az alárendeltséget,
- 3) az eszközökkel való ellátottságot,
- 4) a feladatellátásra vonatkozó információforrást, valamint
- 5) a feladatot.

A foglalkoztatási felügyelő a bv. szervezet azon tagja, aki az előjáró által meghatározott személy közvetlen alárendeltségében, eligazítás és őrutasítás, szolgálati utasítás vagy munkaköri leírás, valamint annak biztonsági mellékletében meghatározottak szerint a fogvatartottak munkavégzését irányítja vagy figyelemmel kíséri.

A három fogalom közül a foglalkoztatási felügyelő a legkevésbé meghatározott, így

- 1) a jogviszony nincs konkrétan meghatározva, így lehet hivatásos, közalkalmazott és munkaviszony is,
- 2) a közvetlen alárendeltségét az előjárója határozza meg,
- 3) az eszközellátottsága szintén nincs közvetlenül meghatározva, így az alapvetően a jogviszonyától, a képzettségétől és az előjárója döntésétől függ,
- 4) a feladatellátásra vonatkozó információforrás hasonló az előző kettőhöz, annyi különbséggel, hogy kibővül a munkaköri leírással és annak biztonsági mellékletével,
- 5) a végrehajtandó feladat egyértelműen meghatározott.

4. Az intézkedési jog és kötelezettség

A személyi állomány tagja a bv. szervezet feladatkörében, szolgálati beosztásának (munkakörének) a jogszerű ellátása során a jogszabályokban meghatározott intézkedések megtételére jogosult és köteles.

A törvény a bv. szervezet teljes személyi állománya számára meghatározza az intézkedési jogot és kötelezettséget. Tehát mindenki jogosult és köteles valamilyen szintű intézkedést megtenni akkor, ha annak szükségessége fennáll. Természetesen ez beosztástól (munkakörtől) függ, valamint attól, hogy az adott intézkedés megtételére képes-e, jogosult-e az adott személy, azaz kiképezték-e arra. Számos olyan intézkedés van – motozás, mozgáskorlátozó eszközalkalmazás, kényszerítő eszközalkalmazás stb. –, amely speciális kiképzettséget igényel, azaz itt is igaz az az általános elv, hogy mindenki a tőle elvárható intézkedések megtételére jogosult és köteles.

Az Sztv. meghatároz hat olyan alapelvet, amely általánosságban minden intézkedés esetén kötelezően betartandó. Az alábbiakban ezeket tekintjük át kissé részletesebben.

Az arányosság

Az intézkedés nem okozhat olyan hátrányt, amely nyilvánvalóan nem áll arányban annak törvényes céljával. Több lehetséges és alkalmas intézkedés közül azt kell választani, amely az eredményesség biztosítása mellett a lehető legkisebb személyi korlátozással, sérüléssel vagy károkozással jár.

Az egyik legfontosabb elv az arányosság, amely át kell, hogy hasson minden intézkedést, így különösen a biztonsági intézkedések, valamint a kényszerítő eszközök alkalmazását. Soha nem alkalmazható a szükségesnél súlyosabb hátrányt okozó intézkedés. Amennyiben túllépjük a szükségesség határát, mértékét, a jogszerűen megkezdett intézkedés a jogtalanság talajára kerül, és komoly, alapvetően büntetőjogi felelősségre vonást eredményezhet.

A kínzás tilalma

Az intézkedő nem alkalmazhat kínzást, kényszervallatást, embertelen vagy megalázó bánásmódot, az erre vonatkozó utasítást köteles megtagadni.

A kínzás egy nagyon összetett és nehezen definiálható magatartás. A nemzetközi jog általában minden olyan cselekményt, amelyet szándékosan, éles testi vagy lelki fájdalom vagy szenvedés kiváltása céljából alkalmaznak valakivel szemben, hogy vallomást csikarjanak ki, megfélemlítsék, nyomást gyakoroljanak rá, kínzásnak minősít. Ugyanakkor nem tartozik ide az, amely jogszerű szankcióból ered, azzal szükségszerűen vagy mellékesen együtt jár.

Fontos rögzíteni azt, hogy a kínzás, illetve az embertelen vagy megalázó bánásmód a nemzetközi emberi jogi gyakorlatban egyre inkább szinonim fogalmakként használatosak, és egyre kevésbé jelölnek fokozatbeli különbséget, amely az eltérő jogi megítélés alapjául szolgálhatna. Azok a lealacsonyító eljárások, amelyeket a köznyelv nem feltétlenül bélyegezne kínzásnak, a strasbourgi gyakorlatban mindinkább a Római Egyezmény 3. cikke által megkövetelt abszolút tilalom alá esnek. A bíróság ezzel a felfogással az intenzív jogfejlesztés követelményének kíván eleget tenni. A kínzás tilalma ugyanis nem üres deklaráció, hanem „living instrument” (élő jog), amely a jogvédelem magasabb standardját szolgálja.

Továbbá az is nagyon lényeges, hogy a kínzást csak állami szervek, illetve azokhoz kapcsolódó személyek a feladatuk ellátása során követhetnek el, a magánszemélyek tevékenysége nem érinti a nemzetközi előírásokat.

A kényszervallatást a hatályos Büntető Törvénykönyvünk egyértelműen meghatározza.

Az a hivatalos személy, aki annak érdekében, hogy más vallomást vagy nyilatkozatot tegyen, illetve ne tegyen, erőszakot, fenyegetést, vagy más hasonló módszert alkalmaz, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A kényszervallatás elkövetési magatartása általában erőszak, fenyegetés vagy más hasonló módszerek alkalmazása. Az erőszak személy ellen irányuló fizikai kényszer, ami rendszerint fizikai bántalmazásban nyilvánul meg.

A fenyegetés olyan súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetetben komoly félelmet keltsen. A „más hasonló módszer” az erőszakon és a fenyegetésen kívül minden más jogellenes pszichikai vagy fizikai ráhatás a sértettre, például éheztetés, szomjaztatás, állandó sötétségben tartás, vagy hozzátartozók sanyarú sorsának emlegetése stb.

Az embertelen vagy megalázó bánásmód már önmagában is egy igen tág tartalommal rendelkező fogalom, de ahogyan már fentebb megfogalmazásra került, egyre inkább együtt értelmezendő a kínzással, amely aspektus még inkább bővíti a tartalmát.

A személyi állomány tagja az ilyen magatartás tanúsítóját a cselekmény abbahagyására felszólítani, vele szemben intézkedni, vagy az intézkedésre jogosult személynek jelentést tenni köteles.

A személyi állomány tagja köteles megakadályozni, hogy a fogvatartottak egymást bántalmazzák, sanyargassák, vagy egyéb, az emberi méltóságot sértő magatartást tanúsítsanak.

Az élet és testi épség védelme

Az intézkedés során kerülni kell a sérülés okozását, az emberi élet kioltását. Az intézkedés során megsérült személy részére – amint az lehetséges – segítséget kell nyújtani, gondoskodni kell az orvosi ellátásról, kórházi elhelyezés esetén a hozzátartozó vagy más a sérülttel kapcsolatban álló személy értesítéséről.

Az intézkedések során, így különösen a kényszerítő eszközök alkalmazásakor, valamilyen fizikai kontaktus mindig kialakul, ezért igen nagy annak a valószínűsége, hogy az érintettnél vagy az intézkedőnél is testi sérülés következhet be. Természetesen meg kell tenni mindent annak érdekében, (arányosság elve) hogy ne, vagy a lehető legkisebb sérülést okozzuk az intézkedés során. A feladat ellátásából egyértelműen következik az a kötelezettség, hogy amennyiben sérülés történik, akkor a sérültnek segítséget kell nyújtani, gondoskodni kell orvosi ellátásról, ha szükséges kórházba szállításáról.

Az intézkedésre jogosultság igazolása

A személyi állomány egyenruha viselésére kötelezett tagját az intézkedése során az egyenruhája és az azon elhelyezett azonosítószáma, a nem egyenruhában szolgálatot teljesítő tagját a szolgálati igazolványa igazolja.

Ebből az alapelvből következik, hogy a szolgálatban lévő személyi állomány köteles viselni – jól látható módon – az ún. azonosítószámát, az az állomány tag, aki nem visel egyenruhát az köteles magánál tartani a szolgálati igazolványát, és azt felmutatni az intézkedés megkezdése előtt, vagy – ha arra nincs idő –, az intézkedés befejezését követően haladéktalanul.

A tájékoztatási kötelezettség

A fogvatartottakat tájékoztatni kell a törvényben meghatározott fontosabb intézkedések – pl. a kényszerítő eszközök – alkalmazásának jogáról és kötelezettségéről. Ennek érdekében a fogvatartottnak közvetlenül a bv. intézetbe való befogadása után át kell adni az intézkedés mellékletében szereplő tájékoztató formanyomtatványt, és szóban fel kell hívni a figyelmüket a kényszerítő eszközök alkalmazásának lehetőségére.

Az együttműködési kötelezettség

Ha az intézkedések a személyi állomány vagy a fogvatartottak életének és testi épségének a megvédésére, a fogvatartás törvényes biztosítására, a fogolyszökés megakadályozására nem elegendők, a bv. szerv köteles más rendvédelmi szerv közreműködését kérni.

5. A biztonsági intézkedések

Az intézkedések közül a legfontosabbak az ún. biztonsági intézkedések. Ezeket az intézkedéseket csak az elítéltekkel, illetve az egyéb jogcímen fogvatartottakkal szemben lehet alkalmazni. Tehát más, nem fogvatartott személyekkel szemben ezen intézkedések alkalmazására a jogalkotó nem ad lehetőséget.

Az elítélttel szemben alkalmazható biztonsági intézkedések az alábbiak:

- 1) biztonsági elkülönítés,
- 2) biztonsági zárkába vagy részlegre helyezés,
- 3) mozgáskorlátozó eszközök alkalmazása,
- 4) elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazása,
- 5) elektronikus megfigyelési eszköz alkalmazása,
- 6) motozás,
- 7) biztonsági ellenőrzés, biztonsági vizsgálat és biztonsági szemle,
- 8) az ajtók zárva tartásának elrendelése,
- 9) egyes jogok gyakorlásának felfüggesztése.

A biztonsági elkülönítés

Az elítélt biztonsági elkülönítésére az alábbi esetekben kerülhet sor, ha

- 1) a bv. intézet rendjét, biztonságát súlyosan sérti vagy veszélyezteti,
- 2) csoportos ellenszegülésben vesz részt,
- 3) az utasítás végrehajtását, a munkavégzést megtagadja, vagy
- 4) ön- vagy közveszélyes magatartást tanúsít.

A **biztonsági elkülönítés** elrendelésére és megszüntetésére, meghosszabbítására a bv. intézet parancsnoka vagy a személyi állomány általa megbízott tagja jogosult. Azonban a jelenlegi szabályozás szerint a parancsnok ezt a döntést hivatali munkaidőben – a bv. szerv vezetője által írásban meghatározott, több szakemberből (pl.: pszichológus, az érintett fogvatartott reintegrációs tisztje, a büntetés-végrehajtási és a biztonsági osztályvezető, az orvos/ápoló) álló bizottság vagy annak tagja javaslatára – hozza meg.

Hivatali munkaidőn kívül más a helyzet, ugyanis az elrendelésre a bv. szerv vezetőjének vagy az általa kijelölt személynek van joga. Arra nincs szabály, hogy a parancsnok által kijelölt más személy ki lehet, így ez az adott intézetparancsnok diszkrecionális döntésén múlik, de a legkézenfekvőbb személy a szolgálatban lévő biztonsági tiszt.

Az **elkülönítés tartamát tekintve** az, az elrendelésre okot adó körülmény megszűnéséig, de legfeljebb tíz napig tarthat, amit a bv. intézet parancsnoka egy alkalommal legfeljebb tíz nappal meghosszabbíthat. Az elkülönítés tartamába minden megkezdett nap beszámít.

Más a helyzet az ön- vagy közveszélyes magatartást tanúsító elítélt elkülönítésével. Ilyen esetben az elkülönítés legfeljebb hat óra időtartamú lehet.

Az elkülönítés esetében különösen nagy jelentősége van a szükségesség felülvizsgálatának, ezért a törvény szigorú szabályokat határoz meg. A biztonsági elkülönítés indokoltságát – az ön- vagy közveszélyes magatartást kivéve – a bv. intézet parancsnoka vagy annak jogkörében eljáró személy szükség szerint, de legalább háromnaponta köteles felülvizsgálni, az ön- vagy közveszélyes magatartást tanúsító elítélt esetében ezt kétóránként kell megtenni.

A **biztonsági elkülönítésre** okot adó körülmény megszűnésével a biztonsági intézkedést haladéktalanul meg kell szüntetni. Ez generális követelmény, amennyiben megszűnik az ok, a jogalap is megszűnik, így azonnal meg kell szüntetni az intézkedést is.

A biztonsági elkülönítés alatt számos szigorítást határoz meg a törvény, így

- 1) az elítélt állandó felügyelet alatt áll,
- 2) az intézet területén engedéllyel és felügyelettel mozoghat,
- 3) zárkáját zárva kell tartani,
- 4) látogatójával biztonsági beszélőfülkében vagy biztonságtechnikai eszközön keresztül érintkezhet,
- 5) az intézet csoportos művelődési, sportolási és szabadidő eltöltésének lehetőségeit nem veheti igénybe,
- 6) saját ruhát nem viselhet,
- 7) magánál tartható tárgyainak köre és mennyisége korlátozható.

Ezen korlátozások együttesen vagy külön-külön alkalmazhatók, amiről az elrendelőnek írásban kell határoznia a biztonsági elkülönítés elrendelésével egyidejűleg.

A biztonsági elkülönítés alapvetően az elítélt külön erre a célra szolgáló helyiségben történő elhelyezése. Azonban előfordulhat az is, hogy nem kell az elhelyezést megváltoztatni, ha az elítélt egyszemélyes zárkában van, és ez a biztonsági elkülönítés célját nem veszélyezteti.

Az elkülönítésre magánelzárás végrehajtására kialakított zárka is igénybe vehető, de ebben az esetben az elítélt részére a Rendelet 4. sz. mellékletében meghatározott felszerelési tárgyakat biztosítani kell.

Az ön- vagy közveszélyes magatartást tanúsító elítéltet az erre a célra kialakított helyiségben kell elhelyezni, és haladéktalanul intézkedni kell orvosi vizsgálata iránt. Az elkülönítésére szolgáló helyiséget

- 1) olyan nagyságúra kell kialakítani, amely nem teszi lehetővé a kitámasztással történő mászást, továbbá
- 2) burkolata (oldalfal, padozat) legyen képes megakadályozni a dühögő személy önkárosító sérülését,
- 3) rendelkeznie kell előtérrel, kamerával, valamint füstérzékelővel, továbbá
- 4) abban berendezési és felszerelési tárgy nem lehet,
- 5) használatbavételkor folyamatosan meg kell világítani, valamint
- 6) a fogvatartottat olyan ruházatban kell behelyezni, amely kizárja az élet kioltásának önfojtással való lehetőségét.

Az elítéltet az elrendelő köteles írásban tájékoztatni a biztonsági elkülönítés tartama alatti korlátozó intézkedések bevezetéséről, a jogairól és a kötelezettségeiről. A tájékoztatást a biztonsági elkülönítés elrendelését követően haladéktalanul meg kell tenni, amelynek tudomásulvételét az elítélt aláírásával igazolja. Ha az elítélt az aláírást megtagadja, a tájékoztatás megtörténtét két tanú aláírásával kell igazolni. Az ön- vagy közveszélyes magatartást tanúsító elítélt tájékoztatását szóban, a személyi állomány két tagja jelenlétében kell végrehajtani. Büntetőeljárás alatt álló elítélt az ahhoz kapcsolódó jogainak gyakorlásában a biztonsági elkülönítés alatt sem korlátozható.

A biztonsági zárkába vagy részlegre helyezés

A **biztonsági részleg**: az országos parancsnok normatív utasításában kijelölt bv. intézetnek az e célra kialakított, biztonsági zárkákból és a hozzájuk tartozó helyiségekből álló, elkülönített

része, ahová a jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén az elítélt végrehajtási fokozattól függetlenül helyezhető el.

A **biztonsági zárka**: olyan sajátos szabályok szerint működtetett, speciálisan kialakított és felszerelt helyiség, ahová a jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén legfeljebb két fő elítélt helyezhető el.

Mind biztonsági részleg, mind biztonsági zárka csak azokban a bv. intézetekben létesíthető, amelyeket az országos parancsnok utasításban kijelölt. Jelenleg ilyen részleg a sopronkőhidai bv. intézetben található csak.

Biztonsági zárkába vagy részlegre helyezhető az az elítélt, akinek különösen

- 1) az előélete,
- 2) a bűncselekménye,
- 3) a büntetési ideje,
- 4) a magatartása,
- 5) az informális kapcsolati rendszere,
- 6) az intézet rendjéhez és biztonságához való viszonya, valamint
- 7) a személyi körülményei alapján alapos okkal arra lehet következtetni, hogy
 - a bv. intézet rendjét és biztonságát súlyosan sértő cselekményt vagy bűncselekményt készíthet elő, vagy ilyen cselekményt már megkísérelt vagy elkövetett,
 - saját vagy mások életét, testi épségét, illetve vagyontárgyakat sértő vagy veszélyeztető magatartást fog tanúsítani vagy ilyen cselekményt már elkövetett, nyíltan vagy rejtetten agresszív viselkedésű.

Az elítélt biztonsági zárkába vagy részlegre helyezését a bv. intézet parancsnoka indokolt határozattal – a BFB (Befogadói és Fogvatartási Bizottság) javaslata alapján – legfeljebb három hónapra rendelheti el, amelyet alkalmanként három hónappal, legfeljebb azonban egy év időtartamig meghosszabbíthat. Ezen időtartamot meghaladóan a biztonsági zárkába helyezés – alkalmanként – legfeljebb hat hónappal való meghosszabbításáról, valamint az elítéltnak legfeljebb hat hónapra biztonsági részlegre helyezéséről, vagy annak – alkalmanként – legfeljebb hat hónappal való meghosszabbításáról az országos parancsnok – az e célra létrehozott bizottság javaslatának figyelembevételével – indokolt határozattal dönt.

A biztonsági zárkába vagy részlegre helyezésről való döntés, valamint annak felülvizsgálata során az elítéltet meg kell hallgatni. Az alkalmazásáról való döntés során a meghallgatás a bv. intézet biztonsága, illetve bűncselekmény megelőzése érdekében mellőzhető.

A jogalkotó két alapvető garanciális elemet épített be a szabályozásba, így

- a döntést minden esetben indokolt határozat formájában kell meghozni, azaz a fogvatartott tudomásra kell hozni azt, hogy miért került elrendelésre az intézkedés, továbbá
- a határozat ellen az érintett a büntetés-végrehajtási bíróhoz (a továbbiakban: bv. bíró) fordulhat felülvizsgálati kérelemmel, amit a bv. bíró a kérelem megérkezésétől számított öt napon belül bírál el.

Mivel az intézkedés jelentős mértékben befolyásolja az elítélt büntetés-végrehajtási jogait és kötelezettségeit, ezért a törvény meghatározza azt, hogy a szabadságvesztés végrehajtási

fokozatára vonatkozó általános szabályok a biztonsági zárkába vagy részlegre helyezés esetén annak végrehajtási rendjéhez igazodnak. Azaz a speciális szabályok felülírják az általános rezsimmormákat.

Van még egy ok, amely alapján az elítélt – kérelmére, vagy hivatalból – biztonsági zárkába vagy részlegre helyezhető. Abban az esetben, ha az elítélt személyes védelme érdekében más elítéltektől való elkülönítése szükséges, és más módszer nem vezet eredményre. Ekkor a korlátozó rendelkezések természetesen a behelyezés indokának figyelembevételével alkalmazhatók. Ugyanakkor, ha az érintett a bv. intézet rendjét, biztonságát is súlyosan sérti vagy veszélyezteti, illetve csoportos ellenszegülésben vesz részt, akkor a korlátozó rendelkezések szükség szerint alkalmazhatók.

A mozgáskorlátozó eszköz alkalmazása

Az elítéltek mozgáskorlátozása az egyik legtisztább preventív intézkedés. Amennyiben a bilincs kényszerítő eszközként való alkalmazásának törvényben meghatározott feltételei nem állnak fenn, az elítélt mozgásának a korlátozása azonban a fogvatartás biztonságát sértő vagy veszélyeztető cselekmény megelőzése érdekében szükséges, mozgáskorlátozó eszközként bilincs vagy a végtagra helyezett, testi sérülést nem okozó más eszköz alkalmazható.

Mozgáskorlátozó eszközként – testi sérüléssel nem járó módon – rögzítő övvel vagy anélkül

- bilincs,
- vezetőbilincs vagy
- a végtag rögzítésére alkalmas más eszköz alkalmazható.

A bilincs alapvetően az ún. patentbilincs lehet, amit a kezekre lehet helyezni, továbbá alkalmazható a lábbilincs is, ami a lábak mozgását korlátozza. Abban az esetben – ez nagyon ritkán fordulhat elő –, ha nem áll rendelkezésre rendszeresített bilincs, alkalmazható más, olyan eszköz is, amely alkalmas a végtagok rögzítésére. De nagyon fontos, hogy csak olyan eszköz lehet, amely az alkalmasság mellett, nem okoz nagyobb testi sérülést, mint a rendszeresített eszközök.

Ezen intézkedés alkalmazásánál különösen nagy szerepe van az időtartamnak, ezért szigorúan csak az intézkedésre okot adó körülmény megszűnésig tarthat, de folyamatosan legfeljebb tizenkét óra időtartamra alkalmazható, és addig is csak akkor, ha az elítélt egészségi állapota azt megengedi. Ugyanakkor bizonyos esetekben mégis előfordulhat az, hogy a tizenkét óra nem elégséges – pl.: szállítás, előállítás közbeni baleset vagy egy katasztrófa helyzet stb. –, ezért a jogalkotó lehetőséget ad a 12 órás időtartam áttörésére, amennyiben az elítélt bv. intézeten kívüli kísérése vagy őrzése teszi azt szükségessé. További kapcsolódó szabály, hogy a tizenkét óra leteltével az újbóli alkalmazásnak csak két óra elteltével lehet helye.

A mozgáskorlátozó eszköz alkalmazásáról szóló döntést az érintett elítéltre vonatkozó adatok és információk alapján differenciáltan kell meghozni, amelynek során figyelembe kell venni az elítélt biztonsági kockázati besorolását és a kockázatelemző és értékelő összefoglaló jelentés tartalmát is. Azaz lényegében minden olyan adatot értékelni kell, amellyel a bv. intézet rendelkezik, illetve hozzá tud jutni. A mozgáskorlátozó eszköz alkalmazása során különös tekintettel kell lenni a törvényes bánásmód és az emberi méltóság tiszteletben tartására. A mozgáskorlátozó eszközök alkalmazásával kapcsolatban az egyik legrendezetlenebb kérdés az eszközök felhelyezésének és levételének módja. Ez a hiányosság a gyakorlatban olyan

módszerek alkalmazását is lehetővé teszi, amelyek nem, vagy nem teljesen felelnek meg az emberi méltóság szem előtt tartása követelményeinek.

A mozgáskorlátozó eszközt utasításra vagy saját elhatározásból lehet alkalmazni, amit minden esetben írásban kell rögzíteni. Ha a személyi állomány tagja saját elhatározásból alkalmaz mozgáskorlátozó eszközt, annak indokoltságát a bv. intézet parancsnoka nyolc napon belül köteles kivizsgálni. A mozgáskorlátozás az esetek többségében utasításra kerül alkalmazásra, ami feltételezi azt, hogy a vezető alapos mérlegelés után hozta meg a döntését. Ugyanakkor előfordulhat olyan helyzet is, amikor a végrehajtói állomány tagjának saját – általában azonnali – döntést kell hoznia az alkalmazásról pl. testi kényszer alkalmazását követően. Ilyen esetekben – mivel egy ad hoc döntésről van szó – indokolt az utólagos jogszerűségi vizsgálat. Természetesen a fogvatartottnak joga van bármely intézkedéssel szemben jogorvoslattal – pl. panasszal – élni.

Mozgáskorlátozó eszköz alkalmazásának, előállítás esetén pedig a vezetőbilincs és a lábbilincs elrendelésére és megszüntetésére a bv. intézet parancsnoka vagy az általa kijelölt személy jogosult. Ezen intézkedés esetében sem került meghatározásra, hogy kit jelölhet ki, azaz bárki lehet. Természetesen a logikus az osztályvezetői, illetve biztonsági tiszt szint felhatalmazása.

Az elektronikus távfelügyeleti eszköz

Az elektronikus távfelügyeleti eszköz az elítélttel szemben alkalmazható olyan biztonsági intézkedés, amely alkalmas az elítélt bv. intézeten kívüli mozgásának és tartózkodási helyének technikai rendszer általi nyomon követésére.

Az elítéltek intézeten kívüli mozgásának nyomon követése érdekében elektronikus távfelügyeleti eszköz az alábbi öt esetben alkalmazható:

- 1) az elítélt bv. intézet területén kívül történő foglalkoztatása,
- 2) a nem a büntetés-végrehajtási szervezet kezelésében lévő egészségügyi intézményben (a továbbiakban: egészségügyi intézmény) elhelyezett elítélt őrzése, felügyelete,
- 3) a súlyos beteg közeli hozzátartozóját meglátogató elítélt felügyelete,
- 4) a közeli hozzátartozója temetésén részt vevő elítélt felügyelete,
- 5) csoportos kimaradás felügyelete.

Az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazásáról – egyéni kockázatelemzés alapján – a bv. intézet parancsnoka a bv. intézet ideiglenes elhagyását engedélyező határozatában dönt.

Kivételt jelent az elítélt bv. intézet területén kívül történő foglalkoztatása, ebben az esetben a BFB (Befogadói és Fogvatartási Bizottság) dönt. A bv. intézet ideiglenes elhagyását engedélyező határozatban rendelkezni kell az elítélt magatartására, a technikai eszköz ellenőrzésére, karbantartására vonatkozó szabályokról. A biztonsági intézkedésként elrendelt elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazásáról a bv. intézet értesíti az eltávozási úti cél szerint illetékes rendőrkapitányságot.

Az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazásának elrendelése esetén az intézkedés alá vont elítélt köteles

- azt rendeltetésszerűen használni és
- az eszközben bekövetkezett bármely meghibásodást késedelem nélkül a távfelügyeleti tevékenységirányító központ felé bejelenteni.

Az elítélt az eszköz nem rendeltetésszerű használata miatt fegyelmi és kártérítési felelősséggel tartozik. Az elítéltet az eszköz használatáról ki kell oktatni, amit írásban rögzíteni kell.

A távfelügyeleti eszköz biztonsági intézkedésként akkor alkalmazható,

- ha annak feltételei adottak és
- a magatartási szabályokat megsértő elítélttel szemben az elrendelő bv. intézet hatékony intézkedéseket tud foganatosítani.

Ennek érdekében a bv. intézet parancsnokának, illetve a BFB-nek a távfelügyeleti eszköz alkalmazására vonatkozó döntése előtt meg kell vizsgáltatnia a kijelölt tartózkodási helyen a működtetéshez elengedhetetlen, a távfelügyeleti eszköz adatforgalmazáshoz szükséges hálózati lefedettséget és a jelerősség rendelkezésre állását, valamint fel kell venni a kapcsolatot az elítélt várható tartózkodási helye szerint illetékes bv. intézettel és általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervvel.

A bv. intézet az elítélt tervezett tartózkodási helye szerint illetékes rendőri szervet a távfelügyeleti eszköz felhelyezését megelőző 5 napon belül tájékoztatni köteles.

Az elektronikus megfigyelési eszköz (kamera) alkalmazása

A kamerák elhelyezésének nagyon szigorú adatvédelmi szabályai vannak, ezért azt törvényben kell meghatározni, és egyértelműen meg kell jelölni az adatok rögzítésének célját. A Bv. tv. az alábbi okokat és helyszíneket jelöli meg:

- 1) elítéltek intézeten belüli mozgásának megfigyelése,
- 2) a büntetés-végrehajtás rendjének biztosítása,
- 3) bűncselekmények, szabálysértések és fegyelmi vétségek vagy más jogsértések megelőzése céljából
- 4) a bv. intézetnek elítéltek részére fenntartott, közös használatú helyiségeiben,
- 5) a bv. intézet udvarán, folyosóin,
- 6) a bv. intézet területét határoló külső falakon és kapujánál,
- 7) a biztonsági zárkában és részlegen,
- 8) a biztonsági elkülönítőben,
- 9) a HSR részlegen,
- 10) a fegyelmi elkülönítőben és a magánelzárás fenyítés végrehajtására kialakított zárkában, valamint
- 11) az elítéltek szállítására szolgáló járműben elektronikus megfigyelési eszköz helyezhető el.

Külön ki kell emelni a korábban öngyilkosságot megkísérlő vagy a saját testi épsége elleni önkárosító cselekményt elkövető elítéltek megfigyelését, akiknek a zárkájában az életük, testi épségük megóvása érdekében helyezhető el kamera, ha az elítélt viselkedésének folyamatos nyomon követése szükséges, valamint, ha az elítélt életének és testi épségének megóvása érdekében az egyébként szükséges.

Ugyanakkor vannak olyan helyszínek, ahol tilos megfigyelni az elítélteket, így nem alkalmazható külön légtérü illemhely vagy fürdőhelyiség megfigyelésére kamera.

Az elektronikus megfigyelési eszköz által rögzített felvétel és az abban szereplő személyes adat az alábbi esetekben használható fel:

- az eszköz alkalmazásának a helyszínén elkövetett bűncselekmény vagy szabálysértés miatt indult eljárásban,
- az eszköz alkalmazásának a helyszínén az elítélt vagy a bv. szervezet állományába tartozó személy által elkövetett jogsértés miatt indított fegyelmi eljárásban, és
- az eszköz alkalmazásának a helyszínén a bv. szervezet állományába tartozó személy eljárása jogszerűségének a megállapítására irányuló eljárásban.

Továbbá felhasználható még az elektronikus megfigyelési eszköz által rögzített felvétel és az abban szereplő személyes adat a felvételen szereplő személy által, a jogainak gyakorlása érdekében indított eljárásban. Az a felvételen szereplő személy, akinek a felvételre az ilyen ok miatt van szüksége, a rögzítéstől számított harminc napon belül jogának vagy jogos érdekének igazolásával kérheti, hogy az adatot annak kezelője ne törölje. A jogainak gyakorlása érdekében indított eljárás során a felvétel a bíróság vagy más szerv megkeresésére továbbítható.

Az elektronikus megfigyelési eszközzel rögzített felvételt legkésőbb a rögzítést követő hatvan nap elteltével törölni kell, ha a fentebb megjelölt eljárások lefolytatását nem kezdeményezték, vagy a felvételen szereplő személy a törvény adta lehetőségével nem él.

Amennyiben a meghatározott célból az adat felhasználására kerül sor, akkor a meghatározott eljárás befejezését követően kell az elektronikus megfigyelési eszközzel rögzített felvételt törölni. Ha büntetőeljárás indult, a rögzített kép-, illetve hanganyagot vagy ezek másolatát az eljáró hatóság kérésére az iratokhoz csatolás érdekében meg kell küldeni.

Ha a felvételen szereplő személy kérésére kerül sor az adatok felhasználására, akkor az eljárás befejezését követően kell az elektronikus megfigyelési eszközzel rögzített felvételt törölni. Ha az eljárás során az adat felhasználására nem kerül sor, akkor a kérelemtől számított kilencvenedik napon a rögzített felvételt törölni kell.

A motozás

A motozás – a mozgáskorlátozáshoz hasonlóan – szintén egy tisztán preventív jellegű biztonsági intézkedés. A rendkívüli események jelentős részénél fontos szerepe van a megfelelő eszköz meglétének, ezért a motozás rendszeres és szakszerű alkalmazásával jelentős mértékben meg lehet előzni azokat.

A motozás céljaként az alábbiak határozhatók meg:

- 1) a fogvatartás rendjét vagy biztonságát sértő vagy veszélyeztető cselekmények megelőzése vagy megakadályozása,
- 2) rendkívüli esemény elkövetésére alkalmas tárgyak előtalálása,
- 3) tiltott tárgyak felkutatása,
- 4) büntetőeljárással vagy fegyelmi eljárással összefüggő tárgyi bizonyítási eszközök megszerzése.

A motozás funkciójából adódóan a leggyakrabban végrehajtandó intézkedés, lényegében ahol fogvatartott előfordul, ott motozni is kell. Ezért a személyi állománynak ezt az intézkedést kell a legszélesebb körben ismernie.

A büntetés-végrehajtásnál fogvatartott személyek **motozása teljes körű**, azaz magában foglalja

- 1) a test teljes felületét,
- 2) a teljes ruházatot,
- 3) a test üregeket, továbbá
- 4) a személyes használati tárgyakat.

Ezen részterületeket külön-külön is lehet alkalmazni, de lehet együtt is, ez esetben teljes motozásról beszélhetünk. A motozás alapvetően kézzel hajtható végre, ez a leggyakoribb módszer, de alkalmazható az erre a célra kifejlesztett és rendszeresített technikai eszköz – kézi fémkereső, kapukeretes fémkereső, csomagvizsgáló – valamint speciális esetekben – kábítószert, vagy robbanó anyag előtalálására – kiképzett szolgálati kutya is.

A motozás végrehajtása során fizikai kapcsolatba kerül egymással a motozó és a motozott személy ezért a jogalkotó meghatározott néhány alapszabályt, melyeket minden esetben be kell tartani.

Az elítélt motozását – ide nem értve a motozásnál közreműködő orvost és egészségügyi szakszemélyzetet, valamint a technikai eszközzel történő ruházátátvizsgálást végző személyt – csak az elítélttel azonos nemű személy végezheti.

A motozás nem történhet megalázó, szeméremsértő módon. A két jelzőben sok hasonlóság van, mindkettő egy ösztönszerű tartózkodás, szégyenkezés a szokásba, illembe ütközés, különösen a nemi étellel kapcsolatos dolgokban. Ezért a motozás során nagy hangsúlyt kell arra fektetni, hogy olyan körülményeket teremtsünk, amelyben sem a helyszín, sem a jelenlévők száma, személye, a testhelyzet stb. ne váltson ki megalázó, szeméremsértő érzést.

A szájjüreg szemrevételezéssel történő ellenőrzését a bv. intézet állományának az elítélttől eltérő nemű tagja is végrehajthatja. A kivétel indokaként több szempont is megnevezhető. Egyfelől biztonsági szempontból van kiemelkedő szerepe, ugyanis számos esetben derült arra fény, hogy a fogvatartottak a szájukba rejtettek olyan tárgyakat – bilincs nyitására alkalmas eszköz, támadásra, önkárosításra alkalmas eszköz, szökést segítő tervrajz stb. –, amelyek jelentősen megkönnyítik egy-egy rendkívüli esemény elkövetésének lehetőségét. Továbbá azt is meg kell említeni, hogy ezen testüregbe lehet a leggyorsabban elhelyezni és onnan kivenni a tiltott tárgyakat.

Másfelől a szemrevételezés nem azonos a vizsgálattal, azaz nem jelent mást, mint hogy az ellenőrzést végző betekinthesse a fogvatartott szájüregébe. Amennyiben ott bármilyen gyanús dolgot észlel, két dolgot tehet: felszólítja a fogvatartottat arra, hogy vegye ki a szájából az oda rejtett dolgot, vagy ennek eredménytelensége esetén orvoshoz kíséri, aki már teljes körű vizsgálatot végezhet, így a szájüregbe bele is nyúlhat.

A motozás végrehajtása során fokozott figyelmet kell fordítani a helyszín és a módszer megválasztására. Célszerű kihasználni a váratlanság lélektani hatását, ugyanakkor fel kell készülni az intézkedés alá vont személy esetleges támadására vagy ösztönszerű viselkedésére. A végrehajtás során a fogvatartott személyiségi – különösen a szeméremhez, intimitáshoz – kapcsolódó jogait csak indokolt esetben és kizárólag az intézkedés jogszerű céljának eléréséhez szükséges mértékben lehet korlátozni. Amellett, hogy bizonyos esetekben váratlanul is végre kell hajtani a motozást, az esetek többségében mégis tudni fogja a fogvatartott azt, hogy meg fogják motozni. Annak érdekében, hogy az intézkedés esemény nélkül kerüljön végrehajtásra,

az érintett személyt előzetesen figyelmeztetni kell a motozás végrehajtására, és az együttműködő magatartásra, továbbá ajánlott megkérdezni, hogy van-e nála valamilyen tiltott eszköz, vagy tárgy. A motozás során kerülni kell az indokolatlan károkozást. A szívritmus-szabályozóval élő fogvatartott technikai eszközzel nem ellenőrizhető.

A ruházat átvizsgálás történhet:

- a fogvatartotton lévő ruházat tapintásos módszerrel való végrehajtásával,
- a ruházat levételére irányuló utasítást követően, a levett ruházat, tapintásos módszerrel, technikai eszközzel vagy speciálisan kiképzett szolgálati kutyával való végrehajtásával.

A felsorolt elemek önállóan és együtt is alkalmazhatók.

Ha a testfelület és ruházat átvizsgálására – amennyiben a ruházat nem kerül levételre – irányuló motozás kézi fémkereső alkalmazásával történik, a fogvatartottal ellentétes nemű személy csak úgy hajthatja végre a vizsgálatot, hogy a technikai eszköz semmilyen fizikai kontaktusba nem kerülhet a vizsgálat alá vont személy testével, ruházatával.

A testüreg orvos általi átvizsgálásának biztosítását csak a megmotoszottal azonos nemű és az intézkedés biztonságos végrehajtásához szükséges létszámú személyzet végezheti. A vizsgálat során a személyi állomány biztosítási feladatokat végrehajtó tagja(i) a helyiségben csak indokolt esetben lehet(nek) jelen.

Az elítélt személyes tárgyainak átvizsgálása során, az elítéltnél nem tartható tárgyak elvételéről, illetve megsemmisítéséről jegyzőkönyvet kell felvenni.

A biztonsági ellenőrzés, - vizsgálat, - szemle alkalmazása

Biztonsági ellenőrzést a zárkákban, a lakóhelyiségekben, a munkaterületeken, az egészségügyi helyiségekben és az elítéltek tartózkodására szolgáló egyéb helyiségekben naponta kell végrehajtani. A napi egyszeri végrehajtás kötelező, de természetesen lehet többször is, illetve bizonyos esetekben (munkáltatás) a szabályozás is megköveteli a többszöri elvégzését.

A biztonsági ellenőrzés célja

- a rongálások, valamint
- a fogolyszökés előkészületének felderítése, azaz nem a tiltott tárgyak előtálalása.

Az ellenőrzés kiterjed:

- 1) a nyílászáró szerkezetek,
- 2) a berendezési és felszerelési tárgyak állapotára,
- 3) a falak,
- 4) a mennyezet, a padozat és
- 5) a rácsok épségére.

A fogvatartottak munkáltatására szolgáló helyiségek vonatkozásában a munkakezdés előtt és annak befejezése után a bv. szerv vezetőjének rendelkezése szerint kell elvégezni. Fokozott figyelemmel és körültekintéssel kell a biztonsági ellenőrzést végrehajtani a magas biztonsági kockázatú fogvatartottak körlet részén, zárkáiban és munkahelyein. Az ellenőrzést a zárkákban és a lakóhelyiségekben a körletfelügyelő, a munkahelyeken a foglalkoztatási biztonsági felelős,

más helyiségekben (kórterem, tanterem stb.) a bv. szerv vezetője által meghatározott személyek kötelesek végrehajtani. A biztonsági ellenőrzés végrehajtójának nevét, a végrehajtás idejét és tapasztalatait a bv. szerv vezetője által meghatározott módon dokumentálni kell. Általános szabály, hogy az ellenőrzés végrehajtásánál elítélt nem lehet jelen, ezért a gyakorlatban olyan időpontokat ajánlott megválasztani, amikor a fogvatartott – más napirendi pont végrehajtása miatt – nincs a helyiségben, vagy ha ez nem lehetséges, akkor az ellenőrzés idejére – megfelelő felügyelettel – más helyiségbe kell az elítélteket áthelyezni.

A **biztonsági vizsgálat** a napi biztonsági ellenőrzéseken túl, a bv. intézet biztonságának fenntartására, a rendkívüli események megelőzésre, megszakítására, felszámolására a bv. intézet területei, helyiségei vonatkozásában alkalmazható biztonsági intézkedés. A végrehajtása nincs időponthoz kötve, azt a nap bármely szakában lehet alkalmazni, ugyanakkor a jogszabályban meghatározott pihenőidőn belül csak halaszthatatlan esetben végezhető.

A biztonsági vizsgálat célja a fogvatartás rendjét vagy biztonságát sértő vagy veszélyeztető, tiltott tárgyak felkutatása.

A vizsgálatnak ki kell terjednie

- az elítélt személyes használati tárgyainak, valamint
- az elítélt által használt helyiségek átvizsgálására.

A vizsgálattal egyidejűleg az elítélt motozását is végre kell hajtani. Ha az elítélt a személyes használati tárgyainak az átvizsgálásánál nincs jelen, az intézkedést – jegyzőkönyv felvétele mellett – két tanú jelenlétében kell végrehajtani. A jegyzőkönyv egy példányát az elítéltnak át kell adni.

A biztonsági vizsgálatnál szemben támasztott alapvető követelmények:

- a rendszeresség,
- a kiszámíthatatlanság és
- a hatékonyság.

Fontos, hogy a végrehajtás tervezésekor ne jusson ki információ az illetéktelenek felé, mert akkor elveszik a váratlanság ereje, minek következtében a hatékonyság is jelentősen csökken. A biztonsági vizsgálatok szervezéséért és végrehajtásáért a biztonsági osztályvezető, valamint a munkáltatás-biztonsági vezető a felelős. A vizsgálatról jelentést kell készíteni, amelynek tartalmaznia kell a vizsgálat célját, idejét, helyét, a végrehajtók létszámát, a megállapításokat, a tett és a javasolt intézkedéseket.

A biztonsági vizsgálat végrehajtásának helyi szabályait (gyakoriság, végrehajtók létszáma, eljárás tiltott tárgyak előtalálásakor stb.) a bv. szerv vezetője határozza meg.

A bv. intézet valamennyi helyiségére és létesítményére kiterjedően – szükség szerint, de legalább négyhavonta – minden bv. intézetben biztonsági szemlét kell tartani.

A **biztonsági szemle** célja a biztonságra veszélyes körülmények felderítése, valamint az elítélt birtokában lévő tárgyak egyidejű és teljes körű ellenőrzése.

Tehát a szemle egy komplex, az intézet biztonsági rendszerét veszélyeztető körülmények felkutatására irányuló intézkedés, ami magában foglalja mind az ellenőrzés, mind a vizsgálat

során végrehajtandó feladatokat is. Ezért a szemlének a bv. szerv valamennyi helyiségére és létesítményére, így a fogvatartottaktól elzártakra (személyzet irodái, vállalkozásoknak bérbe adott helyiségek stb.) is ki kell terjednie.

A biztonsági szemlét – figyelemmel a jogszabályban meghatározott időtartamra, a végrehajtási fokozathoz és a rezsimhez igazodóan – a bv. szerv vezetője által meghatározott időpontban és létszámmal kell végrehajtani. A szemle előkészítésével, vezetésével, a dokumentumok összeállításával a biztonsági osztály vezetőjét, a bv. gazdasági társaságnál a munkáltatás-biztonsági vezetőt kell kijelölni. A szemlére is igaz az eredményesség követelménye, de mivel a végrehajtása igen nagy előkészületeket igényel, különösen nagy hangsúlyt kell fektetni a tervezés során keletkező adatok, információk zártan kezelésére.

A biztonsági szemle végrehajtásáról és tapasztalatairól jegyzőkönyvet kell felvenni, a feltárt hiányosságok jelentős száma vagy súlyossága esetén pedig a megszüntetést előirányzó intézkedési tervet is kell készíteni. Jóváhagyásáról a bv. szerv vezetője rendelkezik. A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell az előző szemle során feltárt, de még meg nem szüntetett hiányosságokat és annak okait is.

Ha a biztonsági ellenőrzés, biztonsági szemle vagy átfogó biztonsági vizsgálat során az elítélt személyes tárgyai között az elítéltnél nem tartható tárgyat találnak, annak elvételéről, illetve megsemmisítéséről jegyzőkönyvet kell felvenni.

A fent megnevezett intézkedéseken felül minden bv. szervnél évente legalább egy alkalommal a biztonsági rendszer valamennyi elemére kiterjedő, átfogó biztonsági vizsgálatot kell tartani.

Az átfogó biztonsági vizsgálat célja a biztonsági rendszer elemeinek bizottság általi elemzése, a szabályozás, a működtetés és a biztonsági feladatok végrehajtási tapasztalatainak értékelése.

A biztonsági ellenőrzés, - vizsgálat, - szemle, valamint az átfogó biztonsági vizsgálat végrehajtása alapján készülő iratokat az ügykezelési szabályok szerint kell iktatni és eredeti példányaikat az irattárban kell őrizni. A jelentést, a jegyzőkönyvet és az intézkedési tervet a feladat elvégzését követő 10 munkanapon belül el kell készíteni.

A meghatározott feladatokat az érintettek szolgálati utasításában, munkaköri leírásában vagy a munkaköri leírás biztonsági mellékletében rögzíteni kell.

Ajtók zárva tartásának elrendelése

A bv. intézet parancsnoka biztonsági okból, rendkívüli esemény bekövetkezésének a megelőzése, megszakítása vagy felszámolása érdekében – a kiváltó ok megszűnéséig, a végrehajtási fokozattól függetlenül – elrendelheti az elítéltek elhelyezési részlegén az ajtók zárva tartását. Az intézkedés alapvetően a rendkívüli események felszámolásának biztonságosabb végrehajtását szolgálja, de egyéb biztonsági okból is el lehet rendelni a fogvatartottak zárását. Ilyen ok lehet például látogatók mozgása a bv. intézet bizonyos területein. Az ajtók zárva tartásának elrendelése csak a jogszabályban meghatározott okból, a bv. szerv vezetője által történhet, amely jogkörét nem ruházhatja át.

Az ajtók zárva tartásának elrendelését az országos parancsnok részére haladéktalanul jelenteni kell.

Egyes jogok gyakorlásának felfüggesztése

A bv. intézet rendjét, a fogvatartás biztonságát közvetlenül és súlyosan sértő vagy veszélyeztető események felszámolásának idejére – legfeljebb öt napig – a bv. intézet parancsnoka – ezen joga nem ruházható át – az elítéltek meghatározott csoportjára nézve elrendelheti az alábbi jogok gyakorlásának teljes, vagy részbeni gyakorlásának felfüggesztését.

Ennek során **az alábbi jogok gyakorlása függeszthető fel:**

- 1) a hozzátartozóival, valamint az általa megjelölt és a bv. intézet által engedélyezett személyekkel, szervezetekkel való kapcsolat tartására,
- 2) a szabad levegőn tartózkodásra,
- 3) önképzésre, sajtótermékek megrendelésére, a bv. intézet művelődési és sportolási lehetőségeinek – a szabadságvesztés végrehajtási rezsimjeinél megállapított rendelkezések szerinti – igénybevételére,
- 4) tanuláshoz való jogára, valamint felsőfokú tanulmányok megkezdésére, illetve folytatására, a vizsgákra való felkészüléshez tanulmányi és vizsgaszabadságra,
- 5) önkéntes vállalása alapján – a szabadságvesztés fokozatának és a rezsimre vonatkozó szabályok szerint – oktatási, képzési, valamint reintegrációt elősegítő személyes fejlődését biztosító programokon való részvételre,
- 6) büntetés-végrehajtási szervezeten belüli fogvatartotti fórumon való véleménynyilvánításra vonatkozó jogok.

Az országos parancsnok az intézkedés időtartamát további öt nappal meghosszabbíthatja.

Az intézkedés elrendeléséről vagy meghosszabbításáról a bv. ügyészt haladéktalanul értesíteni kell. Az ügyész az intézkedés indokoltságát haladéktalanul megvizsgálja, annak tartalmát megváltoztathatja, a jogok gyakorlásának felfüggesztését megszüntetheti.

Az intézkedést kiváltó ok előidézésében vétlen elítélt részére az elmaradt jogainak gyakorlását utólag lehetővé kell tenni. Az intézkedés vonatkozhat egyes fogvatartottakra, fogvatartottak meghatározott csoportjára, illetve a bv. szervben fogvatartott összes személyre.

A bv. szerv vezetője által kijelölt személy a jogok gyakorlásának a felfüggesztéséről az érintett fogvatartottakat, továbbá a lehetőségek szerint mindazokat – a hatóságokat, a látogatásra és csomagküldésre jogosultakat – értesíti, akikre az intézkedés végrehajtása kihat. A bv. szerv vezetőjének mindent meg kell tennie annak érdekében, hogy a kiváltó ok mielőbb megszűnjön.

Amennyiben a jogok gyakorlása felfüggesztésének időtartama elhúzódik, és nincs lehetőség meleg étel elkészítésére vagy kiosztására, akkor hideg élelmet kell a fogvatartottak számára biztosítani. Az egyes jogok gyakorlásának felfüggesztését az országos parancsnok részére haladéktalanul jelenteni kell.

6. A kényszerítő eszközök alkalmazása

A kényszerítő eszköz fogalmát rendészeti szempontból megközelítve úgy célszerű meghatározni, hogy az a közrend, közbiztonság fenntartása érdekében eljáró szervek által jogszabályban meghatározott módon alkalmazható olyan hatósági aktus, amely szükségszerűen, az intézkedés törvényes céljának megvalósulása érdekében az alapvető emberi

jogok (így különösen az emberi méltóság, személyes szabadság, testi épség, végső esetben az élethez fűződő jogok) korlátozásával, illetve sérelmével jár.

A bv. szervezet hivatásos szolgálati jogviszonyban álló tagja feladata jogszerű teljesítése során - amennyiben más intézkedés nem vezet eredményre -, az e törvényben meghatározott kényszerítő eszközök alkalmazására jogosult és köteles.

A bv. szervezeténél rendszeresített kényszerítő eszközök az alábbiak:

- 1) testi kényszer,
- 2) bilincs,
- 3) könnygáz, elektromos sokkoló, gumibot,
- 4) traumatikus és irritáló lőszer,
- 5) szolgálati kutya,
- 6) lőfegyver.

A törvényben meghatározott kényszerítő eszközök közül csak azok, addig és olyan mértékben alkalmazhatók, amelyek az intézkedés eredményességéhez szükségesek.

A rendszeresített kényszerítő eszköz helyettesítése

Ha a rendszeresített kényszerítő eszköz nem áll rendelkezésre vagy a használatára nincs lehetőség, más eszköz is igénybe vehető, amennyiben a helyettesített eszköz alkalmazásának a feltételei fennállnak és az alkalmas az intézkedéssel elérni kívánt cél megvalósítására.

A rendszeresített kényszerítő eszköz helyettesítésének konjunktív (együttes) feltételei:

- 1) a rendszeresített kényszerítő eszköz nem áll rendelkezésre, vagy a használatára nincs lehetőség,
- 2) a „más eszköz” alkalmas legyen a kényszerítő eszköz helyettesítésére,
- 3) a helyettesített kényszerítő eszköz alkalmazásának törvényi feltételei fenn álljanak,
- 4) az alkalmazott eszközzel a kívánt célt el tudjuk érni, az intézkedést be tudjuk fejezni.

A törvény szövegében konkrétan nem szerepel, de fontos, hogy a helyettesítő eszköz alkalmazása során ne okozzon súlyosabb sérülést mint amelyet a rendszeresített eszköz okozna.

A kényszerítő eszköz alkalmazásának általános feltételei

A törvény általános értelemben megfogalmazza és felsorolja azt, hogy milyen feltételek fennállása esetén lehet kényszerítő eszközt alkalmazni fogvatartottal és/vagy más személlyel szemben.

Fogvatartottal szemben kényszerítő eszköz alkalmazható, ha:

- a bv. szerv rendjét, biztonságát sértő vagy veszélyeztető magatartást tanúsít,
- bármely személy életét, testi épségét, személyes szabadságát sérti vagy veszélyezteti,
- bűncselekmény megakadályozása érdekében szükséges.

Kényszerítő eszköz alkalmazható azzal a személlyel szemben, aki

- 1) bv. szerv által fogvatartott személy életét, testi épségét, személyes szabadságát vagy a fogvatartás biztonságát sérti, illetve veszélyezteti,
- 2) a bv. szerv területén annak rendjét, biztonságát sértő vagy veszélyeztető magatartást tanúsít,
- 3) a bv. szerv, illetve a személyi állomány tagja ellen támad, a személyi állomány tagját a feladatának ellátásában akadályoz vagy intézkedésre kényszerít,
- 4) a bv. szerv vagyonát rongálja, és azt felhívásra sem hagyja abba.

V.

A RENDVÉDELMI SZERVEK HUMÁN IGAZGATÁSA

1. A szolgálati viszony tartalma

A Büntetés - végrehajtás hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyát, a munkavégzésük körülményeit, a polgári foglalkozást űző honfitársaiktól eltérő jogait és kötelezettségeit a 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról (a továbbiakban Hszt.) egzaktan (azaz pontosan, egyértelműen meghatározva) szabályozza. Azt, hogy a rendvédelmi feladatokat ellátók szolgálati jogviszonyáról hogyan gondolkodik a jogalkotó (tehát az Országgyűlés, amely a törvényt megszavazta), érdemes a törvény preambulumaival (ünnepélyes bevezetőjével, előszavával) kezdeni:

Hszt.

„Magyarország a rendvédelmi feladatokat ellátó szervektől alkotmányos kötelezettségeik teljesítését, Magyarország függetlenségének, törvényes rendje fenntartásának, a lakosság és az ország anyagi javai védelmének a jogszabályok keretei között hatékony és a köz érdekének megfelelő ellátását várja el. E kötelezettségek teljesítése a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományától magas szintű szakmai ismereteket követel meg, valamint megköveteli a törvények és más jogszabályok feltétlen tiszteletét, a kötelezettségek pártatlan és etikus teljesítését, a hivatással járó kötelezettségek vállalását, a Magyarország iránti tántoríthatatlan hűséget és bátor helyállást. A hivatásos szolgálati jogviszony különleges közszolgálati jogviszony. Az Országgyűlés az Államreform Program célkitűzéseire figyelemmel, ezen különleges közszolgálati jogviszonyban foglalkoztatottak életpályamodelljének bevezetése érdekében – elismerve a hivatásos szolgálattal járó áldozatvállalás nagyságát és az azzal arányban álló erkölcsi és anyagi megbecsülés indokoltságát, egyben biztosítva a más közszolgálati életpályák közötti átjárhatóságot – a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának hivatásos szolgálati jogviszonyáról a következő törvényt alkotja:”

Jól látható, hogy a törvény alkotója a rendvédelemben dolgozóktól az átlagosnál több áldozatvállalást, az átlagpolgárokhoz képest a jogaik nagyobb korlátozásának elviselését, nagyobb felelősséget, példamutatást vár el, amelyért cserébe szintén az átlagostól eltérő életpályamodellt kínál. Az életpálya a rendvédelmi dolgozó egzisztenciájának (anyagi biztonságának, előrejutási lehetőségének, szakmai karrierjének) kifejezése a felszerelésétől kezdve a nyugállományba vonulásáig, sőt, esetenként még azon túl is.

Amikor valaki hivatásos állományú lesz (felszerel), akkor teszi le az ünnepélyes esküt, amellyel tulajdonképpen kifejezi mindazt az elhivatottságot, a felelőség- és áldozatvállalást, amely az egész munkája során el fogja kísérni. Bár az eskütétel tulajdonképpen nem jogi felelősségvállalás, mégis nagyon fontos szerepe van az érintett életében.

Ezt egy 2009-ben született Alkotmánybíróság-i határozat is kimondta: a „közfeladat ellátására irányuló tisztségek betöltése előtti ünnepélyes nyilatkozatok az államhoz való hűség és az alkotmányos rend tiszteletben tartásának követelményét juttatják érvényre”. Természetesen

ahogy mindenkinek, a Büntetés-végrehajtási szervezetben dolgozónak vagy a katonáknak is be kell tartania minden állampolgári kötelezettséget. Az Alkotmánybíróság szerint azonban tőlük ennél többet várnak: „a lojalitás nem jogi kötelezettség, hanem a jog által nem szabályozható erkölcsi viszony [...] A közhivatal ellátásával járó kötelezettségek, feladatok teljesítéséhez az állampolgár személyes, belső többlet-elkötelezettségére is szükség van” - írja Szabó Máté, a Társaság a Szabadságjogokért jogásza.

Ez egészen odáig terjed, hogy akár az életüket is kockára kell tenni a feladatuk teljesítése érdekében. Törvényben egy ilyen kitétel elég durva lenne, egy eskübe vagy fogadalomba viszont pont belefér.”

(közszolga.hu – Eskük és fogadalmak)

A hivatásos állományba kinevezett személy esküt tesz, amelynek szövege a következő:

„Én(NÉV)..... becsületemre és lelkiismeretemre fogadom, hogy Magyarországhoz és annak Alaptörvényéhez hű leszek; jogszabályait megtartom és másokkal is megtartatom, szolgálati kötelezettségemet, ha kell, életem kockáztatásával is teljesítem; előljáróim parancsainak engedelmeskedem, alárendeltjeimről legjobb tudásom szerint gondoskodom; hivatásomat a magyar nemzet javára gyakorolom.

(Az eskütevő meggyőződése szerint:) Isten engem úgy segítjen!”

A Hszt. hatálya rendelkezik arról, hogy mely szervek hivatásos állományára kell a rendelkezéseket alkalmazni:

A törvény hatálya

- 1) az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv (ORFK),
- 2) a belső bűnmegelőzési és büntetőrendészeti feladatokat ellátó szerv (NVSZ),
- 3) a terrorizmust elhárító szerv (TEK) [az a)–c) pontban felsorolt szervek a továbbiakban együtt: rendőrség],
- 4) a hivatásos katasztrófavédelmi szerv,
- 5) a büntetés-végrehajtási szervezet,
- 6) az Országgyűlési Őrség,
- 7) a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint
- 8) a Nemzeti Adó- és Vámhivatal állományára terjed ki.

A Hszt. személyi hatálya kiterjed:

- 1) a hivatásos állomány tagjaira,
- 2) a hivatásos szolgálatra jelentkezőkre,
- 3) a rendvédelmi oktatási intézménybe, hivatásos szolgálat ellátására jogosító képzésre jelentkezőkre,
- 4) a rendvédelmi oktatási intézmény nem hivatásos állományának ösztöndíjas hallgatóira, tanulóira,
- 5) a rendvédelmi oktatási intézmény tisztjelöltjeire,
- 6) a szolgálati nyugdíjasokra,
- 7) a hivatásos állomány tagja és a szolgálati nyugdíjas közeli hozzátartozóira,
- 8) tartalékállományba helyezetttekre,
- 9) közalkalmazotti jogviszonyban állókra,

10) a munkavállalókra.

A jogszabályi kereteken túl azonban számos szempontot figyelembe kell venni a személyzet kiválasztása és fejlesztése érdekében.

A Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program a személyzet fogalmát kiterjesztően értelmezi. Beleérti

- mind a szűk értelemben vett közigazgatásban dolgozó kormánytisztviselőket,
- mind a katonákat és rendőröket, vagyis a fegyveres, illetve más hivatásos szolgálati állomány tagjait is,
- ezen túl, a személyzet fogalmába beletartozik mindenki, aki bármilyen jogviszony keretében rendszeresen, személyesen foglalkoztatva munkát végez a közigazgatás számára.

Ennek oka, hogy az erős állam elvét leginkább az szolgálja, ha a meghatározott közjogi alapokon álló említett életpályák fejlesztése közös elvek és értékek mentén történik.

Az egyes életpályák közötti átjárhatóságot hivatott biztosítani a közös képzés kialakítása is a Nemzeti Közszolgálati Egyetem megalakulásával, így a közszolgálaton belül a rendvédelem, a polgári közigazgatás, a honvédelem és a nemzetbiztonsági szolgálatok személyi állományának képzése közös alapokra került. Ezzel már a felsőfokú szakemberképzés időszakában meg lehet alapozni a közös hivatástudatot, a szakma iránti elkötelezettséget.

Az Egyetem Rendészettudományi Karának jogelődje, a Rendőrtiszti Főiskola 1971 szeptemberében kezdte meg működését, és az oktatáshoz már 1972 szeptemberétől büntetés-végrehajtási (bv.) képzés is társult. A büntetés-végrehajtási szakemberképzést gondozó Büntetés-végrehajtási Tanszék óriási energiát fordított és fordít jelenleg is arra, hogy a legkorszerűbb elméleti anyagot oktassa, emellett a hallgatók nevelésével, személyiségük formálásával közvetlenül, folyamatosan foglalkozzon. Szinte egyénre szóló differenciálással folyik az oktatás, a szakmára történő felkészítés, a hivatástudat erősítése. Ennek eredményeként ma is a főiskolát végzett büntetés-végrehajtási tisztek alkotják a tisztii állomány legstabilabb magját.

A szakmára való felkészítés jegyében folynak képzések a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központjában (a továbbiakban: BVOTRK), ahol valamennyi új munkavállaló megfelelő ismereteket kap a szervezeti célokról, illetve arról, hogy ezen célok elérése érdekében milyen szerep hárul rájuk, és szerepükhöz milyen felelősség tartozik. A képzési rendszer lépcsőzetes, amely alap- és középfokú képzést, valamint felsőfokú szakvizsgára történő felkészítést foglal magába. Ezen szaktanfolyami rendszerű alap- és középfokú képzés alternatívájaként, szintén a BVOTRK keretein belül lehetőség van az Országos Képzési Jegyzékben is szereplő bv. felügyelő és a bv. főfelügyelői szakképesítés megszerzésére.

A képesítési követelményeknek megfelelően végzik el a kötelezett munkatársak a különböző szakvizsgákat, elvégzik a vezetőképző tanfolyamokat, illetve résztvesznek a BvOP által szervezett éves szakmai továbbképzéseken.

A szolgálati viszony jellege

A szolgálati viszony az állam nevében eljáró rendvédelmi szerv és a hivatásos állomány tagja között létrejött különleges közszolgálati jogviszony, amelyben mindkét felet a sajátos szolgálati körülményeknek megfelelő, a szolgálati viszonyra vonatkozó szabályban és más jogszabályban meghatározott kötelezettségek terhelik és jogosultságok illetik meg.

A hivatásos állomány tagja a szolgálati viszonyból fakadó kötelmeit – a rendvédelmi szerv rendeltetés szerinti feladatainak megvalósítása érdekében – önkéntes vállalás alapján, élethivatásként, szigorú függelmi rendben, akár életének és testi épségének kockáztatásával és egyes alapjogai korlátozásának elfogadásával teljesíti.

A rendvédelmi szerv a hivatásos állomány tagjának a kötelmeihez igazodó, azok teljesítéséhez szükséges feltételeket, az e törvényben megállapított díjazást, juttatásokat és kedvezményeket biztosítja.

Amikor a szolgálati beosztás a szolgálati jellegének megszűnése miatt nem hivatásos munkakörre került átminősítésre, továbbiakban az érintett a szolgálati viszonyban legfeljebb öt évig foglalkoztatható tovább.

Rendfokozat

Az új előmeneteli rendszer egyik legfontosabb eleme, hogy a rendfokozatok az egyes szolgálati beosztásokhoz kötötten kerültek meghatározásra. A hivatásos állomány tagja az állománycsoportjába tartozó, az általa betöltött szolgálati beosztás besorolása, valamint a fizetési fokozata alapján meghatározott rendfokozattal rendelkezik.

Szolgálati jogviszony létesítése

Szolgálati viszony azzal az önként jelentkező, cselekvőképes, állandó belföldi lakóhellyel rendelkező magyar állampolgárral létesíthető:

- 1) aki a tizennyolcadik életévét betöltötte, és életkora – az e törvényben meghatározott kivételekkel – a hivatásos szolgálat rá irányadó felső korhatáránál legalább tíz évvel kevesebb,
- 2) aki rendelkezik a tervezett szolgálati beosztás besorolási osztálya szerint meghatározott iskolai végzettséggel és szolgálati viszonyra vonatkozó szabályban a szolgálati viszony létesítésének feltételeként meghatározott szakképzettséggel,
- 3) aki a hivatásos szolgálatra és a tervezett szolgálati beosztására egészségi, pszichikai és fizikai szempontból alkalmas,
- 4) akinek életvitele nem kifogásolható, és aki hozzájárul annak a szolgálati viszony létesítését megelőző, valamint a szolgálati viszony fennállása alatti ellenőrzéséhez,
- 5) aki elfogadja egyes alapvető jogainak e törvény szerinti korlátozását,
- 6) aki tudomásul veszi, hogy szolgálati viszonyának fennállása alatt szolgálata törvényes ellátását tudta és beleegyezése nélkül – a törvényben meghatározott esetekben és módon – a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv a Rendőrségről szóló
- 7) 1994. évi XXXIV. (a továbbiakban: a Rendőrségről szóló törvény) törvény szerinti
- 8) megbízhatósági vizsgálattal ellenőrizheti,
- 9) aki tudomásul veszi és elfogadja a hivatásos szolgálattal járó, szolgálati viszonyra vonatkozó szabályokban meghatározott kötelezettségeket és elvárásokat, valamint
- 10) akinél nem állnak fenn a szolgálati viszony létesítését kizáró körülmények.

Egészségi, pszichikai és fizikai alkalmasság

A hivatásos állomány tagjának meg kell felelnie a miniszter által meghatározott, a beosztásának és életkorának megfelelő egészségi, pszichikai és fizikai alkalmassági követelményeknek.

A meghatározott alkalmassági feltételeket az érintettek tudomására kell hozni, és az alkalmasságot rendszeresen ellenőrizni kell.

A hivatásos állomány tagja kizárólag olyan vizsgálatra kötelezhető, amelyet az alkalmassági követelményeknek való megfelelés megállapítása érdekében jogszabály előír, és amelyet a vizsgálatot végző orvos, illetve pszichológus szakmailag indokoltnak tart.

Ha a hivatásos állomány tagja az előírt követelményeknek nem felel meg, határidő kitűzésével az ellenőrzést meg kell ismételni.

Ha a hivatásos állomány tagja a megismételt ellenőrzésen sem felelt meg a követelményeknek, szolgálati viszonya megszűnik.

Rendvédelmi szervek egészségügyi-pszichológiai ellátó rendszere

Az állam az egészségügyi ellátórendszer és a társadalombiztosítás működtetésével gondoskodik a beteg, illetve egészségkárosodott emberek ellátásáról. A rendvédelmi szervek állományában dolgozók az átlagosnál magasabb egészségi, pszichés és fizikai megterhelésnek vannak kitéve, hiszen munkájukat nem mindennapi körülmények között végzik. Az állomány tagjának szolgálati feladatokból adódó kötelezettsége, hogy védelmezze az emberek életét, testi épségét és az anyagi javakat, illetve ha azokat veszély fenyegeti, tegyen meg mindent a károsodások csökkentése érdekében. Az állomány tagjainál a fokozott megterhelés miatt már fiatalabb korban kialakulhatnak, jelentkezhetnek idült betegségek tünetei, amelyek a szolgálatképességet veszélyeztethetik. Ezért nagy jelentőségű a rendvédelmi szervek egészségügyi tevékenysége.

A rendvédelmi szervek az egészségügyi szolgáltatás nyújtásához az egészségügyi államigazgatási szerv által kiadott működési engedéllyel rendelkeznek, és az egészségügyi feladatok végrehajtása során minden egyéb vonatkozásban is meg kell felelni a polgári egészségügyi ellátást meghatározó jogszabályoknak.

A 60/2003. (X. 20.) ESzCsM rendelet külön szabályozza a rendvédelmi szervek egészségügyi szolgáltatás végzéséhez szükséges szakmai minimum feltételeket, amely külön nevesíti a rend és honvédelmi alapellátás, illetve pszichológiai ellátás személyi és tárgyi feltételeit.

A 323/2010. (XII.27.) Kormányrendelet alapján az országos tiszti főorvos ellátja a rendvédelmi szervek közegészségügyi-járványügyi feladatainak ellátására kijelölt szervek egészségügyi tevékenységének szakmai felügyeletét.

A személyi állomány egészségügyi és pszichikai ellátása

Az egészség az egyén életminőségének és önmegvalósításának alapvető feltétele, amely döntő hatással van a családra, a munkára és ezáltal az egész nemzetre is.

Egészségügyi ellátásnak (egészségügyi szolgáltatásnak) nevezzük a beteg adott egészségi állapotához kapcsolódó egészségügyi tevékenységek összességét, amely az egészségmegőrzés, megelőzés, életveszély elhárítása, a betegség miatt kialakult állapot javítása, illetve további állapotromlás megelőzése céljából a beteg vizsgálatára és kezelésére, gondozására, ápolására,

egészségügyi rehabilitációjára, a fájdalom és a szenvedés csökkentésére, továbbá a fentiek érdekében a beteg vizsgálati anyagainak feldolgozására irányul.

Az országos parancsnokságok irányításával működő területi alapellátó egységek, valamint az országos parancsnoksággal nem rendelkező rendvédelmi szervek alapellátó egységeinek legfontosabb feladatai:

- 1) Gyógykezelésben részesítik az ellátási körbe utalt rendvédelmi szervek személyi állományát, nyugdíjasait, és szükség szerint intézkednek a járó- és fekvőbeteg, valamint rehabilitációs szakellátásra történő beutalásra, gondozásba veszik az idült betegségben szenvedőket, és állapotukat folyamatosan figyelemmel kísérik.
- 2) Végrehajtják az előzetes, időszakos és soron kívüli munkaköri alkalmassági, valamint az egyéb alkalmassági vizsgálatokat (pl. gépjárművezetők, lőfegyvertartók időszakos alkalmassági vizsgálatát).
- 3) Ellátják a személyi állomány mentálhigiénés vizsgálatát és gondozását, végzik a pszichológiai alkalmassági vizsgálatokat.
- 4) Ellátják a különböző orvosi felülvizsgálatokkal (30 napos, hat hónapos, FÜV) kapcsolatos feladatokat.

Egészségi alkalmassági vizsgálatok

A személyi állomány tagjainak egészségügyi ellátása érdekében - a társadalombiztosítás keretében igénybe vehető egészségügyi ellátásokon túl - a rendvédelmi szervek saját költségvetésük terhére egészségügyi szolgálatot működtetnek, amelynek célja az alapellátás elérhetőségének javítása és magas színvonalú alapellátásról való gondoskodás. Szabályozza a 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról, valamint a 9/2001. (BK 4.) BM utasítás a Belügyminisztérium egészségügyi szolgálatáról és a belügyminisztériumi szerveknél folyó egészségügyi tevékenységről.

A hivatásos állomány tagjának meg kell felelnie a miniszter által meghatározott, a szolgálati beosztásának és életkorának megfelelő egészségi, pszichikai és fizikai alkalmassági követelményeknek. E feltételrendszer az egyes rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai egészségi, pszichikai és fizikai alkalmassága, közalkalmazottai és köztisztviselői munkaköri egészségi alkalmassága, a szolgálat-, illetve keresőképtelenség megállapításáról, valamint az egészségügyi alapellátásról szóló rendelet által meghatározott egészségügyi tevékenységet előíró feladatok végrehajtását szabályozza.

Az egészségi és pszichikai alkalmassági vizsgálatokat a rendvédelmi szerv egészségügyi és pszichológiai szolgálata, az országos parancsnoksággal rendelkező rendvédelmi szervek vonatkozásában az országos parancsnokság egészségügyi és pszichológiai szakirányító szerve által kidolgozott, és a Belügyminisztérium Személyügyi Főosztály Egészségügyi Koordinációs Osztály (a továbbiakban: BM EKO) vezetője által jóváhagyott szakmai protokoll szerint kell végezni.

Az egészségi, pszichikai vagy fizikai alkalmasság megállapítására irányuló vizsgálat célja az alkalmasság felmérése és a hivatásos állomány tagja alkalmasságának minősítése, a szolgálati viszony létesítéséhez, fenntartásához, módosításához, megszüntetéséhez az egészségi, pszichikai vagy fizikai alkalmassági feltételek fennállásának megállapítása.

Az a személy alkalmas hivatásos szolgálatra, aki biológiailag megfelelően fejlett és életkorának, testi alkatának és nemének megfelelő fizikai teljesítményre képes, továbbá nincs a tervezett beosztás ellátását kizáró alaktani, illetve funkcionális elváltozása, betegsége, fogyatékosága, kórállapota. Illetőleg, akinél nem várható a meglévő egyensúlyi állapot tartós vagy maradandó megbomlása.

A hivatásos állomány fizikai teljesítménye az életkori és a beosztási kategória alapján meghatározott értékelési rendszer alapján kerül minősítésre. A fizikai teljesítmény értékelése „fizikailag alkalmatlan” és „fizikailag alkalmas” minősítéssel történik.

Az egészségi alkalmassági vizsgálat alapján a minősítés lehet:

- Egészségileg alkalmas.
- Egészségileg ideiglenesen alkalmatlan (ebben az esetben az alkalmatlanság időpontját meg kell határozni).
- Egészségileg alkalmatlan.

Munkaköri alkalmassági vizsgálatok:

- 1) előzetes alkalmassági vizsgálat,
- 2) időszakos alkalmassági vizsgálatok,
- 3) soron kívüli alkalmassági vizsgálatok,
- 4) záró vizsgálatok.

Pszichikai alkalmassági vizsgálatok

Az alkalmassági vizsgálatok keretében a pszichikai alkalmassági vizsgálatot az egészségi alkalmassági vizsgálattól elkülönítetten kell elvégezni.

A pszichikai alkalmassági vizsgálatnak ki kell terjednie a személyiség, a pszichés egyensúly, a képességek és készségek, a devianciák vizsgálatára, valamint a pályamotivációra. A pszichikai alkalmasságot személyiségtesztek, intelligenciatesztek, papír alapú és műszeres figyelemvizsgálatok és a személyes beszélgetés komplex értékelése alapján, valamint ha a vizsgált személy pszichikai állapota indokolja, kiegészítő vizsgálatok elvégzésével a vizsgálatot végző pszichológus minősíti.

A pszichikai alkalmassági vizsgálat alapján a minősítés lehet:

- Pszichikailag alkalmas.
- Pszichikailag ideiglenesen alkalmatlan.
- Pszichikailag alkalmatlan.

Klinikai szakpszichológus végezheti, dokumentálni, rögzíteni kell a minősítést, valamint ideiglenesen alkalmatlan vagy alkalmatlan minősítés esetén kódok alkalmazásával a minősítés okát vagy okait.

A keresőképtelenség elbírálása, felülvizsgálatok, rehabilitáció

A személyi állomány tagjai, mint biztosítottak a társadalombiztosítási ellátások alapján jogosultak a lakóhelyük szerint illetékes, társadalombiztosítás által finanszírozott járó- és fekvőbeteg szakellátó helyeken nyújtott ellátásokra.

Az állomány tagjai a szakellátást a szolgálatteljesítés helye szerint a társadalombiztosítás keretében működő, területileg illetékes járó-, illetve fekvőbeteg ellátást nyújtó egészségügyi szolgáltatónál is igénybe vehetik, amelynek jelentőségét az adja, hogy az állomány jelentős része lakóhelyétől nagy távolságban lévő szolgálati helyeken dolgozik.

Mind lakóhely, mind pedig a szolgálatteljesítés helye szerinti szakellátó helyeket jogszabályban meghatározottak szerint orvosi beutalóval vagy a nélkül lehet igénybe venni.

Az állomány tagjait az egészségi állapotuk szerint indokolt szakellátásokra a választott háziorvoson túlmenően a rendvédelmi szervek alapellátó orvosai jogosultak beutalni.

Egészségügyi szabadság jár a hivatásos állomány tagjának, ha betegség, műtét vagy baleset miatti sérülés következtében a szolgálat ellátására képtelen, vagy a szolgálat további ellátása egészségi állapotának rosszabbodását eredményezné, valamint ha a szolgálatképességének helyreállítása pihenést vagy gyógyüdülést igényel.

- 1) Betegség, műtét vagy baleset miatti sérülés következtében a szolgálat ellátására képtelen (max. 1 év időtartamára →kivétel) felgyógyulásig távolléti díj jár max. 30 napig 100 %.
- 2) 31. naptól 90 % (nem szolgálati kötelekkel összefüggő baleset, sérülés vagy nem szolgálati eredetű betegség esetén).
- 3) Nem jár szándékos egészségkárosítás esetén.
- 4) Megvonható: a gyógyulás késlelteti, vagy orvosi vizsgálaton nem jelenik meg.
- 5) 50 %-al csökkenthető: súlyos gondatlanságból eredő egészségkárosodás esetén.

Gyermekápolás céljából egészségügyi szabadság illeti meg a hivatásos állomány tagját a külön törvényben meghatározottak szerint.

Szolgálatképtelenné válása esetén a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény, valamint a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény alapján jogosult ellátásra.

Rendvédelmi egészségkárosodási kereset kiegészítés és rendvédelmi egészségkárosodási járadék

A korábban elért jövedelem kiesésének pótlása érdekében rendvédelmi egészségkárosodási kereset kiegészítésre vagy rendvédelmi egészségkárosodási járadékra jogosult a hivatásos állomány tagja vagy volt tagja az alábbi esetekben:

- Egészségi állapota miatti alkalmatlanság okából a hivatásos szolgálatra alkalmatlanná vagy szolgálati beosztásának ellátására alkalmatlanná vált.
- Egészségi alkalmatlanság a szolgálati kötelekkel összefüggő balesetre vagy betegségre vezethető vissza.
- Egészségkárosodási ellátásra jogosult az, aki legalább tíz év tényleges szolgálati idővel rendelkezik, és akinek az egészségi állapota a rehabilitációs hatóság komplex minősítése alapján 80%-os mértékű vagy annál kevesebb.

A szolgálati jogviszony megszűntetése

A szolgálati viszony megszűnik:

- 1) a szolgálat felső korhatárának elérésével,
- 2) a hivatásos állomány tagjának halálával,
- 3) a törvény erejénél fogva, e törvényben meghatározott esetekben,
- 4) érvénytelen jognyilatkozatra alapított szolgálati viszony esetén (eskü megtagadása esetén ugyancsak kötelezően alkalmazandó megszűntetési jogcím),
- 5) a határozott időre létesített szolgálati viszony esetében a határozott időtartam leteltével,
- 6) a szolgálati viszony megszűntetése fenyítés kiszabásával,
- 7) büntetőeljárás keretében szolgálati viszony megszűntetése, lefokozás, a szolgálati viszony keretében betöltött szolgálati beosztás ellátásához szükséges tevékenység folytatását kizáró foglalkozástól eltiltás vagy közügyektől eltiltás alkalmazásával.

A szolgálati viszony megszüntethető:

- 1) közös megegyezéssel,
- 2) lemondással,
- 3) azonnali hatályú lemondással,
- 4) felmentéssel,
- 5) kormányzati szolgálati, közszolgálati, közalkalmazotti vagy igazságügyi alkalmazotti jogviszonyba történő áthelyezéssel,
- 6) más rendvédelmi szervhez történő áthelyezéssel,
- 7) a Magyar Honvédséghez történő áthelyezéssel,
- 8) azonnali hatállyal a próbaidő alatt.

Közös szabály, hogy a szolgálati viszony megszűnését – valamennyi jogcím esetében – írásba kell foglalni.

A munkáltatói határozatban, illetve parancsban

- 1) a szolgálati viszony megszűnésének jogcímét,
- 2) naptári napban meghatározott időpontját,
- 3) az azt megalapozó jogi tényeket,
- 4) a jogszabályi feltételeknek való megfelelést,
- 5) a legfontosabb jogszabályi hivatkozásokat (jogorvoslatra való kioktatás mellett) egyértelműen és okszerűen kell megjelölni.

A hivatásos állomány tagjának szolgálati viszony megszűnésére irányuló nyilatkozatát ugyancsak írásba kell foglalni, illetve azt – szolgálati út betartásával szükséges – a munkáltatói jogkört gyakorló eljáró részére felterjeszteni. A szolgálati viszony megszűnéséről szóló okiratot az érintett részére oly módon szükséges kézbesíteni, hogy annak ténye és időpontja – szükség esetén – kétséget kizáróan bizonyítható legyen.

A szolgálati viszony megszűnése esetén a szolgálatteljesítés utolsó napján, vagy legkésőbb az attól számított **tizenöt napon belül** a hivatásos állomány tagjával el kell számolni, ki kell fizetni az illetményét, egyéb járandóságait, valamint ki kell adni a jogszabályban előírt igazolásokat.

A Hszt. már kifejezetten külön jogcímként nevesíti a szolgálat felső korhatárának elérését, mint a szolgálati jogviszonyt megszüntető okot. A szolgálati viszony 2015. július 1-jétől annak a hónapnak az utolsó napjával szűnik meg, amelyben a hivatásos állomány tagja eléri a rá

irányadó társadalombiztosítási öregségi nyugdíjkorhatárt, tehát nem feltétlenül annak a társadalombiztosítási szabályok szerint történt elérésekor.

A törvény erejénél fogva szűnik meg a hivatásos állomány tagjának a szolgálati viszonya, ha

- 1) a szolgálati viszony fenntartásához szükséges, és az állományilletékes parancsnok által a hivatásos állomány tagjának előírt képzési és vizsgakötelezettség teljesítését önhibájából elmulasztotta,
- 2) országgyűlési vagy európai parlamenti képviselővé, nemzetiségi szószólóvá, főpolgármesterré, főpolgármester-helyettesé, megyei közgyűlés elnökévé, alelnökévé, polgármesterré, alpolgármesterré, helyi vagy nemzetiségi önkormányzati képviselővé megválasztották,
- 3) az összeférhetetlenség megszüntetését elmulasztotta, vagy
- 4) miniszter által vezetett minisztériumba kinevezett állami vezető kivételével - állami vezetővé nevezték ki.

Fenti feltételek beálltát a munkáltatói jogkör gyakorlója jogosult, egyben köteles megállapítani.

A szolgálati viszony az állományilletékes parancsnok és a hivatásos állomány tagjának közös, egybehangzó megegyezésével bármikor megszüntethető. A megszüntetést bármelyik fél kezdeményezheti, és azt indokolni sem kell. Közös megegyezésnek tekintendő, ha a szolgálati viszony megszűnése, annak időpontja, a hivatásos állomány tagjának és a rendvédelmi szervnek a szolgálati viszony megszüntetéséből eredő jogai és kötelezettségei tekintetében vitás kérdés nincs, vagy nem maradt.

A hivatásos állomány tagja a szolgálati viszonyáról – a szükségállapot vagy rendkívüli állapot idejét, valamint a váratlan támadás időszakát kivéve – egyoldalú, indokoláshoz nem kötött jognyilatkozatával **lemondhat**. A lemondási idő két hónap, a felek ennél rövidebb időtartamban is megállapodhatnak.

A Hszt. 2015. július 01-jétől megteremtette – a hivatásos szolgálati jogviszony rendszerében eddig ismeretlen – **azonnali hatályú lemondás** jogi lehetőségét. Amennyiben a szolgálati előjárója részéről a hivatásos állomány tagját a törvényben meghatározott jogaiban vagy emberi méltóságában olyan súlyos sérelem érte, amely miatt szolgálati viszonyának fenntartása nem várható el tőle, az arra okot adó körülmény megjelölésével azonnali hatályú lemondással élhet. A szolgálati viszony megszűnése az azonnali hatályú lemondás bejelentését követő napon hatályba lép. Az azonnali hatályú lemondás esetén az arra okot adó körülmény meglétét a hivatásos állomány tagjának kell bizonyítani.

Az ok megalapozatlansága esetén a hivatásos állomány tagja köteles kettő hónapra számított illetménynek megfelelő összeget a rendvédelmi szervnek megtéríteni, és az esetlegesen felmerült kárért helytállni. Ha az azonnali hatályú lemondás oka és az azt megalapozó körülmények valósnak bizonyulnak, vagy a rendvédelmi szerv azt nem vitatja, a hivatásos állomány tagja részére felmentési időre járó távolléti díjat és végkielégítést kell fizetni.

A hivatásos állomány tagjának a szolgálati viszonya **felmentéssel megszüntethető**, ha

- az Országgyűlés, a Kormány, a miniszter vagy az országos parancsnok döntése alapján a rendvédelmi szervnél létszámcsökkentést kell végrehajtani, és emiatt továbbfoglalkoztatására nincs lehetőség,
- **átszervezés** következtében szolgálati beosztása megszűnt, és a számára felajánlott, a végzettségének és képzettségének megfelelő más szolgálati beosztást nem fogadta el.

A hivatásos állomány tagjának a szolgálati viszonyát **felmentéssel meg kell szüntetni**, ha

- 1) minősítése, egészségi, pszichikai vagy fizikai állapota alapján
 - a hivatásos szolgálatra alkalmatlanná vált, vagy
 - szolgálati beosztásának ellátására alkalmatlanná vált,
 - és részére a rendvédelmi szervnél megfelelő szolgálati beosztás, munkakör nem biztosítható,
- 2) a hivatásos szolgálatra alkalmatlanná vált, mert nem felel meg a kifogástalan életvitel követelményének,
- 3) nemzetbiztonsági szempontból alkalmatlanná vált, mert a nemzetbiztonsági ellenőrzése során nemzetbiztonsági kockázatot állapítottak meg - kivéve, ha a nemzetbiztonsági ellenőrzés tárgykörét szabályozó törvény szerint arra feljogosított személy a nemzetbiztonsági ellenőrzés alá eső jogviszony fenntartását jóváhagyta -, és
- 4) a hivatásos szolgálatra méltatlanná vált, mert szolgálaton kívül olyan cselekményt követett el, amely a rendvédelmi szerv működésébe vetett közbizalmat súlyosan veszélyezteti és emiatt nem várható el, hogy a rendvédelmi szerv a szolgálati viszonyát fenntartsa,
- 5) a vezetői kinevezés visszavonását követően szolgálati beosztás részére nem biztosítható vagy a felajánlott szolgálati beosztást nem fogadja el.

A munkáltatói jogkört gyakorló előljáró a felmentést köteles megindokolni. Ebből világosan ki kell tűnnie, hogy a felmentés indoka valós és okszerű.

Nem szüntethető meg a szolgálati viszony

Nem szüntethető meg a szolgálati viszony felmentéssel az alábbiakban meghatározott időtartam alatt:

- 1) a betegség és az egészségügyi szabadság, valamint az egészségi okból megkezdett egészségi alkalmassági felülvizsgálat ideje,
- 2) a beteg gyermek ápolásának ideje vagy ilyen célból, továbbá a közeli hozzátartozó otthoni ápolása vagy gondozása céljából kapott illetmény nélküli szabadság,
- 3) a várandósság ideje, a szülést követő három hónap, a szülési szabadság és a gyermekgondozás céljára kapott illetmény nélküli szabadság, továbbá illetmény nélküli szabadság igénybevétele nélkül is a gyermek hároméves koráig,
- 4) a házastárs tartós hivatalos külföldi kiküldetése miatt kapott illetmény nélküli szabadság,
- 5) a törvény szerinti, örökbefogadás előtti kötelező gondozásba helyezés esetén a hivatásos állomány örökbe fogadni szándékozó tagját - közösen örökbe fogadni szándékozó házastársak döntése alapján a gyermek nevelésében nagyobb szerepet vállaló házastársat - érintően a kötelező gondozásba helyezéstől számított hat hónap, vagy ha a gyermek a hat hónap letelte előtt kikerül a gondozásból, a kötelező gondozás ideje,
- 6) a hivatásos állomány nő tagjának jogszabály szerinti, az emberi reprodukciós eljárással összefüggő kezelésének ideje, de legfeljebb ennek megkezdésétől számított hat hónap.

A felsorolt felmentési tilalmak nem vonatkoznak a hivatásos állomány tagjára, ha a Hszt.

- 1) 86. § (2) bekezdés *b*) pontja alapján alkalmatlanná vált,
- 2) 86. § (2) bekezdés *d*) pontja alapján méltatlanná vált,
- 3) nyugdíjasnak minősül, vagy
- 4) 86. § (3) bekezdése alapján a felmentését maga kérte.

A felmentési tilalom a védelem fennállása szempontjából a felmentés közlésének időpontja az irányadó.

Nyugdíj előtti rendelkezési állomány

A hivatásos állomány tagját a hivatásos szolgálat felső korhatárának elérése előtt öt évvel kérelmére vagy beleegyezésével nyugdíj előtti rendelkezési állományba kell helyezni, ha legalább harminc év tényleges szolgálati idővel rendelkezik.

A hivatásos állomány nyugdíj előtti rendelkezési állományba helyezett tagja szolgálatot nem lát el, munkavégzésre nem kötelezhető, kivéve veszélyhelyzet, megelőző védelmi helyzet, rendkívüli állapot, váratlan támadás vagy szükségállapot idején.

A nyugdíj előtti rendelkezési állományba helyezett olyan nettó összegű illetményre jogosult, amely megegyezik azzal az összeggel, amely őt a nyugdíj előtti rendelkezési állományba helyezéskor öregségi nyugdíjként megilletné, ha az öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötte volna. Utóbbi összegről a munkáltatói jogkört gyakorló elöljárót annak kérelmére a nyugdíj-megállapító szerv tájékoztatja.

Könnyített szolgálat

A hivatásos állomány tagját a hivatásos szolgálat felső korhatárának elérése előtt tíz évvel, ha legalább huszonöt év tényleges szolgálati idővel rendelkezik, kérelmére könnyített szolgálat formájában kell foglalkoztatni. A rendvédelmi szerv az írásbeli kérelmet pusztán a törvényi feltételeknek való megfelelése tekintetében vizsgálhatja, amennyiben megállapítja azok maradéktalan teljesülését, a kérelemnek köteles helyt adni.

Könnyített szolgálat ellátása esetén:

- a szolgálatteljesítési idő heti harmincöt óra,
- túlszolgálat nem rendelhető el.

A könnyített szolgálatban foglalkoztatott beleegyezése nélkül éjszakai szolgálatteljesítés nem rendelhető el.

A hivatásos állomány könnyített szolgálatban foglalkoztatott tagjának illetménye a könnyített szolgálatban betöltött szolgálati beosztás szerinti besorolása és szolgálati ideje alapján megállapítható illetményének 90%-a.

Érdemek elismerése

Szolgálati feladat kiemelkedő teljesítéséért vagy szolgálati feladatok hosszabb időn át történő eredményes végzéséért:

- 1) írásbeli dicséret,
- 2) miniszteri elismerő oklevél,
- 3) pénz- vagy tárgyjutalom,
- 4) a miniszter által adományozott névre szóló szál- vagy lőfegyver, emléktárgy,
- 5) hazai vagy külföldi jutalomüdülés,
- 6) egy fizetési fokozattal történő előresorolás,
- 7) eggyel magasabb rendfokozatba történő soron kívüli előléptetés,
- 8) tanácsosi vagy főtanácsosi kitüntető cím,
- 9) a miniszter által alapított díj, plakett, emléklap,
- 10) szolgálati jel adományozható.

Képesítési követelmények

1) vezető és tiszti besorolási osztály:	főiskolai, egyetemi végzettség v. mesterfokozatú felsőfokú végzettség,
2) tiszthelyettesi beosztásba tartozó:	középiskolai végzettség,
3) alaptevékenységet végzőknek:	szerv alaptevékenységének megfelelő szakképzettség, szakmai alapképzettség,
4) nem alaptevékenységet végzőknek:	szakképzettség vagy szakmai alapképzettség hiányában a kinevezéskor határidő kitűzésével elő kell írni.

A fent felsorolt képesítési követelményeken felül a vezetői állománynak az alábbi végzettséggel kell rendelkezni:

Kiemelt vezető, középvezető:

- rendészeti szakvizsga,
- rendészeti vezetővé képző tanfolyam,
- rendészeti mesterveetővé képző tanfolyam.

Beosztott vezető:

- rendészeti szakvizsga,
- rendészeti vezetővé képző tanfolyam.

Vezetői besorolású tanácsadó és főtanácsadó:

- rendészeti szakvizsga,
- nem feltétele a vezetővé, illetve mesterveetővé képző tanfolyam.

Utánpótlási és vezetői adatbank

Központi személyügyi nyilvántartás részeként a rendvédelmi szerv utánpótlási és vezetői adatbankot vezet, mely érdemeken és teljesítményen alapul, a tervezett előmenetelt szolgálja, valamint elősegíti a rendvédelmi szerveknél rendszeresített vezetői beosztások arra alkalmas személyekkel való betöltését.

Utánpótlási nyilvántartás: jogszabályban meghatározott vezető-kiválasztási eljárás eredményeként vezetői beosztás ellátására alkalmas, nem vezetői beosztást betöltő tag adatait tartalmazza.

Vezetői nyilvántartás: osztályvezetői vagy annál magasabb besorolású vezetői beosztást betöltő személyeket tartalmaz.

Az utánpótlási nyilvántartásba vételhez a hivatásos állomány tagjának hozzájárulása szükséges. Vezetővé kinevezett hivatásos állományú tagot a rendvédelmi szerv köteles a vezetői nyilvántartásba venni.

A vezetői nyilvántartásból törölni kell azt:

- akinek vezetői kinevezése visszavonásra került,
- aki a vezetői kinevezésről lemondott,
- akinek szolgálati viszonya megszűnt.

Utánpótlási nyilvántartásból törölni kell:

- ha az állomány tagja kéri,
- akinek törlését az állományilletékes parancsnok kezdeményezi,
- akinek szolgálati viszonya megszűnt.

Rendészeti tehetséggondozási programon az vehet részt, aki:

- 1) legalább négy év szolgálati viszonyal rendelkezik,
- 2) nem tölt be vezetői beosztást,
- 3) felsőfokú végzettséggel rendelkezik,
- 4) rendelkezik angol, német vagy francia nyelvből legalább középfokú C típusú nyelvvizsgálattal,
- 5) jelentkezését megelőző utolsó minősítésén kiváló értékelést kapott, vagy a három éven belüli teljesítményértékelései a két legmagasabb értékelési kategória valamelyikébe tartoznak,
- 6) kiválasztási eljárás során jogosultságot szerzett a programra jelentkezésre.

Becsületbíróság

A Hszt. bevezette a Becsületbíróság jogintézményét, amely egyes munkáltatói intézkedéseket követő jogorvoslati eljárásokban jelenik meg. Funkcionalitását és összetételét illetően más státusztörvényben is találhatunk hasonló testületet.

A Becsületbírószágra vonatkozó szabályozás kialakításakor mintaként szolgáltak a Kormánytisztviselői Döntőbizottság összetételére és működésére vonatkozó rendelkezések. A testület működésének részletes szabályai még kidolgozás alatt állnak, azok miniszteri rendeletben kerülnek kiadásra.

Összetétel

A Becsületbíróság három főből áll. A Becsületbíróság elnökét – a Magyar Rendvédelmi Kar (továbbiakban: MRK) Etikai Bizottságától bekért javaslat alapján – az MRK Elnöksége jelöli ki a hivatásos állománynak a rendvédelmi szervnél összeállított névjegyzéken szereplő tagjai közül.

A Becsületbíróság további két tagját a Becsületbírószágot összehívó eljáró jelöli ki, a hivatásos állomány névjegyzéken szereplő, az eljárás alá vonttal legalább azonos rendfokozati állománycsoportba tartozó tagjai közül.

Nem lehet tagja a Becsületbíróságnak, aki

- az ügyben eljár, a döntéshozatalban részt vett vagy szolgálati beosztása alapján részt fog venni,
- az érintettel szemben személyében elfogult, továbbá,
- ellen fegyelmi eljárás folyik, vagy aki fenyítés hatálya alatt áll.

A hivatásos állomány tagja kérheti a Becsületbíróság összehívását, ha

- szolgálati viszonyát a Hszt 86. § (2) bekezdés *a)* pont *aa)* alpontja alapján azért szüntették meg, mert a minősítés alapján a hivatásos szolgálatra alkalmatlanná vált, és a felmentés ellen benyújtott szolgálati panaszát elutasították, vagy a felmentés ellen a szolgálati panasz benyújtásának lehetőségét e törvény kizárja,
- szolgálati viszonyát a Hszt 86. § (2) bekezdés *d)* pontja alapján méltatlanság miatt szüntették meg és a felmentés ellen benyújtott szolgálati panaszát elutasították, vagy a felmentés ellen a szolgálati panasz benyújtásának lehetőségét e törvény kizárja, vagy
- fegyelmi ügyben vele szemben szolgálati viszony megszüntetés fenyítést szabtak ki, és a fegyelmi ügyben hozott érdemi határozat ellen benyújtott panaszt elutasították, vagy a panasz benyújtásának lehetőségét e törvény kizárja.

A hivatásos állomány tagja a Becsületbíróság összehívását a sérelmezett döntést hozó elöljárónál kezdeményezheti a döntés kézhezvételétől számított nyolc napon belül.

A Becsületbíróság eljárásában a hivatásos állomány tagja szolgálati viszonyának fenntarthatóságáról dönt.

A büntetés-végrehajtási szerv toborzási rendszere

Célkitűzés

A bv. szervezet létszámhelyzetének stabilizálása, valamint a kormányzati célkitűzések hatékonyabb megvalósítása érdekében, a humánerőforrás megtartását célzó intézkedések bevezetését és megvalósítását kell előtérbe helyezni. Ennek szellemében első lépcsőként egységes alapelvek alapján szabályozni szükséges a toborzási és a mentori rendszer szisztémáját és eljárási rendjét, melynek céltudatosabb, szervezettebb és dinamikusabb működése kedvezőbb beválási mutatókat prognosztizál.

Az összeférhetlenség szabályai

Az összeférhetlenség a hivatásos szolgálati viszony szabályozásának egyik sarkalatos pontja.

Lényeges új elem a politikai jellegű összeférhetlenség törvényi szabályozása.

A gazdasági és a hivatással kapcsolatos összeférhetlenségi okok meghatározása a rendvédelmi feladatok ellátásához nélkülözhetetlen közbizalom és a hivatásetikai alapelvek érvényesülését erősíti.

Az összeférhetlenség megszüntetése iránti intézkedés a szolgálati viszony fenntartását is érintheti, amely esetlegesen a hivatásos szolgálati viszony megszűnésével is járhat.

Politikai összeférhetlenség

A politikai összeférhetlenség az új Hszt. egyik új eleme. A Hszt. e szabályozás keretei közé építi be az alapjogi korlátozásként értelmezett – párttagsággal, politikai tartalmú közszerepléssel kapcsolatos – korlátokat és azok következményeit.

A Hszt. e rendelkezéseket nem egységesen állapítja meg az egyes rendvédelmi feladatokat ellátó szervek tekintetében, hiszen **enyhébb és szigorúbb** szabályozást ír elő. A rendőrség, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok és az Országgyűlési Őrség hivatásos állományú tagjai nem lehetnek pártnak tagjai, míg a hivatásos katasztrófavédelem és a büntetés-végrehajtási szervezet hivatásos állományú tagjai pártnak tagjai lehetnek, ám pártban tisztséget nem viselhetnek.

Egységes tiltó rendelkezés szerint a rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagja párt nevében vagy érdekében közszereplést nem vállalhat, valamint szolgálati helyén vagy szolgálati feladata végrehajtása közben politikai tevékenységet nem folytathat.

Az új Hszt. szerint **politikai tevékenységnek kell tekinteni** minden olyan, mások előtti megnyilvánulást, amely kifejezetten valamely párt vagy politikai mozgalom céljának megvalósulása érdekében **a párt vagy politikai mozgalom segítésére vagy támogatására szólít fel** [Hszt. 108. § (3) bek.].

Gazdasági összeférhetlenség

A Hszt. az ún. együttalkalmazási tilalom szabályozását úgy módosítja, hogy az összeférhetlenség feloldására, az együttalkalmazás engedélyezésére jogosult személy a továbbiakban a miniszter helyett az országos parancsnok vagy az országos főigazgató lesz [Hszt. 109. § (1) bek. a)-b) pont].

Alaptételként kerül megállapításra, miszerint a hivatásos állomány tagja munkavégzéssel járó egyéb jogviszonyt csak engedéllyel létesíthet, illetve vezető beosztású személy ilyen jellegű jogviszonyt nem létesíthet.

Kivételt képeznek mindkét esetben azon tevékenységek, amelyeket sem bejelenteni, sem engedélyeztetni nem kell az állományilletékes parancsnokkal. Ilyen jellegű tevékenység a szolgálati időn kívül végzett tudományos, oktatói, művészeti, lektori, szerkesztői, egyéb jogi oltalom alá eső szellemi tevékenység folytatása, valamint a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony létesítése.

A Hszt. bejelentési kötelezettséget ír elő a hivatásos állományú tag esetében az alábbi tevékenységek tekintetében:

- szolgálati időn kívül végzett sporttal vagy ismeretterjesztéssel összefüggő munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony létesítése,
- gazdasági társaságban munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonynak nem minősülő tevékenységek (tagsági, vezető tisztségviselői jogviszony).

A hivatásos állományú tag gazdasági társaságban fennálló tagságát nem kell bejelenteni, ha kisebbségi üzletrésztulajdonnal, vagy a gazdasági társaság részvényeinek kevesebb, mint húsz százalékával rendelkezik.

Rendvédelmi hivatással összeférhetlenség

A hivatásos állomány tagjának **tilos csatlakoznia, vagy munkavégzéssel járó egyéb jogviszonyt létesítenie olyan szervezettel**, amelynek szerveződési célja ellentétes a rendvédelmi szerv feladataival, illetőleg veszélyezteti a pártatlan és befolyástól mentes szolgálatellátást vagy a rendvédelmi szerv tekintélyét.

Az összeférhetlenség megszüntetése

A hivatásos állomány tagja köteles az állományilletékes parancsnoknak haladéktalanul bejelenteni, ha vele szemben összeférhetlenségi ok áll fenn, vagy ha összeférhetetlen helyzetbe kerül. Az állományilletékes parancsnoknak az összeférhetlenség tudomására jutását követően a hivatásos állomány tagját írásban fel kell szólítani – a jogkövetkezményekre történő figyelmeztetés mellett – az ok megszüntetésére, vagy intézkednie kell az összeférhetlenség kizárására.

Az érintettnek a felszólítást követő 30 napon belül intézkednie kell az összeférhetlenség megszüntetésére. Az összeférhetlenség megszüntetésének megkezdésére tett jognyilatkozatot vagy cselekményt ez esetben el kell fogadni. Amennyiben ez nem történik meg, a szolgálati viszonya a törvény erejénél fogva megszűnik.

Nemzeti Védelmi Szolgálat

A magyar közigazgatásban a korrupció elleni küzdelem egyik meghatározó, új típusú szerve a rendőrség első bűnmegelőzési és büntetővizsgáló feladatokat ellátó szerve, a Nemzeti Védelmi Szolgálat (a továbbiakban: NVSZ). A rendőrségről szóló törvény rendelkezései szerint a rendőrséget az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv, a első bűnmegelőzési és büntetővizsgáló szerv, valamint a terrorizmust elhárító szerv alkotja.

Az NVSZ 2011. január 1-jén kezdte meg működését, jogkörének részletes szabályait a 293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet határozza meg. Jogelődjéhez, a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatához (a továbbiakban: RSZVSZ) képest más szervezeti struktúra, kibővült feladat- és hatáskör jellemzi. Mindezt alátámasztja, hogy az RSZVSZ az NVSZ egyik igazgatóságaként integrálódott az új szervezetbe. Célja, hogy tevékenységével megteremtse egy erkölcsileg tiszta, szakmailag felkészült, gondolkodásmódjában európai közszolgálatot hazánkban, továbbá megóvja azt a korrupciós befolyástól, így erősítve a közsféra működésébe vetett bizalmat.

VI.

A BÜNTETÉS- VÉGREHAJTÁS GAZDÁLKODÁSA

A jegyzet célja, hogy a bemutatjuk a bv. szervezet gazdálkodásának alapvető szabályait, a szakmai tevékenységet támogató költségvetési szabályok fontosságát és szerepét, a funkcionális feladatok végrehajtásának sajátosságait. A bv. szervezet intézetekre, intézményekre, a középírányító szervei jogosítványokkal rendelkező Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságára (a továbbiakban: BvOP), valamint a büntetés-végrehajtási

gazdasági társaságokra (Kft) tagozódik. Költségvetési szempontból e jegyzet keretei között részletesen nem tárgyaljuk a gazdasági társaságok jogállását, felépítését és tevékenységét, tekintettel arra, hogy ezek nem képezik az államháztartás részét, nem költségvetésből gazdálkodó szervek. Kiemelést érdemel azonban, hogy a stratégiai célként megfogalmazott, és elvárt 100 %-os fogvatartotti foglalkoztatás elérésében tevékenységük, szerepük nagyon fontos. Az új piacok felkutatásával, a már kialakított gazdasági kapcsolatok erősítésével, emelkedő minőségi színvonal elérésével törekednek arra, hogy minél több fogvatartott foglalkoztatására, munkáltatására kerüljön sor. A Kft-ék általi bér munkában való foglalkoztatásnak nem csak az elvárt erkölcsi, de gazdasági haszna is jelentős, hiszen a fogvatartotti munkabér kifizetése ebben az esetben nem a költségvetési forrásokat terheli, és a fogvatartott hozzájárul a tartási költségeihez.

A BvOP, valamint az intézetek és intézmények az államháztartás részét képező költségvetési szervek, önálló jogi személyiségek, és mint ilyenek polgári jogi kötelelem alanyai lehetnek, kötelezettséget vállalhatnak, kötelezettség jogosultjai lehetnek. Az intézmények pert indíthatnak és perelhetők, kötelezettségeiket – az állam mögöttes felelőssége mellett – saját nevükben vállalják. Az intézetek zömében saját gazdasági szervvel rendelkeznek, kivéve az IMEI-t, a Fiatalok Országos Bv. Intézetét és a Bv. Központi Kórházat.

A rendészeti szakvizsgára való felkészülés során az integrált, kötelezően elsajátítandó jegyzetben megtalálható a rendvédelmi szervek gazdasági-pénzügyi és műszaki-technikai-informatikai igazgatása témakör, amely szorosan összekapcsolódik a büntetés-végrehajtás gazdálkodási feladataival.

A kötelező jegyzetben megismerhettük az állam szerepét, az államháztartás alrendszerét, ehhez kapcsolódó feladatokat, jogszabályi és jogi normák előírásait, a Magyar Államkincstár működését és szerepét, feladatait a költségvetési szervek vonatkozásában. Az ismeretek elsajátítását követően el tudjuk helyezni **a büntetés-végrehajtási szervezetet gazdasági szempontból is, az államháztartás részét képező, központi költségvetési szerv, amely a Belügyminisztérium (BM) irányítása alatt látja el feladatait.** Ennek megfelelően a törvények, kormányrendeletek egyéb jogi normák mellett fő iránymutatást a BM által kiadott szabályzatok adják meg. Megismertük, hogy miként lehet költségvetési szervet alapítani, a működtetéséhez milyen források szükségesek, azokat milyen módon lehet felhasználni, hogyan fogadhatunk el adományt. A felhasználásról milyen nyilvántartást kell vezetni, és milyen ellenőrzési rendszerek között működik egy költségvetési szerv.

A bemutatott előírások a Belügyminisztérium valamennyi címére igazak, tehát pl. a rendőrség, a katasztrófavédelem hasonló előírások és előírányzatok mentén gazdálkodik, számol be a felhasználásairól, és belső kontrollrendszere, belső ellenőrzése is ugyanazon jogi keretek között mozog.

A BM által kiadott normákat azonban minden költségvetési cím a saját feladataira, „saját képére” formálja, a specialitását figyelembe véve dolgozza ki. A BM normákat a BvOP által kiadott belső szabályzatok, intézkedések, szakutasítások követik le, majd mindezek még részletesebben, már az adott intézet, intézmény vezetője által kiadott intézeti szabályozási szinten jelennek meg.

1. Főbb működési, kiadási előirányzatok módosítási és felhasználási lehetőségei

Személyi juttatások előirányzattal való gazdálkodás

A kötelezően feldolgozandó jegyzetben megismertük, hogy a személyi juttatások előirányzat három fő részből áll:

- a rendszeres,
- a nem rendszeres és
- a külső személyi juttatások előirányzatból.

A személyi juttatások kiemelt előirányzatot a foglalkoztatottak jogviszonyaira és a személyi juttatások kiemelt előirányzaton elszámolandó egyéb juttatásokra vonatkozó szabályok alapján kell megállapítani. A személyi juttatások kiemelt előirányzata a megfelelő összegű, munkaadókat terhelő járulékok és szociális hozzájárulási adó kiemelt előirányzat nélkül nem tervezhető és hagyható jóvá.

A személyi juttatások előirányzat módosítását (főleg a növelését) szigorú szabályok rögzítik. Költségvetési szerv személyi juttatások költségvetési kiadási előirányzatai:

- 1) jóváhagyott többletbevétellel,
- 2) a költségvetési szerv kötelezettségvállalással terhelt költségvetési maradványának személyi juttatásokból származó részével,
- 3) az egységes rovatrend K33. Szolgáltatási kiadások rovatai kiadási előirányzatai terhére, ha annak célja, hogy a korábban szolgáltatás vásárlással ellátott feladatokat a költségvetési szerv az állományába tartozó személyekkel lássa el, továbbá bármely rovat terhére, ha a személyi juttatások költségvetési kiadási előirányzatainak növelése az azok jóváhagyásakor még nem ismert jogszabályváltozás miatt szükséges,
- 4) a költségvetési szervnél eredeti bevételi előirányzatként nem megtervezett, év közben rendelkezésre bocsátott, felhasználási célja szerint személyi jellegű kifizetést tartalmazó forrásból növelhető.

A személyi juttatások előirányzaton történő felhasználás a költségvetési szervnél foglalkoztatásra irányuló jogviszony létesítéséhez kapcsolódóan kerül kifizetésre, amelynek jelentős része a rendszeres illetmény folyósítását jelenti, ezért szükséges megismerni a vonatkozó jogszabályi előírásokat.

Illetményrendszerek

Hivatásos állomány: A 2015. évi XLII. törvény rendelkezik a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról.

A tananyag feldolgozása során figyelemmel kell lenni a:

- 154/2015. (VI. 19.) Korm. rendelet a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény végrehajtásáról, valamint,
- a 33/2015. (VI. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos szolgálati viszonyban álló tagjai illetményének és egyéb juttatásainak megállapításáról, valamint a folyósítás szabályairól előírásaira is.

Az illetmény

A hivatásos állomány tagja szolgálati viszonya alapján **alapilletményből**, az **egyéb pótlékokból és teljesítményjuttatásból álló illetményre jogosult**. Az illetményt száz forintra kerekítve kell megállapítani.

A hivatásos állomány tagja havonta alapilletményre és az egyéb pótlékokra jogosult. Az **alapilletmény beosztási illetményből, szolgálati időpótlékból és hivatásos pótlékból tevődik össze**. Az ellátott feladattól és körülményektől függően a hivatásos állomány tagja az e törvényben megállapított egyéb pótlékokra jogosult.

A **beosztási illetmény** a hivatásos állomány tagjának besorolása alapján megállapított fizetési fokozathoz tartozó **illetményszorzó és a rendvédelmi illetményalap szorzata**.

A beosztási illetmény megállapításához szükséges illetményszorzókat a törvény 5–9. melléklet határozza meg. A kiemelt vezetők esetében alkalmazott illetményszorzó mértékét a munkáltatói jogkör gyakorlója a 9. mellékletben meghatározott keretek között állapítja meg.

A **szolgálati időpótlék** a hivatásos állomány tagját a szolgálati viszonyban eltöltött tizedik évtől kezdődően megillető, a szolgálatban eltöltött további öt évenként növekvő mértékű, a rendvédelmi illetményalap meghatározott százalékában megállapított illetményelem. A szolgálati időpótlék mértékét a törvény 10. melléklet tartalmazza. A szolgálati időpótléokra való jogosultságot a hivatásos szolgálati idő figyelembevételével kell megállapítani.

A **hivatásos pótlék** a hivatásos állomány esküjében vállalt többletkötelezettségek és a szolgálati beosztással járó többlet-igénybevétel és -terhelés ellentételezését szolgálja. Mértékét a miniszter a **rendvédelmi illetményalap 50–650%-a közötti értékben állapítja meg**.

A hivatásos pótlék mértékének megállapításánál

- 1) a szolgálatellátás sajátosságaiból adódó valóságos és rendszeresen felmerülő – az életet, testi épséget, egészséget fenyegető – kockázatot,
- 2) a fegyverrel való szolgálatteljesítés, fegyverhasználattal vagy annak lehetőségével járó helyzetek gyakoriságát,
- 3) a szolgálatteljesítés külső körülményeit,
- 4) a szolgálat ellátásához kapcsolódó belső körülmények, rezsimszabályok szigorúságát, kötöttségét, valamint
- 5) a szakmai irányításból adódó többletfelelősséget, magasabb szakmai követelményeket kell figyelembe venni.

A hivatásos állomány tagja az előző évi egyéni teljesítményértékelésének eredményétől függően, a szervezeti egység számára a szervezeti teljesítményértékelés eredménye alapján a

személyi juttatás előirányzaton belül biztosított költségvetési keret terhére **évente két alkalommal, április és szeptember hónapban, egyenlő mértékű teljesítményjuttatásban részesíthető.** A teljesítményjuttatás tárgyévre meghatározott mértéke nem haladhatja meg a hivatásos állomány tagja alapilletményének háromszorosát.

A rendvédelmi illetményalap összegét évente a központi költségvetésről szóló törvény állapítja meg úgy, hogy az nem lehet alacsonyabb, mint az előző évi rendvédelmi illetményalap.

Az egyéb pótlékok

Ha a hivatásos állomány tagja olyan szolgálati beosztást tölt be, amelyben idegen nyelv használata szükséges, **idegennyelv-tudási pótléokra** jogosult.

A hivatásos állomány tagja a **szolgálatteljesítési helyétől, idejétől és körülményeitől függően**, a miniszteri rendeletben meghatározott feltételekkel a következő pótléokra jogosult:

- 1) a nagyfrekvenciás és ionizáló sugárzásnak, mérgezésnek vagy biológiai kóroki tényezők jelenléte miatt fertőzés veszélyének kitétt beosztásban szolgálatot teljesítők pótléka havonta a rendvédelmi illetményalap 25%-a,
- 2) a preferált településen szolgálatot teljesítők pótléka havonta a rendvédelmi illetményalap 50%-a,
- 3) az éjszakai pótlék teljesített óránként a rendvédelmi illetményalap 0,5%-a, valamint
- 4) a készenléti pótlék teljesített óránként a rendvédelmi illetményalap 0,25%-a.

Az egyéb pótlékokra jogosító szolgálati beosztásokat és a pótlékok folyósításának feltételeit a miniszter rendeletben állapítja meg.

Az illetményt Magyarország hivatalos pénznemében kell megállapítani, és havonta utólag, a tárgyhónapot követő hónap ötödik napjáig kell a hivatásos állomány tagjának megbízása alapján a fizetési számlájára átutalni, vagy ha azzal nem rendelkezik, részére pénzforgalmi számláról történő készpénzkifizetés kézbesítése útján megfizetni.

Az illetményből történő levonásnak csak jogszabály, végrehajtható határozat vagy a hivatásos állomány tagjának hozzájárulása alapján van helye, ettől eltérni nem lehet.

Közalkalmazotti állomány

A közalkalmazottak jogállásáról a 1992. évi XXXIII. törvény rendelkezik.

A közalkalmazotti munkakörök az ellátásukhoz jogszabályban előírt iskolai végzettség, illetve állam által elismert szakképesítés, szakképzettség, doktori cím, tudományos fokozat, valamint akadémiai tagság alapján fizetési osztályokba tagozódnak.

A fizetési osztályok A-tól J-ig kerültek meghatározásra. A fizetési osztályok fizetési fokozatokra tagozódnak. Az egyes fizetési osztályok tizennégy fizetési fokozatot tartalmaznak.

A közalkalmazott fizetési osztályát (besorolását) az ellátandó munkakör betöltésére előírt, annak a legmagasabb iskolai végzettségnek, illetve szakképesítésnek, szakképzettségnek, doktori címnek, tudományos fokozatnak alapján kell meghatározni, amellyel a közalkalmazott rendelkezik.

A közalkalmazott fizetési fokozatát közalkalmazotti jogviszonyban töltött ideje alapján kell megállapítani. A közalkalmazott a közalkalmazotti jogviszonyban töltött idő alapján háromévenként eggyel magasabb fizetési fokozatba lép.

A közalkalmazottat a tárgyév első napján kell a magasabb fizetési fokozatba besorolni. A magasabb fizetési fokozat elérésével a hároméves várakozási idő újra kezdődik.

A fizetési osztályok első fizetési fokozatához tartozó illetmény garantált összegét, valamint a növekvő számú fizetési fokozatokhoz tartozó - az első fizetési fokozat garantált illetményére épülő - legkisebb szorzószámokat az éves költségvetési törvény állapítja meg.

Illetménykiegészítés, pótlékok, kereset kiegészítés

A közalkalmazott a fizetési fokozata alapján járó illetményén felül **illetménykiegészítésben részesülhet**. A kollektív szerződés, ennek rendelkezése hiányában a munkáltató határozza meg, hogy a munkáltató a gazdálkodás eredményének mely hányadát és milyen feltételek szerint fordítja illetménykiegészítésre.

Az e törvényben megállapított feltételek mellett a közalkalmazott **illetménypótlékra jogosult**. Az illetménypótlék számításának alapját (a továbbiakban: pótlékalap) a mindenkori éves költségvetési törvény állapítja meg. A megbízott **vezetőt vezetői** pótlék illeti meg.

A főtanácsost, a főmunkatársat, a tanácsost, valamint a munkatársat **címpótlék** illeti meg.

Amennyiben a közalkalmazott vezetői és címpótlékra is jogosult, részére a vezetői pótlék jár.

A közalkalmazott **illetménypótlékra jogosult**, ha

- foglalkoztatására munkaideje legalább felében jogszabályban meghatározott egészségkárosító kockázatok között kerül sor, vagy
- a védelem csak egyéni védőeszköz olyan állandó vagy tartós használatával valósítható meg, amely a közalkalmazott számára fokozott megterhelést jelent.

A pótlékra jogosító munkaköröket a munkáltató állapítja meg. A pótlék mértéke a pótlékalap 100%-a.

Idegennyelv-tudási pótlékra jogosult a közalkalmazott, ha olyan munkakört tölt be, amelyben a magyar nyelv mellett meghatározott idegen nyelv rendszeres használata indokolt.

A munkáltatónál az idegennyelv-tudási pótlékra jogosító idegen nyelveket és munkaköröket a kollektív szerződés, ennek hiányában a munkáltató állapítja meg.

A pótlék megállapításának további feltétele, hogy a meghatározott idegen nyelvből a közalkalmazott állami nyelvvizsga eredményes letételét igazoló bizonyítvánnyal vagy azzal egyenértékű igazolással rendelkezzen. Nem fizethető idegennyelv-tudási pótlék a nyelvtanári, **tolmácsi, valamint a fordítói (revizor-fordítói) munkakörben foglalkoztatott közalkalmazottnak a munkaköre ellátásához szükséges idegen nyelv használata alapján.**

A közalkalmazottat a munkáltató meghatározott munkateljesítmény eléréseért, illetve átmeneti többletfeladatok - ide nem értve az átirányítást - teljesítéséért a megállapított személyi juttatások előírányzatán belül egyszeri vagy meghatározott időre szóló, havi rendszerességgel fizetett kereset kiegészítésben részesítheti.

A kereset kiegészítés feltételeit a kollektív szerződés, ennek hiányában a munkáltató állapítja meg.

A 29/2015. (VI.15.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi szerveknél foglalkoztatott közalkalmazottak részére rendvédelmi ágazati pótlék megállapításáról rendelkezik.

Közszolgálati tisztségviselők

A közszolgálati tisztviselőkről a 2011. évi CXCV. törvény rendelkezik.

A kormánytisztviselő a kormányzati szolgálati jogviszonya alapján havonta illetményre jogosult. Az illetményt száz forintra kerekítve kell megállapítani. A kerekítés nem minősül munkáltatói intézkedésen alapuló, az általánostól eltérő illetmény-megállapításnak.

Az illetmény alapilletményből, valamint – az e törvényben meghatározott feltételek esetén – illetménykiegészítésből és illetménypótlékból áll.

Az alapilletmény és az illetménykiegészítés együttes összegének legalább a garantált bérminimum összegét el kell érnie. A garantált bérminimum összegét és hatályát a kormány állapítja meg.

A tárgyév március 1-jétől a következő év február végéig terjedő időszakra vonatkozó havi illetmény nem haladhatja meg a Központi Statisztikai Hivatal által hivatalosan közzétett, a tárgyévet megelőző évre vonatkozó nemzetgazdasági havi átlagos bruttó kereset tízszeresét.

A felsőfokú iskolai végzettségű kormánytisztviselőt az I., a középiskolai végzettségű kormánytisztviselőt a II. osztályba kell besorolni (a továbbiakban: besorolási osztály). **A besorolási osztály fizetési fokozatokból áll.**

Az illetményalap összegét évente az állami költségvetésről szóló törvény állapítja meg úgy, hogy az nem lehet alacsonyabb, mint az előző évi illetményalap.

Az egyes osztályok emelkedő számú fizetési fokozataihoz növekvő szorzószámok tartoznak. A szorzószám és az illetményalap szorzata határozza meg az egyes osztályok különböző fokozataihoz tartozó alapilletményt.

A vezetőt törvényben meghatározott illetménypótlék illeti meg. Integrált **ügyfélszolgálati pótlékre** jogosult az a kormánytisztviselő, aki a fővárosi és megyei kormányhivatalokon belül működő integrált ügyfélszolgálati irodán ügyfélszolgálati feladatok ellátásával összefüggő munkakört tölt be. A pótlék mértéke az alapilletmény 20%-a.

Éjszakai pótlékre az jogosult, aki a munkaidő-beosztása alapján 22.00 és 6.00 óra között végez munkát. A pótlék mértéke óránként az illetményalap 0,45 %-a. Abban az esetben, ha a munkaidő-beosztás részben esik 22.00 és 6.00 óra közé, az éjszakai pótlék időarányosan jár.

Ha a kormánytisztviselő rendszeresen hivatali gépjárművet vezet, és ezáltal külön gépjárművezető foglalkoztatása szükségtelen, gépjármű-vezetési pótlékre jogosult. A kormánytisztviselő illetménypótlékre jogosult, ha a munkavégzésre munkaideje nagyobb részében egészségkárosító kockázatok között kerül sor, vagy egészségének védelme csak olyan

egyéni védőeszköz állandó vagy tartós használatával valósítható meg, amely a kormánytisztviselő számára fokozott megterhelést jelent. Ha a kormánytisztviselő olyan munkakört tölt be, amelyben idegen nyelv használata szükséges, **idegennyelv-tudási pótlékra jogosult**.

Juttatások, költségtérítések, egyéb személyi juttatások előirányzat felhasználás

A költségtérítések, juttatások, egyéb járandóságok a nem rendszeres személyi juttatások előirányzaton kerülnek tervezésre és felhasználásra. Ezek közé tartozik pl. a jubileumi jutalom, a túlóra, túlszolgálat, a napidíj és a cafeteria. Minden állománycsoport költségtérítéseire nem terjedhet ki a jegyzet, de a jelentős témakörök kiemelésre kerülnek.

Jubileumi jutalom

A **hivatásos állomány** tagja jubileumi jutalomra jogosult, amelynek mértéke:

- 1) huszonöt év szolgálati viszonyban töltött idő esetén kéthavi,
- 2) harminc év szolgálati viszonyban töltött idő esetén háromhavi,
- 3) harmincöt év szolgálati viszonyban töltött idő esetén öthavi,
- 4) negyven, és ezt követő minden öt év szolgálati viszonyban töltött idő esetén héthavi távolléti díjnak megfelelő összeg.

A huszonöt, harminc, illetve negyvenévi közalkalmazotti jogviszonnal rendelkező **közalkalmazottnak** jubileumi jutalom jár.

A jubileumi jutalom:

- 1) huszonöt év közalkalmazotti jogviszony esetén kéthavi,
- 2) harminc év közalkalmazotti jogviszony esetén háromhavi,
- 3) negyven év közalkalmazotti jogviszony esetén öthavi illetményének megfelelő összeg.

A **kormánytisztviselő** 25, 30, 35, illetve 40 évi kormányzati szolgálati jogviszonyban töltött idő után jubileumi jutalomra jogosult. A jubileumi jutalom az említett kormányzati szolgálati jogviszonyban töltött idő betöltésének a napján esedékes.

- 1) 25 évi jogviszony esetén kéthavi,
- 2) 30 évi jogviszony esetén háromhavi,
- 3) 35 évi jogviszony esetén négyhavi,
- 4) 40 évi jogviszony esetén öthavi illetménynek megfelelő összeg.

Napidíj

A hivatásos állomány tagja a belföldi szolgálati kiküldetése esetén a rendvédelmi illetményalap egy munkanapra eső összegének 25%-ában megállapított napidíjra jogosult. Nem jár a napidíj, ha a belföldi szolgálati kiküldetésben töltött idő a négy órát nem éri el, a napidíj fele jár, ha a nyolc órát nem éri el. Nem minősül belföldi kiküldetésnek a szolgálati hely működési területén belüli településen történő munkavégzés elrendelése.

Távolléti díj

Távolléti díj fejében a hivatásos állomány tagja részére az alapilletmény, valamint a rendszeres illetménypótlékok együttes összegének a távollét idejére számított időarányos átlaga jár.

Költségtérítések

A hivatásos állomány tagja részére meg kell téríteni

- az egyik szolgálati helyről a másikra szolgálati érdekből történő áthelyezéssel vagy átrendeléssel kapcsolatos,
- a szolgálati feladat ellátásával kapcsolatban indokoltan felmerült, valamint
- a szabadságról, a munkaszüneti és a pihenőnapról történő visszarendeléssel

összefüggő költséget.

A hivatásos állomány tagját megillető költségtérítések fajtáit, mértékét, a költségtérítés feltételeit, rendjét a miniszter állapítja meg. A munkába járás helyközi utazási költségeit a hivatásos állomány tagjának jogszabályban foglaltak szerint kell megtéríteni.

Munkába járás

A munkába járással kapcsolatos utazási költségtérítésről 39/2010. (II. 26.) Korm. rendelet rendelkezik, amely valamennyi állománycsoportot egyformán érint.

Munkába járás fogalma:

- a közigazgatási határon kívülről a lakóhely vagy tartózkodási hely, valamint a munkavégzés helye között munkavégzési célból történő helyközi (távolsági) utazással, illetve átutazás céljából helyi közösségi közlekedéssel megvalósuló napi munkába járás és hazautazás, továbbá
- a közigazgatási határon belül, a lakóhely vagy tartózkodási hely, valamint a munkavégzés helye között munkavégzési célból történő napi munkába járás és hazautazás is, amennyiben a munkavállaló a munkavégzés helyét - annak földrajzi elhelyezkedése miatt - sem helyi, sem helyközi közösségi közlekedéssel nem tudja elérni, vagy olyan helyi közösségi közlekedési eszközzel tudja elérni, amelynek közlekedési útvonalát kifejezetten a település külterületén lévő munkáltató elérhetőségének biztosítása miatt létesítették, vagy módosították.

Napi munkába járás: a lakóhely vagy a tartózkodási hely és a munkavégzés helye közötti napi, valamint a munkarendtől függő gyakoriságú rendszeres vagy esetenkénti oda- és visszautazás.

Hazautazás: a munkahelyről legfeljebb hetente egyszer - az általános munkarendtől eltérő munkaidő-beosztás esetén legfeljebb havonta négyszer - a lakóhelyre történő oda- és visszautazás.

A munkáltató megtéríti a munkavállaló munkába járását szolgáló teljes árú, valamint a közforgalmú személyszállítási utazási kedvezményekről szóló kormányrendelet szerinti utazási kedvezménytel megváltott, illetve az üzletpolitikai kedvezménytel csökkentett árú bérlet vagy menetjegy árát, amennyiben

- 1) belföldi vagy határon átmenő országos közforgalmú vasút 2. kocsiosztályán,
- 2) menetrend szerinti országos, regionális és elővárosi autóbusszáron,
- 3) elővárosi vasúton (HÉV-en),
- 4) menetrend szerint közlekedő hajón, kompon, vagy réven

utazik a munkavégzés helyére, továbbá, ha hazautazás céljából légi közlekedési járművet vesz igénybe.

A munkáltató a munkavállalóval való megállapodás szerint nem téríti meg a munkába járás költségét, ha a munkavállalóinak lakóhelyük (tartózkodási helyük) és a munkahelyük között történő oda-visszautazását csoportos személyszállítás útján oldja meg.

A munkáltató által fizetett napi munkába járással kapcsolatos költségtérítés a bérlettel vagy menetjeggyel való elszámolás ellenében azok árának legalább 86%-a.

A munkáltató által fizetett **hazautazással kapcsolatos költségtérítés** a bérlettel vagy menetjeggyel való elszámolás ellenében azok árának legalább 86%-a, legfeljebb havonta

- 2010-ben 30 000 forint,
- 2011-től minden évben az előző évben irányadó összegnek a Központi Statisztikai Hivatal által a megelőző évre megállapított és közzétett éves átlagos fogyasztói árnövekedés mértékével növelt összege.

Kedvezmények és támogatások

A hivatásos állomány tagja részére visszatérítendő vagy vissza nem térítendő szociális, jóléti és kulturális kedvezmények és támogatások biztosíthatók. Ezek különösen a következők:

- 1) üdülési támogatás,
- 2) családalapítási támogatás,
- 3) szociális támogatás,
- 4) illetményelőleg, valamint
- 5) tanulmányi ösztöndíj, képzési, továbbképzési támogatás.

Lakhatási támogatás

A hivatásos állomány tagja részére lakhatási támogatás nyújtható, amelyek különösen az alábbiak:

- 1) a szolgálat érdekében minisztérium vagy a rendvédelmi szerv kezelésében levő állami tulajdonú lakás biztosítása bérleti díj megfizetése ellenében (a továbbiakban: szolgálati lakás),
- 2) az önkormányzati vagy magántulajdonú lakás bérletéhez lakbértámogatás vagy albérleti díj-hozzájárulás,
- 3) lakhatás biztosításához szükséges lakás, ház vagy ingatlan megszerzésének anyagi támogatása kamatmentes kölcsönrel vagy vissza nem térítendő juttatással,
- 4) a lakásigény megoldásához egyszeri pénzbeli támogatás nyújtása,
- 5) az egyedülállók és gyermektelen házaspárok részére szükség esetén szálló- vagy garzonelhelyezés,
- 6) a lakással rendelkezők részére a lakhatással kapcsolatos költségekhez való hozzájárulás,
- 7) a lakástulajdon megszerzéséhez nyújtott hitelintézeti kölcsön igénybevételének állami támogatása,
- 8) önkormányzati tulajdonban lévő, a rendvédelmi szerv bérlőkijelölési jogával érintett lakás biztosítása, a tulajdonos önkormányzat rendeletében meghatározott bérleti díj megfizetése mellett.

Természetbeni ellátás

A hivatásos állomány tagját a természetbeni ellátás keretében térítésmentesen el kell látni a rendvédelmi szerv feladatainak megfelelő fegyverzettel, felszereléssel, ruházattal és – a jogszabályban meghatározott esetben – étellel.

Az ellátási normákban meghatározott egyenruházati és felszerelési cikkek beszerzésére első alkalommal a szolgálati viszony létesítésekor alapfelszerelési, ezt követően pedig évenként ruházati utánpótlási ellátmány jár.

A hivatásos állomány tagja évente a rendvédelmi illetményalap 250%-ának megfelelő mértékű ruházati utánpótlási ellátmányra jogosult, amely természetben is kiadható.

A hivatásos állomány tagjának a ruházati utánpótlási ellátmány felhasználását ruházati termékről szóló számlával kell igazolni. Az ellátmány a személyi jövedelemadó szempontjából természetbeni juttatásként kiadott munkaruházatnak minősül. A ruházati utánpótlási ellátmány kiadásának és felhasználásának rendjét a miniszter állapítja meg.

A hivatásos állomány tagja a mindenkori ruházati utánpótlási ellátmány terhére a miniszter által meghatározott mértékben köteles a ruházat költségeit fedezni.

Választható juttatások, a cafeteria

A cafeteria mértékét a mindenkori költségvetési törvény rögzíti, amelynek felhasználási lehetőségeiről a BM utasítás formájában rendelkezik, a munkába járáshoz hasonlóan ez egységesen valamennyi állománycsoportot érinti.

Végkielégítés

A hivatásos állomány tagját felmentése esetén – kivételekkel – a felmentési időre járó távolléti díjon túl végkielégítés illeti meg.

Túlszolgálat – hivatásos állomány

Ha a szolgálati érdek vagy rendkívüli eset - így különösen tömegbaleset, elemi csapás, katasztrófa vagy súlyos kár megelőzése, elhárítása, következményeinek felszámolása, továbbá egyéb, a köz- és vagyonbiztonságot veszélyeztető, előre nem látható körülmény bekövetkezése - szükségessé teszi, a hivatásos állomány tagja a meghatározott szolgálatteljesítési időn túl, valamint a munkaszüneti és pihenőnapon is kötelezhető arra, hogy szolgálatot teljesítsen (a továbbiakban: túlszolgálat).

A szolgálati érdekből elrendelhető túlszolgálat maximális időtartamát úgy kell meghatározni, hogy a heti szolgálatteljesítési idő és a túlszolgálat együttesen nem haladhatja meg a munkaidő-szervezés egyes szempontjairól szóló 2003. november 4-i 2003/88/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 6. cikk b) pontjában meghatározott heti időtartamot, (amely 8 óra), **éves szinten 416 óra.**

A korlátozás nem alkalmazható, ha a túlszolgálatra tömegbaleset, elemi csapás, katasztrófa vagy súlyos kár megelőzése, elhárítása, következményeinek felszámolása vagy egyéb, a köz- és vagyonbiztonságot veszélyeztető előre nem látható körülmény bekövetkezése miatt kerül sor.

A túlszolgálatot az állományilletékes parancsnoknak vagy az általa felhatalmazott szolgálati eljárónak írásban kell elrendelnie. A teljesített túlszolgálatról nyilvántartást kell vezetni.

A hivatásos állomány tagjának a túlszolgálattal azonos tartamú szabadidőt kell biztosítani. Ha a túlszolgálatot heti pihenőnapon vagy munkaszüneti napon teljesítették, a túlszolgálat kétszeresének megfelelő szabadidő jár. A túlszolgálatért járó szabadidőt lehetőség szerint harminc napon belül kell kiadni. Ha a szabadidő kiadása veszélyezteti a szolgálatellátást, a szabadidő kiadását hat hónapon belül kell biztosítani. Ha a túlszolgálat havi vagy többhavi

szolgálatteljesítési idő keretében történt, a szabadidő kiadása történhet hat hónapon túl is, de legkésőbb a következő év első félévében ki kell adni.

Túlmunka – közalkalmazotti állomány esetében

Közalkalmazotti túlóra elszámolása		
Teljesített túlóra munkanapon történik		díjazása
1	Pénzbeli megváltás	100% óradíj + 50% bérpótlék
2	Szabadidőben történő megváltás	100% óradíj + szabadidő biztosítása ugyanakkora mértékben, mint a túlóra óraszám
Teljesített túlóra pihenőnapon történik		díjazása
1	Pénzbeli megváltás	100% óradíj + 100% pótlék
2	Szabadidőben történő megváltás	100% óradíj + 50% pótlék + pihenőnap biztosítás
Teljesített túlóra munkaszüneti napon történik		díjazása
1	Pénzbeli megváltás	100% óradíj + 100% pótlék

Munkanapon teljesített rendkívüli munka ellentételezése:

- **pénzben:** a rendkívüli munka idejére járó illetmény és további 50 % illetménypótlék (ez tehát 150 %-os ellentételezésnek felel meg),
- **szabadidőben:** csak az 50 %-os illetménypótlék váltható meg szabadidővel, legalább a rendkívüli munka időtartamával megegyező mértékben, a rendkívüli munka idejére járó illetmény ebben az esetben is jár.

Heti pihenőnapon teljesített rendkívüli munka ellentételezése:

- **pénzben:** a rendkívüli munka idejére járó illetmény és további 100 % illetménypótlék (200 %-os ellentételezés),
- **szabadidőben:** kizárólag a 100 %-os illetménypótlék fele váltható meg, úgy, hogy a munkáltató ahelyett másik pihenőnapot biztosít; a rendkívüli munka idejére járó illetmény és a 100 % illetménypótlék „másik” fele (50 %) ebben az esetben is jár.

Munkaszüneti napon teljesített rendkívüli munka ellentételezése:

- **pénzben:** a rendkívüli munka idejére járó illetmény és további 100 % illetménypótlék (200 %-os ellentételezés),
- **szabadidőben:** a munkaszüneti napon teljesített rendkívüli munka szabadidővel nem váltható meg.

A közalkalmazottak esetében tisztán szabadidőben történő ellentételezés nem lehetséges, mert a szabadidős megváltáshoz minden esetben kapcsolódik pénzbeli kifizetés is.

Részükre maximum **250 óra túlmunka rendelhető el éves szinten, amely 50 órával növelhető, tehát 300 órára maximum**, ha ez a kollektív szerződésben rögzítésre kerül.

Kormánytisztviselő

A kormánytisztviselőt rendkívüli munkaidő teljesítése esetén annak időtartamával azonos mértékű szabadidő illeti meg.

A kormánytisztviselőnek

- a **heti pihenőnapon** teljesített rendkívüli munkaidő ellenértékéért a munkaidő időtartama **kétszeresének**,
- a **munkaszüneti napon** teljesített rendkívüli munkaidő ellenértékéért a munkaidő időtartama **háromszorosának megfelelő** mértékű szabadidő jár.

A szabadidőt a rendkívüli munkaidőt követően legkésőbb harminc napon belül kell kiadni, ha ez nem lehetséges, meg kell váltani. A megváltás mértéke a kormánytisztviselő kifizetési idejének a szabadidőre járó arányos összege.

Teljes napi munkaidő esetén naptári évenként **200 óra** rendkívüli munkaidő rendelhető el.

Szociális gondoskodás

A rendvédelmi szerv szociális gondoskodásának körébe tartozik

- 1) a rendvédelmi szerv hivatásos állományának tagja és közeli hozzátartozója,
- 2) a korábban a rendvédelmi szerv hivatásos állományába tartozott szolgálati nyugdíjas és közeli hozzátartozója,
- 3) a hivatásos állomány elhunyt tagjának és a korábban a rendvédelmi szerv hivatásos állományába tartozott szolgálati nyugdíjasnak az özvegye, árvája, amíg ellátást folyósítanak számára, továbbá az özvegy akkor is, ha saját jogú nyugdíjat kap, valamint
- 4) akinek a szolgálati viszonya a szolgálati kötelemekkel összefüggő baleset, betegség miatt szűnt meg.

A 6/2013. (III. 27.) BM rendelet szabályozza a belügyminiszter irányítása alatt álló fegyveres szervek hivatásos és közalkalmazotti állománya részére adható szociális támogatások, és a kegyeleti gondoskodással kapcsolatos egyes feladatokat.

A személyi állomány tagja, valamint közeli hozzátartozója a szociális helyzetére figyelemmel, rászorultság alapján pénzbeli támogatásban részesíthető. A rászorultság egyedileg, a tényleges szociális helyzet figyelembevételével állapítható meg.

A szociális és kegyeleti keret terhére a következő pénzbeli támogatások nyújthatók:

- 1) szociális segély,
- 2) születési segély,
- 3) beiskolázási segély,
- 4) képzési segély,
- 5) temetési segély.

A nem rendszeres személyi juttatások előirányzat terhére kell megtervezni és elszámolni a kegyeleti gondoskodás miatti kifizetéseket, a szemüveg, fogpótlás miatti költségtérítéseket és pld. a ruházati utánpótlási illetmény folyósításának összegét is.

Munkaadókat terhelő járulékok előirányzat módosítási és felhasználási lehetőségei

A munkaadókat terhelő járulékok előirányzat összetételét megismertük a kötelező jegyzetből, (szociális hozzájárulási adó, karkedvezmény-biztosítási járulék, egészségügyi hozzájárulás, táppénz hozzájárulás) kiemelést érdemel azonban, hogy ezen előirányzat növelésével, illetve csökkentésével kapcsolatban az általános előirányzat módosítási előírások érvényesek.

Ennek értelmében többletbevételből, más előirányzat terhére növelhető az előirányzat, illetve ezen előirányzatról átvihető pld. dologi kiadások előirányzatra is amennyiben ott van rá szükség. Természetesen megvizsgálva, hogy az adott személyi juttatások előirányzathoz milyen összegű járulékfizetési kötelezettség társul.

A bevallás és a járulékfizetés rendezése nélkül a Magyar Államkincstár (MÁK) nem hajtja végre a kincstári nyitást, amely nagyon szigorú előírás. Az előirányzat módosítást a BM-en keresztül a MÁK hajtja végre.

A dologi kiadások előirányzat módosítási és felhasználási lehetőségei

Mint bemutattam a személyi juttatások előirányzat felhasználást és járulékfizetési kötelezettséget jogszabályok, jogi normák mentén kell felhasználni. Nincs ez másként a dologi kiadások előirányzat esetében sem, azonban minden előirányzat felhasználás során tekintettel kell lenni az alábbi elvárásokra:

- **Gazdaságosság** (az erőforrások felhasználásához kapcsolódó kiadás, ráfordítás a lehető legkisebb legyen),
- **Hatékony** (a nyújtott szolgáltatás, ellátott feladat értéke vagy bevétele a lehető legnagyobb mértékben haladja meg a felhasznált erőforrások kiadásait/ráfordításait),
- **Eredményesség** (a kitűzött célok teljesüljenek, a feladat tervezett és tényleges hatása között a lehető legkisebb eltérés legyen, vagy a tényleges hatás kedvezőbb legyen a tervezettnél).

Mint megismertük, a dologi kiadások előirányzat azokat a működési feltételeket biztosítják, amelyek szükségesek a feladat ellátáshoz.

A dologi kiadások előirányzat felhasználható pl.

- 1) **Élelmiszer beszerzésre**, itt kell elszámolni a saját konyhát üzemeltető költségvetési szerveknél az élelmiszerek, élelmezési nyersanyagok beszerzésének kiadásainak teljes összegét, függetlenül attól, hogy az étkezést ellátottak, saját alkalmazottak vagy más szerv ellátottai, alkalmazottai veszik igénybe.
- 2) **Gyógyszerbeszerzésre**, itt jelennek meg a gyári előállítású és magisztrális gyógyszerek, gyógyszer jellegű anyagok (készítmények), tápszerek, vér- és vérkészítmények, valamint a gyógyászati diagnosztikai segédanyagok vásárlásának kiadásai.
- 3) **Irodaszer, nyomtatvány** beszerzése, amely a szakmai feladat ellátásához szükséges – irodai papír (írógéppapír, céges levélpapír, boríték, sokszorosítás, fénymásolás papírigénye stb.), valamint minden, irodai célokat szolgáló anyag, készlet (irattartók, tűzőgépek, irodai kapcsok, naptárak, ceruzák, tollak, radírok, ragasztók, lyukasztógépek stb.) kiadásai.
- 4) **Könyv, folyóirat, egyéb információhordozó** beszerzése, amely a költségvetési szerv által általánosan használt, a tevékenységét segítő elektronikus eszközök, közlönyök, jogi információk, szabványok stb.) beszerzési, előfizetési kiadásainak előirányzására és elszámolására szolgál.
- 5) **Hajtó- és kenőanyagok beszerzésre**, mivel itt kell előirányozni és elszámolni a járművekhez vásárolt hajtó- és kenőanyagok (pl.: benzin, gázolaj, gáz, kenőolaj, motorolaj, gépszír és egyéb hűtő-, kenőfolyadékok) vásárlását, beleértve a készpénzes üzemanyag-vásárlást is.
- 6) **Munkaruha, védőruha, formaruha, egyenruha**, mert ezen a tételen kell megtervezni és elszámolni az intézményi ellátottak ruházata beszerzésének kiadásait, valamint a ruházati költségtérítésnél nem szerepeltethető munka- és védőruha beszerzési kiadásait is.
- 7) **Vásárolt élelmezésre**, a melegítő konyhával rendelkező, vagy dolgozói étkeztetéséről más módon (pl.: helyiségeinek vendéglátó vállalat részére történő bérbeadása, más költségvetési vagy gazdálkodó szervnél való elhelyezéssel) gondoskodó költségvetési szervnél ezen a rovaton kell elszámolni a konyha, étterem, büfé vagy más vendéglátóipari helyiség üzemeltetésére irányuló szolgáltatásért fizetett vételárat.
- 8) **Bérelti és lízing díjakra**, amely a költségvetési szerv által bérelt épületek, építmények, helyiségek, szolgálati lakás céljára bérelt lakások, valamint a gépjárművek, gépek, berendezések, felszerelések stb. bérelti és lízingdíjait tartalmazza.
- 9) **Közüzemi szolgáltatóknak** fizetett díjakra, (gázenergia-szolgáltatás díja, villamosenergia-szolgáltatás díja, távhő- és melegvíz-szolgáltatás díja, víz- és csatornadíjak).
- 10) **Karbantartási, kisjavítási szolgáltatások** kiadásaira, mivel itt jelennek meg a költségvetési szerv kezelésében, használatában, tulajdonában lévő ingatlanok, gépek, berendezések, felszerelések, járművek idegen kivitelezővel végeztetett karbantartását és kisjavítását célzó kiadások.
- 11) **Egyéb üzemeltetési, fenntartási szolgáltatási** kiadásokra (pl.: jogi segítségnyújtás jogi segítői díjának számlázott ellenértéke, fordítói, közjegyzői, közbeszerzési irodai díjak számlázott ellenértéke, takarítás, kulturális rendezvény megrendelése, orvosi vizsgálatok megrendelése, üzemorvosi szolgáltatásért fizetett díj, postai levél, csomag, távirat, postafiókbérlet, előfizetési díjak, személyszállítási és kéményseprési díjak, rovarirtás).
- 12) **Vásárolt termékek és szolgáltatások**, valamint a kiszámlázott termékek és szolgáltatások általános forgalmi adó befizetése.
- 13) Ezen felül még belföldi és külföldi kiküldetés szállással, étkezéssel, utazással kapcsolatos költségeire.

A **dologi kiadások előirányzat módosítás** szintén az általános elvek alapján végezhető el, ennek értelmében a BM gazdasági helyettes államtitkárságán keresztül a Magyar Államkincstár felé szükséges továbbítani, megfelelő indokoltsággal, amennyiben szabad keret mutatkozik csökkenthető, illetve más előirányzat vagy többletbevétel, maradvány összegével növelhető az előirányzat.

A felhalmozási előirányzatok áttekintését követően, külön részben kerül feldolgozásra a beszerzési tevékenység, amely egy adott költségvetési szerv, így a büntetés-végrehajtási intézetek, intézmények részére is kihívást jelent. A beszerzéssel kapcsolatos elvárások nem csak a dologi, de a felhalmozási előirányzatok felhasználása során is jelentkeznek, ezért ezt a tevékenységet külön részben tárgyaljuk.

Kiemelést érdemel, hogy az államháztartás központi alrendszerébe tartozó költségvetési szerv kiadási előirányzatai terhére támogatás, adomány és más ellenérték nélküli kötelezettség nem vállalható, valamint kifizetés nem teljesíthető. A tilalom nem vonatkozik a költségvetési szerv foglalkoztatottjai számára jogszabály alapján nyújtható munkáltatói kölcsönökre, támogatásokra, az ellátottak pénzbeli juttatásaira, valamint a költségvetési szerv által foglalkoztatottak jóléti célú - oktatási, szociális vagy sportcélú - tevékenységet végző szervezetének juttatott támogatásokra.

A kiadási előirányzatok terhére nem köthető olyan jogi személlyel, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezettel érvényesen visszterhes szerződés, illetve létrejött ilyen szerződés alapján nem teljesíthető kifizetés, **amely szervezet nem minősül átlátható szervezetnek.**

Az átláthatóságot az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (Áht.) 41. § (6) bekezdése, 50. § (1) bekezdés c) pontja és a nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény (Nvt.) 3. § (1) bekezdés 1. pontja rögzíti, illetve az ezzel kapcsolatos nyilatkozatot ez alapján kell elkészíteni.

Kiemelést érdemel, hogy az állam, a költségvetési szerv, a köztestület, a helyi önkormányzat, a nemzetiségi önkormányzat, a társulás, az egyházi jogi személy, az olyan gazdálkodó szervezet, amelyben az állam vagy a helyi önkormányzat külön-külön vagy együtt 100%-os részesedéssel rendelkezik, a nemzetközi szervezet, a külföldi állam, a külföldi helyhatóság, a külföldi állami vagy helyhatósági szerv és az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes állam szabályozott piacára bevezetett nyilvánosan működő részvénytársaság átlátható szervezetnek minősül. A többi gazdálkodó szervezettel kapcsolatban feltételek megléte kerül felsorolásra.

2. Főbb felhalmozási kiadási előirányzatok módosítási és felhasználási lehetőségei

Felhalmozási előirányzatok (kiadások)

A felhalmozási előirányzatok a költségvetési szerv vagyonával történő gazdálkodást szolgálják, a működési előirányzatokkal szemben „felhalmozásra”, a vagyon növelésére, megővására törekszik, erre a célra kerül biztosításra.

Mind a beruházások előirányzat, mind a felújítás előirányzat eredeti előirányzata az általános elvek alapján növelhető, vagy csökkenthető. Nincs speciális előírás, mint pl. a személyi juttatások előirányzat esetében. Növelését a költségvetési szervek főleg más kiadási előirányzat

terhére, vagy felhalmozási bevételből hajtják végre. Több esetben, amikor a működés veszélybe kerül, a költségvetési szervek átcsoportosítják pl. a dologi kiadások előirányzatra, a csökkenése leginkább ezért következik be.

Specialitása a felhalmozási előirányzatnak, hogy a MÁK általi nyitása nem havonta, időarányosan történik, hanem teljesítésarányosan. Ennek értelmében, ha egy adott költségvetési szerv felújítást vagy beruházást hajt végre, ennek során a szállító által kiállított számla és egyéb adatlapok kitöltésével van mód a forrás lehívására.

Beruházások előirányzat

A számviteli törvény előírásai szerint a beruházás alatt az alábbiakat értjük:

- 1) a tárgyi eszköz beszerzése, létesítése, saját vállalkozásban történő előállítás,
- 2) a beszerzett tárgyi eszköz üzembe helyezése, rendeltetésszerű használatbavétele érdekében az üzembe helyezésig,
- 3) a rendeltetésszerű használatbavételig végzett tevékenység (szállítás, vámkezelés, közvetítés, alapozás, üzembe helyezés, továbbá mindaz a tevékenység, amely a tárgyi eszköz beszerzéséhez hozzákapcsolható, ideértve a tervezést, az előkészítést, a lebonyolítást, a hitel igénybevételt, a biztosítást is),
- 4) beruházás a meglévő tárgyi eszköz bővítését, rendeltetésének megváltoztatását, átalakítását, élettartamának, teljesítőképességének közvetlen növelését eredményező tevékenység is, az előbbieken felsorolt, e tevékenységhez hozzákapcsolható egyéb tevékenységekkel együtt.

A tárgyi eszközök között a mérlegben azokat a rendeltetészerűen használatba vett, üzembe helyezett anyagi eszközöket (földterület, telek, telkesítés, erdő, ültetvény, épület, egyéb építmény, műszaki berendezés, gép, jármű, üzemi és üzleti felszerelés, egyéb berendezés, ingatlanhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogok), tenyészállatokat kell kimutatni, amelyek tartósan - közvetlenül vagy közvetett módon - szolgálják a vállalkozó tevékenységét, továbbá az ezen eszközök beszerzésére (a beruházásokra) adott előleget és beruházásokat, valamint a tárgyi eszközök érték helyesbítését.

Az immateriális javak azok a nem anyagi eszközök, amelyek közvetlenül és tartósan szolgálják a költségvetési szervek tevékenységét (vagyoni értékű jogok - az ingatlanhoz kapcsolódó vagyoni jogok kivételével -, szellemi termék pl.: találmány, szabadalom, ipari minta, szerzői jogvédelemben részesülő szoftver termékek, egyéb szellemi alkotások, a know-how és a gyártási eljárás -, kísérleti fejlesztés aktivált értéke).

A beruházási előirányzat tartalmazza:

- 1) immateriális javak vásárlását,
- 2) ingatlanok vásárlását, létesítését (föld kivételével),
- 3) lakás, lakótelek vásárlását,
- 4) földterület vásárlását,
- 5) gépek, berendezések és felszerelések vásárlását, létesítését,
- 6) járművek vásárlását, létesítését,
- 7) tenyészállatok vásárlását,
- 8) állami készletek, tartalékok felhalmozási kiadásait,
- 9) beruházás előzetesen felszámított általános forgalmi adóját,
- 10) beruházási kiadásokhoz kapcsolódó általános forgalmi adó befizetését.

Felújítások előirányzat

A számviteli törvény a felújítás fogalmát az alábbiak szerint határozta meg: az elhasználódott tárgyi eszköz eredeti állaga (kapacitása, pontossága) helyreállítását szolgáló, időszakonként visszatérő olyan tevékenység, amely mindenképpen azzal jár, hogy az adott eszköz élettartama megnövekszik, eredeti műszaki állapota, teljesítőképessége megközelítően vagy teljesen visszaáll, az előállított termékek minősége vagy az adott eszköz használata jelentősen javul, és így a felújítás pótlólagos ráfordításából a jövőben gazdasági előnyök származnak; felújítás a korszerűsítés is, ha az a korszerű technika alkalmazásával a tárgyi eszköz egyes részeinek az eredetitől eltérő megoldásával vagy kicserélésével a tárgyi eszköz üzembiztonságát, teljesítőképességét, használhatóságát vagy gazdaságosságát növeli; a tárgyi eszközt akkor kell felújítani, amikor a folyamatosan, rendszeresen elvégzett karbantartás mellett a tárgyi eszköz oly mértékben elhasználódott (szerkezeti elemei előregedtek), amely már a rendeltetésszerű használatot veszélyezteti; nem felújítás az elmaradt és felhalmozódó karbantartás egyidőben való elvégzése, függetlenül a költségek nagyságától.

Más megfogalmazás szerint a felújítás a hosszabb időszakonként ismétlődő, és ezért vagy más ok miatt a tárgyi eszköz bruttó értékéhez mérten számottevő ráfordítást igénylő – a folyamatos működést előmozdító karbantartás, kisjavítás körébe nem tartozó – állagmegóvási tevékenység.

Itt jelenik meg:

- 1) az ingatlanok felújítása,
- 2) a gépek, berendezések és felszerelések felújítása,
- 3) a járművek felújítása (személygépkocsi, autóbusz, tehergépkocsi, légi járművek, vízi járművek, speciális járművek és egyéb járművek felújítási kiadásai),
- 4) a felújítás előzetesen felszámított általános forgalmi adója.

3. Beszerzési tevékenységgel kapcsolatos elvárások

A beszerzéssel foglalkozó gazdasági és szakmai területet képviselő szakembereknek elsősorban a közbeszerzési törvény előírásaival, a speciális beszerzési szabályokkal és a beszerzési szabályzattal kell tisztában lenniük.

A közbeszerzési törvény és a speciális szabályok rövid ismerete elsajátítható volt a kötelező jegyzet feldolgozása során, ezért ennek ismétlésére nem térünk ki, azonban a beszerzési folyamat sajátosságaira, buktatóira, a beszerzési tervek fontosságára, szükségességére szeretnék rávilágítani.

Közbeszerzési terv készítését a jogszabály előírja, viszont egy minden tételre kiterjedő beszerzési terv kidolgozására kötelező előírás nincs, azonban az Áht. szellemiségéből kiindulva, a felelős gazdálkodás érdekében ajánlott. Az előző évek tapasztalatai alapján javasolt ezt kidolgozni, hiszen ez mutatja meg, hogy esetleg egy-egy beszerzés összeszámítás után eléri-e a közbeszerzési értékhatárt, így lehet felelősen előre tervezni, és egy-egy beszerzési eljárást időben megindítani.

A közbeszerzési törvény előírásai és a speciális beszerzési követelmények betartása mellett - amelyet a belső közbeszerzési szabályzat is tartalmaz -, minden költségvetési szerv a saját

beszerzési szabályzatában foglaltak szerint köteles eljárni. Ezért nagyon fontos, hogy ennek kidolgozása milyen színvonalú.

Ez a belső szabályzat tartalmazza azokat a legfontosabb irányelveket, eljárásokat, amiknek a figyelembevételével a beszerzőknek, a gazdasági szakembereknek dolgozniuk kell, de a saját beszerzési folyamat csak a közbeszerzési értékhatár alatti eljárásrendet tartalmazhatja, illetve figyelembe kell venni azt, hogy az 1 millió forint feletti értékhatárt is kormányrendelet szabályozza (459/2016. (XII. 23.) Korm. rendelet a közbeszerzési értékhatárok alatti értékű beszerzések megvalósításával és ellenőrzésével kapcsolatos szabályokról).

Fő elvárás, hogy az ajánlatkérő az ajánlattételre felhívandó gazdasági szereplők kiválasztásakor diszkriminációmentesen, az egyenlő bánásmód elvének megfelelően járjon el. Az ajánlattételre felhívandó gazdasági szereplőket lehetőség szerint az ajánlatkérő székhelye (telephelye), vagy a szerződés tárgyát képező szolgáltatás, árubeszerzés, vagy építési beruházás teljesítésének helye szerinti mikro-, kis- vagy közép vállalkozások közül válassza ki.

Az ajánlatkérő az e rendelet szerinti egyes beszerzések esetében ajánlattételre felhívni kívánt gazdasági szereplők személyét lehetőség szerint változtatja. Kivételek azonban meghatározásra kerülnek.

A beszerzési folyamat onnan indul, hogy megfogalmazódik egy termék, áru, vagy szolgáltatás megszerzésének igénye. Ezek lehetnek előre tervezett beszerzések, illetve soron kívül jelentkezők. Fontos annak rögzítése is, hogy költségvetési, vagy európai uniós forrásból történik a beszerzés. Ebben a jegyzetben alapvetően a költségvetési forrásból való felhasználás bemutatása történik meg.

Minden beszerzés esetén piackutatást, illetve árajánlatot kell bekérni. Az, hogy elegendő-e a piackutatás, vagy árajánlat bekérésére van szükség, a beszerzési szabályzatban kerül rögzítésre.

A piackutatás és az árajánlat között fő különbség, hogy míg a piackutatás akár internetről letöltött adatokkal is teljesíthető, az árajánlat konkrét cégtől a költségvetési szerv nevére érkezik.

A beszerzési folyamat előkészítő szakasza a beszállító kiválasztásáról szól. Ennek egyik fontos eszköze az **árajánlatkérés** (vagy bonyolultabb termék, szolgáltatás, illetve hosszú távú szerződések esetén a tenderkiírás elkészítése). Mivel a beszerzés az árajánlatkérésre adott válasz alapján dönt a nyertes beszállítóról, nem mindegy, milyen adatokat, információkat adunk meg, illetve kérünk be az árajánlatkérés során.

Szerepeltetni kell a termék vagy szolgáltatás megnevezését, műszaki leírását, és azt, hogy milyen kritériumoknak feleljen meg (műszaki adatok). Minden olyan adatot, információt célszerű beleírni az ajánlatkérésbe, amit ismerünk, és aminek hatása lehet az árra, a termék vagy szolgáltatás minőségére vagy akár a szállítási határidőre.

Fontos kérdés, hogy az adott termékből, egy vagy több darabra van szükségünk, és az sem mellékes, hogy a szolgáltatást milyen gyakran kívánom igénybe venni. A mennyiség után a második kritikus téma a szállítási határidők kérdése. Mikorra kell végrehajtani, hogy a kapacitását fel tudja mérni. Főleg szolgáltatások esetén van jelentősége, hogy előre tisztázzuk, hogy a megrendelt feladat el nem végzése milyen következményekkel járhat a beszállítóra nézve, tehát rögzíteni kell a garanciákat és a kötbér kérdését is.

Feltétlenül legyen része az ajánlatkérésnek a referenciák begyűjtésének szándéka olyan beszállítók esetén, akiket nem ismerünk, korábban még nem volt az intézet, intézmény szállítója. Az ajánlatnak tartalmaznia kell, hogy az meddig érvényes, meddig tartja fenn a szállító.

Áru beszerzés esetén például át kell gondolni, hogy abból hány db-ra és mikorra van szükségem. Ennek alapján meg kell határozni, hogy nagyságrendileg milyen értéksávba tartozik, közbeszerzés lesz-e, vagy saját hatáskörben végre lehet hajtani az eljárást. Emellett fel kell mérni, hogy szerepel-e a központosított közbeszerzési listában, szerepel-e a Miniszterelnökséget vezető miniszter „tiltó listáján” (informatikai, számítástechnikai eszköz, gépjármű, bútor, amelynek egyedi értéke meghaladja a nettó 200 ezer Ft-ot), illetve a büntetés-végrehajtási szervezet ellátási körébe tartozik-e.

Azt is figyelembe kell venni, hogy milyen tevékenység, cél érdekében történik a beszerzés. Amennyiben olyan szensitív a beszerzés, akkor minősített eljárásban javasolt a termék vagy szolgáltatás megszerzése.

Kiemelést érdemel, hogy ebben az esetben is szükséges egy eljárásrend kidolgozása, ugyanúgy a Miniszterelnökség részére meg kell küldeni a beszerzési eljárást, hiszen csak ezt követően kerülhet az Országgyűlés érintett bizottsága elé. Természetesen az eljárást a belügyminiszter úrnak engedélyeznie kell. Ezen beszerzések végrehajtása során törekedni kell arra, hogy olyan piaci szereplők kerüljenek meghívásra - és a verseny garantált legyen -, akik az AH listán szerepelnek, tehát nemzetbiztonsági szempontból nem jelentenek kockázatot.

Külön jogszabály rendelkezik a **kifejezetten katonai célt** (védelmi), vagy **biztonsági célt szolgáló és egyben minősített adatot érintő vagy tartalmazó** (biztonsági) beszerzésekről.

A beszerzési szabályzatban az is rögzítésre kerül, hogy milyen összeg felett kell szerződést kötni, illetve mikor elegendő megrendelővel végrehajtani a beszerzést. Amennyiben szerződésre kerül sor, az ajánlatnál felsorolt kritériumokat rögzíteni kell.

A szerződés formai és tartalmi követelményeit szintén a beszerzési szabályzatban ajánlott rögzíteni annak érdekében, hogy egységes, mindenre kiterjedő, a jogszabályoknak és jogi normáknak megfelelő kötelezettségvállalásra kerüljön sor.

4. Bevételek

A bevételek tervezése forráscsoportonként eltérően történik. A saját bevételek megalapozottsága különböző módszerekkel, számításokkal, becslésekkel biztosítható. A központi költségvetési kapcsolatból származó bevételek a különböző adójogszabályok és a költségvetési törvény előírásai szerint tervezhetők. A költségvetési szervek a felügyeleti szervi támogatások előirányzatának megállapításához, a felügyeleti szerv által szolgáltatott előzetes információkat veszik figyelembe.

A felhalmozási bevételekhez fel kell mérni a vagyoni helyzetet. A felesleges eszközök eladásából, illetve bérbeadásából származó bevételek a fejlesztési feladatokhoz biztosíthatnak saját forrást. Az átvett pénzeszközök tervadatának meghatározása egyrészt szerződések, megállapodások, másrészt tapasztalati adatok alapján tervezhető.

A kiadási és bevételi előirányzatok főösszegének az összehasonlítását a költségvetési egyensúly megteremtése érdekében kell megtenni. Amennyiben a bevételek nem fedezik a kiadásokat, pótlólagos forrásokat kell feltárni, illetve bizonyos, elsősorban felhalmozási jellegű kiadásokat vissza kell fogni. Ha a bevételek meghaladják a kiadásokat, akkor új kiadások irányozhatók elő.

A költségvetési szerv és a fejezeti kezelésű előirányzat közhatalmi bevételek, működési bevételek és felhalmozási bevételek költségvetési bevételi előirányzatok eredeti vagy - ha a bevételek tervezettől történő elmaradása miatt csökkentették - módosított előirányzatán felül teljesített költségvetési bevétel (többletbevétel) az irányító szerv előzetes engedélyével, a felhasználásra engedélyezett többletnek megfelelő összegű, az irányító szerv hatáskörében végrehajtott előirányzat-módosítás után használható fel.

Ha a többletbevétel a kormány irányítása alá tartozó fejezetbe sorolt költségvetési szerv, fejezeti kezelésű előirányzat esetén eléri az **eredeti előirányzat 30%-át, de legalább az ötven millió forintot, az ezt meghaladó többletbevétel az államháztartásért felelős miniszter előzetes engedélyével használható fel.**

A kormány irányítása vagy felügyelete alá tartozó költségvetési szerv a többletbevétel felhasználására irányuló kérelmet a fejezetet irányító szervhez, azaz a Belügyminisztériumba továbbítja.

A fejezetet irányító szerv a beérkezett kérelmeket és a fejezetet irányító szerv által kezelt fejezeti kezelésű előirányzatok többletbevételeit megvizsgálja abból a szempontból, hogy annak felhasználásához az államháztartásért felelős miniszter engedélye szükséges-e, ennek alapján dönt a felhasználás engedélyezéséről, megtagadásáról, vagy - ha a többletbevétel felhasználásával egyébként egyetért - azok jóváhagyására kérelmet nyújt be az államháztartásért felelős miniszternek.

A fejezetet irányító szerv által benyújtott kérelemben ismertetni kell a többletbevétel keletkezésének okát, a bevétel jellegét, tervezett felhasználási módját, külön megjelölve, ha annak felhasználási célja jogszabály, szerződés, nemzetközi kötelezettség vagy más hasonló okból kötött.

Az államháztartásért felelős miniszter döntését a kérelem beérkezésétől számított harminc napon belül hozza meg, amelyben meghatározhatja a többletbevétel felhasználásának engedélyezett célját is. Ha az államháztartásért felelős miniszter határidőn belül nem nyilatkozik, úgy kell tekinteni, hogy a többletbevétel - a fejezetet irányító szerv által benyújtott kérelemben megfogalmazott céllal történő - felhasználásával egyetért.

Ha a többletbevétel felhasználásához az államháztartásért felelős miniszter engedélye nem szükséges, és a többletbevétel felhasználásával az irányító szerv egyetért, vagy az államháztartásért felelős miniszter a többletbevétel felhasználását engedélyezi, az érintett költségvetési bevételi előirányzat és az engedélyezett felhasználási célnak megfelelő költségvetési kiadási előirányzat módosítását az irányító szerv kezdeményezi, és erről az érintetteket egyidejűleg értesíti.

Ha az irányító szerv vagy az államháztartásért felelős miniszter a többletbevétel felhasználását nem engedélyezi, az irányító szerv erről az érintetteket értesíti. A felhasználásra nem engedélyezett többletbevételt a döntés közlésétől számított öt napon belül központi költségvetési szerv és fejezeti kezelésű előirányzat esetén a központi költségvetésbe - a

társadalombiztosítás pénzügyi alapjai fejezeteibe sorolt költségvetési szerv esetén azon belül az adott társadalombiztosítás pénzügyi alapjába -, egyéb költségvetési szerv esetén az irányító szerv költségvetésébe be kell fizetni.

Az irányító szerv vagy az államháztartásért felelős miniszter döntéséig a többletbevétellel a költségvetési szerv, fejezeti kezelésű előirányzat költségvetési bevételi előirányzatait nem lehet módosítani. Az irányító szerv a befizetési kötelezettségről történő tájékoztatásával egyidejűleg kezdeményezi a szükséges előirányzat-módosítást.

Főbb működési bevételek

Működési bevételek - és azok kiemelt előirányzatai - azok közgazdasági jellege szerint:

- 1) a működési célú támogatások államháztartáson belülről, amelyek az államháztartáson belülről működési célból kapott támogatásokból és más ellenérték nélküli bevételekből származnak,
- 2) a közhatalmi bevételek, amelyek az adókból, illetékekből, járulékokból, hozzájárulásokból, bírságokból, díjakból és más fizetési kötelezettségekből származnak,
- 3) a működési bevételek, amelyek a készletek és szolgáltatások értékesítésekor kapott ellenértékből, a tulajdonosi bevételekből, a kapott kamatokból és más hasonló, a működés során keletkező bevételekből származnak,
- 4) a működési célú átvett pénzeszközök, amelyek az államháztartáson kívülről működési célból kapott támogatásokból és más ellenérték nélküli bevételekből származnak.

Főbb felhalmozási bevételek

Felhalmozási bevételek - és azok kiemelt előirányzatai - azok közgazdasági jellege szerint:

- 1) a felhalmozási célú támogatások államháztartáson belülről, amelyek az államháztartáson belülről felhalmozási célból kapott támogatásokból és más ellenérték nélküli bevételekből származnak,
- 2) a felhalmozási bevételek, amelyek az immateriális javak, tárgyi eszközök értékesítésekor kapott ellenértékből, valamint a részesedések értékesítésekor, megszűnésekor kapott bevételekből származnak,
- 3) a felhalmozási célú átvett pénzeszközök, amelyek az államháztartáson kívülről felhalmozási célból kapott támogatásokból és más ellenérték nélküli bevételekből származnak.

5. A büntetés-végrehajtás speciális gazdálkodási feladatai

A fogvatartottak ellátása

Elhelyezés

A fogvatartottak elhelyezését a 2013. évi CCXL. tv. 97. § (1) bekezdése determinálja: a „szabadságvesztést a bíróság által meghatározott fokozatban - fegyházban, börtönben vagy fogházban - és a büntetés-végrehajtási szervezet által kijelölt, lehetőleg az elítélt lakóhelyéhez legközelebb eső büntetés-végrehajtási intézetben hajtják végre.”

Az egyes végrehajtási fokozatok közti különbségek (a fogvatartott mozgása, életrendje, a szabadidő eltöltésének, illetőleg munkavégzésének módja) természetesen hatással vannak a fogvatartottak elhelyezésére is.

A büntetés-végrehajtási intézeteknek az elítélt részére

- egészséges és kulturált elhelyezést,
- megfelelő ételmezést, és
- formaruhát

kell biztosítani.

A szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 16/2014. (XII.19) IM rendelet (továbbiakban: IM rendelet) meghatározza, hogy a „nyilvántartásba vett elítéltet az elhelyezési körletre kell kísérni, és részére a megfelelő körletrészt, zárkát vagy lakóhelyiséget, továbbá fekvőhelyet kell kijelölni.”

Fentiek szerint tehát **az elhelyezés kétféleképpen valósulhat meg:**

1) Zárkában kell elhelyezni:

- a fegyház fokozatú, illetve általában a börtön fokozatú elítéltet,
- a biztonsági okból elkülönített elítéltet,
- az ideiglenesen befogadott elítéltet,
- a különleges biztonságú körletre, illetve zárkába, valamint a hosszú időre ítéltet körletére elhelyezett elítéltet.

Zárka az elítéltek elhelyezésére szolgáló olyan helyiség, amelynek ajtaja, ablaka (a továbbiakban: nyílászárók) a külön rendelkezésekben meghatározott biztonsági követelményeknek megfelel. A zárkában folyóvízzel ellátott mosdót, illetve – az ön- vagy közveszélyes magatartást tanúsító elítéltek elhelyezésére kialakított zárka kivételével – elkülönített, lehetőség szerint önálló szellőzésű WC-t kell létesíteni.

2) Lakóhelyiségben lehet elhelyezni:

- a fogház, kivételesen a börtön fokozatú elítéltet,
- azt az elítéltet, aki a szabadságvesztést enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának az elrendelése alapján tölti,
- az átmeneti csoportba helyezett elítéltet,
- a szabadságát töltő elítéltet.

A lakóhelyiség az elítéltek elhelyezésére szolgáló olyan lakhatásra alkalmas helyiség, amelynek nyílászáróinál a zárkára meghatározott biztonsági berendezés (felszerelés) mellőzhető. A lakóhelyiségeknél a tisztálkodáshoz szükséges folyó vizet, fürdőt, illetve WC-t körletenként is lehet biztosítani (ennek oka, hogy a lakóhelyiségekben elhelyezett fogvatartottak mozgása kevésbé korlátozott).

A fogvatartottak elkülönítése

Az elhelyezés során el kell különíteni

- 1) a különböző végrehajtási fokozatba tartozókat egymástól,
- 2) a férfiakat a nőktől,
- 3) a fiatalkorúakat a felnőtt korúaktól,
- 4) a katonákat a katonának nem minősülő elítéltektől,
- 5) a dohányzókat a nem dohányzóktól,
- 6) a fekvőbetegeket az egészségesektől,
- 7) a fertőző betegeket a nem fertőző betegektől.

Jogsabály a fentiekén túl, az elkülönítés egyéb szempontjait is meghatározhatja. Az elkülönítést külön körleten, ennek elkülönített részén, illetve külön zárkában vagy lakóhelyiségben kell végrehajtani. A gyógykezelés érdekében a különböző végrehajtási fokozatú elítéltek a kórteremben, a betegszobában, a fertőző elkülönítőben, illetőleg az e célra kijelölt zárkában közösen helyezhetők el.

A végrehajtási fokozattól függetlenül az elítéltek együtt helyezhetők el:

- 1) a gyógyító-terápiás és az átmeneti csoportban,
- 2) a drogprevenciós részlegen,
- 3) pszichoszociális részlegen,
- 4) hosszú időre ítélték részlegén,
- 5) az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása során,
- 6) a fiatalkorú elítéltek részlegén,
- 7) az anya-gyermek együttes elhelyezése esetén.

A különböző végrehajtási fokozatú elítéltek a munkahelyen együtt dolgozhatnak, az iskolai oktatásban, szakmai képzésben, a sport és a kulturális, valamint a vallási rendezvényeken, illetve az orvosi (egészségügyi) rendelésen közösen részt vehetnek, a szabad levegőn, illetőleg a közös étteremben együtt tartózkodhatnak.

Az elítéltek elhelyezési körletét az intézet egyéb területeitől, az egyes körletrészeket pedig szükség szerint egymástól el kell különíteni.

Az elhelyezési körletre, a zárkára és a lakóhelyiségre vonatkozó előírások

Az intézetben az elítéltek elhelyezésére körletet, azon belül zárkákat és lakóhelyiségeket kell kialakítani, tehát az elhelyezési körlet az intézeten belül építészetiileg is egy elkülönült egységet alkot.

(A mozgástér meghatározása szempontjából a zárka alapterületéből az azt csökkentő berendezési és felszerelési tárgyak által elfoglalt területet figyelmen kívül kell hagyni.)

A zárkát meg kell számozni, az ott elhelyezett elítéltek nevét azonban nem szabad az ajtón feltüntetni.

A zárka (lakóhelyiség) kötelező felszerelési és berendezési tárgyai:

- 1) Személyenként:
 - fekhely,
 - ülőke,
 - szekrény,
 - lavór.

2) Közös használatra:

- asztal,
- hulladékártató edény,
- hamutartó,
- lehetőség szerint rádió és televízió,
- tükör,
- söprű, szemeteslapát, felmosó ruha.

A zárkában elhelyezett szekrényt az elítélt a saját költségére lakattal lezárhatja, ennek kulcsát magánál tarthatja, azonban a lezárt szekrényt utasításra köteles kinyitni, és az ellenőrzést lehetővé tenni. Az intézet személyi állományának erre jogosult tagjának kell gondoskodnia a szekrény lezárásáról, ha – az elítélt távollétében, illetve a szekrény kinyitásának megtagadása miatt – biztonsági vagy egyéb büntetés-végrehajtási okból szükségessé válik a szekrény felnyitása (ilyenkor jegyzőkönyvet kell felvennie).

Az intézetben az alábbi „**speciális zárkákat**” kell kialakítani, illetve kijelölni:

- 1) Befogadó zárka: Az intézetbe befogadott elítéltet a közösségbe helyezés előtt – a külön jogszabályban foglaltak szerint – egészségügyi szempontból meg kell vizsgálni. Azon elítéltek elhelyezésére kell kijelölni, akiknek az egészségügyi vizsgálatát a befogadási eljárás során még nem végezték el.
- 2) Szabadságos zárka: A szabadságát az intézetben töltő elítéltek részére szabadságos zárkát kell létrehozni, amelynek berendezésére és felszerelésére a szabaduló zárkára vonatkozó rendelkezések az irányadók.
- 3) Szabaduló zárka: A szabadulás előtt álló elítéltek részére szabaduló zárkát kell kialakítani, berendezését és felszerelését az IM rendelet külön melléklete tartalmazza.
- 4) Fegyelmi zárka: A magánelzárás végrehajtására fegyelmi zárkát kell kialakítani, amelynek berendezését és felszerelését, valamint az elítéltnél tartható tárgyakat az IM rendelet külön melléklete tartalmazza. Ha az elítélt elkülönítése biztonsági okból vagy a fegyelmi eljárással összefüggésben szükséges, az elkülönítésre a fegyelmi zárka is igénybe vehető. Ebben az esetben a fegyelmi zárkát el kell látni a zárka általános felszerelési tárgyaival.
- 5) Az ön- és közveszélyes magatartást tanúsító elítéltek elhelyezésére szolgáló zárka: Az ön- és közveszélyes magatartást tanúsító elítéltek elhelyezésére külön helyiséget kell kialakítani, amelyben berendezési és felszerelési tárgy nem lehet. A helyiséget párnázott burkolattal kell ellátni.
- 6) Különleges biztonsági zárka berendezését és felszerelését, valamint az elítéltnél tartható tárgyakat szintén külön melléklet sorolja fel.

Az országos parancsnok engedélyével egyéb rendeltetésű zárkák és lakóhelyiségek is kialakíthatók. Az egyéb rendeltetésű zárkák és lakóhelyiségek az ott elhelyezett elítéltek sajátos helyzetére és különleges szükségleteire tekintettel – az országos parancsnok engedélyével – az IM rendelet mellékletében meghatározottakon kívül egyéb berendezési és felszerelési tárgyakkal is helyettesíthetők, illetve kiegészíthetők.

Egyéb helyiségek és létesítmények

Az intézetben ki kell alakítani

- 1) orvosi rendelőt, betegszobát, fertőző elkülönítő szobát,
- 2) a befogadóképességnek megfelelő számú fürdőhelyiséget,
- 3) konyhát és a lehetőségek szerint közös étkezőhelyiségeket,
- 4) látogató helyiséget, a védővel, valamint más személyekkel történő hivatalos érintkezés céljára alkalmas helyiséget,
- 5) könyvtárat, a szabadidő eltöltésére, a közös foglalkozásra és a közös vallásgyakorlásra szolgáló helyiségeket,
- 6) a szabad levegőn való tartózkodásra, illetve a sportolásra alkalmas területet.

A felsoroltakon túl a kijelölt intézetekben tantermet kell létesíteni az elítéltek iskolai oktatásához, szakirányú képzéséhez.

A látogatóhelyiséget úgy kell berendezni, hogy szükség esetén az elítéltek a látogatóktól térelválasztó elemmel vagy más módon elkülöníthetők legyenek. A helyiség közelében WC-t kell kialakítani.

A szabad levegőn való tartózkodásra, illetve a sportolásra kijelölt terület biztonsági berendezéssel oldalról és felülről körülhatárolható.

Az országos parancsnok a fentieken túl intézkedésben (Op. Intézkedés) határozta meg, hogy nemenként külön-külön betegszobát és fertőző elkülönítő szobát kell kialakítani, melyeket mosdóval, zuhanyzóval és WC-vel kell ellátni.

A szoba berendezési tárgyai a zárka berendezési tárgyaihoz képest az ágy és szekrény esetében tér el, mivel az egészségügyi területen kórházi ágyat és kórházi éjjeli szekrényt kell használni.

A fegyelmi zárkában a WC-t megfelelően védett nyomógombbal vagy falba süllyesztett öblítő-szerkezettel kell ellátni.

Az intézet tisztán tartása, közüzemi szolgáltatások

Az intézetben gondoskodni kell

- 1) megfelelő minőségű és mennyiségű ivóvízről, valamint a vízellátással kapcsolatos közegészségügyi előírások betartásáról,
- 2) a külön jogszabályban előírtak szerinti fűtésről,
- 3) a zárkák és egyéb helyiségek, a körletek, valamint a biztonsági szempontból kiemelt területek megfelelő világításáról,
- 4) az elítéltek által használt helyiségek megfelelő szellőztetéséről.

A zárkában az olvasásra alkalmas természetes fényt vagy mesterséges világítást kell továbbá biztosítani, és csak akkor szabad állandóan megvilágítani, ha azt a parancsnok biztonsági okból átmenetileg elrendelte.

Az elítélt tisztálkodási lehetőségeinek biztosítása

Az elítéltek részére biztosítani kell a tisztálkodáshoz szükséges feltételeket, és meg kell követelni a személyi tisztasági előírások betartását, amelyhez biztosítani kell az alapvető tisztálkodási cikkeket és felszereléseket. Abban az esetben, ha a büntetés-végrehajtási intézet az elítéltet átmenetileg nem tudja munkával foglalkoztatni, és az elítéltnak nincs letétben levő

pénze, ezeket a cikkeket és felszereléseket a büntetés-végrehajtási intézet a saját költségvetésének terhére köteles biztosítani.

Az elítéltek részére hetente legalább egy alkalommal – a szennyező munkaterületen dolgozóknak naponként, munka után – meleg vizes fürdést (zuhanyozást) kell biztosítani. Az intézet lehetőségeihez képest a naponkénti fürdést valamennyi dolgozó elítéltre, illetve az elítélt nőkre is ki kell terjeszteni.

Az elítéltek részére a rendszeres fürdések közötti időben – az intézet lehetőségein belül – a napirendben meghatározottak szerint biztosítható meleg víz. Az elítélt nőket a rendszeres fürdések közötti időben is el kell látni meleg vízzel. A férfi elítéltek részére lehetővé kell tenni a naponkénti borotválkozást. Az elítéltek a hajvágásra és hajápolásra havonta legalább egy alkalommal térítésmentesen igénybe vehetnek fodrászt.

A fogvatartottak ruházati ellátása, egyéni felszerelése

A befogadott elítéltet a befogadás napján - a befogadás időpontjától függetlenül - el kell látni egyéni felszerelési tárgyakkal:

- 1) étkezési felszereléssel,
- 2) ágyneművel,
- 3) ágyfelszereléssel,
- 4) évszaknak megfelelő formaruhával, alsóruhával és lábbelivel (a fiatalok elítéltek részére polgári jellegű formaruha is rendszeresíthető).

A formaruházatot a végrehajtásra kijelölt intézet biztosítja az elítélt részére.

A munka végzéséhez az elítéltnak munkaruhát, külön jogszabály szerint védőruhát és védőfelszerelést kell biztosítani. A formaruha rendszeresítésénél figyelembe kell venni, hogy az nem lehet megalázó vagy lealacsonyító (pl. a forma, szín, minta stb. tekintetében).

Az elítélt használatára kiadott ruházat rendszeres tisztítása és karbantartása az intézet feladata.

Az elítélt köteles a használatra kiadott ruhát megővni, rendeltetésszerűen használni, és azon elvégezni a kisebb, szakértelmet nem igénylő javításokat.

Ha az intézet ideiglenesen nem tud formaruhát biztosítani, ennek idejére az elítélt a saját ruháját viselheti, melynek tisztításáról, karbantartásáról az intézet köteles gondoskodni. A ruházat tisztításáról és javításáról az elítélt a maga költségére gondoskodik, ha jogszabályban meghatározott esetekben a saját ruházatát viseli, vagy részére a saját alsóruházat és lábbeli viselését engedélyezték. Ilyen engedély csak akkor adható, ha az elítélt a szabadulásra megfelelő alsóruházattal és lábbelivel rendelkezik. A saját ruházat mosásához és karbantartásához szükséges feltételeket az intézet az elítélt költségére biztosíthatja.

Az intézet térítésmentesen gondoskodik arról, hogy a szabadulás napjára az elítélt letétben lévő ruházatából és lábbelijéből az évszaknak megfelelő egy váltás öltözet tisztított, viselésre alkalmas állapotban legyen.

Az elítélt egyéni felszerelése

1) Étkezési felszerelés:

- rendszeresített evőeszközök,
- törlőruha,
- pohár (nem lehet üveg vagy porcelán),
- evőcsésze (csajka), kivéve éttermi étkeztetéskor.

2) Formaruházat:

- sapka,
- felsőruházat,
- fehérnemű, alsóruházat,
- lábbeli,
- munka- és védőruha,
- egyéb kiegészítő cikkek (zsebkeendő, törülköző, kesztyű, zokni stb.).

3) Ágynemű és ágyfelszerelés:

- takaró és takaróhuzat,
- párna és párnahuzat,
- matrac és matrachuzat,
- lepedő.

A letartóztatottat az 1. és a 3. pontokban felsorolt felszerelési tárgyakkal kell ellátni.

Az elítéltek számára évente két alkalommal történik átszerelés évszaknak megfelelő ruházatra, melyre az adott év április 1-15. napja között, valamint október 1-15-ig kerül sor. Az átszerelés a fogvatartottak munkaruhájára is kiterjed. Az a fogvatartott, aki nem tud elszámolni a számára kiadott ruházattal, kártérítésre köteles. Az éppen nem használatos ruhagarnitúrát a felszerelési raktárban kell tárolni, ahol a ruházat megóvása a felszerelési raktár kezelőjének felelőssége.

A szállítással végleg érkező fogvatartottak azt a ruházatot, amiben érkeztek, leadják, amelyet szállítólevél alapján a fogadó intézet megküld a küldő intézetnek (terhelést küldenek róla). Ezt követően a fogvatartottat már az anyaintézet látja el felszerelési tárgyakkal.

Végleg szállítás során – amennyiben a fogvatartott rendelkezik megfelelő saját ruházattal – a kapott formaruházatot leadja, szállítása a civil ruházatában történik. Közvetlenül a szállítás előtt a többi felszerelési tárgyát is leadja az elítélt, ismételt felszerelése a befogadó intézet feladata. A ruházat- és az ágyneműcsere („tiszta csere”) kéthetente történik.

A tiszta csere során a pótlás érdekében az intézet külön nyilvántartást vezet az intézetben éppen nem tartózkodó fogvatartottokról. A szennyes ruhát és a tiszta ruházatot elkülönítetten kell tárolni.

A ruházaton található kisebb hibákat helyben, az intézetekben javítják, a javíthatatlannak ítélt ruházatot selejtezési eljárás keretében vonják ki a használatból (a leselejtezett vagy a használatból kivont ruházati termékeket az intézet értékesítheti, vagy más módon, pl. hulladékként hasznosíthatja). A fogvatartottak ruházattal történő ellátását és annak cseréjét az intézetparancsnok helyi intézkedésben szabályozza. Az intézetparancsnoki intézkedések határozzák meg a tiszta csere gyakoriságát, helyét, idejét és minden, magasabb szinten nem szabályozott helyi sajátosságot, valamint a feladatok végrehajtásáért felelős személyeket.

Élelmezés

Az elítélt részére az általuk végzett munka jellegének, az egészségi állapotuknak és az életkoruknak megfelelően kialakított normák alapján, legalább napi háromszori étkezést kell biztosítani. A három étkezésből legalább egy alkalommal meleg ételt kell adni.

Rendkívüli esemény idején az elítéltek kizárólag hideg élelemmel is elláthatók, amely azonban legfeljebb három napig megengedett. Az átszállításra, illetve az előállításra kerülő elítélt részére csomagolt hideg ételmezt kell adni. A hideg ételmezt elfogyasztásához szükséges eszközöket az intézet biztosítja. Az elítélt részére, orvosi javaslat alapján - a vonatkozó normakereten belül - diéta vagy kímélő ételt kell biztosítani.

Az ételmezésnél az intézet lehetőségein belül, az elítélt vallási igényeit is figyelembe kell venni. Az ételek adagolását és kiosztását elítélt csak felügyelet mellett végezheti.

Az ételmezési normákat rendelet tartalmazza. Az elítéltek egy napra eső ételmezési normáját a rendelet annak megfelelően határozza meg, hogy az elítélt dolgozik, vagy sem, illetőleg ha dolgozik, nehéz, vagy könnyű munkát végez-e. Az ételmezési norma eltér ugyanakkor azoknál az elítélteknél, akik kórházi ápolásban részesülnek, vagy akiknek az orvos javaslata alapján fogyasztó, illetve roboráló (erősítő) diétára van szüksége.

Az országos parancsnok intézkedésben szabályozta a fogvatartottak ételmezésére vonatkozó gazdálkodás rendjét, így különösen:

- 1) az ételmezési szakterület rendeltetését, szervezetét és feladatát,
- 2) a fogvatartottak ételmezését,
- 3) az ételmezés gazdálkodásának rendjét,
- 4) a készletek ellenőrzését, veszteség elszámolását, a leltározást, selejtezést és a kártérítést,
- 5) az ételmezéssel kapcsolatos higiéniai előírásokat,
- 6) az ételmezési szakterület ellenőrzését.

A bv. intézetben elhelyezett fogvatartottak ételmezésében szerepet játszó személyek és fontosabb feladataik

Intézetparancsnok:

- biztosítja a működéshez szükséges szervezeti és szolgálati feltételeket, koordinálja az osztályok ételmezéssel kapcsolatos feladatait,
- jóváhagyja az étlapokat, és engedélyezi az étlaptól való eltérést vagy módosítást.

Gazdasági vezető:

- biztosítja és ellenőrzi az élelmiszerek, ételmezés felszerelési anyagok és eszközök szabályszerű felhasználását, nyilvántartását, tárolását,
- ellenőrzi az ételmezés változatosságát, a normák betartását, az elkészített ételek mennyiségét és minőségét, ellenőrzi a konyha tisztaságát, az ételosztás rendjét,
- ellenőrzi az elszámolásokat, jelentéseket és nyilvántartásokat, felügyeli az étlapok összeállítását.

Élelmezési főelőadó:

- 1) közvetlenül szervezi az élelmezési szakterület beosztottjainak munkáját,
- 2) a létszámváltozási jegyzéknek megfelelően számítógépen elkészíti az okmányokat, a nyersanyag-felhasználási jegy egy példányát átadja a konyhavezetőnek, a kivételezési jegy egy példányát, pedig az élelmiszer raktárosnak,
- 3) elkészíti az étlapnak megfelelő rendelésszükségletet, az idejében történő beszerzések érdekében kapcsolatot tart a szállítókkal és a beszerzővel,
- 4) az intézet orvosa és a konyhavezető(k) közreműködésével elkészíti az étlapot,
- 5) elkészíti az elszámolásokat, azokat az előírásoknak megfelelően továbbítja a gazdasági vezetőnek.

Konyhavezető:

- 1) okmány szerint kivételezi az élelmiszer raktárból a felhasználásra kerülő nyersanyagokat, ellenőrzi azok mennyiségét és minőségét,
- 2) ellenőrzi a vételezett élelmiszerek feldolgozását és felhasználását, az ételkészítés technológiai előírásainak betartását,
- 3) a nyersanyag-felhasználási jegyen szereplő létszámokat és normákat egyeztet a körletekről, illetve munkahelyekről kapott tálalási létszámjelentéssel,
- 4) biztosítja az ételadagolás és ételosztás szabályszerűségét, a főzés során fel nem használt nyersanyagokat a raktárba visszavételezteti,
- 5) gondoskodik az ételminták előírás szerű vételéről, tárolásáról és megőrzéséről. Felelős: a konyha rendjének, a közegészségügyi előírásoknak, a technológiai utasításoknak a betartásáért, az étel tálalási jelentés szerinti kiadásáért, a konyhán dolgozók munkájáért.

Egészségügyi Osztály és az orvos:

- 1) közreműködik az étrend összeállításában, a korszerű és egészséges táplálkozás alapelveinek érvényesítésében,
- 2) a beteg fogvatartottak létszámát a normába sorolással együtt átadja a bv. intézet igazgatási csoportjának,
- 3) ételmérgezés, ételfertőzés esetén megteszi a hatáskörébe tartozó intézkedéseket,
- 4) megállapítja a bv. intézetek konyháin előállított ételek, illetve a kiosztott élelmiszerek érzékszervi vizsgálattal történő emberi fogyaszthatóságát.

Körletfelügyelő:

- a napi létszámjelentés és a rendelkezésre álló egyéb létszám adatok alapján normánkénti csoportosításban összeállítja a következő napi étkezési létszámot, és azt továbbítja a bv. osztálynak,
- az ételek pontos szétosztása érdekében minden reggel elkészíti a tálalási jelentést a konyhavezető(k) részére, ellenőrzi (ellenőrizteti) az étel kiosztását.

A normaélelmezés szervezése

A fogvatartottak élelmezése normaélelmezés keretében történik. A normaélelmezés az élelmezési pénznormák alapján természetben biztosított élelmezés. A bv. intézetekben fogvatartottak részére normaélelmezést kell szervezni és ennek keretében térítés nélkül kell az élelmezést biztosítani.

A fogvatartottakat élelmezési normatípusba kell sorolni,

- nem dolgozó fogvatartottak élelmezési normái (nem dolgozó fiatalok, illetve felnőttek),
- dolgozó fogvatartottak élelmezési normái, ezen belül könnyű, vagy nehéz testi munkát végző fogvatartottak normái.

Élelmezési normába sorolásnál könnyű testi munkát végző munkakörök a szakácsok, konyhai dolgozók, takarítók, udvarosok, fodrászok, adminisztratív, kulturális, egészségügyi ellátás területén dolgozók. Nehéz testi munkát végzők: akik a fenti munkakörökbe nem sorolhatók be.

Az egészségi állapotnak megfelelő élelmezést - diétát - a fogvatartás teljes tartama alatt, minden bv. intézetben biztosítani kell. Diétás élelmezés biztosítása orvosi javaslat alapján történik. A diétás étrend összeállításakor a fogvatartottak alapélelmezéséhez tervezett nyersanyag-felhasználásra kell törekedni. Szükség esetén ettől eltérő vagy speciális élelmiszer - az élelmezési pénznormán belül - beszerezhető. A kórházi ellátást nem igénylő cukorbeteg minden olyan fokozatának megfelelő bv. intézetben elhelyezhető, ahol orvosi készenlét és folyamatos ápolói szolgálat (ügyelet) van. Az előzetesen letartóztatottak és őrizeteseik (ideértve a cukorbetegeket is) részére a fogvatartásra kijelölt bv. intézet biztosít diétás élelmezést. A cukorbeteg szállítása során diétás hidegélmezésről is gondoskodni kell. A szállítás módjára (egyedi vagy körszállítás) és a gyógyszerellátásra az orvos véleményét kell kérni. A diétás étkezés körébe nem tartoznak a vallási vagy egyéb ismérvek alapján eltérő táplálkozási szokások (pl. vegetarizmus).

A fogvatartottak vallási okból igényelt eltérő élelmezése értelemszerűen többletköltségekkel jár, ezért az ilyen étkezés normája magasabb, mint az alapnorma.

A fogvatartottak élelmezése történhet:

- külön a fogvatartottak ellátására kialakított konyháról,
- a személyi állománnyal közös konyháról,
- külső vállalkozó által üzemeltetett konyháról.

A fogvatartottak élelmezését - külön szerződésben rögzített feltételek alapján - külső vállalkozó is végezheti. A szerződés megkötése előtt gazdaságossági számításokat kell végezni, és a szerződést csak akkor szabad megkötöni, ha a vállalkozó által nyújtott szolgáltatás - azonos színvonal mellett - alacsonyabb vagy azonos költséggel jár, mint a saját üzemeltetésű élelmezés.

Külső vállalkozó útján történő élelmezési ellátás csak a közbeszerzésről szóló törvény előírásainak betartásával történhet.

A szerződésnek megfelelő garanciákat kell tartalmaznia az élelmezési ellátás folyamatosságának biztosítására, valamint szankciókat a hibás, illetve a nem teljesítés eseteire.

A külső vállalkozás által szolgáltatott élelmezés a fogvatartott létszámnak megfelelő mennyisége mellett meg kell, hogy feleljen a különféle normákra előírt nyersanyag-, energia- és tápanyagszükségleteknek, valamint a különböző ellátotti csoportokra előírt normáknak. Az intézetnek fokozottan részt kell vennie az élelmezéssel kapcsolatos különféle ellenőrzésekben, a szerződő fél erre köteles lehetőséget biztosítani (normák, pótlékok, az előírt kalória és tápanyagszükségletek, az ételek mennyiségének és minőségének ellenőrzése, a higiéniai előírások betartása, étlap készítése stb.)

Intézeti konyha üzemeltetése:

Az élelmezéshez szükséges helyi beszerzésű élelmiszereket az érvényben lévő élelmezési normák forint értékének, a bv. intézetben fogvatartottak létszámának, valamint a korszerű táplálkozás követelményeinek figyelembevételével kell tervezni, úgy, hogy azokat a termelőüzemek, illetve szállítók – elsődlegesen a bv. gazdasági társaságai, belső ellátás keretében - folyamatosan biztosítani tudják.

A bv. intézeteknek beszerzési tervet kell készíteni, a közbeszerzési törvény előírásainak betartásával.

Élelmezés céljára csak a minőségi követelményeknek, előírásoknak megfelelő élelmiszert szabad beszerezni, illetve átvenni. Szükség esetén a forgalomba hozatali engedélyt is ellenőrizni kell. Az átvett anyagok okmányokon feltüntetett mennyiségéért és minőségéért az átvető felel.

Az élelmiszerek nyilvántartására az élelmezés gazdálkodás támogatására kifejlesztett élelmezési program, valamint a készletnyilvántartásra vonatkozó szabályok alapján az anyagkönyvelési program szolgál.

Az élelmiszer raktáros az élelmiszerekről mennyiségi nyilvántartást köteles vezetni.

A készletnyilvántartásba és az elszámolásba az adatokat okmányok (számla, áruátvételi vagy szállítási elismervény, szállítólevél, utalvány stb.) alapján kell bejegyezni.

A készletek ellenőrzése során a raktárban többletként előtalált, a konyhára kiadott, de az étlap-változás vagy egyéb ok miatt visszavételezett nyersanyagokat nyilvántartási értéken kell visszavenni úgy, hogy ez a tárgyhóban beszerzett élelmiszerek pénzértékének összegét nem növelheti.

Az étlap összeállítása

Az élelmezés tervszerűségének biztosítása érdekében, meghatározott időszakra előre (dekádonként), az intézetnél alkalmazott valamennyi normára étlapot kell készíteni. Az élelmező a napi étkezést e szerint köteles biztosítani. Az ettől való eltérést indokolt esetben (pl. beszerzési nehézségek, szállítás elmaradása, akciós, gyorsan romló élelmiszer beszerzési lehetősége stb.), írásbeli kérelem alapján, az intézet parancsnoka engedélyezi. Az étlapot bizottság állítja össze, és az intézet parancsnoka hagyja jóvá. A bizottság munkáját a gazdasági vezető irányítja.

A bizottság tagjai:

- élelmezési (fő)előadó,
- az egészségügyi osztály (orvos vagy egészségügyi szakszemélyzet egy tagja),
- a konyhavezető(k).

Az étlap összeállításánál figyelembe kell venni többek között:

- 1) az élelmezési normák előírásait (pénznormák, jogszabály által kötelező kiszabatok, kenyér, hús),
- 2) az előző havi norma szerinti megtakarítás, illetve túllépés összegét,
- 3) az élelmiszerek fogyaszthatósági idejének lejártát,
- 4) a raktárban lévő és a megrendelt (beszállításra váró) élelmiszer mennyiségét,
- 5) a beszerzési körülményeket, lehetőségeket, választékot,
- 6) a beteg, diétás és kímélő étrendnél az orvos előírásait,
- 7) lehetőség szerint a vallási, etnikai szokásokat,
- 8) az étkezésben résztvevők korát (fiatal, illetve felnőtt korúak),
- 9) a fogvatartottak fizikai és szellemi igénybevételét,
- 10) a változatosságot,
- 11) az évszakot,
- 12) az élettani szempontból elengedhetetlen, alapvető tápanyagok biztosítását,
- 13) a korszerű táplálkozással szemben támasztott követelményeket.

Az élelmezés minősége

Az áruátvétel, a raktározás, a tárolás, az előkészítés, az ételkészítés, az ételminta, az adagolás, a szállítás, a tálalás, a mosogatás, a takarítás, a hulladékkezelés, a személyi higiéné és sok egyéb követelmény vonatkozásában valamennyi bv. intézet 2002. év végére elkészítette és működteti az intézeti sajátosságokat figyelembe vevő élelmiszerbiztonsági rendszerét.

A HACCP (Veszélyelemzés Kritikus Szabályozási Pont) rendszer határozza meg, értékeli és szabályozza az élelmiszerbiztonság szempontjából jelentős veszélyeket. Nemzetközileg elfogadott:

- módszer (minőség technika) arra vonatkozóan, hogy a potenciális veszélyeket azonosítsa, értékelje, kezelje a biztonságos élelmiszer előállításának, étel készítésének tervezése céljából, valamint
- rendszer (intézkedés) arra, hogy meghatározza, hogy az egyes tevékenységeket ki, hol, hogyan, mikor végezze a biztonságos ételkészítés céljából.

Az elkészített ételek minőségének ellenőrzése (kóstolás)

A helyi sajátosságok figyelembevételével intézeti parancsban kell meghatározni, hogy a konyha látogatására jogosult személyek közül ki és mikor végezze az ellenőrzést.

Az elkészített ételek minőségét érzékszervileg ellenőrizni kell. A kész (megfőtt, megsült) ételből kiosztás előtt, szűrőpróbaszerűen több helyről vett mintát kell vizsgálni. A mintát abban a helyiségben és abból az edényből kell venni, ahol az étel készült.

A vizsgálat az étel megtekintéséből, állagának ellenőrzéséből, szaglásából, ízleléséből, elfogyaszthatóságának megállapításából áll.

Havi elszámolás

A havi elszámolást a létszámjegyzékek, a beszerzett élelmiszerek pénzürtékéről vezetett kimutatás, valamint a raktári készletről vezetett kimutatások segítségével kell elkészíteni.

A havi elszámolásban szereplő hó végi raktárkészlet értékét, bizottság által elvégzett hó végi készletellenőrzés során megállapított tényleges raktárkészlet alapján kell megállapítani.

A havi elszámolást a gazdasági vezető ellenőrzi, és észrevételeit írásban rögzíti. Amennyiben az elszámolás mérleg eredménye a megengedett szintet meghaladja, a felterjesztett elszámoláshoz írásos jelentést kell készíteni, melyben meg kell indokolni az eltérések okait, és le kell írni a megszüntetésükre tett intézkedéseket.

Az elszámolást az intézet parancsnoka hagyja jóvá.

A készletek ellenőrzése

Az élelmiszerek mennyiségi meglétéről havonta, a készletek mennyiségi számbavétele és a nyilvántartásokkal való egyeztetése útján kell meggyőződni. Az élelmiszerek raktári készletét - minden hónap utolsó napján - tételesen ellenőrizni kell, a leltározási szabályzat előírásai szerint. A készletek ellenőrzésének végrehajtását az élelmiszerraktár szemlekönyvébe be kell jegyezni.

Az ellenőrzés során talált eltérésekről jegyzőkönyvet kell felvenni, azok okát ki kell deríteni és az esetleges kártérítési eljárást le kell folytatni. A jegyzőkönyv egy példányát a havi élelmezési elszámoláshoz kell csatolni.

Letétkezelési feladatok

Kiterjed a tevékenység a bv. intézetben fogva tartott

- 1) szabadságvesztésre ítélt,
- 2) elzárásra ítélt,
- 3) közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztést töltő,
- 4) pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztést töltő,
- 5) kényszergyógykezelt,
- 6) letartóztatott,
- 7) ideiglenes kényszergyógykezelt,
- 8) rendbíróság helyébe lépő elzárást töltő és
- 9) szabálysértési elzárást töltő

(a továbbiakban együtt: fogvatartott) letétjének kezelését és a fogvatartott birtokában lévő külföldi fizetőeszközzel kapcsolatos eljárásra.

A büntetés-végrehajtási intézetben letétbe kell helyezni

- 1) a fogvatartottnál lévő vagy utóbb a birtokába kerülő hatósági igazolványt, hatósági bizonyítványt és egyéb okiratot,
- 2) a fogvatartottnál lévő vagy utóbb a birtokába kerülő pénzeszközt - ide értve a fogvatartott munkadíját, a munkaterápiás foglalkoztatás vagy a tanulmányok folytatása után járó pénzbeli térítését (a továbbiakban együtt: pénzbeli térítés) és a bv. intézetbe folyósított rendszeres pénzellátását, készpénz-helyettesítő fizetési eszközt és a külföldi fizetőeszközt,
- 3) a nyomdai úton előállított értékpapírt, a takarékbetétkönyvet és a 2. pont alá nem vonható egyéb értéktárgyat,
- 4) a szabadságvesztésre ítélt ruházatát és lábbelijét,
- 5) azokat a tárgyakat, amelyeket a fogvatartott magánál tarthat, de azok letétbe helyezését kéri,
- 6) azokat a tárgyakat, amelyeket a fogvatartott nem tarthat magánál, de letétbe helyezhetők és azok letétbe helyezését a fogvatartott kéri.

Nem helyezhető letétbe olyan tárgy

- amelyet a fogvatartott a bv. törvényben meghatározottak alapján nem tarthat a bv. intézetben,
- amelynek tárolása az intézet biztonságára veszélyt jelenthet,
- amely a tárolásra közegészségügyi okból vagy más veszélyeztető jellege miatt nem alkalmas, így különösen a gyógyszer, a romlandó élelmiszer, az üvegcsomagolású termék, valamint az elem és az akkumulátor.

Meghatározott esetben a letétbe helyezést meg kell tagadni - és az alábbiakban meghatározott kivétellel -, ezzel egyidejűleg fel kell hívni a fogvatartottat arra, hogy harminc napon belül gondoskodjék a tárgy bv. intézeten kívüli megőrzéséről.

Ha a fogvatartott ennek a megadott határidőre nem tesz eleget, az adott tárgyat - jegyzőkönyv egyidejű felvétele mellett - meg kell semmisíteni.

Az átvett gyógyszerről jegyzőkönyvet kell felvenni, és azt a gyógyszerrel együtt az egészségügyi szakdolgozónak, hivatali időn túl történt befogadás esetén a biztonsági tisztnak kell megőrzésre átadni. Ha a fogvatartott nyilatkozata szerint a gyógyszer rendszeres szedése szükséges, haladéktalanul értesíteni kell a készenléti szolgálatot teljesítő büntetés-végrehajtási orvost, ennek hiányában a területileg illetékes orvost. A továbbiakban az orvos rendelkezése szerint kell eljárni.

Ha a fogvatartottnál lőfegyver, lőszer, robbanó- vagy sugárzó anyag, kábítószer vagy olyan tárgy van, amelyről szemrevételezés alapján feltételezhető, hogy bűncselekmény útján jött létre, így pl. hamis közokirat, hamis pénz vagy hamis készpénz-helyettesítő fizetési eszköz, akkor az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervet kell értesíteni.

A letétbe helyezhető tárgyak mennyiségét - a tárolási lehetőségek figyelembevételével - a bv. intézet parancsnoka határozza meg.

A letétkezelés szabályai

A befogadási eljárás során a bv. intézet igazolás ellenében átveszi a fogvatartottnál nem tartható tárgyakat, valamint azokat a tárgyakat, amelyeknek a letétbe helyezését fogvatartott kéri, a fogvatartott letétjébe helyezi.

A letéti tárgyakat letétezéskor olyan részletességgel kell leírni, hogy azok a későbbiekben azonosíthatók legyenek. A letéti tárgyak elhelyezésére szolgáló borítékot, tasakot, zsákot a fogvatartott jelenlétében kell lezárni. A zsákot plombával, a borítékot, tasakot a fogvatartott által is aláírt papírszalaggal kell lezárni, átragasztani, olyan módon, hogy ahhoz az ólomzár feltörése, a papírszalag megsértése nélkül senki ne férhessen hozzá. A letétkezelésért költség nem számítható fel, a letét után kamat nem fizethető. A letétbe helyezett tárgyakat még a fogvatartott beleegyezésével sem szabad hasznosítani, használni vagy zálogba adni.

Ha jogszabály másként nem rendelkezik, a fogvatartott a letétjével szabadon rendelkezik. A fogvatartott rendelkező nyilatkozatát írásban teheti meg.

Az értékletét

A fogvatartott nyilatkozata szerint vagy a bv. intézet által értéktárgyként megjelölt tárgyakat értékletétként kell kezelni, e tárgyak vizsgálatát és értékbecslését a fogvatartott költségére a bv.

intézet elvégezetheti. Vizsgálat és értébecslés hiányában az értéktárgy jellegét kizárólag a „feltételezett” megjelöléssel lehet feltüntetni.

Értékletébe kell helyezni az értéktárgyat, továbbá - azonosító szám feltüntetésével - a készpénz-helyettesítő fizetési eszközt, az értékpapírt, a takarékbetétkönyvet, a nyereményszelvényt, a törvényes fizetési eszköznek nem minősülő bankjegyet vagy érmét, a kulcsot, a mobiltelefont és annak tartozékait, valamint az egyedi azonosító számmal ellátott kisméretű műszaki cikkeket, valamint a megőrzésre átvett külföldi fizetőeszközt.

A készpénz-helyettesítő fizetési eszköz, az értékpapír és a takarékbetétkönyv lejáratát idejéig a bv. intézet nem kíséri figyelemmel. Erről a fogvatartottat tájékoztatni kell, és kérelmére lehetővé kell tenni, hogy azok lejáratát időpontját ellenőrizze, és a szükséges intézkedés megtételére képviselőt hatalmazzon meg.

A fogvatartottnál talált pénzeszközt a fogvatartottól jegyzőkönyv egyidejű felvételével értékletébe kell helyezni. Az elvett pénzeszköz a fogvatartott tulajdona a másodfokú szabályai szerint, ha pedig megszerzésével kapcsolatban bűncselekmény, illetve szabálysértés elkövetésének gyanúja merül fel, intézkedni kell a feljelentés megtételéről.

A letéti pénz

A befogadási eljárás során a fogvatartott birtokában lévő törvényes fizetőeszközt a bv. intézet letétezi, majd kezeli és nyilvántartja a fogvatartott egyéni letéti számlalapján.

Letéti pénzként kell kezelni a fogvatartott javára beérkező pénzküldeményt vagy befizetést, a fogvatartott munkadíját, rendszeres pénzbeli térítését és a bv. intézetbe folyósított rendszeres pénzellátását.

A fogvatartott részére postai úton érkező pénzküldemények esetében az átvett postautalványokat és azok értékét a bv. intézet erre kijelölt személyi állományi tagja a letéti pénztárba bevételezi, és arról bevételi pénztárbizonylatot állít ki.

A fogvatartott részére postai vagy banki úton beérkezett pénz csak abban az esetben könyvelhető egyéni számlalapjára, ha a küldő vagy az átutalási megbízást adó a fogvatartott kapcsolattartója, vele hivatalos minőségben kapcsolattartó vagy a fogvatartott nyilatkozata szerint pénzküldemény küldésére jogosult. Egyéb esetben a pénzüsszeget a feladó részére vissza kell küldeni. A bv. intézet házipénztárában a fogvatartott kapcsolattartója és a vele hivatalos minőségben kapcsolattartó - hivatali munkaidőben - a fogvatartott részére letéti számláján pénzt helyezhet el.

A bv. intézet a befogadástól a szabadulásig végzi a fogvatartott letéti pénzét érintő könyvelési, előjegyzési, zárolási feladatokat, a munkáltatásban részt vevő fogvatartottak bérkönyvelését, a pénzbeli térítés, jutalom, továbbá a kártérítések és letiltások nyilvántartását és kezelését, a levonások átutalását és a szabadulással összefüggő pénzügyi feladatokat.

A letéti pénzek között elkülönítetten kell kezelni a fogvatartott részére telefonálásra, személyes szükségletre fordítható pénzüsszegeket, valamint az ilyen jogcímen a fogvatartott javára beérkezett pénzküldeményt vagy befizetést. A véglegesen másik bv. intézetbe szállított fogvatartott letéti pénzét a Magyar Államkincstár útján három munkanapon belül a fogadó bv. intézet letéti számlájára kell utalni. A fogvatartott szabadulásakor a letéti pénzének átvételét a bizonylaton aláírásával igazolja. Elhalálozott fogvatartott letéti pénzét - a tartozások levonása után - a hagyatéki eljárás befejezéséig a letéti számlán kell nyilvántartani. A letéti pénzt az

átvételre való jogosultságot igazoló személyeknek lehet kiadni. Az öröklési jogosultságot igazoló okiratot a kiadási bizonylat mellékleteként meg kell őrizni.

Az okmányletét

Okmányletétként kell nyilvántartani és az értékletétől elkülönítetten, külön borítékban kell kezelni a hatósági igazolványt, hatósági bizonyítványt és az egyéb okiratokat.

A tárgyletét

Tárgyletétbe kell helyezni a fogvatartott egyéb letéti tárgyait.

A fogvatartott kérelmére a letéti raktárban elhelyezett tárgyai közül azokat, amelyeket magánál tarthat, ki kell adni, kivéve azt az évszaknak megfelelő ruházatot és lábbelit, amelyeknek a szabaduláskor rendelkezésre kell állniuk.

A külföldi fizetőeszköz kezelésével kapcsolatos rendelkezések

Ha a bv. intézetbe történő befogadáskor a fogvatartottnál külföldi fizetőeszköz van, vagy az később kerül a birtokába, a bv. intézet köteles tájékoztatást adni a külföldi fizetőeszköz kezeléséről szóló szabályokról.

A fogvatartottat írásban nyilatkoztatni kell arról, hogy a konvertibilis pénznemű külföldi fizetőeszközének a megőrzését a bv. intézetre bízza, vagy meghatalmazza a bv. intézetet, hogy azt a nevére nyitott devizaszámlán a devizaműveletek végzésére felhatalmazott hitelintézetnél helyezze el.

A bv. intézet a fogvatartott nyilatkozatának megfelelően jár el. A nyilatkozatot a fogvatartott értékszelvénye mellett kell megőrizni. A fogvatartott később a nyilatkozatát módosíthatja. A módosító nyilatkozatot az eredeti nyilatkozathoz kell csatolni. A fogvatartott birtokában lévő nem konvertibilis pénznemű, de forgalomban lévő külföldi fizetőeszközt a bv. intézet megőrzésre veszi át. A devizaszámlán elhelyezett vagy a megőrzésre átvett külföldi fizetőeszköz forintra történő átváltását a fogvatartottnak írásban kell kérelmeznie. Az átváltást követően, annak bizonylatát a fogvatartottal alá kell íratni.

A bv. intézet megőrzésében lévő külföldi fizetőeszközt zárt borítékban kell elhelyezni. A borítékon fel kell tüntetni a külföldi fizetőeszköz pénznemét, névértékét, címletét, azok sorszámát, illetve a bizonylatok azonosítására vonatkozó adatokat. A borítékon feltüntetett adatok valóságát és a boríték lezárásának a megtörténtét a bv. intézet képviselője és a fogvatartott együttes aláírása igazolja.

A megőrzésre átvett külföldi fizetőeszközben történt változást az értékszelvényen át kell vezetni, és azt a letétezési eljárás szabályai szerint új borítékba kell helyezni, melyre az elhelyezés időpontját is fel kell vezetni. Az új borítékban a régi borítékot el kell helyezni.

A megőrzésre átvett külföldi fizetőeszközből - a fogvatartott írásbeli kérelmére - az általa megjelölt személy részére a kiadást teljesíteni kell. A kiadást az értékszelvényen át kell vezetni.

Levonások, költségek és egyéb tartozások

A fogvatartott munkadíjából és a letétjéből levonásnak vagy végrehajtásnak csak az adó- és illeték jogszabályok, valamint a bírósági végrehajtásról szóló törvény, valamint a bv. törvény előírásai szerint van helye.

A fogvatartott letéti pénzéből a bv. intézet az alábbi sorrendben levonja

- 1) a tartásra fordított költséghez való hozzájárulás napi összegét,
- 2) a szabadulás idejére kötelezően tartalékolandó összeget,
- 3) a végrehajtás alá vont követelések, a kártérítési eljárás szerint megállapított kár összegét,
- 4) a gyógyszer, illetve az egészségügyi ellátások költségét,
- 5) a szükségleti cikkek vásárlására fordított összeget,
- 6) a kimaradás, az eltávozás, a látogató bv. intézeten kívüli fogadása, valamint a rendkívüli eltávozás idejére fogvatartott részére kiutalandó összeget,
- 7) a többletszolgáltatások díját.

A szabadulás idejére megfelelő összeget kell tartalékolni, melyet a bv. intézet a fogvatartott befogadásától kezdve havonta egyenlő részletekben von le a fogvatartott letéti pénzéből. Az alapmunkadíj változása esetén a szabadulásra tartalékolni kell összeget ki kell egészíteni.

A szabadulás idejére kötelezően tartalékolni kell összegből levonás vagy a fogvatartott részére kiadás nem teljesíthető.

A jegyzék vagy elismervény ellenében visszaszolgáltatási vagy elszámolási kötelezettséggel személyes használat céljából átvett felszerelési tárgyak hiánya esetén, ha a fogvatartott a felelősségét írásban elismerte, és hozzájárul annak letéti számláján kezelt pénzéből történő megtérítéséhez, akkor a hiány összege - kártérítési eljárás mellőzésével - a szabaduláskor levonható.

A szabadulással összefüggő rendelkezések

A fogvatartott szabadulásával az intézeti letét megszűnik. A szabaduló fogvatartott letétjét aláírása ellenében kell kiadni.

Ha a kiadás azért nem teljesíthető, mert a fogvatartott szabadítása nem a bv. intézetből történt, és a fogvatartott harminc napon belül nem jelentkezik a bv. intézetben, a letéti pénzt és a letétben lévő egyéb tárgyakat - az át nem vett letéti pénz terhére - a bv. intézet postai úton megküldi a szabaduló fogvatartott bv. intézet által nyilvántartott lakcímére.

Ha a szabaduló fogvatartott által át nem vett letéti pénznek vagy egyéb letéti tárgyaknak átadására nem kerül sor, úgy a bv. intézet legalább három hónapos határidő tűzésével írásban felszólítja a fogvatartottat az át nem vett tárgyainak elszállítására.

Ha a szabaduló fogvatartott a letéti tárgy átvételét megtagadja, írásban nyilatkoztatni kell arról, hogy lemond-e a tárgy tulajdonjogáról. Ha a szabaduló fogvatartott lemond a tulajdonjogról, akkor a bv. intézet a tárgyat értékesítheti, a szabaduló fogvatartottak segélyezésére használhatja fel, vagy ha az értéktelen - jegyzőkönyv felvétele mellett - megsemmisítheti.

Ha a szabaduló fogvatartott a letéti tárgy átvételét megtagadja, és az okmányletét, vagy az át nem vett tárgyak elszállításáról a megjelölt határidő lejártáig nem gondoskodik, a bv. intézet az okmányletétként tárolt át nem vett hatósági igazolványt, hatósági bizonyítványt a bv. intézet székhelye szerinti jegyzőnek küldi meg.

6. A Büntetés-végrehajtás gazdasági társaságai

A büntetés-végrehajtás 11 gazdasági társasága a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény rendelkezéseink megfelelően, egyszemélyes társaságként (egyszemélyes Kft-ként), 100%-os állami tulajdoni hányaddal került megalapításra, a korábbi állami vállalatok jogutódjaként, azok teljes vagyonával, és a gazdasági társaságok működését meghatározó törvények alapján működik.

A büntetés-végrehajtás gazdasági társaságai szakmai tevékenységük alapján az ipari, ezen belül elsősorban a könnyűipari, valamint a mezőgazdasági ágazathoz tartoznak.

A társaságok termelési profilja változatos: textil-, ruha-, bútor-, asztalos-, papír-, fém- és egyéb vegyesipari, valamint nagyüzemi mezőgazdasági tevékenységet végeznek.

A Kft-k mai profilját még évtizedekkel ezelőtt, a jogelőd vállalatok létrehozásakor alakították ki, az akkori gazdasági politikai érdekekhez igazítva. Jellemzőjük, hogy kis területen, nagy létszámú betanított munkás foglalkoztatását teszik lehetővé. Azóta ugyan történtek módosítások, de alapvető struktúraváltásra – néhány kivételtől eltekintve - nem volt lehetőség.

A tevékenységek alapvetően három részre bonthatók: saját, illetve kooperációs termékek előállítására és bér munkára. E három területen a társaságok ma is jelentős kapacitással rendelkeznek. Bizonyos feltételek biztosítása mellett lehetséges az elítéltek külső munkahelyen történő foglalkoztatása is.

Bv. Holding – uralkodó tag (gazdasági társaságok vállalati csoportba történő bevonása)

A gazdasági társaságok vezetői által aláírt uralmi szerződés meghatározza a Bv. Holding Vállalatcsoport alapvető működését, céljait, üzleti koncepcióját.

A vállalatcsoport működése összehangolt számviteli, pénzügyi, informatikai, beszerzési és kontrolling rendszerrel, egységes jogi és marketing tevékenységgel, valamint vagyongazdálkodási, fejlesztési és beruházási döntésekkel még hatékonyabbá válik a korábbi működéshez képest. Összehangolt humán erőforrás menedzsment, marketing tevékenység kialakítása mellett szerepet kap a jogi tevékenység, a jogi tanácsadó szolgálat működtetése.

A szerződéskötés célja egy, a büntetés-végrehajtási szervezet gazdasági társaságok által ellátható feladatait optimálisan teljesítő, a teljes fogvatartotti foglalkoztatás és az önellátás, részbeni önfenntartás irányába ható, azt meghatározó, integrált vállalatcsoport kialakítása. A Bv. Holding stratégiai célja, hogy erősítse pozícióját a központi ellátás piacán, növelje regionális piaci jelenlétét, rugalmasságát és nyereségességét, törekedjen a működési kiválóságra és hatékonyságra.

A határozatban rögzítésre kerültek a tulajdonosi jogok gyakorlóját megillető jogok és kötelezettségek. Ennek rögzítése a 12/14/2015. számú Országos Parancsnoki határozatban történt meg.

Gazdasági társaságok (Ellenőrzött Társaságok)

DUNA-MIX Ipari Kereskedelmi Szolgáltató Kft.
2600 Vác, Barabás Miklós u.1.

Tevékenységi kör: gépi hímzett, lézergravírozott termékek, hirdetőablak, kórházi fémszekrények, zárkaajtók, kordonok, acél nyílászárók gyártása, továbbá épület- és bútorasztalos-ipari termékek, nyomdai és konfekcióipari termékek készítése, labdavarrás, galvanizálás, valamint forgácsolási és egyéb fémmegmunkálási bér munkák végzése.

ADORJÁN-TEX Konfekcióipari és Kereskedelmi Kft.

6300 Kalocsa, Szent István király u. 26.

Kirendeltség: 3980 Sátoraljaújhely, Kazinczy u. 35.

Fióktelep: 4100 Nyíregyháza, Bujtos u. 5.

4200 Debrecen, Iparkamara u. 1.

3525 Miskolc, Fazekas u. 4

Tevékenységi kör: formaruházat, védőruhák, munkaruhák, munkaköpenyek, egészségügyi ruházat, alsóruházat készítése, finomkonfekció, ágynemű és egyéb háztartási textíliák konfekcionálása, egyéb konfekció ipari termékek előállítása, felsőruházat készítése, szőnyegszövés és népművészeti termékek előállítása. Cipőfelsőrész és egyéb bér munkák végzése, terápiás foglalkoztatás.

IPOLY Cipőgyár Termelő és Szolgáltató Kft.

Kirendeltség: 2660 Balassagyarmat, Madách u. 2.

Fióktelep: 3300 Eger, Törvényház u. 2.

Tevékenységi kör: Munkavédelmi cipők, bakancsok, utcai férfi félcipők, kismama lábbelik, klumpák, rendészeti lábbelik igény szerinti gyártása.

BUFA Budapesti Faipari Termelő és Kereskedelmi Kft.

1108 Budapest, Kozma u. 13.

Tevékenységi kör: faipari termékek gyártása, tömörfa megmunkálás, lapszabászat. Egyedi megrendelés alapján lakossági és közületi szekrény sorok, kisméretű bútorok, garnitúrák, pultok, irodabútorok készítése helyszíni összeszereléssel, valamint egyéb vegyesipari jellegű bér munkák végzése.

Sopronkőhidai Ipari és Szolgáltató Kft.

9407 Sopronkőhida, Pesti Barnabás u. 25.

Tevékenységi kör: formaruhák, munkaruhák, alsóruházat, ágyneműk, éttermi kiegészítők konfekcionálása. Munkaruhák emblémázása, konfekcionálás saját anyagok, illetve bér munka konstrukcióban. Mosodai szolgáltatás.

Fémipari tevékenység, zárkaajtó gyártás, hegesztés, fémmegmunkálás, valamint egyéb fém és faipari bér munka tevékenységek végzése.

DUNA PAPIR Termelő Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.

2316 Tököl, Ráckevei út 6.

Tevékenységi kör: háztartás-higiéniai papírtérmekek (egészségügyi papír, papír zsebkendő), gyártása, értékesítése. Kooperációs bér munkában papíralapanyag gyártása.

NOSTRA Vegyesipari Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.

2629 Márianosztra, Pálosok tere 1.

Tevékenységi kör: csomagoló és tároló faipari termékek, faipari tömegcikk gyártása, labdavarrás és egyéb bér munkák végzése. Háztartás-higiéniai papírtérmékek (egészségügyi papír), gyártása.

Nagyfa-Alföld Mezőgazdasági és Vegyesipari Kft.

Kirendeltség: 6724 Szeged, Cserzy Mihály u. 11.

Fióktelep: 6750 Szeged-Nagyfa 1.

Tevékenységi kör: bútorok, asztalok, székek, egyéb kisbútorok, bútor alkatrészek gyártása, fémipari és egyéb bér munkák végzése, ingatlan bérbeadás, továbbá szántóföldi és kertészeti növénytermesztés, állattenyésztés, húsfeldolgozás.

Állampusztai Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft.

6723 Állampusztai 1.

Tevékenységi kör: szántóföldi növénytermesztés, gabonafélék, ipari- és takarmánynövények termesztése. Állattenyésztés: sertés, vágójuh, pulyka, ló.

Annamajori Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft.

2741 Baracska-Annamajor 1.

Tevékenységi kör: szántóföldi növények, termesztés, gabonafélék, ipari- és takarmánynövények, zöldségfélék termesztése, valamint zöldségfeldolgozás. Állattenyésztés: szarvasmarha (tejtermelés), sertés, ló. A társaság saját sütödében pékárut készítenek belső ellátásra és kereskedelmi célra.

A sütöde és a zöldségfeldolgozó HACCP minősítésű.

Pálhalmi Agrospeciál Mezőgazdasági Termelő, Értékesítő és Szolgáltató Kft.

2407 Dunaújváros, Pálhalma 1. Mezőgazdasági tevékenység: ISO 9001: 2000

Tevékenységi kör: szántóföldi növénytermesztés (gabonafélék, ipari- és takarmánynövények), gyümölcstermesztés. Állattenyésztés: szarvasmarha (tej- és hústermelés), sertés. Vegyesipari bér munkák végzése. Mosodai szolgáltatás, áramtermelés (biogáz üzem).

A tejtermelés, hústermelés (vágóhíd) és az élelmiszer alapanyagot szolgáló növénytermesztés HACCP minősítésű.

7. A központi ellátási rendszer

A fogvatartottak munkáltatása a reintegráció rendkívül fontos eszköze. Mindamelllett, hogy rendszeres életvitelhez szoktat, elősegíti a család iránt érzett felelősség növekedését is, az otthoniak támogatását, a szabadulásra való tartalékolást, a jóvátétel lehetőségét. 2011 első félévében a kormány megvizsgálta a foglalkoztatás helyzetét.

Megállapítást nyert, hogy a vizsgálatot megelőző években csökkent a foglalkoztatott fogvatartottak száma, s ezzel párhuzamosan a tartási költségekhez való hozzájárulás összege is.

A tendencia megfordítása, a bevétel növelése, és ezzel a költségvetési források iránti igény csökkentése érdekében készült el a bv. szervezet részéről a központi államigazgatási szervek és a rendvédelmi szervek irányában fennálló egyes ellátási kötelezettségekről, a termékek és szolgáltatások átadás-átvételének és azok ellentételezésének rendjéről szóló a 44/2011. (III. 23.) Kormányrendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet). Továbbá a bv. szervezet részéről a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter vezetése, irányítása vagy felügyelete alá tartozó

szervek irányában fennálló ellátási kötelezettségről, a fogvatartottak kötelező foglalkoztatása keretében előállított termékekről és szolgáltatásokról, azok átadás-átvételéről és az ellentételezés rendjéről szóló 9/2011. (III. 23.) BM rendelet (a továbbiakban: BM rendelet), amelyek a fogvatartottak kötelező foglalkoztatásának feltételeit biztosítja, helyezi új alapokra.

A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény (a továbbiakban: Bvszt.) 35. §. (1) bekezdés b) pontjában szereplő felhatalmazás alapján kiadásra került Korm. rendelet alapvető célja a fogvatartottak kötelező foglalkoztatása közfeladat ellátásának elősegítése, és a központi államigazgatási szervek meghatározott körének részére megfelelő mennyiségű és minőségű termékek és szolgáltatások biztosítása érdekében a bv. szervezetre ellátási kötelezettség telepítése. A Korm. rendelet koncepciója az ellátási kötelezettséget két dimenzióban határozza meg, egyrészt a Bvszt. 9/A §. (2) bekezdésében megfogalmazott felhatalmazás szerint közszolgáltatáson alapuló, a közbeszerzésekről szóló 2011. évi CVIII. törvény szabályainak megfelelő ellátási kötelezettséget szabályozó, másrészt a (3) bekezdésben megfogalmazott, a közbeszerzési értékhatárt el nem érő, kizárólagos jog alapján nyújtandó közszolgáltatási ellátást szabályozó fő részből áll.

A vonatkozó rendeletekben foglalt feladatok végrehajtására, koordinálására a kormány a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát jelölte ki, mint Központi Ellátó Szervet (a továbbiakban: KESZ).

A rendeletek hatálya alá tartozó – a fogvatartottak munkáltatása keretében biztosítható - termékek előállítása és szolgáltatások nyújtása a kötelező foglalkoztatás keretében, a büntetés-végrehajtási gazdasági társaságok közreműködésével valósul meg. Az ellátórendszer működtetése elősegíti a költségvetési források optimális felhasználását, ennek keretében közfeladatként megvalósul a foglalkoztatott fogvatartottak létszámának emelkedése, illetve nagymértékben elősegíti az önellátás felé történő pozitív irányú elmozdulást.

Mindezek mellett igen lényeges körülmény a költségvetési források hatékony felhasználása is, mivel a költségvetési szervek egyes beszerzéseinek a fogvatartottakat foglalkoztató gazdasági társaságokhoz történő irányításával az állam egységnyi költségvetési forrásból két feladatot is tud finanszírozni. A rendeletek alkalmazása révén a költségvetési szerv hozzájut az egyébként is beszerezni tervezett termékhez, illetve szolgáltatáshoz, ezzel párhuzamosan a gazdasági társaság megrendeléshez juthat. A biztos megrendelés-állomány és ezen keresztül a munkával történő folyamatos ellátás mellett a gazdasági társaságok jelentős bevételre tehetnek szert, amely lehetőséget biztosít egyrészt fejlesztések végrehajtására, másrészt a foglalkoztatott fogvatartottak számának növelésére. Mindezek eredményeként 2012-ben megszűnhetett a gazdasági társaságoknál a fogvatartottak foglalkoztatásából eredő többletköltségek részbeni ellentételezését célzó költségvetési támogatás.

A jogszabályokban előírt feladatok teljesítése érdekében a BvOP-n kialakításra került a Központi Ellátási Főosztály (a továbbiakban: KEFO), amely a hivatkozott rendeletek 2011. július 1-én történt hatálybalépését követően a jogszabályokban megjelölt kedvezményezett körbe tartozó költségvetési szervek (a továbbiakban: kedvezményezettek) ellátási igényeinek teljesítése érdekében megkezdte a központi ellátással kapcsolatos feladatok végrehajtását.

A szabályozással létrehozott új ellátórendszer részére az alábbi célok elérése került meghatározásra:

- 1) a foglalkoztatott fogvatartottak számának növelése, hosszabb távon a teljes foglalkoztatás megközelítése,
- 2) a fogvatartottak részéről a tartási költségeikhez történő hozzájárulás növelése,
- 3) a rendszeres életvitelhez, munkához szoktatás, szakmai képzés útján a szabadulás utáni társadalmi beilleszkedés elősegítése,
- 4) a közfeladat ellátását biztosító közvetlen költségvetési támogatási szükséglet csökkentése, megszüntetése,
- 5) a költségvetési források hatékonyabb felhasználása (egy forrásból két közfeladat – fogvatartotti foglalkoztatás és állami szervek ellátása),
- 6) a bv. szervezet önellátásának megteremtése, fejlesztése.

A szabályozás szerint létrehozott, a bv. szervezet által a központi államigazgatási és a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek (majd a későbbiek során – az ellátotti kör bővítése kapcsán – egészségügyi, szociális intézmények, valamint a honvédség) részére nyújtandó természetbeni ellátás a közfeladat végrehajtásának legfőbb eszközrendszere. Ennek alapvető célja, hogy a 11 büntetés-végrehajtási gazdasági társaság számára – az eredményes működést megalapozó – tervezhető, kiszámítható megrendelés-állományt biztosítson úgy, hogy az a kedvezményezett számára is előnyös legyen. A fogvatartottak ellátásában felmerülő szükségletek minél szélesebb körében lehetővé teszi a részvételükkel előállított termékek és szolgáltatások felhasználását (önellátás az élelmezési alapanyagok egy részében, ruházati és egyéb felszerelési tárgyokban, lábbelik, zárka-felszerelési tárgyak tekintetében stb.), és az ellátási körbe tartozó központi államigazgatási, egészségügyi, honvédelmi, valamint a rendvédelmi szervek tekintetében az ellátáshoz szükséges költségvetési források kettős feladatot ellátó felhasználását biztosítja.

VII.

BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INFORMATIKA

1. Általános ismeretek

Az informatika tudomány a '60-as évek végen jelent meg önálló tudományágként, ugyanakkor a dinamikus, szinte robbanásszerű technológiai fejlődés következtében, nincsen általánosan elfogadott tudományos definíciója. Legáltalánosabban elfogadott meghatározással az informatika az adatok (információ, jel) keletkezésével, gyűjtésével, tárolásával, továbbításával, feldolgozásával foglalkozik. **Az informatika tudomány** definíciójának egyszerűsített értelmezése szerint az informatika manapság a számítástechnika (computers technology) és a távközlés (communication technology) területeiként írható le.

Az adat a közlés, a hír, az értesülés, az információ, azaz elemi ismeret. Tények, fogalmak olyan megjelenési formája, amely alkalmas emberi eszközökkel történő értelmezésre, feldolgozásra, továbbításra.

Az információ olyan új ismeret, amely megismerésével, olyan tudásra teszünk szert, ami korábban nem volt a birtokunkban. Az információ így valamilyen meglévő bizonytalanságot szüntet meg.

Az informatika tudományban az információ értelmezett adat, így az adat a „nagyobb” kategória. Minden információ adat, de nem minden adat információ.

A megállapodás szerinti jelek vagy szimbólumok rendszere a **kód**, amellyel valamely információ (az információ bizonyos egysége, mint a betű vagy szó, mozdulat) egyértelműen megadható, vagy átalakítható. A **kódozás** ennek megfelelően egy eljárás, amellyel valamely információ átalakítása történik meg kóddá annak érdekében, hogy a továbbítást követően a vevő azt dekódolni tudja, azaz a kódból az információt visszanyerje.

A büntetés-végrehajtás informatikai rendszere

A bv. szervezet alap- és szaktevékenységének informatikai támogatását homogén, egységes és egyenszilárd informatikai rendszer valósítja meg. Az Intranet szolgáltatások használatához szükséges országos táv-adatátviteli hálózatot és az Internet elérését a kormányzati célú hálózatokról szóló 346/2010. (XII. 28.) Kormányrendelet alapján, a kormányzati célú hírközlési szolgáltató, a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. (NISZ) által működtetett nemzeti távközlési gerinchálózat (NTG) biztosítja. Az NTG egy fizikai gerinchálózat, amelyen logikai alhálózatok ún. virtuális magánhálózatok (Virtual Private Network – VPN) működnek, ilyen VPN a bv.gov.hu alhálózat is. Az NTG emelt szintű szolgáltatása a telefonszolgáltatás is. A büntetés-végrehajtási szervezet zárt célú országos hálózatán belül a telefon (hang) adatként kerül továbbításra, így biztosított, hogy a szervezeten belüli telefonbeszélgetések „ingyenesek”. A táv-adatátviteli hálózat országos (az NTG) telephelyenként szinkron 100 MB átviteli sebességet biztosít, mindkettő irányba (feltöltés és letöltés). Szintén része a rendszernek az intézeti GSM kijárat, amely a Telekomnál működtetett mobil szolgálati és dolgozói előfizetéseket, mint zárt hívócsoporthoz közöti „ingyenes” hívásokat biztosítja.

A zárt célú informatikai rendszer működésével és működtetésével kapcsolatos alapvető norma a büntetés-végrehajtási szervezet informatikai biztonsági szabályainak kiadásáról szóló 9/2016. (II. 16.) OP szakutasítás. Az intézkedés az Informatikai Tárcaközi Bizottság (ITB) 8. számú ajánlása szerint megállapítja az informatikai szerepkörök összeférhetetlenségét, amelynek lényege, hogy az informatikai rendszer üzemeltetője nem lehet az informatikai rendszer biztonságát felügyelő személy, vagy az informatikai rendszer adatvédelemért vagy minősített adatvédelemért felelős személye.

A bv. szervezet informatikai szakterületének tevékenységét a Szervezeti és Működési Szabályzat írja le. Jellemzően az intézeti Informatikai Osztályok számítástechnikai feladatokat látnak el, de mind a BvOP, mind az intézetek Szervezeti és Működési Szabályzatainak módosításával a biztonságtechnikai feladatok ellátása is az informatikai szakterülethez tartozik. Általánosan a vezetékes telefonszolgáltatás, akár csak a biztonságtechnikai rendszer felügyelete, fejlesztése függetlenül attól, hogy abban számítástechnikai vagy IP alapú rendszertechnológiai megoldások jelennek meg, illetve a biztonságtechnikai rendszerek központi számítástechnikai vezérlését, video vágását, mentés helyreállítását az informatikai szakterület szakemberei végzik a biztonságtechnikusok bevonásával. A távközlési szolgáltatások közül az Egységes Digitális Rádiórendszer (EDR) működésének felügyelete, szintén az informatikai szakterület feladatköre, a készülékek programozását központosítottan a BvOP Informatikai Főosztálya végzi. Változó, hogy a mobiltelefonos az informatikai osztály szerepköréhez tartozik-e. Általánosan elmondható az is az intézeti Informatikai Osztályokról, hogy nem végeznek önálló gazdálkodási tevékenységet.

Az informatikai főosztály szakirányítási, szakfelügyeleti tevékenysége során az EDR szolgáltatáson kívül a telefax, a mobiltelefonos és a fénymásoló eszközök, szakanyagok felügyeletét nem végzi. A főosztály két osztályra tagozódik: az informatikai központi szolgáltatásokat, valamint a BvOP felhasználó támogatási tevékenységét végző Üzemeltetési Osztályra, és a pályázati, fejlesztési és módszertani kidolgozói feladatokat ellátó Fejlesztési Osztályra. Az Informatikai Főosztály 14 fős szervezeti elem.

Az informatikai működésre számos jogszabály vonatkozik, a működés szempontjából mégis az adatok kezelésére, illetve az informatikai biztonságra vonatkozó normatívák relevánsak. Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény határozza meg a „személyes adat”, „különleges adat”, „bűnügyi személyes adat”, „közérdekű adat” és a „közérdekből nyilvános adat” fogalmait, amelyekhez illeszkedően szükséges kialakítani az informatikai rendszerben kezelt adatokhoz való differenciált szerepkör alapú hozzáférést. Az adatok védelme érdekében különleges eljárási szabályokat is meghatározhat a törvény, ilyen szabályrendszert ír le a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény. A törvény egyes feladatainak végrehajtására több kormányrendelet készült, amelyek közül a legfontosabbak a Nemzeti Biztonsági Felügyelet működésének, valamint a minősített adat kezelésének rendjéről szóló 90/2010. (III. 26.) Korm. rendelet, az iparbiztonsági ellenőrzés és a telephely biztonsági tanúsítvány kiadásának részletes szabályairól szóló 92/2010. (III. 31.) Korm. rendelet és a minősített adat elektronikus biztonságának, valamint a rejtjeltevékenység engedélyezésének és hatósági felügyeletének részletes szabályairól szóló 161/2010. (V. 6.) Korm. rendelet.

Az zárt célú informatikai rendszer vonatkozásában lényegi ismeret, hogy a minősített adatok elektronikus kezelése kizárólag a jogszabályban meghatározott személyi, adminisztratív, fizikai és elektronikus biztonsági követelmények érvényesülése mellett hajtható végre, amelyeket a

Nemzeti Biztonsági Felügyelet előzetesen ellenőriz, és a rendszerhasználatot hatósági tevékenységében engedélyezi.

A büntetés-végrehajtási szervezet zárt célú informatikai rendszere az információvédelmi fokozott biztonsági osztály követelményei, az ITSEC biztonsági osztályozási rendszerében ITSEC F-B1 osztály követelményeinek felel meg. (Az ITSEC az Európai Közösség által kiadott biztonsági ajánlás.)

Az informatikai rendszerben használt eszközöket működtető alkalmazások jellemzően szerzői joggal védettek. A szerzői jog a szerzői művek alkotói számára biztosítja azt, hogy korlátozhatók műveiknek lemásolását és felhasználását egy meghatározott időtartam leteltéig. A szerzői jogi oltalom a szerzői alkotásoknak a szellemi alkotást képező részét védi. Az alkalmazások esetében beszélhetünk **szabad vagy nyílt forráskódú szoftverekről**, amelyek szabadon használhatók, másolhatók, terjeszthetők, tanulmányozhatóak és módosíthatóak. A szabad programok szabadságát a szabad licencek biztosítják. A szabad szoftverektől (free software) megkülönböztetjük a korlátozottan felhasználható, terjeszthető programokat, amelyeket fejlesztőik „közkinccsé” tesznek ugyan, de nem teszik nyilvánossá a forráskódot. Ingyenes, de csak korlátozott mértékben terjeszthető, birtokolható, felhasználható a **shareware** termék. Lényege, hogy a potenciális felhasználók számára lehetővé teszik a program kipróbálását (demo, trial) annak megvásárlása előtt, de ebben a verzióban különböző korlátozásokat szabnak (időbeliség, funkcionális korlátozás). Ha a program tetszik, akkor a „teljes értékű program” a gyártótól, forgalmazótól megvásárolható. Az **abandonware** olyan szoftverek jelölésére használt fogalom, amellyel kapcsolatosan az eredeti jogtulajdonos vélhetően már semmilyen jogérvényesítési igénnyel nem fog fellépni (pl. annak nem kereskedelmi célú terjesztése esetén).

A büntetés-végrehajtási szervezet zárt célú informatikai rendszerében kizárólag megvásárolt és a licenc jogoknak megfelelően telepített és használt alkalmazások működése biztosított. A freeware és shareware termékek használatát a központi informatikai szervezeti egység vezetőjének javaslatára az országos parancsnok állíttatja rendszerbe.

A számítógépes rendszer az intézeti infrastruktúra szerverparkokra (1 db címtár és hálózati szolgáltatások szervere, 1 db állomány és nyomtató megosztó szerver, 1 db terminál és alkalmazás szerver, 1 db adatbázis szerver), valamint a központi szerverfarmra alapszik. A szerverek operációs rendszere a Microsoft Windows Server 2008R2. Az asztali munkaállomásokon Microsoft Windows 7 Professional operációs rendszer fut, az irodai alkalmazáscsomag a Microsoft Windows Office 2010 Standard terméke. A vékony klienseken eLux Lite Unix operációs rendszer fut, amelyek a Microsoft Windows Terminal Server 2008R2-höz csatlakoznak Remote Desktop Protokoll (RDP) szabványon. A központi és az intézeti infrastruktúra szerverek egy egységes logikai rendszerben, a bv.hu tartományban működnek. A rendszer egyes elemei óránként egyeztetik egymással a működési információkat (szinkronizálnak) a központi irányba, illetve ebben az ütemezésben a korábban már a központba szinkronizált adatok továbbítása is megtörténik a többi telephely felé (ebből az architektúrából következően egyes rendszerszintű változtatások maximálisan 2 órát követően érvényesülnek valamennyi telephelyen). Az egységes, homogén és egyenszilárd bv.hu tartományi működés lényege, hogy valamennyi helyi hálózatban azonos építőelemekből épüljön fel a számítógépes rendszer. Az azonos alkalmazásokkal, azonos módszerekkel (beállításokkal), azonos működési környezet álljon rendelkezésre, azaz egy típusú, de számos előfordulású elemekből épüljön fel a működés. Az azonos működési tulajdonságok lényegi elemei a rendelkezésre állási követelmények teljesítésének, az adatvagyton képzésének. Az országosan azonos működési

környezet nemcsak a hibadetektálás, hibalokalizálás és a hibajavítás idejét csökkenti, de a funkcionális szolgáltatások minőségi javítását is egy időben biztosítja a teljes tartományi rendszerben.

A bv.hu tartományban működő felhasználói alkalmazás rendszerek három nagy csoportba sorolhatóak, az általános célú alkalmazásokra, a szakrendszerekre és az egyedi felhasználású alkalmazásokra. Általános célú alkalmazásként írható le például az irodai alkalmazáscsomag, a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer használatának szabályozásáról, az egységes elektronikus iratkezelés bevezetéséről és a bevezetést támogató projektszervezetek létrehozásáról szóló 24/2011. (IX. 9.) BM utasítás szerint 2013. január 1-én bevezetett **Robotzsaru Neo rendszer**, de ilyen alkalmazásnak tekinthető az állomány (file) műveleteket támogató Total Commander program is.

A Robotzsaru Neo alkalmazás

A szervezet adminisztratív tevékenységeinek ellátása során kezelt vagy keletkeztetett ügyiratok nyilvántartására, elektronikus kezelésére, a munkafolyamatok követésére szolgáló alkalmazásrendszer. Releváns jogszabályok a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény, a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény és a közfeladatot ellátó szervek iratkezelésének általános követelményeiről szóló 335/2005. (XII. 29.) Korm. rendelet.

A Robotzsaru Neo központi szerverét a BvOP géptermében helyezték el. A központi szerveren Red Hat Linux operációs rendszer és Oracle Database 11g Enterprise Server adatbáziskezelő fut. A munkaállomások terminálszerveren keresztül érik el a Robotzsaru Neo vastag klienst, amely önálló nyilvántartást vezet a felhasználói és hozzáférési adatairól. Az alkalmazás az érkeztetés, iktatás, ügykezelési folyamatok követése mellett alkalmas az ügyiratok elektronikus példányainak tárolására, megosztására, valamint az expedálásra is olyan módon, hogy valamennyi, a jogszabályban meghatározott nyilvántartási feladatot ellássa.

A szakrendszer szűkebb körű, jellemzően egy tevékenységcsoport, a szervezet működésében meghatározott adatkör kezelését lehetővé tevő alrendszerek összessége. A szervezet tevékenységének támogatásában betöltött szerepük szerint lehetnek az alaptevékenységet támogató szakrendszerek, közigazgatási szakrendszerek stb. A büntetés-végrehajtási szervezet informatikai alrendszerében az alábbi alaptevékenységet támogató alkalmazások működnek.

Főnix rendszer

A fogvatartotti nyilvántartás korszerűsítése és funkcionális bővítése érdekében kifejlesztett alkalmazásrendszer. A programrendszer jellemzője, hogy SQL alapú szabványos adatbázis kezelőre épül, grafikus felületen működik, böngésző alapú elérést biztosít, differenciált, szerepkör alapú hozzáférés vezérlést a címtárban tárolt OU (site)/Groups/Users struktúrára építi.

A Főnix működése három tevékenységcsoportra oszlik:

1) Fogvatartotti Alap Nyilvántartás (FANY)

- bűnügyi nyilvántartás,
- nevelési feladatok,
- biztonsági feladatok,
- befogadó bizottsági feladatok,
- elhelyezési feladatok,
- biometrikus (fénykép) adatok kezelése.

2) Gazdasági Rendszerek

- élelmezési feladatok,
- foglalkoztatási feladatok,
- kiétkeztetés támogatása,
- fogvatartotti telefonálás támogatása,
- fogvatartotti ruházati nyilvántartás,
- okmány-, érték-, tárgylelet nyilvántartás,
- pénzügyi kezelés.

3) Egészségügyi nyilvántartás

- járó- és fekvőbeteg ellátás,
- munkaegészségügyi ellátás,
- kórházi szakrendszerek,
- alap- és fogászati ellátás,
- gyógyszerrendelés és nyilvántartás.

Főnix2 tevékenységcsoportjai:

- panasz és kártalanítás (PKTTR),
- pártfogói tevékenység támogató rendszer (PTTR),
- vezetői információs rendszer (VIR),
- BV foglalkoztatás,
- BV Bank,
- Kockázatelemzési modul (PME).

A FANY rendszer központi adatbázisáról valós időben technikai másolat készül az intézeti adatbázis szerverre, amely biztosítja a WAN hálózati működés hibája esetén a további működést. A központi adatbázisra (MySQL 5.5x) való visszaállást kézi replikációt követően lehet végrehajtani, míg a „leszakadást” követő helyi adatbázisra való átkötés (időlimit, illetve hálózati forgalom elvesztésének eseménye során) automatikusan történik. Az alkalmazás kiszolgálás a helyi infrastruktúra szerveren működő Internet Information Server (IIS) szolgáltatás használatával történik, amely közvetlenül csatlakozik a központi adatbázishoz.

Az egészségügyi nyilvántartás adatbázisa központosított Microsoft SQL Server 2008 Standard termék, amelynek egyes, az intézet tevékenységéhez releváns adatköre tárolásra kerül a FANY rendszerben is a helyi hálózati elszigetelt működés biztosításához. Az alkalmazás szintén böngésző alapú alkalmazás, ebben a vonatkozásban az egységes Főnix rendszerhez illeszkedik.

A közgazdasági rendszerek közül a QB-Élelem, élelmezési program; az egészségügyi nyilvántartás vonatkozásában a gyógyszerellátást és rendelést biztosító Gyurika és Tóbiás programok ún. dobozos termékek, így önálló vastag kliensként működnek.

A FÖNIX rendszer működése során a címtáron keresztül adatot cserél a NexonHR alkalmazással a dokumentumtár használata során szükséges név, beosztás, cím adatok automatikus megjelenítése érdekében.

NexonHR alkalmazás

A személyügyi nyilvántartás korszerűsítése és funkcionális bővítése érdekében kifejlesztett alkalmazásrendszer. A programrendszer jellemzője, hogy Microsoft SQL Server 2008 Standard alapú szabványos adatbázis kezelőre épül, grafikus felületen működik. Az alkalmazások elérése a Remote Application Platform (RAP) megoldásra alapul, amely azt jelenti, hogy a böngésző alapú alkalmazás http protokollon keresztül alakít ki VPN csatornát SSL titkosítás mellett. A NexonHR alkalmazás szintén biztosítja a differenciált, szerepkör alapú hozzáférés vezérlést a címtárban tárolt OU (site)/Groups/Users struktúra alapján. A NexonHR alkalmazás három fő nyilvántartási feladatot lát el:

- Személyügyi nyilvántartás,
- Fegyelmi-, szabálysértési- és bűnügyi események nyilvántartás,
- Szolgáltatsszervezések nyilvántartása.

A NexonHR alkalmazás képes a címtáron keresztül az alapadatok biztosítására, pl.: beléptető rendszer, országos telefonkönyv, illetve a Fönix rendszer felé.

Forrás Sql alkalmazás

A Forrás Sql alkalmazás helyett a Forrás DotNet felhő integrált ügyviteli rendszer pénzügyi és főkönyvi nyilvántartást, készlet- és eszköznyilvántartást biztosít.

Központi Vagyon Kataszter program (KVK)

A Forrás Sql nyilvántartás kiegészítéseként a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő részére a vagyontárgyak elkülönült nyilvántartását biztosítja. A KVK központi virtuális szerveren (VMware) fut a BvOP géptermében, vastag kliens alkalmazás.

Központi Illetmény Rendszer (KIR3)

A személyi állomány bérjellegű kifizetéseinek nyilvántartása a Magyar Államkincstár által működtetett KIR3 rendszeren valósul meg mint Extranet alkalmazás. A program használata távoli asztali kapcsolaton (RDP) keresztül érhető el a zárt célú hálózathoz. Az alkalmazás Microsoft Windows Server 2008R2 operációs rendszer alapon Oracle Database 11g Enterprise Server adatbázison működik.

Cafeteria

A dolgozók cafeteria juttatásainak nyilatkoztatására, nyilvántartására egyedileg fejlesztett Microsoft SharePoint Server 2010 alapú alkalmazást használnak, amelynek adatbázis szervere Microsoft SQL Server 2008. Az alkalmazás a címtárból nyert felhasználói adatok alapján biztosítja a felhasználóként differenciált hozzáféréssel történő egyedi feldolgozást, illetve a közgazdasági szakterület felé az intézeti, illetve országos szintű statisztikai adatok gyűjtését.

Egyéb

Az informatikai rendszerben számos egyedi felhasználású (kis felhasználói körben használt) program fut. Például:

- 1) a védelmi tevékenységek támogatására a Marathon program,
- 2) Opti/Carreg a szállítás optimalizálás és gépjármű futásteljesítmény nyilvántartására,
- 3) Futár program az állami futárszolgálat részére átadandó ügyirat lista előállítására,
- 4) monitoring program a PPP üzemelésű intézetek monitoring szabályzat szerinti teljesítés nyilvántartására,
- 5) reintegrációs őrizet bevezetésével a reintegrációs távfelügyeleti böngésző alapú szoftver alkalmazása a megfigyelésre,
- 6) fogvatartotti mobiltelefonok kiadásával a fogvatartotti mobiltelefon Hívás Ellenőrző Rendszer (HER) bevezetése,
- 7) Robotzsaru Nova vezetői szignáló modul és az elektronikus aláírások bevezetése,
- 8) e-HR rendszer bevezetése,
- 9) egyéb rendszerközeli alkalmazások (Foxit Reader, Flash Player stb.).

Levelezés

A BvOP Microsoft SharePoint Server 2010 alkalmazáson mint Intranet tartalomszolgáltatón keresztül érhető el a szervezeti elektronikus levelezés (@bv.gov.hu), napi jelentések, belső fórum, dokumentumtár, úti jelentések stb. Az oldal biztosít lehetőséget az intézeti jellegű tartalomszolgáltatásra is.

Internet

A zárt célú hálózatból központi kijáraton keresztül érhető el az Internet, amely elérés rendszertechnológiai és személyi korlátokkal biztosított. Valamennyi szolgáltatás elérésére a rendelkezésre álló sávszélességi korlát 100MB átviteli kapacitás, azonban tiltott a valós idejű mozgóképek letöltése (video stream), az on-line rádiószolgáltatás, illetve a közösségi oldalak (Iwiw) elérése. A tiltott oldalak (black list) és a személyi korlátozás nélkül elérhető oldalak listáját (white list) megosztják az Intranet oldalon. Az Internet használatát vezetői döntés alapján a címtárban rögzített jogosultság alapján intézeti beállítások mellett biztosítjuk. Az Internet forgalmat az informatikai biztonsági szempontokat érvényesítve ellenőrizzük, így kettős tűzfal rendszer működik (Cisco ASA eszköz, illetve Microsoft Forefront Threat Management Gateway 2010 – TMG). További védelmi megoldás a víruspajzs és SPAM szűrő rendszer, amelyet a virtuális Symantec Bright Mail Gateway termék biztosít. Valamennyi szerveren és munkaállomáson valós idejű vírusvédelem működik a Symantec End Point Protection termék használatával.

A központi szerverek (BvOP, intézeti infrastruktúra) esetében a rendelkezésre állás biztosítása érdekében szünetmentes tápellátás biztosított, az erősáramú szolgáltatás kiesést követő 15 perc áthidalási képességgel, annak érdekében, hogy az intézeti szükségáramforrás (aggregátor) indulásáig biztosítsa a szerverek elérhetőségét vagy biztonságos leállítását. Szintén valamennyi szerverkiszolgálóhoz biztosított, több generációs mentést lehetővé tevő hálózati mentőeszköz lemezes, majd szalagos mentésre (intézet esetében Network Attached Storage – NAS, a BvOP géptermében disk-to-disk és disk-to-tape egység Symantec Backup Exec programmal). Az informatikai rendszer (így az intézeti alrendszere) 24 órás üzemeltetése hivatali munkarendben biztosított, sem informatikai készenléti, sem informatikai ügyeleti szolgálat szervezése nem valósul meg. Jellemző, hogy telefonszolgáltatás vagy számítógépes hiba esetén

a hibajavításra a hivatali munkarendtől függetlenül (szabadidő megváltás mellett) igénybe veszik a szakállomány segítségét.